ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ἐποπτεία
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

∴

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδακτόρων τῆς Θεολογίας

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 9

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ
ΟΜΙΛΙΑΙ Α'—Ζ'

Εἰσαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια
Π. Γ. ΣΤΑΜΟΥ
Θεολόγου Ἐπιτίμου Γυμνασιάρχου

Κείμενον: B. Montfaucon

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

Γραμματεὺς Συντάξεως
Ἱερεὺς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Ἐφημέριος Ἱ. Ν. Ἁγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετάνοια γενικῶς καλεῖται ἡ ἀλλαγὴ τῶν σκέψεων καὶ φρονημάτων τινὸς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ μεταβολὴ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἀπὸ ἠθικῆς βεβαίως ἀπόψεως, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ ἀντικατοπτρισμὸν τῶν σκέψεων καὶ φρονημάτων αὐτοῦ. Ἀπὸ εἰδικῆς δὲ ἀπόψεως, μετάνοια καλεῖται τὸ ἀνεκτίμητον καὶ ἀπολύτως ἀναγκαῖον εἰς πάντας μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ὃ «ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἱερέως ἀφίησι τὰς μετὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτίας τῶν εἰλικρινῶς μετανοούντων καὶ ἐξομολογουμένων αὐτὰς τῷ ἱερεῖ».[1]

Ἡ μετάνοια ὑπὸ τὴν γενικὴν αὐτῆς σημασίαν ἀπετέλεσεν «οὐσιωδέστατον κεφάλαιον»[2] τοῦ κηρύγματος τῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁσάκις ὁ προνομιοῦχος καὶ τόσον πολὺ εὐεργετηθείς, ἀλλὰ καὶ τόσον πολὺ ἀγνώμων φανείς, Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἐγκατέλειπε τὸν προνοητὴν αὐτοῦ καὶ κηδεμόνα φιλάνθρωπον Θεόν, ὁσάκις παρέβαινε τὸ θέλημά του καὶ διὰ τῶν πράξεων αὐτοῦ ἔλεγε πρὸς τὸν Θεόν· «πόρρω ἀπ' ἐμοῦ»,[3] ἡ ἄφατος τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης καὶ ἀγάπη, «ἣν πᾶσα σελὶς τῆς ἁγίας Γραφῆς, κατὰ τὸν ἱερὸν Αὐγουστῖνον, βοᾷ»,[4] ἐκάλει τοῦτον διὰ τῶν προφητῶν εἰς μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφὴν λέγουσα· «Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου, παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν».[5] Δὲν θὰ ἀπετέλει δὲ ὑπερβολήν, ἂν ἔλεγέ τις, ὅτι τὸ κεντρικὸν σημεῖον καὶ ὁ ἄξων τοῦ κηρύγματος τῶν προφητῶν εἶναι ἡ μετάνοια.[6]

Ὅταν δὲ τὸ λυκαυγὲς «τῆς μυστικῆς ἡμέρας»[7] ἤρχισε νὰ καταυγάζῃ τὸν ὁρίζοντα, καὶ ὡς ἀστὴρ πρώτου μεγέθους καὶ πρόαγγελος αὐτῆς ἐνεφανίσθη ὁ ἔσχατος τῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς

1. Χρήστου Ἀνδρούτσου, Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀθῆναι 1907, σελ. 376.
2. Παναγ. Μπρατσιώτου, Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ὡς προφήτης. Ἀθῆναι 1921, σελ. 24.
3. Ἠσ. 65, 5.
4. Παναγ. Μπρατσιώτου, Τὸ νόημα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Λόγος πρυτανικός, Ἀθῆναι 1956, σελ. 7.
5. Ἠσ. 1, 16.
6. Ἰδοὺ χωρία τινὰ μετανοίας τῶν προφητῶν· Ἰωὴλ 2, 12. Ἰων. 3, 5. Μαλ. 3, 7. Ἠσ. 55, 2. Ἱερ. 16, 19, 18, 24, 37. Ἰεζ. 18, 21, 33, 18.
7. Ἀκαθίστου Ὕμνου στάσις Β'.

Διαθήκης καὶ «μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν»[7α] Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, τὴν μετάνοιαν καὶ οὗτος ἐκήρυξεν εἰπών· «Μετανοεῖτε... ποιήσατε καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας».[8] Ἡ μετάνοια ἀπετέλεσε «τὸ κεφάλαιον ἅμα καὶ τὸ σύνθημα» τῆς κηρύγματός του.[9]

Ὅταν παρῆλθεν ἡ σκιὰ τοῦ Νόμου, τῆς χάριτος ἐλθούσης, καὶ ὁ προαιώνιος Θεὸς Λόγος ἄνθρωπος γενόμενος, «ἵνα τὸν ἄνθρωπον θεοποιήσῃ»,[10] ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, «ἤρξατο κηρύσσειν καὶ λέγειν, μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε τῷ Εὐαγγελίῳ».[11] Διὰ νὰ ἐντυπωθῇ δὲ τὸ περὶ Μετανοίας κήρυγμα Αὐτοῦ μονιμώτερον, ἀφῆκεν ὡς εἰκόνα ζῶσαν τὴν ἀπαράμιλλον τοῦ ἀσώτου παραβολήν, τὸ ἀνεκτίμητον τοῦτο τοῦ Εὐαγγελίου κειμήλιον καὶ τῆς μετανοίας κήρυγμα διαπρύσιον.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου ἀκολουθοῦντες καὶ οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι, ὅτε ἐξῆλθον, ἵνα τὴν Οἰκουμένην πνευματικῶς ἀναπλάσωσι καὶ πάντα τὰ ἔθνη μαθητεύσωσι, τὴν Μετάνοιαν εἰς τὴν πρώτην τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν γραμμὴν ἔθεσαν. «Μετανοήσατε»[12] ἀναφωνεῖ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος εἰς τοὺς ὁμοφύλους αὐτοῦ, ὅτε κατὰ τὴν γενέθλιον τῆς Ἐκκλησίας ἡμέραν, τὴν Πεντηκοστήν, ἤρξατο κηρύσσων. Ὁ δὲ Παῦλος, τὸ σκεῦος τοῦτο τῆς θείας ἐκλογῆς καὶ τοῦ Θεανθρώπου μιμητής, «ὁ καθάπερ ὑπόπτερός τις τὴν Οἰκουμένην περιελθών»,[13] κατὰ τὰς μακρὰς αὐτοῦ ὁδοιπορίας «διεμαρτύρετο Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τὴν εἰς Θεὸν μετάνοιαν».[14] Ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου εἰς τοὺς καινοσπούδους Ἀθηναίους διακηρύσσει, ὅτι ὁ Θεὸς «παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν»,[15] «εἰς πᾶσαν δὲ χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσι ἀπήγγελλε μετανοεῖν καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ Θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσειν».[16]

Οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ Πατέρες, οἱ συνεχισταὶ τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως θεματοφύλακες, τὴν μετάνοιαν κατήγγελλον γραπτῶς τε καὶ προφορικῶς εἰς τὸν λαόν.[17] Καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, τὸ ἐγκαλλώπισμα τοῦτο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἄμβωνος, ὅστις καὶ μεταθανατίως ἐπὶ δέκα καὶ ἕξ αἰῶ-

7α. Ματθ. 11, 11.
8. Ματθ. 3, 1· 8· 9.
9. Παν. Μπρατσιώτου, Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ὡς προφήτης, σελ. 21. Διεξοδικῶς ἀναπτύσσεται τὸ περὶ μετανοίας κήρυγμα εἰς τὰς σελ. 23 - 39.
10. Μεγ. Ἀθανασίου, Λόγος 3, Κατὰ Ἀρειανῶν 39, PG 26, 408.
11. Ματθ. 4, 17. Μάρκου 10, 15.
12. Πράξ. 2, 37.
13. Ἰωάν. Χρυσοστόμου, Περὶ Μετανοίας, Ὁμιλ. 3, PG 49, 298. Πρβλ. καὶ 50, 474.
14. Πράξ. 20, 20.
15. Πράξ. 17, 30.
16. Πράξ. 26, 20.
17. Ἰδοὺ ὁμιλίαι τινὲς τῶν Πατέρων περὶ μετανοίας. Μεγ. Βασι-

νας κηρύσσει, στηρίζει καὶ οἰκοδομεῖ ἐν Χριστῷ διὰ τῶν συγγραμμάτων του, τὴν μετάνοιαν πάντοτε ἐκήρυσσε καὶ περὶ αὐτὴν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐστρέφοντο ἅπασαι αἱ θεσπέσιαι αὐτοῦ ὁμιλίαι,[18] «ἀφοῦ ὁλόκληρον τὴν δύναμιν τοῦ λόγου αὐτοῦ χρησιμοποιεῖ κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν παθῶν».[19]

Ἡ ἐπῳδὸς τῶν ὁμιλιῶν του, ἡ μετάνοια, ἦτο· αἱ συστάσεις καὶ αἱ παραινέσεις, αἱ συνεχεῖς πρὸς τοὺς ἀκροατάς του, τὴν μετάνοιαν περιελάμβανον· «Οὐ παύομαι ταῦτα συνεχῶς λέγων», ἐτόνιζε. «Κἂν καθ' ἡμέραν ἁμαρτάνῃς, καθ' ἡμέραν μετανόει», ἔλεγε. «Διὰ τοῦτο συνεχῶς τὸν περὶ μετανοίας κινῶ λόγον»[20] ἐπανελάμβανε.

Πρὸς τὴν μετάνοιαν, ὡς εἰς λιμένα σωτηρίας, ἤθελε νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς πολυπληθεῖς αὐτοῦ ἀκροατάς, ἣν ἐχαρακτήριζεν ὡς «φάρμακον τῶν πλημμελημάτων, δαπάνημα παρανομιῶν, ἀνάλωμα τῶν δακρύων, παρρησία πρὸς τὸν Θεόν, ὅπλον κατὰ τοῦ διαβόλου, μάχαιρα ἀποτέμνουσα αὐτοῦ τὴν κεφαλήν, σωτηρίας ἐλπίς, ἀπογνώσεως ἀναίρεσις· ἰατρεῖον ἀναιρετικὸν τῆς ἁμαρτίας, δῶρον οὐράνιον, δύναμιν θαυμαστήν, χωνευτήριον τῆς ἁμαρτίας».[21]

Καὶ πλήρως εἶναι δεδικαιολογημένη ἡ ἐμμονὴ τοῦ μεγάλου τούτου Πατρὸς καὶ γενικῶς τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ τῆς μετανοίας κήρυγμα. Διότι σκοπὸς τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος εἶναι «ἡ διὰ τοῦ Χριστοῦ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων»,[22] ἥτις ἀδύνατον εἶναι ἄνευ τῆς μετανοίας νὰ ἐπιτευχθῇ, ἀφοῦ οὐδεὶς εἶναι καθαρὸς ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας, «ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς»,[23] τοῦ δὲ ῥύπου τούτου ἀπαλλάσσεταί τις μόνον διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς μετανοίας.[24]

Μεταξὺ τῶν ὁμιλιῶν τοῦ ἱεροῦ τούτου Πατρός, ὅστις ὑπῆρξε «μεγαλοφυὴς χριστιανοῦ ἱεροκήρυκος»,[25] ὑπάρχουσι καὶ ἐννέα[26] ὁ-

λείου PG 31, 700, 1085, 1088, 1089, 1092, 1476. Γρηγορίου Θεολόγου 35.177, 38.438, 440, 441· Κυρίλλου Ἱεροσολύμων 33.409.
18. Περὶ μετανοίας συστάσεις αὐτοῦ ὑπάρχουσιν εἰς PG 49, 268. PG 55, 627, 585, 575· PG 57, 299· PG 59, 193· PG 60, 183· 267· 681· 699· 705· 765· PG 61, 67· 417, PG 63, 76, 95· 101· 109· 213· 589· 884· 898· PG 64, 11.
19. Παν. Τρεμπέλα Ὁμιλητικὴ ἢ Ἱστορία καὶ Θεωρία τοῦ κηρύγματος, ἔκδοσις 2, Ἀθῆναι 1950, σελ. 46.
20. PG 49, 337.
21. PG 49, 323· 337.
22. Παν. Τρεμπέλα, μνημ. ἔργον, σελ. 180.
23. Ἰὼβ 14, 3.
24. Ἰωάν. Χρυσοστόμου, Περὶ μετανοίας, Ὁμιλ. 7, PG 52, 381. Ἰδὲ καὶ PG 51, 224.
25. Παν. Τρεμπέλα, μνημ. ἔργον, σελ. 46.
26. Εὑρίσκονται εἰς PG 49, 277 - 350.

ναφερόμεναι εἰδικῶς εἰς τὴν μετάνοιαν, αἵτινες ἐλέχθησαν ἐν καιρῷ μετανοίας, τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν, πιθανώτατα ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὡς ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων εἰκάζεται. Αἱ ὁμιλίαι ἔχουν ἐκφωνηθῆ εἰς διαφόρους περιόδους καὶ συνεκεντρώθησαν βραδύτερον εἰς μίαν συλλογήν. Πιθανὸν ἡ ἑβδόμη ὁμιλία νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν Σεβηριανὸν Γαβάλων, λαμπρὸν ρήτορα τῆς ἐποχῆς του.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΣΤΑΜΟΣ
Θεολόγος - Ἐπίτιμος Γυμνασιάρχης

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

279 ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

Ὅτε ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς ἐξοχῆς[1]

ΟΜΙΛΙΑ Α΄

1. **A** Ἆρά γε μᾶς ἐνεθυμεῖσθε κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, ποὺ ἐχωρίσθημεν ἀπὸ σᾶς; Διότι ἐγὼ μὲν οὐδέποτε ἠμπόρεσα νὰ σᾶς λησμονήσω, ἀλλὰ ἂν καὶ ἔφυγα ἀπὸ τὴν πόλιν, δὲν ἀφῆκα τὴν ἰδικήν σας ἀνάμνησιν. Ὅπως δὲ ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαποῦν τὰ ὡραῖα πρόσωπα, ὁπουδήποτε ἤθελον μεταβῆ, μαζί των περιφέρουν καὶ τὸ πρόσωπον ποὺ ἀγαποῦν, ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ ἠγαπήσαμεν τὴν ὡραιότητα τῆς ψυχῆς σας, πάντοτε μαζί μας τὴν ὀμορφιὰν τῆς διανοίας σας περιφέρομεν. Καὶ ὅπως οἱ ζωγράφοι, διάφορα χρώματα ἀναμιγνύοντες, **B** τὰς εἰκόνας τῶν σωμάτων κατασκευάζουν, ἔτσι καὶ ἡμεῖς τὸ ἐνδιαφέρον σας διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς συναθροίσεις, τὴν προθυμίαν διὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ θείου λόγου, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν λέγοντα, τὰ ἄλλα ὅλα πνευματικά σας κατορθώματα, σὰν διάφορα χρώματα ἀρετῆς ἀναμίξαντες καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς ψυχῆς σας ἰχνογραφήσαντες καὶ πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς διανοίας μας τοποθετήσαντες, ἀρκετὴν διὰ τῆς φαντασίας παρηγορίαν εἰς τὴν ἀπουσίαν ταύτην ἐλαμβάνομεν. Καὶ ταῦτα, καὶ εἰς τὸ σπίτι καθήμενοι, καὶ σηκωνόμενοι, καὶ ὁδοιποροῦντες, καὶ ἀναπαυόμενοι, καὶ εἰσερχόμενοι καὶ ἐξερχόμενοι, συνεχῶς ἐστρέφομεν εἰς τὸν νοῦν μας, τὴν ἀγάπην σας ὀνειροπολοῦντες. **C** Καὶ ὄχι μόνον ἐν καιρῷ ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα εἰς τὰς φανταστικὰς αὐτὰς εἰκόνας εὑρίσκομεν εὐχαρίστησιν.

---

1. Ὁ ἅγιος Χρυσόστομος «πληγεὶς ἀπὸ τοῦ κρύους τὰς περὶ τοὺς νεφροὺς δυνάμεις», ὡς ἱστορεῖ ὁ Παλλάδιος, λόγῳ τῆς μεγάλης σκληραγωγίας, εἰς ἣν παιδιόθεν ὑπέβαλλεν ἑαυτόν, συχνάκις ἠσθένει καὶ εἰς ἐξοχὴν πρὸς ἀνάρρωσιν ἀπεσύρετο. Κατόπιν ἐπιστροφῆς ἀπὸ τῆς ἐξοχῆς, εἰς ἣν εἶχε μεταβῆ διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἐξεφώνησε τὴν παροῦσαν ὁμιλίαν. Κατὰ τὸν Robert Payne ὁ Χρυσόστομος «ἦταν φυματικός, ὑπέφερεν ἀπὸ τὰ νεφρά του καὶ ἦτο συνεχῶς ἄρρωστος κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι χρόνια τῆς ζωῆς του».

Καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἶπεν ὁ Σαλομών, «Ἐ γ ὼ κ α θ ε ύ δ ω κ α ὶ ἡ κ α ρ δ ί α μ ο υ ἀ γ ρ υ π ν ε ῖ» (Ἆσμ. Ἀσμ. 5, 2), τοῦτο καὶ ἡμεῖς τότε ἐπάσχομεν. Διότι ἡ μὲν ἀνάγκη τοῦ ὕπνου κατέβαζε τὰ βλέφαρά μας, ἡ δὲ ἰσχυρὰ δύναμις τῆς ἀγάπης μου πρὸς σᾶς, ἐκρατοῦσεν ἄγρυπνα τὰ μάτια τῆς διανοίας μου καὶ πολλὲς φορὲς ὠνειρευόμην ὅτι συνωμιλοῦσα μαζί σας. Διότι εἶναι φυσικὸν ἡ ψυχὴ νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ὄνειρόν της τὴν νύκτα ἐκεῖνα ποὺ τὴν ἡμέραν συλλογίζεται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ εἰς ἡμᾶς τότε συνέβαινε. Καὶ ἂν δὲν σᾶς ἔβλεπα μὲ τὰ μάτια τοῦ σώματος, σᾶς ἔβλεπα μὲ τὰ μάτια τῆς ἀγάπης· καὶ ἂν καὶ δὲν ἤμην σωματικῶς παρών, ἤμην παρὼν μὲ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, **D** καὶ εἰς τὰ αὐτιά μου πάντοτε ἀντηχοῦσαν αἱ δικές σας κραυγές. Διὰ τοῦτο ἂν καὶ ἡ ἀσθένεια τοῦ σώματος μὲ ἠνάγκαζε νὰ παραμείνω εἰς τὴν ἐξοχὴν περισσότερον καιρὸν καὶ νὰ ἀπολαμβάνω τῆς ὠφελείας τοῦ ἀέρος, χάριν τῆς ὑγείας μου, ἡ βία τῆς ἀγάπης σας δὲν ἠνέχθη τοῦτο, ἀλλὰ παρεπονέθη μὲ μεγάλες κραυγὲς καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ μᾶς ἐνοχλῇ, ἕως ὅτου μᾶς ἔπεισε νὰ σηκωθῶμεν, χωρὶς νὰ ἔλθῃ ἀκόμη ἡ ὥρα, καὶ μᾶς συνεβούλευσεν ὡς ὑγείαν καὶ τέρψιν καὶ ὅ,τι δήποτε ἄλλο ἀγαθόν, τὴν ἰδικήν σας νὰ θεωρῶμεν παρουσίαν. Πρὸς τὰς συστάσεις δὲ αὐτῆς ἡμεῖς συμμορφωθέντες, ἐπροτιμήσαμεν νὰ ἐπανέλθωμεν, ἔχοντες ἀκόμη τὰ ὑπολείμματα τῆς ἀσθενείας, παρὰ νὰ παραμείνωμεν, διὰ νὰ γίνωμεν τελείως καλὰ καὶ διὰ τῆς παραμονῆς ταύτης νὰ λυπήσωμεν περισσότερον τὴν ἀγάπην σας. **E** Διότι διαμένων ἐκεῖ, ἐμάνθανον τὰ παράπονά σας διὰ τὴν βραδύτητα, διὰ συνεχῶν ἐπιστολῶν, ποὺ ἐλάμβανον καὶ περισσότερον ἐπρόσεχα εἰς αὐτά, παρὰ εἰς τὰ πρὸς ἐμὲ ἐγκώμια, διότι ἀπὸ ψυχὴν ποὺ ξέρει νὰ ἀγαπᾷ, προήρχοντο ταῦτα. 280 **A** Δι' αὐτὰ ἐσηκώθηκα καὶ ἔτρεξα νὰ ἔλθω. Δι' αὐτὰ οὐδέποτε ἠμπόρεσα νὰ σᾶς βγάλω ἀπὸ τὸν νοῦ μου.

Καὶ κατὰ τί εἶναι θαυμαστόν, ἐάν, παραμένων ἐγὼ εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ ἀπολαμβάνων ἐλευθερίας, ἐνεθυμούμην τὴν ἀγάπην σας, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, ὁ Παῦλος εἰς δεσμὰ εὑρισκόμενος, καὶ εἰς φυλακὴν διαμένων, καὶ μυρίους κινδύνους βλέπων νὰ ἐπικρέμανται ἐπ' αὐτοῦ, ἐπερνοῦσε τὸν καιρόν του σὰν νὰ εὑρίσκετο σὲ λειβάδι καὶ τόσο ἐνεθυμεῖτο τοὺς ἀδελφούς, ὥστε τοὺς ἔγραφε: «Καθώς ἐστε δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν περὶ ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου» (Φιλιπ. 4, 7).[3] Ἀπ' ἔξω ἡ ἁλυσίδα τῶν ἐχθρῶν

3. Δὲν παραθέτει ὁλόκληρον τὸ χωρίον τοῦτο, διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸ

καὶ ἀπὸ μέσα ἡ ἁλυσίδα τῆς ἀγάπης τῶν μαθητῶν. Ἀλλ' ἡ μὲν ἐξωτερικὴ ἀπὸ σίδηρον εἶχε κατασκευασθῆ, **B** ἡ δὲ ἐσωτερικὴ ἀπὸ ἀγάπην εἶχε δημιουργηθῆ. Καὶ ἐκείνην μὲν πολλὲς φορὲς ἀπέβαλε, αὐτὴν δὲ οὐδέποτε ἀπέκοψε. Ἀλλὰ ὅπως αἱ γυναῖκες, ὅσαι ἔλαβον πεῖραν πόνων τοκετοῦ καὶ ἔγιναν μητέρες μὲ τὰ γεννηθέντα παιδιά, ὁπουδήποτε καὶ ἂν εὑρίσκωνται, εἶναι διαρκῶς συνδεδεμέναι, ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος, μᾶλλον δὲ καὶ πολὺ σφοδρότερα ἀπ' αὐτάς, πάντοτε εἰς τοὺς μαθητάς του ἦτο προσηλωμένος καὶ τόσον περισσότερον, ὅσον ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς τοκετοὺς οἱ πνευματικοὶ εἶναι ὀξύτεροι.

Διότι καὶ οὗτος ἠσθάνθη πόνους φοβερούς, σὰν τοὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ, καὶ μάλιστα ὄχι μιὰ φορά, ἀλλὰ τοὺς ἰδίους πόνους ἐδοκίμασε δύο φορές, καὶ ἐφώναζε λέγων· «τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω» (Γαλ. 4, 19). Καίτοι βεβαίως τοῦτο οὐδέποτε δύναται νὰ πάθῃ ἡ γυναῖκα, **C** οὔτε νὰ ὑποστῇ τοὺς ἰδίους πάλιν πόνους, ἀλλ' ὁ Παῦλος τὸ ὑπέμεινε, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεὶς εἰς τὴν φύσιν, δηλαδὴ ἐκείνους ποὺ ἐγεννήθησαν πάλιν νὰ τοὺς πάρῃ μέσα της καὶ τοὺς φοβεροὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ νὰ ὑποστῇ πάλιν δι' αὐτούς. Διὰ τοῦτο θέλων νὰ τοὺς συγκινήσῃ ἔλεγε: «οὓς πάλιν ὠδίνω», λέγων μὲ τοῦτο σχεδὸν τὰ ἑξῆς: λυπηθῆτέ με. Κανένας υἱὸς διὰ δευτέραν φορὰν τὴν κοιλίαν τῆς μάνας του μὲ πόνους τοκετοῦ δὲν ἐβασάνισε, τὸ ὁποῖον σεῖς μὲ ἀναγκάζετε νὰ πάσχω. Καίτοι ἐκεῖνοι οἱ πόνοι σὲ μιὰ στιγμὴ βασανίζουν καὶ ὅταν τὸ παιδὶ ξεγλιστρήσῃ ἀπὸ τὴν κοιλίαν σταματοῦν. Τῆς πνευματικῆς ὅμως γεννήσεως οἱ πόνοι δὲν εἶναι τοιοῦτοι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὁλοκλήρους μῆνας παραμένουν. Λέγω τοῦτο, διότι καὶ ἐπὶ ὁλόκληρον ἔτος, πολλὲς φορές, ἠσθάνετο τοὺς πόνους τούτους καὶ δὲν ἐγέννα πνευματικῶς ὁ Παῦλος ἐκείνους ποὺ ἐκυοφοροῦσε. **D** Καὶ ἐκεῖ μὲν τὴν σάρκα βασανίζει ὁ πόνος, ἐδῶ ὅμως δὲν καταβάλλουν τὴν κοιλίαν οἱ πόνοι, ἀλλὰ αὐτὴν τῆς ψυχῆς τὴν δύναμιν κατακομματιάζουν. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι φοβερώτεροι εἶναι αὐτοὶ οἱ πόνοι, σοῦ λέγω τὸ ἑξῆς· ποῖος ποτὲ χάριν τῶν παιδιῶν ποὺ ἐγέννησεν ηὐχήθη νὰ ὑπομείνῃ γέενναν; Ὁ Παῦλος ὅμως ὄχι μόνον προτιμᾷ νὰ ὑποστῇ γέενναν, ἀλλὰ καὶ εὔχεται νὰ χωρισθῇ διὰ παντὸς ἀπὸ τὸν Χριστὸν (Ρωμ. 9, 3), διὰ νὰ ἠμπορέσῃ τοὺς Ἰουδαίους νὰ γεννήσῃ πνευματικῶς αἰσίως, διὰ τοὺς ὁποίους πάντοτε καὶ διαρκῶς ἠσθάνετο πόνους τοκετοῦ, καὶ ἐπειδὴ δὲν συνέβαινε τοῦτο, ὑπέφερε πολὺ καὶ ἔλεγε· «Λύ-

ἄλλην ἔννοιαν, ἐπικυροῦσαν τοὺς λόγους του. Τοῦτο ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος πράττει πολλάκις.

πη μοί ἐστι μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου» (Ρωμ. 9, 3). Καὶ ἐδῶ πάλιν λέγει· E «τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν» (Γαλ. 4, 19).

Τί ἀπὸ τὴν κοιλίαν ἐκείνην μακαριώτερον δύναται νὰ γίνῃ, ἡ ὁποία ἠμποροῦσε νὰ γεννᾷ τέτοια παιδιὰ ὥστε νὰ ἔχουν μέσα των τὸν Χριστόν; Τί δὲ εὐφορώτερον ἀπ' αὐτήν, ἡ ὁποία τὴν οἰκουμένην ὅλην ἀνεγέννησε πνευματικῶς; Τί δὲ δυνατώτερον ἀπὸ αὐτήν, ἡ ὁποία ἐκείνους ποὺ ἐγεννήθησαν καὶ ἐμεγάλωσαν καὶ κατόπιν ἐξέπεσαν, σὰν τὰ προώρως γεννηθέντα, ἠμπόρεσε πάλιν νὰ τοὺς πάρῃ μέσα της καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ τοὺς διαπλάσσῃ; Διότι τοῦτο εἰς τοὺς σαρκικοὺς τοκετοὺς εἶναι ἀδύνατον.

Διατί δὲ δὲν εἶπε· 281 A «τεκνία μου, οὓς πάλιν» «ἀναγεννῶ» ἀλλ' «ὠδίνω;»· ἂν καὶ ἀλλοῦ χρησιμοποιῇ τὸ «γεννῶ»· «ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμᾶς ἐγέννησα» (Α' Κορινθ. 4, 15). Ἐκεῖ μὲν τὴν συγγένειαν μόνον ἤθελε νὰ φανερώσῃ, ἐνῷ ἐδῶ καὶ τὸν πόνον προσπαθοῦσε νὰ παραστήσῃ.

Πῶς δὲ ὀνομάζει τέκνα ἐκεῖνα, ποὺ ἀκόμη δὲν ἐγεννήθησαν; Διότι, ἀφοῦ εὑρίσκετο εἰς πόνους τοκετοῦ, ἀκόμη δὲν εἶχε γεννήσει· πῶς λοιπὸν τὰ ὀνομάζει τέκνα; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ αἰσθάνεται δι' αὐτοὺς πόνους, πρᾶγμα ποὺ θὰ ἦτο ἱκανὸν νὰ τοὺς συγκινήσῃ. Ἔγινα, λέγει, μὲ αὐτά, μιὰ φορὰ πνευματικός σας πατέρας καὶ ὑπέμεινα τὸν ὀφειλόμενον πόνον τῆς πατρότητος διὰ σᾶς. Ἐγίνατε δὲ καὶ σεῖς μιὰ φορὰ τέκνα μου. Πῶς λοιπὸν μὲ ἐμβάλλετε διὰ δευτέραν φορὰν εἰς πόνους; Ἀρκεταὶ εἶναι οἱ ἀρχικοὶ πόνοι ποὺ ἐδοκίμασα, διατί μὲ βασανίζετε πάλιν μὲ νέους πόνους; B Διότι τὰ παραπτώματα τῶν πιστῶν παρεῖχον εἰς αὐτὸν ὄχι ὀλιγώτερον πόνον ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ᾐσθάνετο δι' ὅσους δὲν εἶχον ἀκόμη πιστεύσει. Ἐπειδὴ τοῦ ἦτο ἀνυπόφορον μετὰ ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν εἰς τοιαῦτα μυστήρια νὰ τοὺς βλέπῃ νὰ παραδίδωνται εἰς τὴν ἀσέβειαν. Διὰ τοῦτο μὲ πολὺ μεγάλην δριμύτητα καὶ ἀπὸ κάθε γυναῖκα, περιπαθέστερα, μὲ κλαυθμοὺς ἔλεγε· «τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν».

Μὲ τοὺς λόγους τούτους ἤθελε συγχρόνως νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ καὶ φοβίσῃ. Διότι μὲ τὸ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν εἶχε μορφωθῇ μέσα τους ὁ χαρακτὴρ τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἐνέβαλεν εἰς ἀγωνίαν καὶ φόβον· μὲ τὸ νὰ φανερώσῃ δὲ ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν μορφώσουν πάλιν τοὺς ἔκανε νὰ ἀποκτήσουν θάρρος. Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «ἄχρις οὗ μορφωθῇ» καὶ τὰ δύο ταῦτα ἐφανέρωνε· καὶ ὅτι ἀκόμη δὲν εἶχε μορφωθῇ καὶ ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ μορφωθῇ πάλιν. C Διότι ἐὰν δὲν ἦτο δυνατόν,

ἄσκοπα πρὸς αὐτοὺς ἔλεγεν· «ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν» καὶ μὲ ἀπραγματοποίητες ἐλπίδες τοὺς ἔτρεφε.

2. Ταῦτα λοιπὸν γνωρίζοντες, δὲν πρέπει καὶ ἡμεῖς οὔτε νὰ ἀπελπιζώμεθα, οὔτε πάλιν νὰ ἀμελῶμεν, διότι καὶ τὰ δύο ταῦτα εἶναι καταστρεπτικά. Ἡ μὲν ἀπελπισία ἐκεῖνον ποὺ ἔπεσε σὲ παράπτωμα δὲν τὸν ἀφίνει νὰ σηκωθῇ, ἡ δὲ ἀμέλεια ἐκεῖνον ποὺ εἶναι ὄρθιος τὸν κάνει νὰ καταπέσῃ. Ἐκείνη συνήθως ἀποστερεῖ ἀπὸ τὰ ἀποκτηθέντα ἀγαθά, D αὐτὴ δὲ δὲν ἀφίνει νὰ ἀπαλλαγῇ κανεὶς ἀπὸ τὰ κακὰ ποὺ ἔχει. Καὶ ἡ μὲν ἀμέλεια καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς οὐρανοὺς κατεβάζει, ἡ δὲ ἀπελπισία εἰς αὐτὴν τῆς κακίας τὴν ἄβυσσον κατακρημνίζει, καθὼς πάλιν καὶ τὸ νὰ μὴ ἀπελπισθῇ τις συντελεῖ ἀπὸ ἐκεῖ γρήγορα νὰ γυρίσῃ πίσω εἰς τὴν ἀρετήν. Κύτταξε νὰ ἰδῇς καὶ τῶν δύο τὴν δύναμιν. Ὁ διάβολος ἦτο ἀγαθὸς προηγουμένως· ἐπειδὴ δὲ ἀμέλειαν καὶ ἀπόγνωσιν ἔδειξεν, εἰς τόσην κακίαν ἔπεσεν, ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ σηκωθῇ ἀπ' αὐτήν. Ὅτι δὲ ἀγαθὸς ἦτο πρῶτα, ἄκουσε τί λέγει ἡ Γραφή· «Εἶδον τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα» (Λουκ. 10, 18). Ἡ παρομοίωσις δὲ αὐτοῦ μὲ τὴν ἀστραπὴν φανερώνει καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς προτέρας αὐτοῦ καταστάσεως καὶ τὴν σφοδρότητα τῆς πτώσεως.

Ὁ Παῦλος βλάσφημος ἦτο καὶ διώκτης καὶ ὑβριστὴς προηγουμένως· E ἐπειδὴ ὅμως ἔδειξε προθυμίαν καὶ δὲν κατελήφθη ἀπὸ ἀπόγνωσιν, καὶ ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους ἔγινεν ἴσος. Ὁ δὲ Ἰούδας ἀπόστολος ἦτο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔδειξεν ἀμέλειαν ἔγινε προδότης. Ὁ λῃστὴς πάλιν, κατόπιν ἀπὸ τόσην κακίαν, ἐπειδὴ δὲν ἀπηλπίσθη, πρῶτος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους εἰς τὸν παράδεισον εἰσῆλθεν. Ὁ φαρισαῖος ὑπερηφανευθείς, ἀπὸ αὐτὸ τῆς ἀρετῆς τὸ ὕψος κατέπεσεν, ὁ δὲ τελώνης, ἐπειδὴ δὲν ἀπηλπίσθη, τόσον πολὺ ἀνυψώθη, ὥστε καὶ ἐκεῖνον ἐξεπέρασε.

Θέλεις νὰ σοῦ δείξω καὶ πόλιν ὁλόκληρον, ποὺ ἔκαμε τοῦτο; Ἡ πόλις τῶν Νινευϊτῶν ὁλόκληρος διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐσώθη, (καίτοι βεβαίως ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ εἰς ἀπόγνωσιν τοὺς ὡδηγοῦσε, 282 A διότι δὲν εἶπεν, ὅτι ἐὰν μετανοήσουν θὰ σωθοῦν, ἀλλὰ ἁπλῶς· «ἔτι τρεῖς ἡμέραι καὶ Νινευῒ καταστραφήσεται» (Ἰων. 3, 4). Ἀλλ' ὅμως ἂν καὶ ἀπειλοῦσεν ὁ Θεός, καὶ ὁ προφήτης ἐφώναζε, καὶ ἡ ἀπόφασις δὲν εἶχεν ἀναβολὴν καὶ περιορισμόν, δὲν ἀπεθαρρύνθησαν, οὔτε τὰς καλὰς ἐλπίδας ἔχασαν. Διὰ τοῦτο δὲ δὲν προσέθεσεν ὅρον, οὔτε εἶπε. Ἐὰν μετανοήσουν, θὰ σωθοῦν, ἵνα καὶ ἡμεῖς, ὅταν ἀκούσωμεν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ νὰ φέρεται χωρὶς ὅρον καὶ περιορισμόν, οὔτε τότε νὰ ἀπελπιζώμεθα καὶ ἀποκάμνωμεν,

εἰς ἐκεῖνο τὸ παράδειγμα ἀποβλέποντες. Δὲν φαίνεται δὲ μόνον ἀπ' αὐτὸ τοῦ Θεοῦ ἡ φιλανθρωπία, ἐκ τοῦ ὅτι δηλαδὴ ἂν καὶ δὲν ἐπρόσθεσε περιορισμὸν εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅμως ὅταν μετενόησαν τοὺς συνεχώρησε καὶ συνεφιλιώθη μὲ αὐτούς, **B** ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὴν ἀπόφασιν ἐξέφερεν ἀπολύτως. Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοὺς κάμῃ νὰ φοβηθοῦν περισσότερον καὶ νὰ παύσουν νὰ εἶναι ἀμελεῖς, ἔκαμε τοῦτο· ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ὁ ὀλίγος τῶν τριῶν ἡμερῶν χρόνος τῆς μετανοίας, φανερώνει αὐτοῦ τὴν ἄφατον φιλανθρωπίαν. Διότι τί ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ μέσα σὲ τρεῖς ἡμέρες, ὥστε νὰ ἐξαφανίσῃ τόσην κακίαν; Βλέπεις πῶς καὶ ἀπ' αὐτὸ τοῦ Θεοῦ φαίνεται ἡ πρόνοια; Διότι τὸ περισσότερον αὐτὴ συνεισέφερεν εἰς τῆς πόλεως τὴν σωτηρίαν.

Ταῦτα λοιπὸν ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ποτὲ νὰ μὴ ἀπελπιζώμεθα, διότι κανένα ὅπλον δὲν εἶναι τόσον ἰσχυρὸν εἰς τὸν διάβολον ὅσον ἡ ἀπόγνωσις. **C** Διὰ τοῦτο δὲν τοῦ προξενοῦμεν τόσην εὐχαρίστησιν, ὅταν ἁμαρτάνωμεν, ὅσην ὅταν ἀπελπιζώμεθα. Ἄκουσε λοιπὸν σχετικῶς μὲ ἐκεῖνον ποὺ εἶχεν ὑποπέσει εἰς πορνείαν, πῶς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν περισσότερον τὴν ἀπόγνωσιν ἐφοβεῖτο ὁ Παῦλος. Διότι γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους τὰ ἑξῆς ἔλεγε· «ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται» (Α΄ Κορ. 5, 1). Καὶ δὲν εἶπε ποὺ οὔτε μεταξὺ τῶν εἰδωλολατρῶν ἀποτολμᾶται, ἀλλά, οὔτε ἀναφέρεται· δηλαδὴ ἐκεῖνο ποὺ αὐτοὶ θεωροῦν ἀφόρητον καὶ νὰ τὸ ὀνομάσουν, τοῦτο σεῖς μὲ πρᾶξιν ἐτολμήσατε νὰ κάμετε. «Καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ;» ἀκόμη; (αὐτόθι 2). Καὶ δὲν εἶπε; Καὶ ἐκεῖνος εἶναι φαντασμένος, ἀλλ' ἀφήσας τὸν ἁμαρτήσαντα, μὲ τοὺς ὑγιεῖς συνομιλεῖ, ὅπως κάνουν οἱ ἰατροί, **D** ποὺ ἀφήνουν τοὺς ἀρρώστους καὶ μὲ τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν περισσότερον συνομιλοῦν· ἐξ ἄλλου καὶ αὐτοὶ ἦσαν αἴτιοι τῆς ἀλαζονείας αὐτοῦ, διότι δὲν τοῦ ἐπέβαλλον τιμωρίαν οὔτε τὸν ἐμάλωνον. Ἔκαμε λοιπὸν κοινὸν τὸ ἔγκλημα, διὰ νὰ γίνῃ εὔκολος τοῦ τραύματος ἡ θεραπεία. Κακὸν βεβαίως εἶναι τὸ νὰ ἁμαρτάνῃ ἕνας, πολὺ ὅμως χειρότερον τὸ νὰ καυχᾶται διὰ τὰ ἁμαρτήματά του. Διότι, ἐάν, προκειμένου περὶ τῆς ἀρετῆς, ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ἀπώλεια ἀρετῆς, πολὺ περισσότερον προκειμένου περὶ ἁμαρτημάτων, ἂν συμβῇ τοῦτο (ἡ ὑπερηφάνεια), θὰ φέρῃ ἐσχάτην βλάβην εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ ἐνοχὴ τῶν ἁμαρτημάτων, διὰ τὰ ὁποῖα καυχώμεθα, θὰ εἶναι μεγαλυτέρα. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Κύριος· «Ὅταν πάντα ποιήσητε, λέγετε ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοί ἐσμεν» (Λουκ. 17, 10). Ἐὰν δὲ ἐκεῖνοι, ποὺ ὅλα τὰ καθήκοντά τους ἐπιτελοῦν, ὀφείλουν συνεσταλμένοι

νὰ εἶναι, **E** πολὺ περισσότερον ὁ ἁμαρτήσας, καὶ νὰ θρηνῇ, καὶ μεταξὺ τῶν τελευταίων τὸν ἑαυτόν του νὰ τοποθετῇ εἶναι ἄξιον. Αὐτὸ λοιπὸν καὶ τότε φανερώνων ἔλεγε· «Καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε;» (Α΄ Κορ. 5, 2).

Τί λέγεις; Ἄλλος ἡμάρτησε καὶ ἐγὼ θὰ πενθήσω; Ναὶ ἀπαντῶ. Διότι εἴμεθα μεταξύ μας συνδεδεμένοι, ὅπως τὰ μέλη τοῦ σώματος· εἰς τὸ σῶμα δέ, ὅταν τὸ πόδι δεχθῇ τραῦμα, βλέπομεν τὸ κεφάλι νὰ κύπτῃ πρὸς αὐτό. Καὶ ὅμως τί ὑπάρχει σεβαστότερον ἀπὸ τὸ κεφάλι; Ἀλλὰ δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν ἀξίαν του εἰς τὸν καιρὸν τῆς συμφορᾶς. Αὐτὸ καὶ σὺ κάμε. 283 **A** Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος προτρέπει· «χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων» (Ρωμ. 12, 15). Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους λέγει· «καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας;» (Α΄ Κορ. 5, 2); Δὲν εἶπε, καὶ δὲν ἐπροσπαθήσατε μᾶλλον, ἀλλὰ τί; «οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε» σὰν νὰ κατέλαβε τὴν πόλιν ἀσθένεια κοινὴ καὶ μεταδοτική, λέγων ἔτσι· προσευχῆς καὶ ἐξομολογήσεως καὶ ἱκεσίας εἶναι ἀνάγκη, διὰ νὰ ἐκδιωχθῇ ἡ ἀσθένεια ἀπ' ὅλην τὴν πόλιν. Βλέπεις πόσον φόβον ἐκρέμασεν ἐπάνω τους; Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐνόμιζον ὅτι μόνον μέχρις ἐκείνου ποὺ ἡμάρτησε σταματᾷ τὸ κακόν, ἐμβάλλει αὐτοὺς εἰς ἀγωνίαν λέγων· «οὐκ οἴδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ;» (Α΄ Κορ. 5, 6);

B Οἱ λόγοι δὲ οὗτοι ἔχουν τὴν ἑξῆς σημασίαν: Ἐὰν τὸ κακὸν ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον του, θὰ φθάσῃ καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέλη. Πρέπει λοιπὸν νὰ σκέπτεσθε καὶ νὰ λαμβάνετε πρόνοιαν σὰν νὰ πρόκειται διὰ πολλὰ καὶ κοινὰ κακά. Μὴ μοῦ εἰπῇς ὡς δικαιολογίαν, ὅτι ἐκεῖνος μόνον ἡμάρτησε, ἀλλὰ πρόσεξε τὸ ἑξῆς, ὅτι τὸ κακὸν ὁμοιάζει μὲ πληγήν, ποὺ ἔπαθε σῆψιν καὶ μεταδίδεται καὶ εἰς ὅλον τὸ ἄλλο σῶμα. Καὶ ὅπως ὅταν ἕνα σπίτι καίεται καὶ ἐκεῖνοι οἱ γείτονες, εἰς τοὺς ὁποίους ἀκόμη δὲν ἔφθασε τὸ κακόν, ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν συμφορὰν τρέχουν, καὶ τὰ πάντα συνεισφέρουν, ὥστε ἡ φωτιὰ νὰ μὴ φθάσῃ στὶς πόρτες τους, ἔτσι καὶ αὐτοὺς ὁ Παῦλος ξεσηκώνει λέγων· κάποια φωτιὰ εἶναι, ἂς προλάβωμεν τὸ κακόν, **C** ἂς σβήσωμεν τὴν πυρκαϊάν, προτοῦ προφθάσῃ νὰ μεταδοθῇ καὶ καταλάβῃ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐὰν δὲ ἀδιαφορῇς διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ ἔγινε σὲ ξένον σῶμα, φέρεσαι πάρα πολὺ κακῶς, διότι ἐκεῖνος δὲν εἶναι ξένος, ἀλλὰ μέλος τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

3. Ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνο πρόσεξε, ὅτι, ἂν ἀμελήσῃς καὶ ἀδιαφορήσῃς καὶ σὲ θὰ καταβάλῃ κάποτε. Ὥστε, ἂν ὄχι διὰ τὸν ἀδελφόν σου, τοὐλάχιστον διὰ τὸν ἑαυτόν σου δεῖξε ἐνδια-

φέρον καὶ σταμάτησε τὴν ἀσθένειαν καὶ πρόλαβε τὴν σῆψιν, καὶ τὴν ἐξάπλωσιν αὐτῆς ἐμπόδισε. Ταῦτα λοιπὸν καὶ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ ἀφοῦ εἶπε, D καὶ διέταξε νὰ παραδώσουν αὐτὸν εἰς τὸν Σατανᾶν, λέγει κατόπιν, ἐπειδὴ μετεβλήθη καὶ καλύτερος ἔγινε· «Ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων· κυρώσατε οὖν εἰς αὐτὸν ἀγάπην» (Β' Κορ. 2, 6· 8). Ἀφοῦ δηλαδὴ κοινὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον εἰς ὅλους τὸν ἔκαμε καὶ ἀπὸ τὴν ποίμνην τὸν ἐξέβαλε, καὶ ἀπὸ τὸ σῶμα τὸν ἀπέκοψε, βλέπε πόσην δραστηριότητα καταβάλλει, ὥστε νὰ ἑνώσῃ καὶ συνάψῃ πάλιν αὐτὸν μὲ τὸ σῶμα. Διότι δὲν εἶπεν ἀγαπήσατε αὐτὸν ἁπλῶς, ἀλλὰ «κυρώσατε εἰς αὐτὸν ἀγάπην» δηλαδὴ βεβαίαν καὶ ἀκίνητον ἐπιδείξατε τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν, θερμὴν καὶ ζέουσαν καὶ φλογεράν, καὶ ἰσοδύναμον πρὸς τὴν προηγουμένην ἀποστροφήν, τὴν ἀγάπην σας εἰσαγάγετε. E Τί συνέβη; λέγε μου· δὲν παρέδωκες αὐτὸν εἰς τὸν Σατανᾶν; Ναί, λέγει, ἀλλὰ ὄχι διὰ νὰ μένῃ διαρκῶς εἰς τὰ χέρια τοῦ Σατανᾶ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν του. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ἀκριβῶς ποὺ ἔλεγον, κύτταξε νὰ ἴδῃς πῶς ἐφοβεῖτο τὴν ἀπόγνωσιν ὁ Παῦλος, σὰν μεγάλο ὅπλον τοῦ διαβόλου. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπε· «κυρώσατε εἰς αὐτὸν ἀγάπην» καὶ τὴν αἰτίαν προσθέτει· «μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος» (αὐτόθι 7).

Εἰς τὸ στόμα τοῦ λύκου, λέγει, εἶναι τὸ πρόβατον· ἂς προφθάσωμεν λοιπόν, ἂς τὸ ἁρπάξωμεν ἀπ' ἐκεῖ προτοῦ προλάβῃ νὰ τὸ καταπίῃ καὶ καταστρέψῃ τὸ μέλος μας. Σὲ τρικυμίαν εὑρίσκεται τώρα τὸ πλοῖον· ἂς προσπαθήσωμεν νὰ τὸ γλυτώσωμεν προτοῦ ναυαγήσῃ. Διότι καθὼς, ὅταν ἡ θάλασσα ὑψώνεται, καὶ τὰ κύματα ἀπὸ παντοῦ μαζεύωνται πανύψηλα, 284 A καταποντίζεται τὸ σκάφος, ἔτσι καὶ ἡ ψυχή, ὅταν ἀπὸ παντοῦ τὴν περιβάλλῃ ἡ λύπη, ἀποπνίγεται γρήγορα, ἐὰν δὲν ἔχῃ κάποιον νὰ τῆς δώσῃ χεῖρα βοηθείας, ἡ δὲ σωτήριος διὰ τὰ ἁμαρτήματα λύπη, καταστρεπτικὴ ἕνεκα τῆς ὑπερβολῆς αὐτῆς γίνεται.[3] Καὶ βλέπε πῶς ἀκριβῶς εἶπε· δὲν εἶπε, μὴ καταστρέψῃ αὐτὸν ὁ διάβολος, ἀλλὰ τί; «μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ» (Β' Κορ. 2, 11)· πλεονεξία δὲ εἶναι τὸ νὰ ἐπιθυμῶμεν τὰ ξένα πράγματα. Διὰ νὰ δείξῃ λοιπόν, ὅτι οὗτος ἀπεξενώθη πλέον ἀπ' αὐτόν, καὶ ὅτι διὰ τῆς μετανοίας ἔκαμε τὸν ἑαυτόν του μέλος τῆς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ λέγει· «Μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ». Διότι ἐὰν καταλάβῃ πάλιν αὐτόν, ἀφοῦ μετενόησε, B ἁρπάζει ἰδικόν μας μέλος,

3. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξετάζει διὰ πολλῶν εἰς τὰς πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα ἐπιστολὰς αὐτοῦ.

παίρνει τὸ πρόβατον τῆς ποίμνης, ἐπειδὴ ἀπέβαλε τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς μετανοίας.

Γνωρίζων λοιπὸν ὁ Παῦλος, αὐτὸ ποὺ ἔκαμεν ὁ διάβολος εἰς τὸν Ἰούδαν, ἐφοβήθη μήπως καὶ ἐδῶ γίνῃ τὸ ἴδιον. Τί δὲ ἔκαμεν εἰς τὸν Ἰούδαν; Μετενόησεν ὁ Ἰούδας,[4] διότι λέγει· «Ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἀθῷον» (Ματθ. 27, 4). Ἤκουσε τὰ λόγια αὐτὰ ὁ διάβολος, κατάλαβε ὅτι ἄρχισε νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸν δρόμον τῆς βελτιώσεως καὶ νὰ βαδίζῃ πρὸς τὴν σωτηρίαν καὶ ἐφοβήθη τὴν μεταβολήν του. Φιλάνθρωπον, λέγει, ἔχει κύριον· ὅτε ἐπρόκειτο νὰ τὸν προδώσῃ ἐδάκρυσε δι' αὐτὸν καὶ διὰ μυρίων παρακλήσεων τὸν ἀπέτρεπε· πολὺ περισσότερον τώρα ποὺ θὰ μετανοήσῃ δὲν θὰ τὸν δεχθῇ; Προτοῦ διορθωθῇ τὸν ἐκάλεσε καὶ τὸν ἔπιασε μὲ τὸ μέρος του· C πολὺ περισσότερον τώρα ποὺ διωρθώθη καὶ κατάλαβε τὴν ἁμαρτίαν του δὲν θὰ τὸν τραβήξῃ μὲ τὸ μέρος του; Διότι διὰ τοῦτο ἦλθε νὰ σταυρωθῇ. Τί λοιπὸν ἔκαμε; Τὸν ἐθορύβησε, τοῦ ἐσκότισε μὲ τὴν ὑπερβολικὴν λύπην τὴν διάνοιαν, τὸν ἠκολούθησε, τὸν κατεδίωξεν, ἕως ὅτου εἰς τὴν ἀγχόνην τὸν ἔφερε καὶ ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν τὸν ἐξήγαγε καὶ ἀπὸ τὴν μετάνοιάν, περὶ τῆς ὁποίας εἶχε προθυμίαν, τὸν ἐστέρησε.

Ὅτι δέ, ἐὰν ἔζουσε, ἦτο δυνατὸν καὶ αὐτὸς νὰ σωθῇ, φαίνεται ἐκ τῶν σταυρωτῶν τοῦ Κυρίου. Διότι ἐὰν αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀνέβασαν εἰς τὸν σταυρὸν ἔσωσε, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν σταυρὸν εὑρισκόμενος παρακαλοῦσε τὸν Πατέρα καὶ ἐζητοῦσε συγχώρησιν ὑπὲρ αὐτῶν διὰ τὸ τόλμημά των, εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι καὶ ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἐπρόδωσεν, ἐὰν μὲ τὸν πρέποντα τρόπον τὴν μετάνοιαν ἐπεδείκνυε, μὲ πᾶσαν ἀγάπην θὰ τὸν ἐδέχετο· D ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐμμείνῃ εἰς τὸ φάρμακον τῆς μετανοίας, ἐπειδὴ τὸν κατέπιεν ἡ ὑπερβολικὴ λύπη. Τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος φοβούμενος, πιέζει τοὺς Κορινθίους νὰ ἁρπάξουν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ διαβόλου τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ποία ἡ ἀνάγκη νὰ ἀναφέρω τὰ συμβάντα εἰς τοὺς Κορινθίους; Ὁ Πέτρος μετὰ τὴν κοινωνίαν τῶν μυστηρίων τὸν ἠρνήθη τρεῖς φορὰς καὶ διὰ τῶν δακρύων τὰ ἐξήλειψεν ὅλα. Ὁ Παῦλος ἂν καὶ ἦτο διώκτης καὶ βλάσφημος καὶ ὑβριστής, καὶ ὄχι μόνον τὸν σταυρωθέντα, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ὀπαδοὺς ἐκείνου κατεδίωκε, διὰ τῆς μετανοίας ἀπόστολος ἔγινε. Διότι ὁ Θεὸς πρόφασιν μικρὰν ἐπιζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ὅταν τὴν δίδωμεν, μᾶς χαρίζει τὴν ἄφεσιν πολλῶν ἁμαρ-

4. Ὡς ἐξηγεῖ κατωτέρω, δὲν πρόκειται περὶ μετανοίας τοῦ Ἰούδα, ἀλλὰ περὶ μεταμελείας αὐτοῦ, (Ματθ. 27, 3), ἥτις εἶναι τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν μετάνοιαν, εἰς ἣν δὲν ἔφθασε λόγῳ τῆς ἀπογνώσεως εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθε.

τημάτων. Ἂς εἴπω καὶ παραβολὴν ποὺ ἐπιβεβαιώνει τοῦτο. **E**

4. Ὑπῆρχον δύο ἀδελφοί, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ διεμοίρασαν τὴν πατρικὴν περιουσίαν μεταξύ των, ὁ μὲν ἕνας ἐξ αὐτῶν ἔμεινεν εἰς τὸ σπίτι, ὁ δὲ ἄλλος, ἀφοῦ κατέφαγεν ὅσα τοῦ ἐδόθησαν, μετέβη εἰς μακρυνὴν χώραν, ἐπειδὴ δὲν ὑπέφερε τὴν ἐντροπὴν τῆς πτωχείας. Ταύτην δὲ τὴν παραβολὴν ἠθέλησα νὰ εἴπω διὰ νὰ μάθετε ὅτι ὑπάρχει ἄφεσις καὶ διὰ τὰ μετὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτήματα, ἐὰν προσέχωμεν. Λέγω δὲ τοῦτο ὄχι διὰ νὰ σᾶς ἐμβάλω εἰς ἀμέλειαν, **205 A** ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς ἀπομακρύνω ἀπὸ τὴν ἀπόγνωσιν, ἐπειδὴ αὐτὴ χειρότερα κακὰ ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν μᾶς προξενεῖ. Οὗτος λοιπὸν ὁ υἱὸς ἐξεικονίζει τοὺς μετὰ τὸ λουτρὸν τοῦ βαπτίσματος ἁμαρτήσαντας. Τοῦτο δὲ φαίνεται ἐκ τῶν ἑξῆς: διότι υἱὸς ὀνομάζεται· κανεὶς δὲ χωρὶς τὸ βάπτισμα δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ υἱός. Καὶ εἰς τὸ σπίτι κατοικοῦσε τὸ πατρικόν, καὶ τὰ πατρικὰ ὅλα διεμοιράσθη πράγματα· πρὸ δὲ τοῦ βαπτίσματος δὲν εἶναι δυνατὸν πατρικὰ πράγματα νὰ λάβῃ, οὔτε νὰ δεχθῇ κληρονομίαν· ὥστε δι' ὅλων τούτων μᾶς ὑπαινίσσεται τὸ τάγμα τῶν πιστῶν. Καὶ ἀδελφὸς ἦτο τοῦ εὐδοκιμήσαντος, ἀδελφὸς δὲ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ χωρὶς πνευματικὴν ἀναγέννησιν, ποὺ χορηγεῖ τὸ βάπτισμα. Οὗτος λοιπόν, ἀφοῦ ἔπεσεν εἰς ἔσχατον βαθμὸν κακίας, τί λέει; **B** «Ἐπανήξω πρὸς τὸν πατέρα μου» (Λουκ. 15, 18). Διότι διὰ τοῦτο αὐτὸν καὶ ἀφῆκεν ὁ πατέρας του νὰ φύγῃ, καὶ δὲν τὸν ἠμπόδισε νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν μακρυνὴν χώραν, διὰ νὰ μάθῃ καλὰ ἀπὸ ὅσα θὰ πάθῃ πόσην εὐεργεσίαν ἀπελάμβανε, μένων εἰς τὸ σπίτι πλησίον του. Διότι, πολλὲς φορὲς ὁ Θεός, ὅταν διὰ τῶν λόγων δὲν πείθῃ, ἀφήνει νὰ διδάξῃ ἡ πεῖρα. Αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγε. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πάρα πολλοὺς λόγους διὰ τῶν προφητῶν τοὺς εἶπε καὶ δὲν τοὺς ἔπεισεν, οὔτε τοὺς προσείλκυσεν, ἄφησεν αὐτοὺς νὰ παιδαγωγηθοῦν διὰ τῆς τιμωρίας τῶν πραγμάτων καὶ τοὺς λέγει· «παιδεύσῃ σε ἡ ἀποστασία σου καὶ ἡ κακία σου ἐλέγξει σε» (Ἱερ. 2, 10). Διότι ἔπρεπεν ὁ Θεὸς νὰ θεωρῆται ὑπ' αὐτῶν ἀξιόπιστος **C** καὶ πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν λόγων του. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τόσην ἀναισθησίαν εὑρίσκοντο, ὥστε νὰ μὴ πιστεύουν εἰς τὰς παραινέσεις καὶ συμβουλὰς αὐτοῦ, προκαταλαμβάνων τὴν ἐκ τῆς κακίας ἀπείθειαν αὐτῶν, ἐπιτρέπει διὰ τῶν πραγμάτων νὰ παιδαγωγηθοῦν, ἵνα διὰ τοῦ τρόπου τούτου τοὺς κάμῃ πάλιν ἰδικούς του. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπῆλθεν ὁ ἄσωτος υἱὸς εἰς μακρυνὴν χώραν καὶ διὰ τῆς πείρας ἔμαθε πόσον κακὸν εἶναι νὰ ἐκπέσῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπίτι, ἐπανῆλθεν, ὁ δὲ πατέρας δὲν ἔδειξε μνησικακίαν, ἀλλὰ μὲ ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας τὸν ἐδέχθη. Διατί ἆρά γε ἔγινε τοῦτο; Διότι ἦτο πατέρας καὶ ὄχι δικαστής. Καὶ τώρα πλέον χορὸς καὶ συμπόσιον καὶ πανηγύρι, καὶ ὅλο τὸ σπίτι ἦτο λαμπρὸν καὶ ὑπερβολικὰ χαρούμενον. **D** Τί λέγεις; αὐταὶ εἶναι αἱ ἀμοιβαὶ τῆς κακίας; Ὄχι τῆς κακίας, ὦ ἄνθρωπε, ἀλλὰ τῆς ἐπιστροφῆς· ὄχι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τῆς μετανοίας· ὄχι τῆς πονηρίας, ἀλλὰ τῆς μεταβολῆς εἰς τὸ καλύτερον. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ἦτο, ὅτι ἠγανάκτησε δι' αὐτὰ ὁ μεγαλύτερος υἱός· ὁ δὲ πατέρας καὶ τοῦτον μὲ πραότητα ἔπεισε λέγων· «Ὅτι σὺ μὲν ἀεὶ μετ' ἐμοῦ διέτριβες, οὗτος δὲ ἀπολωλὼς ἦν καὶ εὑρέθη· νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν» (Λουκ. 15, 31). Ὅταν δὲ εἶναι ἀνάγκη τὸν χαμένον νὰ διασώσωμεν, λέγει, δὲν εἶναι καιρὸς διὰ δικαστήρια, οὔτε διὰ λεπτομερεῖς ἀνακρίσεις, ἀλλὰ διὰ φιλανθρωπίαν καὶ συγγνώμην μόνον. Κανεὶς ἰατρὸς δὲν σταματᾷ νὰ θέσῃ φάρμακον εἰς τὸν ἄρρωστον, διὰ νὰ ζητήσῃ εὐθύνας καὶ τιμωρίας διὰ τὰς ἀταξίας του, ποὺ τοῦ ἐπέφερον τὴν ἀσθένειαν. **E** Ἐὰν δὲ ἀπαραιτήτως ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ, ἀρκετὰ ἐτιμωρήθη διὰ τῆς εἰς τὰ ξένα παραμονῆς. Τόσον πολὺ λοιπὸν καιρὸν ἐχωρίσθη ἀπὸ τὴν συντροφιά μας καὶ μὲ πεῖναν, περιφρόνησιν καὶ τὰ χειρότερα κακὰ ἐπάλαιε διαρκῶς. Διὰ τοῦτο λέγει· «ἀπολωλὼς ἦν καὶ εὑρέθη· νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε». Μὴ βλέπῃς τὰ παρόντα, λέγει, ἀλλὰ σκέψου τῆς προηγουμένης συμφορᾶς τὸ μέγεθος· ἀδελφὸν βλέπεις, ὄχι ξένον. Σὲ πατέρα ἐπανῆλθεν, ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ θυμηθῇ τὰ προηγούμενα, μᾶλλον δὲ ἐκεῖνα θυμᾶται μόνον, τὰ ὁποῖα εἰς συμπάθειαν ἠμποροῦν νὰ ὁδηγήσουν, καὶ φιλανθρωπίαν, καὶ ἀγάπην, καὶ φειδώ, ποὺ ἁρμόζουν εἰς γονεῖς. Διὰ τοῦτο ὄχι ἐκεῖνα ποὺ ἔκαμεν ὁ υἱός του εἶπεν, ἀλλὰ ἐκεῖνα ποὺ ἔπαθε. Δὲν ἀνέφερεν, ὅτι κατέφαγε τὴν περιουσίαν, ἀλλ' ὅτι εἰς ἀναρίθμητα περιέπεσε κακά.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸ πρόβατον ἐζητοῦσε μὲ τόσην προθυμίαν, **206 A** μᾶλλον δὲ μὲ μεγαλυτέραν. Διότι ἐδῶ μὲν ὁ υἱὸς μόνος του ἐπανῆλθεν, ἐκεῖ δὲ αὐτὸς ὁ ποιμὴν ἀπῆλθε καὶ ἀφοῦ τὸ εὗρεν, ἔχαιρε δι' αὐτὸ περισσότερον, παρὰ δι' ὅλα τὰ ἄλλα τὰ διασωθέντα. Κύτταξε λοιπὸν καὶ μὲ ποῖον τρόπον τὸ ἐπανέφερε. Δὲν τὸ ἐμαστίγωσεν, ἀλλὰ ἐπὶ τῶν ὤμων φέρων καὶ βαστάζων πάλιν εἰς τὴν ποίμνην τὸ ἀπέδωκε. Ταῦτα λοιπὸν γνωρίζοντες, ὅτι ὄχι μόνον δὲν μᾶς ἀποστρέφεται, ὅταν ἐπανερχώμεθα πρὸς αὐτόν, **B** ἀλλὰ καὶ μὲ ὄχι ὀλιγωτέραν προθυμίαν ἀπὸ τοὺς κατορθώσαντας τὴν ἀρετὴν μᾶς δέχεται· ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἐπιζητεῖ τὴν τιμωρίαν των, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀναζήτησιν τῶν πεπλανημένων ἔρχεται καὶ ὅτι μᾶλ-

λον χαίρει, διότι εὗρεν αὐτά, παρὰ διὰ ἐκεῖνα ποὺ διεσώθησαν, οὔτε, ὅταν εὑρισκώμεθα εἰς τὴν ἁμαρτίαν, νὰ ἀπελπιζώμεθα, οὔτε ὅταν τὸ καλὸν κάμνωμεν νὰ ἔχωμεν θάρρος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρετήν, ὅταν κατορθώνωμεν νὰ ἀσκήσωμεν, νὰ φοβώμεθα, ἵνα μὴ ἕνεκα τοῦ θάρρους πέσωμεν, καὶ ὅταν ἁμαρτάνωμεν νὰ μετανοῶμεν.

Διότι ἐκεῖνο ποὺ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου εἶπον, τοῦτο καὶ τώρα λέγω, ὅτι προδοσία τῆς σωτηρίας μας καὶ τὰ δύο ταῦτα εἶναι, δηλαδὴ καὶ τὸ νὰ ἔχωμεν θάρρος, ὅταν εἴμεθα εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ τὸ νὰ ἀπελπιζώμεθα, ὅταν πίπτωμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Διὰ νὰ ἐξασφαλίση ἀπὸ πτώσεις ἐκείνους ποὺ εἶναι εἰς τὴν ἀρετὴν ὁ Παῦλος ἔλεγε· C «Ὁ δοκῶν ἑστάναι βλεπέτω μὴ πέσῃ». Καὶ πάλιν· «Φοβοῦμαι μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι» (Α΄ Κορ. 10, 12 καὶ 9, 27). Διὰ νὰ σηκώση δὲ ἐκείνους ποὺ εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἔπεσαν, καὶ εἰς προθυμίαν νὰ τὴν ἀποφύγουν μεγαλυτέραν νὰ τοὺς ἐμβάλη, διεμαρτυρήθη πρὸς τοὺς Κορινθίους γράφων τὰ ἑξῆς· «Μήπως πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων» (Β΄ Κορ. 12, 21), φανερώνων διὰ τούτου ὅτι ὄχι τόσον οἱ ἁμαρτάνοντες, ὅσον οἱ μὴ μετανοοῦντες διὰ τὰ ἁμαρτήματά των εἶναι ἄξιοι θρήνων.

Δι' αὐτοὺς δὲ καὶ ὁ προφήτης λέγει· «Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει;» (Ἱερ. 8, 4). Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαυῒδ αὐτοὺς τούτους προτρέπει λέγων· «Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ» καὶ ἐπίκραναν τὸν Θεὸν (Ψαλμ. 94, 8). Ἐφ' ὅσον λοιπὸν λέγεται τὸ «σήμερον», δηλαδὴ διαρκεῖ ἡ παροῦσα ζωή, ἂς μὴ ἀπελπιζώμεθα, D ἀλλὰ καλὰς εἰς τὸν Δεσπότην ἔχοντες ἐλπίδας, καὶ τὸ πέλαγος τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ ἐννοοῦντες, κάθε κακίαν μὲ πολλὴν προθυμίαν μακρυὰ ἂς πετάξωμεν, καὶ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀρετῆς ἂς πιασθῶμεν, καὶ τὴν μετάνοιαν μὲ κάθε ὑπερβολὴν ἂς ἐπιδείξωμεν, ἵνα, ὅλα ἐδῶ ἀφοῦ ἀποβάλωμεν τὰ ἁμαρτήματα, μὲ παρρησίαν ἠμπορέσωμεν νὰ σταθῶμεν εἰς τὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς βασιλείας νὰ τύχωμεν τῶν οὐρανῶν, τῆς ὁποίας εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως δὲ καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἂς εἶναι δόξα, δύναμις, τιμή, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

287 ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

Εἰς τὴν σκυθρωπότητα τοῦ βασιλέως Ἀχαὰβ καὶ εἰς Ἰωνᾶν τὸν Προφήτην

ΟΜΙΛΙΑ Β΄

1. A Εἴδατε τὴν προηγουμένην Κυριακὴν πόλεμον καὶ νίκην, πόλεμον μὲν τοῦ διαβόλου, νίκην δὲ τοῦ Χριστοῦ; Εἴδατε πῶς ἡ μετάνοια ἐπαινεῖτο καὶ ὁ διάβολος τὴν πληγὴν δὲν ἐβάστασεν, ἀλλ' ἐφοβήθη καὶ ἔφριξε; Διατί φοβεῖσαι, ὦ διάβολε, ὅταν ἡ μετάνοια ἐγκωμιάζεται; Διατί ὀδύρεσαι; διατί φρίττεις; Ναί, λέγει, δικαίως ὀδύρομαι καὶ θλίβομαι· μεγάλα σκεύη μοῦ ἅρπαξεν αὐτὴ ἡ μετάνοια. Ποῖα εἶναι ταῦτα; Τὴν πόρνην, τὸν τελώνην, τὸν λῃστὴν τὸν βλάσφημον. Διότι πράγματι πολλὰ σκεύη αὐτοῦ ἅρπαξεν ἡ μετάνοια καὶ αὐτὴν τὴν ἀκρόπολίν του κατεκρήμνισε καὶ ἐπικίνδυνον πληγὴν ἀπὸ τὴν μετάνοιαν ἔχει. B Θὰ μάθῃς, ἀγαπητέ, τοῦτο ἀπὸ ὅσα ἡ πεῖρα προηγουμένως ἔδειξε. Διατί λοιπόν, ἀφοῦ τὴν μετάνοιαν ἀγαπῶμεν, δὲν ἀπολαμβάνομεν τοιαῦτα καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καθ' ἑκάστην δὲν μεταβαίνομεν; Καὶ ἁμαρτωλὸς ἂν εἶσαι, εἴσελθε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ λέγῃς τὰς ἁμαρτίας σου. Καὶ δίκαιος ἂν εἶσαι, εἴσελθε, διὰ νὰ μὴ ἐκπέσῃς ἀπὸ τὴν ἀρετήν, διότι καὶ διὰ τὰ δύο ταῦτα λιμάνι εἶναι ἡ Ἐκκλησία.

Ἁμαρτωλὸς εἶσαι; μὴ ἀπελπίζεσαι, ἀλλὰ εἴσελθε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προβάλλων τὴν μετάνοιαν. Ἡμάρτησες; λέγε εἰς τὸν Θεόν, ἡμάρτησα. Ποῖος κόπος ἀπαιτεῖται δι' αὐτό; ποία δυσκολία; ποία θλῖψις; ποία στενοχώρια νὰ εἴπῃς τὴν λέξιν ἥμαρτον; C Μήπως; δηλαδὴ νομίζῃς ὅτι σύ, ἂν δὲν εἴπῃς τὸν ἑαυτόν σου ἁμαρτωλόν, δὲν ἔχεις κατήγορον τὸν διάβολον; Πρόλαβε καὶ ἅρπαξε τὸ ἀξίωμά του, διότι ἀξίωμα ἐκείνου εἶναι τὸ νὰ κατηγορῇ. Διατί λοιπὸν δὲν προλαβαίνεις αὐτὸν καὶ δὲν ἐξαλείφεις τὸ ἁμάρτημα, ἀφοῦ γνωρίζεις ὅτι τοιοῦτον κατήγορον ἔχεις, ὁ ὁποῖος δὲν ἠμπορεῖ νὰ σιωπήσῃ;

Ἡμάρτησες; εἴσελθε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, λέγε εἰς τὸν Θεόν, ἥμαρτον. Δὲν ἀπαιτῶ τίποτε ἄλλο ἀπὸ σὲ παρὰ τοῦτο

μόνον. Διότι ἡ θεία Γραφὴ λέγει· «Λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς» (Ἡσ. 43, 26). Εἰπὲ τὴν ἁμαρτίαν, διὰ νὰ ἐξαλείψῃς τὴν ἁμαρτίαν. Δὲν ἀπαιτεῖται διὰ τοῦτο οὔτε κόπος, οὔτε πολλὰ λόγια, οὔτε χρηματικὴ δαπάνη, οὔτε τίποτε ἄλλο παρόμοιον· ἀφοῦ εἴπῃς λόγον, νὰ γίνῃς φρόνιμος καὶ νὰ εἴπῃς ὅτι ἡμάρτησα.

D Καὶ πόθεν τοῦτο εἶναι γνωστόν, λέγει, ὅτι ἐὰν εἴπω τὴν ἁμαρτίαν πρῶτος ἐξαλείφω τὴν ἁμαρτίαν; Εἰς τὴν Γραφὴν ἔχω καὶ ἐκεῖνον ποὺ τὴν εἶπε καὶ τὴν ἐξήλειψε καὶ ἐκεῖνον ποὺ δὲν τὴν εἶπε καὶ κατεκρίθη. Ὁ Κάϊν ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του ἐπειδὴ τὸν ἐφθονοῦσε, καὶ εἰς τὸν φθόνον ἐπηκολούθησεν ὁ φόνος. Ἀφοῦ τὸν ἐπῆρε μαζί του εἰς τὴν πεδιάδα τὸν ἐφόνευσε. Καὶ τί λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός, «Ποῦ Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου;» (Γεν. 4, 9). Ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει τὰ πάντα ἐρωτᾷ, ὄχι διότι ἀγνοεῖ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ σύρῃ πρὸς τὴν μετάνοιαν τὸν φονέα. E Ὅτι δὲ ὄχι ἀπὸ ἄγνοιαν ἐρωτοῦσε, τὸ ἔδειξε λέγων· «ποῦ Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου;». Ἐκεῖνος δὲ ἀπήντησε· 288 A «Οὐκ οἶδα· μὴ φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μού εἰμι ἐγώ;» (Αὐτόθι 10). Ἔστω, δὲν εἶσαι φύλακας· διατί εἶσαι ὅμως φονεύς; Δὲν τὸν ἐφύλαττες, διατί ὅμως τὸν ἐφόνευσες; Ὅμως τὸ ὁμολογεῖς; Εἶσαι ὑπεύθυνος καὶ διὰ τὴν φύλαξιν τοῦ ἀδελφοῦ σου. Τί λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀπαντᾷ πρὸς αὐτόν; «Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρός με ἐκ τῆς γῆς» (Αὐτόθι 10). Τὸν ἤλεγξεν ἀμέσως καὶ τὴν τιμωρίαν εἰς αὐτὸν ἐπέβαλε, ὄχι τόσον διὰ τὸν φόνον, ὅσον διὰ τὴν ἀναίδειαν, διότι δὲν μισεῖ ὁ Θεὸς τόσον ἐκεῖνον ποὺ ἁμαρτάνει, ὅσον ἐκεῖνον ποὺ εἶναι ἀναίσχυντος.

Καὶ πράγματι τὸν Κάϊν, ὅταν μετενόησε δὲν τὸν ἐσυγχώρησε, ἐπειδὴ δὲν ὡμολόγησε πρῶτος τὴν ἁμαρτίαν του. Διότι τί λέγει οὗτος; «Μείζων ἡ ἁμαρτία μου τοῦ ἀφεθῆναί με» (Αὐτόθι 13), δηλαδὴ μεγάλην ἁμαρτίαν ἔκαμα, δὲν μοῦ ἀξίζει νὰ ζήσω. B Τί λοιπὸν λέγει εἰς αὐτὸν ὁ Θεός; «Στένων καὶ τρέμων ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς» (Αὐτόθι 12)· καὶ τιμωρίαν τοῦ ἐπέβαλε φρικτὴν καὶ πολὺ βαρεῖαν. Δὲν σοῦ ἀφαιρῶ τὴν ζωήν, λέγει, διὰ νὰ μὴ λησμονηθῇ ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ σὲ κάνω νόμον ποὺ θὰ σὲ διαβάζουν ὅλοι, διὰ νὰ γίνῃ ἡ συμφορά σου διδάσκαλος φιλοσοφίας εἰς τοὺς ἄλλους. Καὶ περιήρχετο ὁ Κάϊν σὰν νόμος ἔμψυχος, στήλη κινουμένη, σιωπῶσα καὶ ἰσχυροτέραν ἀπὸ τὴν σάλπιγγα ἀφήνουσα φωνήν. Νὰ μὴ κάνῃ κανείς, λέγει, τοιαῦτα, διὰ νὰ μὴ πάθῃ τοιαῦτα. Ἐτιμωρήθη διὰ τὴν ἀδιαντροπιάν του, καὶ ἐπειδὴ δὲν ὡμολόγησεν, ἂν καὶ ἠλέγχθη, κατεκρίθη. Διότι ἐὰν ἤθελεν ὁμολογήσει τὴν ἁμαρτίαν, ἤθελεν ἐξαλείψει αὐτὴν εἰς τὴν ἀρχήν.

2. C Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ταῦτα ἔτσι ἔχουν, παρατήρησε πῶς ἕνας ἄλλος, μὲ τὸ νὰ ὁμολογήσῃ πρῶτος τὴν ἁμαρτίαν του, ἐξήλειψε ταύτην. Ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸν Δαυῒδ τὸν προφήτην καὶ βασιλέα, τὸν ὁποῖον εὐχαριστοῦμαι περισσότερον νὰ τὸν ὀνομάζω προφήτην παρὰ βασιλέα, διότι ἡ μὲν βασιλεία του περιωρίζετο εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἡ δὲ προφητεία του ἔφθανεν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Καὶ ἡ μὲν βασιλεία μετ' ὀλίγον κατελύθη, ἡ δὲ προφητεία φέρει ἀθάνατα λόγια, ποὺ ἔχουν κῦρος αἰώνιον. Εἶναι προτιμότερον ὁ ἥλιος νὰ σβεσθῇ, παρὰ οἱ λόγοι τοῦ Δαυῒδ νὰ λησμονηθοῦν. Οὗτος ἔπεσεν εἰς ἁμάρτημα μοιχείας καὶ φόνου. D Διότι εἶδε, λέγει ἡ Γραφή, γυναῖκα ὡραίαν νὰ λούεται καὶ τὴν ἠγάπησε μὲ πάθος, κατόπιν δὲ ἐπραγματοποίησε τὰ ὅσα ἐσκέφθη (Β' Βασ. 11, 2). Καὶ ἔτσι ὁ προφήτης εὑρίσκετο εἰς μοιχείαν, ὁ μαργαρίτης εἰς τὸν βόρβορον. Ἀλλὰ δὲν εἶχε καταλάβει ἀκόμη ὅτι ἡμάρτησε· τόσον τὸν εἶχε ναρκώσει τὸ πάθος.

Διότι ὅταν ὁ ἡνίοχος μεθᾷ, καὶ τὸ ἁμάξι ἄτακτα προχωρεῖ. Ὅ,τι δὲ εἶναι ἡνίοχος καὶ ἁμάξι, τὸ ἴδιον εἶναι ψυχὴ καὶ σῶμα. Ἐὰν ἡ ψυχὴ σκοτισθῇ ἀπὸ τὸ πάθος καὶ τὸ σῶμα εἰς τὸν βόρβορον κυλίεται. Διότι ἐφ' ὅσον ὁ ἡνίοχος στέκεται καλὰ εἰς τὴν θέσιν του, τὸ ἁμάξι καλὰ προχωρεῖ· ὅταν ὅμως οὗτος ἔχῃ ἄτονες καὶ ἐξηντλημένες δυνάμεις καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ κρατῇ γερὰ τὰ χαλινάρια, E τότε καὶ τὸ ἁμάξι εὑρίσκεται σὲ χειροτέραν κατάστασιν. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον· ἐφ' ὅσον μὲν ἡ ψυχὴ εἶναι νηφάλιος καὶ ἐγρήγορος, καὶ τὸ σῶμα εὑρίσκεται εἰς τὴν ἁγνότητα· ὅταν δὲ ἡ ψυχὴ σκοτισθῇ ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα εἰς τὸν βόρβορον καὶ εἰς τὴν ἐφάμαρτον ἡδονὴν κυλίεται.

Τί λοιπὸν ἔκαμεν ὁ Δαυΐδ; Ἐμοίχευσεν· ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζεν ὅτι κακὸν ἔκανεν οὔτε τὸν ἤλεγχε κανεὶς καὶ μάλιστα ὅταν εὑρίσκετο σὲ βαθειὰ γεράματα, διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ἐὰν εἶσαι ἀμελὴς καὶ ἀδιάφορος οὔτε τὰ γεράματα σὲ ὠφελοῦν, οὔτε πάλιν ἐὰν ἔχῃς ζῆλον πρὸς τὴν ἀρετήν, 289 A ἡ νεότης ἠμπορεῖ κάπως νὰ σὲ βλάψῃ. Διότι τὸ ἦθος δὲν εἶναι δημιούργημα τῆς ἡλικίας, ἀλλὰ τῆς θελήσεως κατόρθωμα. Ἀπόδειξις τούτου ὁ Δανιὴλ ποὺ εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν ἦτο κριτής, οἱ δὲ πρεσβύτεροι, ἔχοντες πολὺ μεγάλην ἡλικίαν, δρᾶμα μοιχείας ἐδημιούργησαν (Δαν. 13, 45) καὶ οὔτε ἐκείνους τὰ ἄσπρα μαλλιὰ ὠφέλησαν, οὔτε αὐτὸν ἡ νεότης παρέβλαψε. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν θέλησιν ἡ σωφροσύνη ὁ Δαυῒδ εἰς αὐτὰ τὰ γεράματα, ἀφοῦ ἔπεσεν εἰς μοιχείαν, φόνον ἔκαμε, καὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἦτο, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζῃ, ὅτι ἡμάρτησε, διότι

ὁ νοῦς, πού εἶναι ἡνίοχος, ἦτο μεθυσμένος ἀπό τὸ πάθος τῆς ἀκολασίας.

B Τί κάνει λοιπὸν ὁ Θεός; Στέλλει πρὸς αὐτὸν τὸν προφήτην Νάθαν. Ὁ προφήτης ἔρχεται πρὸς τὸν προφήτην, διότι ἔτσι καὶ μεταξὺ τῶν ἰατρῶν γίνεται· ὅταν ἰατρὸς ἀσθενήσῃ ἄλλου ἰατροῦ ἔχει τὴν ἀνάγκην. Τὸ ἴδιο καὶ ἐδῶ. Προφήτης ἦτο ἐκεῖνος πού ἡμάρτησε καὶ προφήτης ἐκεῖνος πού τὰ φάρμακα ἔφερε. Ἔρχεται λοιπὸν πρὸς αὐτὸν ὁ Νάθαν καὶ δὲν τὸν ἐλέγχει ἀμέσως, μόλις εἰσῆλθεν εἰς τὴν θύραν, οὔτε τοῦ λέγει· παράνομε καὶ μιαρότατε, πού μοιχείαν καὶ φόνον ἔκαμες, τόσον πολλὰς τιμὰς ἐδέχθης ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ σὺ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ κατεπάτησες; Τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶπεν ὁ Νάθαν, διὰ νὰ μὴ τὸν κάμῃ πιὸ ἀναίσχυντον, **C** διότι ὅταν τὰ ἁμαρτήματα κοινολογοῦνται, εἰς ἀναισχυντίαν ἐξωθοῦν ἐκεῖνον πού ἡμάρτησε. Ἔρχεται λοιπὸν πρὸς αὐτὸν καὶ δρᾶμα δίκης πλέκει. Καὶ τί λέγει; Βασιλεῦ, ἔχω μίαν δίκην νὰ σοῦ ἀναφέρω. Ὑπῆρχεν ἕνας πλούσιος καὶ ἕνας πτωχός. Ὁ πλούσιος εἶχε κοπάδια βοδιῶν καὶ πολλὰς ἀγέλας ἄλλων ζώων, ὁ δὲ φτωχὸς εἶχε μίαν ἀρνάδα, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ ποτήρι του ἔπινεν, ἀπὸ τὸ τραπέζι του ἔτρωγε καὶ εἰς τὸν κόλπον του ἐκοιμᾶτο, φανερώνων μὲ τοῦτο τὸν γνήσιον δεσμὸν τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν σύζυγόν του. Ὅταν δὲ ἦλθε κάποιος ξένος, ἐλυπήθη ὁ πλούσιος τὰ ἰδικά του καὶ ἔσφαξε τὴν ἀρνάδα τοῦ πτωχοῦ (Β' Βασ. 12, 1-5). Εἶδες πῶς ἐδῶ ὑφαίνει τὸ δρᾶμα, **D** ἔχων κρυμμένον εἰς τὸν σπόγγον τὸ σιδηρένιο ὄργανον; Τί λοιπὸν λέγει ὁ βασιλεύς; Νομίζων ὅτι ἐναντίον ἄλλου πρόκειται νὰ ἀποφανθῇ αὐστηροτάτην ἀπόφασιν ἐξέδωκε. Διότι τέτοιοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι· ὅταν πρόκειται διὰ τοὺς ἄλλους μὲ εὐχαρίστησιν καὶ ἀποτομίαν παίρνουν καὶ ἐκδίδουν τὰς ἀποφάσεις. Καὶ τί λέγει ὁ Δαυΐδ; «Ζῇ Κύριος, ἄξιος θανάτου ὁ τοιοῦτος καὶ ἀποδώσῃ τὴν ἀμνάδα τετραπλασίονα» (Αὐτόθι 12, 5-6). Τί λοιπὸν ἀπήντησεν ὁ Νάθαν; Δὲν ἔβαλε μαλακτικὰ ἐπὶ πολλὰς ὥρας εἰς τὴν πληγήν, ἀλλ' ἀμέσως τὴν φανερώνει καὶ ταχύτατα διενεργεῖ τὸ κόψιμο, διὰ νὰ μὴ ἐξαλείψῃ τὸ αἴσθημα τοῦ πόνου. Σὺ εἶσαι, ὦ βασιλεῦ, λέγει. **E** Τί λοιπὸν ἀπαντᾷ ὁ βασιλεύς; «Ἥμαρτον τῷ Κυρίῳ» (Αὐτόθι 12, 13). Δὲν λέγει, ποιός εἶσαι ἐσὺ πού ἐλέγχεις ἐμέ; Ποῖος σὲ ἔστειλε νὰ μοῦ ὁμιλῇς μὲ τόσον θάρρος; Πῶς ἐτόλμησες νὰ κάμῃς τοῦτο; Τίποτε τέτοιο δὲν εἶπε, ἀλλὰ συνησθάνθη τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ τί λέγει; «Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ». Τί δὲ ὁ Νάθαν ἀπήντησε πρὸς αὐτόν; Καὶ ὁ Κύριος συνεχώρησε τὸ ἁμάρτημά σου. Ἐπειδὴ τὸν ἑαυτόν σου κατεδίκασες, ἐγὼ σοῦ συγχωρῶ τὴν καταδίκην. Ἐπειδὴ μὲ γενναιοφροσύ-

νην ὡμολόγησες, ἐξήλειψες τὴν ἁμαρτίαν. Ἐπειδὴ κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου καταδικαστικὴν ἀπόφασιν ἔβγαλες, 290 **A** ἐγὼ ἔκαμα ἄκυρον τὴν ἀπόφασιν ταύτην. Εἶδες πῶς ἐπραγματοποιήθη τὸ χωρίον τῆς Γραφῆς· «Λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς;» (Ἡσ. 23, 26). Ποῖος κόπος ἀπαιτεῖται διὰ νὰ εἴπῃς πρῶτος τὴν ἁμαρτίαν;

3. Ἔχεις ὅμως καὶ ἄλλον δρόμον, πού ὁδηγεῖ εἰς τὴν μετάνοιαν. Ποῖος δὲ εἶναι οὗτος; Τὸ νὰ πενθήσῃς διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Ποῖος κόπος ἀπαιτεῖται εἰς τοῦτο; Δὲν ἀπαιτῶ τίποτε περισσότερον ἀπὸ σέ, παρὰ τὸ νὰ πενθήσῃς διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Δὲν σοῦ λέγω νὰ διασχίσῃς πελάγη, οὔτε εἰς λιμάνια νὰ καταπλεύσῃς, οὔτε ὁδοιπορίαν νὰ κάμῃς, οὔτε πολὺ μακρυὰ νὰ πᾷς, οὔτε χρήματα νὰ καταβάλῃς, οὔτε κύματα ἄγρια νὰ περάσῃς, ἀλλὰ τί; Νὰ πενθήσῃς διὰ τὴν ἁμαρτίαν. **B** Καὶ ἀπὸ ποῦ εἶναι γνωστόν, λέγει, ὅτι ἐὰν πενθήσω ἐξαλείφω τὴν ἁμαρτίαν; Ἔχεις καὶ περὶ τούτου ἀπόδειξιν ἀπὸ τὴν θείαν Γραφήν. Ἦτο κάποιος βασιλεύς, Ἀχαὰβ ὀνομαζόμενος (Γ' Βασ. 20), ὁ ὁποῖος θεωρεῖται δίκαιος, ἡ βασιλεία του ὅμως δὲν ὑπῆρξε καλὴ ἕνεκα Ἰεζάβελ, τῆς συζύγου του. Οὗτος κάποιου Ναβουθαί, Ἰεζραηλίτου τὸ ἀμπέλι ἐπεθύμησε νὰ πάρῃ καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἀνθρώπους λέγων· Δός μου τὸ ἀμπέλι σου, πού ἐπεθύμησα καὶ ἢ χρήματα πάρε ἀπὸ ἐμὲ ἢ ἄλλον τόπον εἰς ἀντάλλαγμα. Αὐτὸς δὲ ἀπήντησε· Εἴθε νὰ μὴ μοῦ συμβῇ ποτὲ νὰ σοῦ πωλήσω τὴν πατρικήν μου κληρονομίαν. Ὁ δὲ Ἀχαὰβ ἐπιθυμοῦσε μὲν τὸ ἀμπέλι, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ μεταχειρισθῇ βίαν κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν κακοποιήσῃ. Ἀφοῦ δὲ εἰσῆλθε πρὸς αὐτὸν Ἰεζάβελ, γυναῖκα ἀναιδεστάτη, παράνομος, ἀκάθαρτος καὶ μιαρωτάτη, λέγει· **C** διατί λυπεῖσαι καὶ δὲν τρώγεις; Σήκω, φάγε· ἐγὼ σὲ κάνω κληρονόμον τοῦ ἀμπελιοῦ τοῦ Ναβουθαὶ τοῦ Ἰεζραηλίτου. Καὶ ἀφοῦ ἔλαβε, γράφει ἐπιστολὴν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους λέγουσα· κηρύξατε νηστείαν καὶ παρουσιάσατε ψευδομάρτυρας κατὰ τοῦ Ναβουθαί, ὅτι ἐκακολόγησε τὸν Θεὸν καὶ τὸν βασιλέα, δηλαδὴ ὅτι ἐβλασφήμησε. Ὤ, νηστεία γεμάτη ἀπὸ ὑπερβολικὴν παρανομίαν. Ἐκήρυξαν νηστείαν διὰ νὰ κάνουν φόνον. Τί λοιπὸν ἔγινε; Ἐλιθοβολήθη ὁ Ναβουθαὶ καὶ ἀπέθανε. Ἀφοῦ δὲ ἔμαθε τοῦτο ἡ Ἰεζάβελ, λέγει εἰς τὸν Ἀχαάβ· σήκω, θὰ κληρονομήσωμεν τὸ ἀμπέλι διότι ἀπέθανεν ὁ Ναβουθαί. **D** Οὗτος δὲ ἐνῷ πρὸς στιγμὴν ἐλυπήθη, εἰσῆλθεν ὅμως καὶ ἐκληρονόμησε τὸ ἀμπέλι. Ὁ Θεὸς στέλλει πρὸς αὐτὸν Ἠλίαν τὸν προφήτην, λέγων· πήγαινε καὶ εἰπὲ εἰς τὸν Ἀχαάβ· «Ἀνθ' ὧν ἐφόνευσας καὶ ἐκληρονόμησας, οὕτως ἐκχυθήσεται τὸ αἷμά σου, καὶ οἱ

κύνες λείξουσι τὸ αἷμά σου καὶ αἱ πόρναι λούσονται ἐν τῷ αἵματί σου» (Γ´ Βασ. 20, 19). Ἡ ὀργὴ ἦτο ἀπεσταλμένη ἀπὸ τὸν Θεόν, τελεία ἡ ἀπόφασις, πλήρης ἡ καταδίκη. Καὶ πρόσεξε νὰ ἴδῃς, ποῦ τὸν στέλλει· εἰς τὸ ἀμπέλι. Ὅπου ἔγινεν ἡ παρανομία, ἐκεῖ καὶ ἡ τιμωρία. Καὶ τί λέγει; Ἀφοῦ τὸν εἶδεν ὁ Ἀχαάβ, λέγει. «Εὕρηκάς με, ὁ ἐχθρός μου» (Αὐτόθι 20, 20), δηλαδὴ ἔνοχος εἶμαι, διότι ἡμάρτησα καὶ μὲ συνέλαβες· τώρα ἔχεις εὐκαιρίαν νὰ μὲ περιφρονήσῃς. E «Εὕρηκάς με, ὁ ἐχθρός μου». Ἐπειδὴ ἤλεγχε πάντοτε ὁ Ἠλίας τὸν Ἀχαάβ, γνωρίζων οὗτος, ὅτι ἡμάρτησε, πάντοτε μὲν μὲ ἤλεγχες, τοῦ λέγει, τώρα ὅμως εἰς κατάλληλον καιρὸν μὲ ἐλέγχεις, διότι συνησθάνετο ὅτι ἡμάρτησεν. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Ἠλίας τοῦ ἀναγινώσκει τὴν ἀπόφασιν. «Τάδε λέγει Κύριος», λέγει ἡ Γραφή· «Ἀνθ' ὧν ἐφόνευσας καὶ ἐκληρονόμησας καὶ αἷμα ἀνδρὸς δικαίου ἐξέχεας, οὕτως ἐκχυθήσεται τὸ αἷμά σου καὶ οἱ κύνες λείξουσι αὐτὸ 291 A καὶ αἱ πόρναι λούσονται ἐν τῷ αἵματί σου».

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀχαὰβ σκυθρωπὸς ἔγινε καὶ ἦτο λυπημένος διὰ τὴν ἁμαρτίαν του. Συνησθάνθη τὴν ἀδικίαν ποὺ διέπραξε, καὶ ἄκυρον ἔκαμε τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόφασιν ὁ Θεός. Ἀλλὰ πρῶτον ἀπελογήθη ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἠλίαν, διὰ νὰ μὴ φανῇ ψεύστης, καὶ πάθῃ οὗτος, ὅ,τι ἔπαθεν ὁ Ἰωνᾶς· διότι τέτοιο ἔπαθε καὶ ὁ Ἰωνᾶς. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός· «Ἄπελθε, κήρυξον εἰς Νινευῒ τὴν πόλιν ἐν ᾗ κατοικοῦσι δώδεκα μυριάδες ἀνθρώπων χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων· ἔτι τρεῖς ἡμέραι καὶ Νινευῒ καταστραφήσεται» (Ἰων. 1, 2). Ὁ Ἰωνᾶς δὲν ἤθελε νὰ μεταβῇ, γνωρίζων τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν· ἀλλὰ τί κάνει; B Εἰς φυγὴν τρέπεται, διότι λέγει· ἐγὼ πηγαίνω νὰ κηρύξω· σὺ ἐπειδὴ εἶσαι φιλάνθρωπος, μεταβάλλεις γνώμην καὶ δὲν τιμωρεῖς, ἐγὼ τότε ὡς ψευδοπροφήτης φονεύομαι. Ἀλλ' ὅμως ἡ θάλασσα παραλαβοῦσα αὐτὸν δὲν τὸν ἔκρυψεν, ἀλλὰ τὸν ἀπέδωσεν εἰς τὴν γῆν καὶ τὸν ἔσπρωξεν εἰς τὴν Νινευῒ, ὡς ἀρίστη σύνδουλος σύνδουλον διατηροῦσα. «Κατέβη γάρ, λέγει, Ἰωνᾶς τοῦ φυγεῖν, καὶ εὗρε πλοῖον βαδίζον εἰς Θαρσεῖς καὶ ἔδωκε τὸν ναῦλον αὐτοῦ καὶ ἀνέβη εἰς αὐτό» (Ἰων. 1, 3). Ποῦ φεύγεις, Ἰωνᾶ; Εἰς τόπον ἄλλον ἀπέρχεσαι; «Ἀλλὰ τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς» (Ψαλμ. 23, 1). Εἰς τὴν θάλασσαν; Ἀλλὰ δὲν γνωρίζεις, ὅτι «αὐτοῦ ἐστιν ἡ θάλασσα καὶ αὐτὸς ἐποίησεν αὐτήν;» (Ψαλμ. 94, 5). C Ἀλλὰ εἰς τὸν οὐρανόν; Δὲν ἤκουσες τὸν Δαυῒδ ποὺ λέγει, ὅτι «Ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου;» (Ψαλμ. 8, 4). Ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνος κατεχόμενος ἀπὸ φόβον ἔφυγε, κατὰ τὴν ἀντίληψίν του, διότι τὸ νὰ ξεφύγῃ κανεὶς πραγματικὰ ἀπὸ τὸν Θεὸν εἶναι ἀδύνατον. Ὅταν ὅμως ἡ θάλασσα τὸν ἔφερε πάλιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Νινευῒ, ἐκήρυξε λέγων· «Ἔτι τρεῖς ἡμέραι καὶ ἡ Νινευῒ καταστραφήσεται» (Ἰων. 3, 4). Διὰ νὰ μάθῃς δὲ ὅτι τοῦτο ἔχων κατὰ νοῦν ἐτράπη εἰς φυγήν, ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεός, ἐπειδὴ εἶναι φιλάνθρωπος, μετανοεῖ διὰ τὰ κακά, τὰ ὁποῖα εἶπεν ὅτι θὰ κάμῃ εἰς αὐτούς, D καὶ ὅτι ἔμελλεν αὐτὸς νὰ νομισθῇ, ὅτι εἶναι ψευδοπροφήτης, μόνος του τὸ φανερώνει. Διότι μετὰ τὸ κήρυγμά του εἰς τὴν Νινευῒ ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως καὶ παρατηροῦσε τί θὰ γίνῃ. Ὅτε δὲ εἶδεν ὅτι ἐπέρασαν τρεῖς ἡμέραι καὶ εἰς κανένα μέρος τίποτε δὲν συνέβη ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἠπείλησεν ὁ Θεός, τότε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχικήν του σκέψιν καὶ λέγει· «Οὐχ οὗτοί εἰσιν οἱ λόγοι μου οὓς ἔλεγον ὅτι ὁ Θεὸς ἐλεήμων ἐστὶ καὶ μακρόθυμος καὶ μετανοῶν ἐπὶ κακίας ἀνθρώπων» (Ἰων. 4, 2); Διὰ νὰ μὴ πάθῃ λοιπὸν ὁ Ἠλίας κάτι τέτοιο, ποὺ ἔπαθε καὶ ὁ Ἰωνᾶς, λέγει ὁ Θεὸς τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν συνεχώρησε τὸν Ἀχαάβ. Καὶ τί λέγει ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἠλίαν; «Εἶδες πῶς ἐπορεύθη Ἀχαὰβ πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων, ἐνώπιόν μου; E Οὐ μὴ ποιήσω κατὰ τὴν κακίαν αὐτοῦ» (Γ. Βασ. 21, 29).

Πὼ πώ! ὁ δεσπότης τοῦ δούλου συνήγορος γίνεται, καὶ ἀπολογεῖται ὁ Θεὸς εἰς ἄνθρωπον ὑπὲρ ἀνθρώπου. Μὴ νόμιζε, λέγει, ὅτι χωρὶς λόγον τὸν συνεχώρησα· ἐπειδὴ μετέβαλε τὸν τρόπον τῆς ζωῆς του, μετέβαλον καὶ ἐγὼ τὴν ὀργήν μου καὶ τὴν διέλυσα. Τοῦτο δὲ δὲν σημαίνει ὅτι σὺ θὰ θεωρηθῇς ψευδοπροφήτης, διότι τὴν ἀλήθειαν εἶπες, ἐπειδὴ ἂν δὲν μετέβαλε τρόπον ζωῆς, θὰ ὑπέμενεν ὅσα εἶχα ἀποφασίσει κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ μετέβαλε τὸν τρόπον τοῦ βίου του καὶ ἐγὼ ἔπαυσα τὴν ὀργήν μου. 292 A Καὶ λέγει ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἠλίαν· «Εἶδες πῶς ἐπορεύθη Ἀχαάβ, πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων; Οὐ μὴ ποιήσω κατὰ τὴν ὀργήν μου». Εἶδες ὅτι τὸ πένθος διὰ τὰς ἁμαρτίας, ἐξαλείφει ἁμαρτίας;

4. Ἔχεις καὶ τρίτον δρόμον μετανοίας. Πολλοὺς δὲ δρόμους μετανοίας ἀνέφερον διὰ νὰ σοῦ κάμω μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν δρόμων εὔκολον τὴν σωτηρίαν. Ποῖος δὲ εἶναι ὁ τρίτος οὗτος δρόμος; Ἡ ταπεινοφροσύνη. Γίνου ταπεινόφρων καὶ ἐξήλειψες τὰς σειρὰς τῶν ἁμαρτιῶν σου. Ἀπόδειξιν δὲ τούτου σοῦ παρέχει ἡ θεία Γραφὴ διὰ τῆς παραβολῆς τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου (Λουκ. 18, 10). Ἀνέβηκαν, λέγει, ὁ φαρισαῖος καὶ ὁ τελώνης εἰς τὸν ναὸν διὰ νὰ προσευχηθοῦν B καὶ ἤρχισεν ὁ φαρισαῖος τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ νὰ ἀναφέρῃ μίαν

πρὸς μίαν. «Οὐκ εἰμὶ κἀγώ, λέγει, ἁμαρτωλὸς ὡς καὶ πᾶς ὁ κόσμος, οὔτε ὡς ὁ τελώνης οὗτος». Ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, ὅλον τὸν κόσμον κατεδίκασες, διὰ ποῖον λόγον καὶ εἰς τὸν πλησίον σου εὑρισκόμενον θλῖψιν ἐπροξένησες; Δὲν σοῦ ἔφθανεν ἡ οἰκουμένη καὶ ἔπρεπε καὶ τὸν τελώνην νὰ καταδικάσῃς; Ὅλους διὰ τοῦ λόγου τούτου διέβαλες καὶ οὔτε ἕνα ἄνθρωπον δὲν ἐλυπήθης. «Δὲν εἶμαι ἐγὼ ὅπως ὅλος ὁ κόσμος, οὔτε ὅπως αὐτὸς ὁ τελώνης. Δύο φορὲς τὴν ἑβδομάδα νηστεύω, C τὸ δέκατον ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά μου δίδω εἰς τοὺς πτωχούς». Ὑπερηφανείας λόγια εἶπε. Ἄθλιε ἄνθρωπε, ἔστω τὴν οἰκουμένην κατεδίκασες, διατί καὶ τὸν πλησίον σου τελώνην κατηγόρησες; Δὲν θὰ ἐχόρταινες μὲ τὴν κατηγορίαν τῆς οἰκουμένης, ἐὰν καὶ ἐκεῖνον ποὺ ἦτο μαζί σου εἰς τὸν ναόν, δὲν θὰ κατέκρινες; Τί λοιπὸν ἀπήντησεν ὁ τελώνης; Ἀφοῦ ἤκουσε ταῦτα δὲν εἶπε· Ποιός εἶσαι σύ, ποὺ μοῦ λὲς τέτοια λόγια; Ἀπὸ ποῦ ξέρεις τὸν βίον μου; Δὲν μὲ συναναστράφης, δὲν ἔμεινες μαζί μου, δὲν ἐπεράσαμεν μαζὶ τὸν καιρόν μας· διατί λοιπὸν τόσον πολὺ ὑπερηφανεύεσαι; Ποιός τέλος πάντων βεβαιώνει τὰς ἀγαθοεργίας σου; Διατί αὐτοεπαινεῖσαι; Διατί τὸν ἑαυτόν σου κολακεύεις; Τίποτε ὅμως ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶπεν ὁ τελώνης, D ἀλλ' ἀφοῦ ἔκυψε, προσεκύνησε καὶ εἶπε· «Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Λουκ. 18, 13), καὶ διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης ὁ τελώνης ἔγινε δίκαιος. Ὁ φαρισαῖος κατῆλθεν ἀπὸ τὸν ναὸν ἐστερημένος ἀρετῆς καὶ ὁ τελώνης κατῆλθε λαβὼν ἀρετὴν καὶ οἱ λόγοι του ἐνίκησαν τὰ πράγματα. Ὁ μὲν φαρισαῖος δηλαδὴ ἔχασε τὴν δικαιοσύνην, ποὺ εἶχεν ἀποκτήσει διὰ τῶν ἔργων του, ὁ δὲ τελώνης διὰ λόγων ταπεινοφροσύνης ἔλαβε δικαιοσύνην.

Καίτοι βεβαίως οὔτε ταπεινοφροσύνη δὲν ἦτο ἐκεῖνο ποὺ ἔκαμε· διότι τοῦτο εἶναι ταπεινοφροσύνη, ὅταν ἕνας, ἂν καὶ εἶναι μεγάλος εἰς τὴν ἀρετήν, ταπεινώνῃ τὸν ἑαυτόν του. Αὐτὸ δὲ ποὺ εἶπεν ὁ τελώνης, δὲν ἦτο ταπεινοφροσύνη, E ἀλλὰ ἀλήθεια, ἀληθινὰ δηλαδὴ ἦσαν τὰ λόγια του, διότι ἁμαρτωλὸς ἦτο.

Διότι, τί εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὸν τελώνην, λέγε μου; Τῶν ξένων συμφορῶν εἶναι ἔμπορος, τῶν καρπῶν τῶν ξένων κόπων συμμέτοχος. Καὶ τὸν μὲν κόπον δὲν παρατηρεῖ, εἰς τὸ κέρδος δὲ τοῦ κόπου συμμετέχει· ὥστε τὸ ἔργον τοῦ τελώνου εἶναι χειρίστη ἁμαρτία. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι ὁ τελώνης, παρὰ ἐκβιασμὸς φανερός, μὲ θάρρος ἀσκούμενος, νόμιμος ἁμαρτία, εὐπρόσωπος πλεονεξία. Διότι τί εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὸν τελώνην, ποὺ κάθεται εἰς τὸν δρόμον καὶ τρυγᾷ τοὺς καρποὺς τῶν ξένων κόπων καὶ ὅταν μὲν εἶναι ἡ

ἐποχὴ τῶν κόπων, καθόλου δὲν φροντίζει νὰ βοηθήσῃ, ὅταν δὲ ἔρχεται τὸ κέρδος τῶν κόπων, ἀπ' αὐτὰ ποὺ δὲν ἐκοπίασε τὴν μερίδα παίρνει; 293 A Ἂν δὲ ὁ τελώνης, ποὺ ἦτο ἁμαρτωλός, τόσην μεγάλην δωρεὰν ἔλαβε, διότι ἔδειξε ταπεινοφροσύνην, πόσῳ μᾶλλον ἐκεῖνος, ποὺ εἶναι ἐνάρετος καὶ ταπεινοφρονεῖ; Ὥστε, ἐὰν ὁμολογήσῃς τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ ταπεινόφρων γίνῃς, δίκαιος γίνεσαι.

Θέλεις δὲ νὰ μάθῃς ποῖος εἶναι ταπεινόφρων; Παρατήρησε τὸν Παῦλον, ποὺ ἦτο πραγματικὰ ταπεινόφρων, τὸν Παῦλον, τὸν διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης, τὸν ῥήτορα τὸν πνευματικόν, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, τὸν λιμένα τὸν ἀκύμαντον, τὸν πύργον τὸν ἀσάλευτον, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ μικρό του σῶμα τὴν οἰκουμένην περιήρχετο καὶ ὡς νὰ ἦτο πτερωτὸν ὂν ταύτην περιέτρεξε· βλέπε ἐκεῖνον νὰ ταπεινοφρονῇ, ποὺ ἦτο ἰδιώτης καὶ φιλόσοφος, B πτωχὸς καὶ πλούσιος. Ἐκεῖνον λέγω πράγματι ταπεινόφρονα, ὁ ὁποῖος ἀναριθμήτους κόπους ὑπέστη, ἀναρίθμητα τρόπαια κατὰ τοῦ διαβόλου ἔστησεν, ὁ ὁποῖος ἐκήρυττε καὶ ἔλεγεν· «Ἡ χάρις αὐτοῦ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον πάντων ἐκοπίασα» (Α΄ Κορ. 15, 10). Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὑπέμεινε φυλακίσεις καὶ πληγὰς καὶ μαστιγώματα· ὁ ὁποῖος δι' ἐπιστολῶν τὴν οἰκουμένην ἐσαγήνευσε καὶ μὲ οὐράνιον φωνὴν ἐκλήθη εἰς τὸ ἀξίωμά του, ἐκεῖνος ταπεινοφρονεῖ λέγων· «Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος» (Αὐτόθι 9). Εἶδες ταπεινοφροσύνης μέγεθος; Εἶδες τὸν Παῦλον νὰ ταπεινοφρονῇ καὶ τὸν ἑαυτόν του νὰ ὀνομάζῃ ἐλάχιστον; «Διότι ἐγὼ εἶμαι, λέγει ὁ ἐλάχιστος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, ὁ ὁποῖος δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ ὀνομάζωμαι ἀπόστολος». C Διότι τοῦτο εἶναι πράγματι ταπεινοφροσύνη, τὸ νὰ ταπεινώνεται ἕνας εἰς ὅλα καὶ τὸν ἑαυτόν του νὰ ὀνομάζῃ ἐλάχιστον. Σκέψου ποῖος ἦτο ἐκεῖνος, ποὺ ἔλεγε αὐτὰ τὰ λόγια. Ἦτο ὁ Παῦλος ὁ οὐρανοπολίτης, ὁ ἁπλῶς φέρων τὸ σῶμα, ὁ στῦλος τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ ἐπίγειος ἄγγελος, ὁ ἐπουράνιος ἄνθρωπος. Διὰ τοῦτο πολὺ εὐχαρίστως συχνὰ ἐνθυμοῦμαι τὸν ἄνδρα τοῦτον, διότι βλέπω εἰς αὐτὸν τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Δὲν μοῦ εὐφραίνει τὸ πρόσωπον τόσον ὁ ἀνατέλλων ἥλιος καὶ λαμπρὰς ἐκπέμπων τὰς ἀκτῖνας, ὅσον τὸ πρόσωπον τοῦ Παύλου μοῦ καταυγάζει τὴν διάνοιαν. Διότι ὁ μὲν ἥλιος τὰς ὄψεις μόνον τοῦ προσώπου φωτίζει, D ὁ δὲ Παῦλος μοῦ δίδει φτερὰ καὶ φθάνω εἰς αὐτὰς τὰς ἀψῖδας τῶν οὐρανῶν, ἐπειδὴ κάνει τὴν ψυχὴν καὶ ὑψηλοτέραν ἀπὸ τὸν ἥλιον, καὶ ἀνωτέραν ἀπὸ τὴν σελήνην.

Τοιαύτη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς· ἄγγελον τὸν ἄνθρω-

πον κάνει, τὴν δὲ ψυχὴν τὴν ἀνυψώνει εἰς τὸν οὐρανόν. Αὐτὴν τὴν ἀρετὴν μᾶς διδάσκει ὁ Παῦλος. Ἂς προθυμοποιηθῶμεν νὰ μιμηθῶμεν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὸ θέμα μας. Ὁ σκοπός μας ἦτο νὰ ὑποδείξωμεν καὶ τρίτον δρόμον μετανοίας, τὴν ταπεινοφροσύνην, ὅτι ὁ τελώνης δὲν ἔδειξε ταπεινοφροσύνην, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν εἶπεν· ὅτι ἐπειδὴ ἐξέθεσε γυμνὰς τὰς ἁμαρτίας του, χωρὶς νὰ καταβάλῃ χρήματα, οὔτε πελάγη νὰ διασχίσῃ, οὔτε μακρὰν ὁδοιπορίαν νὰ κάμῃ, οὔτε ἄπειρα πελάγη νὰ περάσῃ, οὔτε φίλους νὰ παρακαλέσῃ, E οὔτε χρόνον πολὺν νὰ ἐξοδεύσῃ, παρὰ μόνον διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, ἀπέκτησε τὴν δικαιοσύνην, καταξιωθεὶς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τῆς ὁποίας εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν, διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Καὶ εἰς τὴν παραβολὴν τῶν δέκα παρθένων.

ΟΜΙΛΙΑ Γ´

1. A Ἆρά γε ἐνθυμεῖσθε ἀπὸ ποῦ ἤρχισεν ὁ προηγούμενος λόγος ἡμῶν, ἢ ποῦ κατέπαυσεν, ἢ ἐκ ποίας ὑποθέσεως ἤρχισαν καὶ εἰς ποίαν κατέληξαν τῆς προηγουμένης ὁμιλίας οἱ λόγοι; Ἀλλὰ σεῖς μὲν νομίζω, ὅτι ἔχετε λησμονήσει ποῦ κατέληξεν ὁ λόγος ἡμῶν, ἐγὼ ὅμως τὸ ἐνθυμοῦμαι καὶ δὲν σᾶς ἐπικρίνω, οὔτε σᾶς κατηγορῶ ἐπειδὴ τὸ ἐλησμονήσατε. Διότι καθένας ἀπὸ σᾶς γυναῖκα ἔχει καὶ εἰς τὰ παιδιὰ ἀφοσιώνεται, καὶ δι᾽ ὅλας τὰς ἀνάγκας τοῦ σπιτιοῦ φροντίζει. Ἄλλοι μὲν μὲ τὰ στρατιωτικὰ ἀσχολοῦνται, ἄλλοι δὲ χειροτέχναι εἶναι καὶ μὲ διαφόρους ἀνάγκας καθένας σας καταγίνεται. Ἡμεῖς ὅμως μὲ αὐτὰ ἀσχολούμεθα, καὶ μὲ αὐτὰ καταγινόμεθα, καὶ μὲ αὐτὰ τὸν καιρόν μας περνοῦμεν. Ὥστε δὲν εἶσθε ἄξιοι κατακρίσεως διὰ τὴν ἐπιλησμοσύνην ταύτην, ἀλλὰ τοὐναντίον, εἶσθε ἄξιοι ἐπαίνου διὰ τὴν προθυμίαν σας, διότι οὔτε μίαν Κυριακὴν δὲν μᾶς ἐγκαταλείπετε, B ἀλλὰ περιφρονοῦντες ὅλα, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔρχεσθε. Τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον ἐγκώμιον τῆς πόλεώς μας· ὄχι τὸ νὰ ἔχῃ κίνησιν καὶ θορύβους καὶ προάστεια, οὔτε σπίτια μὲ χρυσῆν στέγην καὶ εὐρύχωρα δωμάτια, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ λαὸν σεμνὸν καὶ προσεκτικόν. Διότι δὲν γνωρίζομεν τὴν εὐγένειαν καὶ ἀξίαν τῶν δένδρων ἀπὸ τὰ φύλλα, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς καρπούς.

Ὁ λόγος δὲ ποὺ ὑπερέχομεν ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῷα καὶ ἐπιμήθημεν εἶναι, διότι ἔχομεν τὸ προσὸν νὰ ἔχωμεν λόγον, νὰ ἐπικοινωνοῦμεν διὰ τοῦ λόγου καὶ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν λόγον. Διότι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ δὲν ἀγαπᾷ τὸν λόγον, πολὺ ἀλογώτερος ἀπὸ τὰ κτήνη εἶναι, διότι δὲν γνωρίζει διατί ἐτιμήθη καὶ ἀπὸ ποῦ ἔχει τὴν τιμήν. Καὶ καλὰ ἔλεγεν ὁ προφήτης C «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε· παρεσυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς» (Ψαλμ. 48, 13). Ἐνῷ εἶσαι ἄνθρωπος λογικός, δὲν ἀγαπᾷς τὸν λόγον; Λέγε μου, καὶ ποίαν θὰ ἔχῃς συγγνώμην; Ὥστε σεῖς εἶσθε δι᾽ ἐμὲ

ἀναγκαιότεροι ἀπὸ ὅλους, οἱ ὁποῖοι πρὸς τὸν λόγον τῆς ἀρετῆς μὲ ἐνθουσιασμὸν τρέχετε καὶ ὅλα εἰς δευτέραν μοῖραν ἀπὸ τοὺς θείους λόγους θέτετε.

Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου ἂς πιάσωμεν καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τῶν προηγουμένως λεχθέντων ἂς ἔλθωμεν. Χρεώστης σὲ σᾶς εἶμαι καὶ εὐχαρίστως πληρώνω τὸ χρέος, διότι ἡ πληρωμὴ δὲν μοῦ προξενεῖ πτωχείαν, ἀλλὰ τοὐναντίον πλοῦτον μοῦ συναθροίζει. Εἰς μὲν τὰ κοσμικὰ δηλαδὴ πράγματα D οἱ χρεῶσται ἀποφεύγουν τοὺς δανειστάς των διὰ νὰ μὴ δώσουν πίσω τὸ ὀφειλόμενον, ἐγὼ ὅμως τρέχω νὰ τοὺς εὕρω διὰ νὰ τὸ ἐπιστρέψω, καὶ πολὺ σωστά, διότι εἰς μὲν τὰ κοσμικὰ πράγματα ἡ ἐπιστροφὴ φέρει πενίαν, εἰς δὲ τὰ πνευματικὰ γεννᾷ πλοῦτον. Καὶ ἐξηγῶ, τί ἐννοῶ μὲ τοῦτα. Ὑποθέσατε ὅτι χρεωστῶ εἰς κάποιον χρήματα· ἐὰν καταβάλω ταῦτα, δὲν εἶναι δυνατὸν αὐτὰ νὰ εἶναι καὶ εἰς ἐκεῖνον καὶ εἰς ἐμέ, ἀλλὰ ἀπὸ ἐμὲ μὲν ἔφυγαν, εἰς ἐκεῖνον δὲ προσεκολλήθησαν. Ἐὰν ὅμως καταβάλω λόγον, καὶ εἰς ἐμὲ εἶναι οὗτος καὶ ὅλοι τὸν ἔχετε. Ἐὰν κρατήσω τὸν λόγον καὶ δὲν τὸν μεταδώσω, τότε γίνομαι πτωχός, ὅταν δὲ τὸν μεταδώσω γίνομαι πλουσιώτερος. Ἐὰν δὲν καταβάλω τὸν λόγον, E τότε ἐγὼ μόνον εἶμαι πλούσιος, ἐὰν δὲ τὸν καταβάλω, μαζὶ μὲ ὅλους σας, τὸν καρπὸν ἀπολαμβάνω.

Ἐμπρὸς λοιπὸν ἂς ἀποδώσωμεν τὸ χρέος· 295 A ποῖον δὲ ἦτο τοῦτο; Περὶ μετανοίας ἐκάναμε προηγουμένως λόγον καὶ ἐλέγομεν, ὅτι πολλοὶ καὶ διάφοροι τῆς μετανοίας δρόμοι ὑπάρχουν διὰ νὰ γίνῃ εὔκολος εἰς ἡμᾶς ἡ σωτηρία. Διότι ἐὰν ἕνα δρόμον μετανοίας μᾶς εἶχε δώσει ὁ Θεός, θὰ ἀνεβάλομεν νὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν, λέγοντες δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν βαδίσωμεν, δὲν δυνάμεθα νὰ σωθῶμεν. Τώρα ὅμως ἀφαιρῶν αὐτήν σου τὴν δικαιολογίαν, δὲν σοῦ ἔδωκεν ἕνα δρόμον μόνον, οὔτε δύο, οὔτε τρεῖς, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ διαφόρων εἰδῶν, ὥστε μὲ τὸ πλῆθος αὐτῶν εὔκολον νὰ σοῦ κάμῃ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ ἐλέγομεν τότε, εὔκολος εἶναι ἡ μετάνοια καὶ κανένα βάρος δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτήν. Ἁμαρτωλὸς εἶσαι, εἴσελθε εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰπὲ ὅτι ἡμάρτησα καὶ ἐξήλειψες τὴν ἁμαρτίαν. B Καὶ τὸν Δαυῒδ ἐφέραμεν εἰς τὸ μέσον, ὡς παράδειγμα, ποὺ ἡμάρτησε καὶ μὲ τὴν ὁμολογίαν ἐξήλειψε τὴν ἁμαρτίαν. Ἔπειτα δεύτερον δρόμον ὑπεδείξαμεν τὸ νὰ λυπηθῇ ἕνας διὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἐλέγομεν, ποῖος κόπος ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο; Δὲν πρόκειται χρήματα νὰ καταβάλῃ, οὔτε μακρὰν ὁδοιπορίαν νὰ κάμῃ, οὔτε τίποτε ἄλλο ὅμοιον, ἀλλὰ μόνον νὰ λυπηθῇ διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀπὸ τὴν Γραφὴν ἐπήραμεν τοῦτο, διότι ὁ Θεὸς μετεμελήθη

διὰ τὸν Ἀχαάβ, ἐπειδὴ οὗτος ἐλυπήθη καὶ σκυθρωπὸς ἔγινε· καὶ τοῦτο αὐτὸς ἔλεγεν εἰς τὸν Ἠλίαν· «Εἶδες πῶς ἐπορεύθη Ἀχαὰβ ἐνώπιόν μου πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων; Οὐ μὴ ποιήσω κατὰ τὸν θυμόν μου» (Γ´ Βασ. 21, 29). C Κατόπιν καὶ τρίτον δρόμον μετανοίας ἀνεφέραμεν καὶ ἀπὸ τὴν Γραφὴν παρουσιάσαμεν εἰς τὸ μέσον τὸν φαρισαῖον καὶ τὸν τελώνην καὶ εἴδομεν ὅτι ὁ μὲν φαρισαῖος ἕνεκα τῆς ὑπερηφανείας του ἐξέπεσεν ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην, ὁ δὲ τελώνης ἕνεκα τῆς ταπεινοφροσύνης του κατέβη ἀπὸ τὸν ναὸν φορτωμένος μὲ καρποὺς δικαιοσύνης καὶ χωρὶς νὰ καταβάλῃ οὔτε ἕνα κόπον, δίκαιος ἔγινε· λόγια ἔβαλε καὶ πράγματα ἔλαβε.

Ἐμπρὸς λοιπὸν εἰς τὴν συνέχειαν ἂς ἔλθωμεν καὶ τέταρτον δρόμον μετανοίας ἂς παρουσιάσωμεν· ποῖος δὲ εἶναι οὗτος; Εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ βασίλισσα τῶν ἀρετῶν ἡ ὁποία γρήγορα μεταφέρει εἰς τὰς ἀψῖδας τῶν οὐρανῶν τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἶναι ἄριστος συνήγορος αὐτῶν. D Μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν ἐφώναζε· «μέγα ἄνθρωπος καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων» (Παροιμ. 20, 6).

Μεγάλα εἶναι τὰ φτερὰ τῆς ἐλεημοσύνης· διασχίζει τὸν ἀέρα, παρέρχεται τὴν σελήνην, ὑπερβαίνει τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, εἰς αὐτὰς ἀνέρχεται τὰς ἀψῖδας τῶν οὐρανῶν. Ἀλλ' οὔτε ἐκεῖ ἵσταται, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανὸν παρέρχεται καὶ τὰ πλήθη τῶν ἀγγέλων παρατρέχει καὶ ὅλας τὰς ἀνωτέρας δυνάμεις καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν παρίσταται· μάθε δὲ τοῦτο ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἡ ὁποία λέγει· «Κορνήλιε, E αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. 10,4). Τὸ δὲ «ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ» σημαίνει: Καὶ ἐὰν ἔχῃς πολλὰς ἁμαρτίας, ἔχεις ὅμως συνήγορόν σου τὴν ἐλεημοσύνην, μὴ φοβᾶσαι, διότι καμμία ἀπὸ τὰς ἄνω δυνάμεις δὲν ἀντιτάσσεται εἰς αὐτήν. Χρέος ἀπαιτεῖ, ἰδιαίτερον χρεωστικὸν γραμμάτιον ἔχει πρὸς εἴσπραξιν, τὸ ὁποῖον κρατᾷ εἰς τὰ χέρια. Διότι αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ Δεσπότου φωνὴ εἶναι, ὅτι «Ὃς ἂν ποιήσῃ ἑνὶ τῶν ἐλαχίστων τούτων, ἐμοὶ ἐποίησεν» (Ματθ. 25, 40). Ὥστε λοιπὸν ὅσας καὶ ἂν ἔχῃς ἁμαρτίας, ἡ ἐλεημοσύνη σου εἶναι βαρυτέρα ἀπὸ αὐτὰς καὶ ὅλας τὰς ἀντισταθμίζει.

2. 296 A Ἢ δὲν ἐπρόσεξες τὴν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον παραβολὴν τῶν δέκα παρθένων, πῶς ἐκεῖνες ποὺ δὲν εἶχον ἐλεημοσύνην, ἐξήσκησαν ὅμως παρθενίαν, ἔξω ἔμειναν τοῦ νυμφῶνος; «Ἦσαν γάρ, λέγει, δέκα παρθένοι πέντε μωραί, καὶ πέντε φρόνιμοι» (Ματθ. 25, 2·3) Καὶ αἱ μὲν φρόνιμοι εἶχον λάδι, αἱ δὲ ἀνόητοι δὲν εἶχον καὶ διὰ τοῦτο ἐσβύνοντο τὰ λυχνάρια των. Ἀφοῦ δὲ προσῆλθον αἱ ἀνόητοι εἰς τὰς φρονίμους

εἶπον· «Δότε ἡμῖν ἔλαιον ἐκ τῶν ἀγγείων ὑμῶν» (Αὐτόθι 8).

Ἐντρέπομαι καὶ κοκκινίζω καὶ δακρύζω, ὅταν ἀκούσω ὅτι κάποια παρθένος εἶναι ἀνόητος. Κοκκινίζω δὲ ἀπὸ ἐντροπὴν ἀκούων τὴν λέξιν ταύτην, διότι μετὰ ἀπὸ τόσην ἀρετήν, μετὰ ἀπὸ παρθενίας ἄσκησιν, B μετὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ σώματος εἰς τὸν οὐρανόν, μετὰ τὴν ἅμιλλαν, ποὺ ἔδειξαν πρὸς τὰς ἄνω δυνάμεις καὶ τὴν θέρμην τῆς σαρκὸς ποὺ ὑπέμειναν, καὶ τὴν σαρκικὴν ἡδονὴν ποὺ κατεπάτησαν, τότε ἀνόητοι ἤκουσαν ὅτι εἶναι· καὶ δικαίως ἀνόητοι, διότι ἐνῷ τὸ μεγάλο κατώρθωσαν νὰ κάμουν, ἐνικήθησαν ἀπὸ τὸ μικρό. «Καὶ προσῆλθον, λέγει αἱ μωραὶ καὶ εἶπον ταῖς φρονίμοις· δότε ἡμῖν ἔλαιον ἐκ τῶν ἀγγείων ὑμῶν. Αἱ δὲ εἶπον· οὐ δυνάμεθα δοῦναι ὑμῖν, μήποτε ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν». (Ματθ. 25, 8· 9). Οὔτε ἀπὸ ἀσπλαγχνίαν τοῦτο κάνουν, οὔτε ἀπὸ κακίαν, ἀλλὰ ἀπὸ ἔλλειψιν χρόνου, διότι ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ ὁ νυμφίος. Εἶχον καὶ αὐταὶ λυχνάρια, ἀλλὰ ἐκεῖνων εἶχον λάδι, ἐνῷ αὐτῶν δὲν εἶχον. C Διότι τὸ φῶς εἶναι ἡ παρθενία, τὸ δὲ λάδι ἡ ἐλεημοσύνη. Ὅπως λοιπὸν τὸ φῶς, ἐὰν δὲν τροφοδοτεῖται μὲ λάδι σβύνεται, ἔτσι καὶ ἡ παρθενία, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἐλεημοσύνην, ἀφανίζεται καὶ δὲν ἔχει ἀξίαν.

«Δότε ἡμῖν ἔλαιον ἐκ τῶν ἀγγείων ὑμῶν». Αὐταὶ δὲ ἀπήντησαν πρὸς αὐτάς· δὲν ἠμποροῦμεν νὰ σᾶς δώσωμεν. Οἱ λόγοι οὗτοι δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα κακῆς διαθέσεως, ἀλλὰ φόβου· Μήπως δὲν φθάσῃ καὶ σὲ μᾶς καὶ σὲ σᾶς· μήπως ὅπως ὅλες ἐπιζητοῦμεν νὰ εἰσέλθωμεν, ὅλες μείνωμεν ἔξω· «Ἀλλὰ ἀπελθοῦσαι ἀγοράσατε ἀπὸ τῶν πωλούντων». Ποῖοι δὲ εἶναι οἱ ἔμποροι τοῦ ἐλαίου τούτου; Οἱ πτωχοί, ποὺ κάθηνται ἐμπρὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ζητοῦντες ἐλεημοσύνην. Καὶ πόσον τὸ πωλοῦν; Ὅσον θέλεις· D τιμὴν δὲ καθορίζω, διὰ νὰ μὴ προβάλῃς πτωχείαν. Ἀγόρασε τόσον ὅσα εἶναι καὶ τὰ χρήματα ποὺ ἔχεις. Ἔχεις ἕνα ὀβολόν;[5] Ἀγόρασε τὸν οὐρανόν· ὄχι διότι εἶναι φθηνὸς ὁ οὐρανός, ἀλλὰ διότι εἶναι φιλάνθρωπος ὁ Δεσπότης. Δὲν ἔχεις ἕνα ὀβολόν; Δῶσε ἕνα ποτήρι κρύο νερό· «Ὃς ἂν ποτίσῃ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος ἕνα τῶν ἐλαχίστων τούτων ἕνεκα ἐμοῦ, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ» (Ματθ. 10, 42).

Ἐμπόρευμα καὶ ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις εἶναι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡμεῖς ἀμελοῦμεν. Δῶσε ψωμὶ καὶ πάρε παράδεισον· δῶσε μικρὰ καὶ πάρε μεγάλα· δῶσε θνητὰ καὶ πάρε ἀθάνατα· δῶσε φθαρτὰ καὶ πάρε ἄφθαρτα. Ἐὰν ὑπῆρχε μία ἐμποροπανήγυ-

5. Ὁ ὀβολὸς ἦτο ἀρχαῖον χαλκοῦν ἢ ἀργυροῦν νόμισμα, τὸ ἕκτον τῆς ἀττικῆς δραχμῆς. Παρὰ Βυζαντινοῖς ἐσήμαινεν ἐν γένει μικρὸν νόμισμα.

ρις, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ὑπῆρχε φθήνεια, ἀφθονία τροφίμων E καὶ ὅπου μὲ ὀλίγα χρήματα θὰ ἀγόραζε ἕνας πολλὰ πράγματα, δὲν θὰ ἐπωλούσατε τὰς περιουσίας σας καὶ εἰς δευτέραν μοῖραν θέτοντες ὅλα, δὲν θὰ ἀγοράζατε τὰ ἐμπορεύματα ἐκεῖνα; Καὶ διὰ μὲν τὰ φθαρτὰ τόσην ἐπιδεικνύεται προθυμίαν· ὅπου δὲ ὑπάρχει ἐμπόρευμα ἀθάνατον, τόσον ἀμελεῖται καὶ ἀδιαφορεῖται. Δῶσε εἰς τὸν πτωχόν, ἵνα καὶ ἂν σὺ σιωπᾷς, ἀναρίθμητα στόματα διὰ σὲ ἀπολογοῦνται, ἐπειδὴ ἡ ἐλεημοσύνη θὰ εἶναι παροῦσα καὶ θὰ συνηγορῇ. Λύτρον τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη. Διὰ ταῦτα ὅπως οἱ νιπτῆρες[6] εἶναι γεμᾶτοι νερὸ ἐμπρὸς εἰς τὰς θύρας τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ πλύνῃς τὰ χέρια, ἔτσι ἔξω τῆς Ἐκκλησίας κάθηνται οἱ πτωχοί, διὰ νὰ πλύνῃς τὰ χέρια τῆς ψυχῆς. 297 A Ἔπλυνες τὰ χέρια μὲ αἰσθητὸ νερό; Πλύνε καὶ τὰ χέρια τῆς ψυχῆς μὲ τὴν ἐλεημοσύνην. Μὴ προφασίζεσαι πτωχείαν. Ἡ χήρα εἰς ἐσχάτην πτωχείαν τὸν προφήτην Ἠλίαν ἐφιλοξένησε (Γ´ Βασιλ. 17) καὶ ἡ πτωχεία δὲν τῆς ἔγινε ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ μὲ πολλὴν χαρὰν τὸν ὑπεδέχθη. Δι᾽ αὐτὸ καὶ ἠξιώθη νὰ ἀπολαύσῃ τοὺς καρποὺς καὶ ἐθέρισε τὰ στάχυα τῆς ἐλεημοσύνης.

Ἀλλ᾽ ἴσως ὁ ἀκροατὴς εἴπῃ, δός μου τὸν Ἠλίαν καὶ ἐγὼ θὰ τὸν φιλοξενήσω. Διατί ζητεῖς τὸν Ἠλίαν; Τὸν Δεσπότην τοῦ Ἠλία σοῦ δίδω καὶ σὺ δὲν τὸν τρέφεις. Τὸν Ἠλίαν ἐὰν θὰ εὕρισκες, πῶς θὰ τὸν ἐφιλοξενοῦσες; Τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Δεσπότου τῶν ὅλων ἀπόφασις εἶναι· B «Ὃς ἂν ποιήσῃ ἑνὶ τῶν ἐλαχίστων τούτων, ἐμοὶ ἐποίησεν» (Ματθ. 25, 40). Ἐὰν ὁ βασιλεὺς ἤθελε καλέσει κάποιον εἰς δεῖπνον καὶ ἤθελεν εἴπει εἰς τοὺς παρευρισκομένους ἐκεῖ ὑπηρέτας· περιποιηθῆτε τοῦτον πολὺ ἐκ μέρους μου, διότι οὗτος, ὅταν ἤμην πτωχός, μὲ διέθρεψε καὶ ἐφιλοξένησε, καὶ πολλὰς εὐεργεσίας εἰς καιροὺς δυσκόλους μοῦ παρέσχε, καθένας πῶς δὲν θὰ ἐξώδευεν ὅλα αὐτοῦ τὰ χρήματα δι᾽ ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς εἶπε τόσο εὐχαριστῶ; Πῶς δὲν θὰ ἔδειχνεν ἐνδιαφέρον; Πῶς δὲν θὰ ἐπροθυμοποιεῖτο καθένας νὰ τὸν πλησιάσῃ καὶ φιλικῶς νὰ συνδεθῇ μετ᾽ αὐτοῦ;

3. Εἴδατε πόσην δύναμιν ἔχει ὁ λόγος; Ἐὰν δὲ προκειμένου περὶ βασιλέως, ποὺ ἄνθρωπος εἶναι, τόσην τιμὴν ἔχει τὸ πρᾶγμα, C σκέψου τὸν Χριστὸν κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἡμέραν νὰ καλῇ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων καὶ κάθε δυνάμεως καὶ νὰ

6. Ἐννοεῖ διὰ τούτου τὴν ἐν τῷ μεσαυλίῳ τοῦ Ναοῦ καὶ πρὸ τῶν εἰσόδων αὐτοῦ ὑπάρχουσαν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους κρήνην ἢ φιάλην, εἰς ἣν ἔπλυνον τὰς χεῖρας οἱ εἰς τὸν Ναὸν εἰσερχόμενοι.

λέγῃ· οὗτος εἰς τὴν γῆν μὲ ἐφιλοξένησεν, οὗτος ἀναριθμήτους εὐεργεσίας μοῦ παρέσχεν, οὗτος ἐνῷ ἤμην ξένος μὲ περιεμάζευσε. Σκέψου λοιπὸν τὴν παρρησίαν ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων, τὸ καύχημα ἐνώπιον τῶν οὐρανίων δυνάμεων. Ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Χριστὸς μαρτυρεῖ, πῶς δὲν θὰ ἔχῃ παρρησίαν περισσοτέραν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους;

Μεγάλο λοιπὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη, ἀδελφοί. Αὐτήν, πρὸς τὴν ὁποίαν τίποτε δὲν εἶναι ἴσον, ἂς ἐπιδιώξωμεν. Ἱκανὴ εἶναι καὶ ἄλλας ἁμαρτίας νὰ ἐξαλείψῃ καὶ τὴν καταδίκην νὰ ἀπομακρύνῃ. Ἐνῷ σὺ σιωπᾷς, ἵσταται πλησίον σου καὶ γίνεται συνήγορός σου, μᾶλλον δὲ ἐνῷ σὺ σιωπᾷς, ἀναρίθμητα στόματα ὁμολογοῦν τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς αὐτά, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπὲρ σοῦ. D Τόσον πολλὰ ἀγαθὰ προέρχονται ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ ἡμεῖς ἀμελοῦμεν καὶ ἀδιαφοροῦμεν. Δῶσε ὅσον δύνασαι ψωμὶ εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην. Δὲν ἔχεις ψωμί; Δῶσε ἕνα ὀβολόν. Δὲν ἔχεις ὀβολόν; Δῶσε ἕνα ποτήρι κρύο νερό. Δὲν ἔχεις καὶ τοῦτο; Λάβε μέρος εἰς τὸ πένθος ἐκείνου ποὺ θλίβεται καὶ μισθὸν λαμβάνεις διὰ τοῦτο, διότι ὁ μισθὸς δὲν εἶναι τῆς ἀνάγκης, ἀλλὰ τῆς προαιρέσεως.[7] Ἀλλ' ἐνῷ περὶ τούτου ἀκόμη ὡμιλούσαμεν, ἐλησμονήσαμεν τὰς παρθένους. Ἂς ἐπανέλθωμεν λοιπὸν εἰς τὸ θέμα μας. «Δότε ἡμῖν, λέγει, ἔλαιον ἀπὸ τῶν ἀγγείων ὑμῶν. Οὐ δυνάμεθα δοῦναι ὑμῖν, μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· ἀλλ' ἀπελθοῦσαι ἀγοράσατε ἀπὸ τῶν πωλούντων». Ὅταν ὅμως αὐταὶ ἐπήγαιναν νὰ ἀγοράσουν, E ἦλθεν ὁ νυμφίος καὶ ἐκεῖνες ποὺ εἶχον τὰς λαμπάδας ἑτοίμους καὶ ἀναμμένας, ἐμπῆκαν μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα (Ματθ. 25, 10). Ἦλθον δὲ καὶ αἱ πέντε ἀνόητοι καὶ ἐκτυπούσαν τὴν θύραν τοῦ νυμφῶνος φωνάζουσαι· «ἄνοιξον ἡμῖν» ἐφώναξε δὲ ἀπὸ μέσα πρὸς αὐτὰς ὁ νυμφίος λέγων· «ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς» (αὐτ. 12). Καὶ μετὰ ἀπὸ τόσους κόπους τί ἤκουσαν; Δὲν σᾶς γνωρίζω. Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγον· ἄσκοπα καὶ ἄδικα ἀπέκτησαν τὸ μεγάλο κτῆμα τῆς παρθενίας. Σκέψου, μετὰ ἀπὸ τόσους κόπους, ἔμειναν ἔξω. Ὅτε τὰς σαρκικὰς ὁρμὰς ἐχαλιναγώγησαν, 296 A ὅτε πρὸς τὰς ἄνω δυνάμεις ἅμιλλαν εἶχον, ὅτε τὰ κοσμικὰ πράγματα ἐπεριφρόνησαν, ὅτε τὸν καύσωνα τὸν μέγαν ὑπέμειναν, ὅτε τὰ σκάμματα ὑπερέβησαν,

7. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου τούτου εἶναι ὅτι εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἠθικῆς ἀξίας τῶν ἔργων τινὸς λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ προαίρεσις ἑκάστου, ὅταν λόγοι ἀνάγκης δὲν ἐπιτρέπουν αὐτῷ τὴν ἐπιτέλεσιν ἔργων πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης, ἥτις εἶναι ἡ οὐσία τῶν ἀγαθῶν ἔργων. Διότι «καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἀγάπη πρὸ τοῦ Θεοῦ ἔχει τὴν αὐτὴν ἠθικὴν ἀξίαν, ὡς ἐὰν καὶ ἐξεδηλοῦτο» (Χρήστου Ἀνδρούτσου, Δογματικαὶ μελέται Α', Ἀθῆναι 1907, σελ. 106). Ἰδὲ καὶ τὸ παράδειγμα τῆς χήρας (Μάρκ. 12, 41).

ὅτε ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπέταξαν, ὅτε τοῦ σώματος τὴν παρθενικὴν σφραγῖδα δὲν διέλυσαν, ὅτε τὸ μεγάλο πρᾶγμα τῆς παρθενίας ἀπέκτησαν, ὅτε τὴν ἅμιλλαν πρὸς τοὺς ἀγγέλους ἔδειξαν, ὅτε τοῦ σώματος τὰς ἀνάγκας κατεπάτησαν, ὅτε τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην ἐλησμόνησαν, ὅτε εἰς τὸ σῶμά των ἀσώματα ἔργα ἐπετέλεσαν, ὅτε τὸ μεγάλο καὶ ἀκαταμάχητον κτῆμα τῆς παρθενίας ἀπέκτησαν, τότε ἤκουσαν· «ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς».

Διότι μὴ νομίσῃς, παρακαλῶ, ὅτι μικρὸν τὸ μέγεθος τῆς παρθενίας εἶναι. Τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ἡ παρθενία, ὥστε κανεὶς δὲν ἠμπόρεσεν ἐκ τῶν ἀρχαίων νὰ τὴν τηρήσῃ. B Διὰ τοῦτο δὲ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους εἶναι μεγάλη, διότι ἐκεῖνα ποὺ ἦσαν φοβερὰ εἰς τοὺς προφήτας καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους, ταῦτα ἔγιναν τώρα εὐκαταφρόνητα. Ποῖα δὲ ἦσαν τὰ βαρύτατα καὶ ἀκατόρθωτα; Ἡ παρθενία καὶ τοῦ θανάτου ἡ περιφρόνησις. Ἀλλὰ αὐτὰ τώρα καὶ κορίτσια μικρὰ τὰ περιφρονοῦν. Τόσον δὲ βαρὺ ἦτο τῆς παρθενίας τὸ ἀξίωμα, ὥστε κανεὶς ἐκ τῶν παλαιῶν δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὴν τηρήσῃ. Ὁ Νῶε δίκαιος ἦτο καὶ περὶ τῆς δικαιοσύνης του ὁ Θεὸς εἶχε μαρτυρήσει, ἀλλὰ ἐνυμφεύθη γυναῖκα. Ὁμοίως καὶ ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Ἰσαὰκ οἱ συγκληρονόμοι τῆς ὑποσχέσεως αὐτοῦ γυναῖκα ἔλαβον. Ἰωσὴφ ὁ σώφρων, ἠρνήθη νὰ πράξῃ τὸ μεγάλο ἔγκλημα τῆς μοιχείας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐνυμφεύθη γυναῖκα, διότι βαρὺ ἦτο τῆς παρθενίας τὸ ἔργον. C Ἀπὸ τότε, ποὺ τὸ ἄνθος τῆς παρθενίας ἐβλάστησεν,[8] κατορθωτὴ ἡ παρθενία ἔγινε. Κανεὶς λοιπὸν ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς δὲν ἠμπόρεσε παρθενίαν νὰ ἐξασκήσῃ διότι μεγάλο πρᾶγμα εἶναι σῶμα νὰ χαλιναγωγήσῃς.

Ζωγράφησε διὰ τοῦ λόγου τὴν μορφὴν τῆς παρθενίας καὶ μάθε καλὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς αὐτῆς. Κάθε ἡμέραν πόλεμον ἔχει, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ἠμπορεῖ νὰ χαλαρωθῇ καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι χειρότερος ἀπὸ τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς βαρβάρους. Διότι ὁ μὲν πόλεμος πρὸς τοὺς βαρβάρους διακόπτεται κατὰ τὸν καιρὸν τῶν συνθηκῶν καὶ ἄλλοτε μὲν τὰ ἀντίπαλα στρατεύματα συμπλέκονται, ἄλλοτε δὲ ὄχι καὶ ὡρισμένοι καιροὶ πολέμου καὶ εἰρήνης ὑπάρχουν. Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ κατὰ τῆς παρθενίας πολέμου, δὲν ὑπάρχει ἀνακωχή. D Διότι ὁ διάβολος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ πολεμεῖ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπι-

8. Τῆς Παρθενίας τὸ ἄνθος εἶναι ὁ θεάνθρωπος. Κύριος «ὡς γεννηθῆναι θελήσας διὰ τοὺς γεννητοὺς ἡμᾶς, ἐκ παρθένου γεννᾶται, παρθενίαν νομοθετῶν» ὡς λέγει Γρηγόριος ὁ Θεολόγος (Λόγος ἐπιτάφιος εἰς Μ. Βασίλειον ΣΒ), ὅστις ἀποκαλεῖ τὴν παρθενίαν «Χριστοῦ λάχος» (Ἔπη ἠθικά. Παρθενίας ἔπαινος, στ. 12).

διώκει νὰ εὕρῃ κατάλληλον καιρὸν ἐπιθέσεως, οὔτε νὰ συντάξῃ τὰς δυνάμεις του πρὸς συμπλοκὴν περιμένει, ἀλλὰ στέκει πάντοτε ζητῶν τὴν παρθενίαν γυμνὴν νὰ εὕρῃ, διὰ νὰ τῆς δώσῃ θανατηφόρον πληγήν. καὶ ἔτσι οὐδέποτε ἠμπορεῖ ἡ παρθένος ἀπὸ τὸν πόλεμον τοῦτον νὰ ἀπομακρυνθῇ, διότι μέσα της τὴν ταραχὴν φέρει καὶ τὸν πολεμιστήν. Καὶ οἱ μὲν κατάδικοι, καὶ ἂν ἴδουν ἐπ' ὀλίγον τὸν ἄρχοντα, δὲν ταράσσονται τόσον ὅσον ἡ παρθένος, διότι αὐτή, ὅπου καὶ ἂν ὑπάγῃ, τὸν δικαστὴν φέρει μαζί της καὶ τὸν ἐχθρόν, ὁ ὁποῖος οὔτε τὸ βράδυ τῆς ἐπιτρέπει νὰ ἔχῃ ἄνεσιν, οὔτε τὴν νύκτα, οὔτε τὸ πρωΐ, οὔτε τὸ μεσημέρι, ἀλλὰ πάντοτε τὴν πολεμεῖ. ὑποβάλλων ἡδονήν, γάμον ἀναγγέλλων, E διὰ νὰ ἐκδιώξῃ ἐξ αὐτῆς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ τῆς εἰσαγάγῃ τὴν κακίαν, ὅπως τὴν σωφροσύνην ἐξ αὐτῆς ἀποδιώξῃ καὶ πορνείαν ἐνσπείρῃ. Καίεται καλὰ κάθε ὥρα ἡ κάμινος τῆς ἐφαμάρτου ἡδονῆς, διότι διαρκῶς σιγὰ - σιγὰ ὑποκαίεται. Σκέψου λοιπὸν πόσος εἶναι τοῦ κατορθώματος τῆς παρθενίας ὁ κόπος. Ἀλλὰ ἐκεῖνες μετὰ ἀπὸ ὅλα ταῦτα ἤκουσαν· «Ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς». Βλέπε πόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ παρθενία. Ὅταν εἶναι μαζὶ μὲ τὴν ἀδελφήν αὐτῆς τὴν ἐλεημοσύνην, 299 A κανένα κακὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν καταβάλῃ, ἀλλ' ἰσχυροτέρα ἀπ' ὅλα εἶναι. Διὰ τοῦτο αἱ ἀνόητοι παρθένοι δὲν εἰσῆλθον εἰς τὸν νυμφῶνα, διότι μαζὶ μὲ τὴν παρθενίαν δὲν εἶχον καὶ τὴν ἐλεημοσύνην. Πολλὴν ἐντροπὴν προξενεῖ ὁ λόγος οὗτος. Ἐνῷ κατενίκησες τὴν ἡδονήν, δὲν ἐπεριφρόνησες τὰ χρήματα. Ἀλλὰ ἐνῷ εἶσαι παρθένος, ποὺ ἀπηρνήθης τὸν κοσμικὸν βίον καὶ ἐνεκρώθης δι' αὐτόν, χρήματα ἐπιθυμεῖς. Εἴθε νὰ ἐπιθυμοῦσες ἄνδρα καὶ δὲν θὰ ἦτο τόσον τὸ ἔγκλημά σου, διότι ὕλην ὁμοούσιον θὰ ἐπεθύμεις, τώρα δὲ μεγαλύτερον εἶναι τὸ παράπτωμά σου, διότι ὕλην ξένην πρὸς τὴν ἰδικήν σου οὐσίαν ἐπεθύμησες. Αἱ γυναῖκες ἐκεῖνες ποὺ εἶναι πανδρεμένες καὶ δείχνουν ἀπανθρωπίαν ἔναντι τῶν πτωχῶν, κακῶς προβάλλουν ὡς δικαιολογίαν τὴν συντήρησιν τῶν παιδιῶν των. Καὶ ἐὰν εἴπῃς εἰς αὐτάς, δός μου ἐλεημοσύνην· παιδιὰ ἔχομεν, ἀπαντοῦν, καὶ δὲν ἠμποροῦμεν. B Ὁ Θεός σοῦ ἔδωκε παιδιά, καρπὸν τῆς κοιλίας ἔλαβες, διὰ νὰ γίνῃς φιλάνθρωπος, ὄχι ἀπάνθρωπος. Μὴ παίρνῃς τὴν βάσιν τῆς φιλανθρωπίας ὡς δικαιολογίαν ἀπανθρωπίας. Θέλεις νὰ ἀφήσῃς κληρονομίαν καλὴν εἰς τὰ παιδιά σου; Ἄφησέ τους ἐλεημοσύνην, διὰ νὰ σὲ ἐγκωμιάσωσιν ὅλοι καὶ πολυθρύλητον τὴν μνήμην σου καταλείπῃς. Σὺ ὅμως ποὺ δὲν ἔχεις παιδιά, ἀλλὰ νεκρὰ εἶσαι εἰς τὰ ἐγκόσμια, διατί χρήματα μαζεύεις;

4. Ἀλλὰ ὁ λόγος ἔχει καὶ ἄλλα ἀκόμη νὰ σᾶς εἴπῃ καὶ περὶ τοῦ δρόμου τῆς μετανοίας καὶ περὶ τῆς ἐλεημοσύνης. Ἐλέγομεν ὅτι μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη C καὶ ἀπ' ἐκεῖ μετεπέσαμεν εἰς τὸ πέλαγος τῆς παρθενίας. Ἔχεις λοιπὸν πρῶτον καὶ μεγάλον δρόμον πρὸς τὴν μετάνοιαν τὴν ἐλεημοσύνην, ἡ ὁποία δύναται νὰ σὲ λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν ἁλυσίδα τῶν ἁμαρτημάτων. Ἀλλ' ἔχεις καὶ ἄλλον δρόμον μετανοίας εὐκολώτατον πάλιν, διὰ τοῦ ὁποίου δύνασαι νὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας σου. Προσεύχου κάθε ὥραν καὶ μὴ ὑποκάμῃς νὰ προσεύχεσαι, μήτε μὲ ἀμέλειαν τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν νὰ ἐπικαλῆσαι, καὶ ὁ Θεὸς δὲν θὰ σὲ ἀποστραφῇ, ὅταν ἐπιμένῃς, ἀλλὰ τὰς ἁμαρτίας σου θὰ συγχωρήσῃ καὶ ὅ,τι τοῦ ἐζήτησες θὰ σοῦ δώσῃ. Ὅταν προσεύχεσαι, ἐὰν εἰσακουσθῇς, συνέχισε προσευχόμενος καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεόν· ἐὰν δὲ δὲν εἰσηκούσθης, ἐπίμενε εἰς τὴν προσευχήν, διὰ νὰ εἰσακουσθῇς. Καὶ μὴ λέγε πολλὰς προσευχὰς ἔκαμα καὶ δὲν εἰσηκούσθην, διότι καὶ τοῦτο πολλὲς φορὲς διὰ τὸ συμφέρον σου γίνεται. D Ἐπειδὴ δηλαδὴ γνωρίζει, ὅτι εἶσαι ἀμελὴς καὶ ἀδιάφορος, καὶ ὅτι, ἐὰν ἐπιτύχῃς διὰ τῆς προσευχῆς αὐτὸ ποὺ χρειάζεσαι, παύεις πλέον νὰ προσεύχεσαι. ἀναβάλλει νὰ σοῦ δώσῃ ὅ,τι ζητεῖς, διὰ νὰ ἀσχολῆσαι συχνότερα μὲ τὴν προσευχὴν καὶ ἐπικοινωνῇς μετ' αὐτοῦ. Διότι, ἐάν, ἐνῷ εὑρίσκεσαι εἰς τοιαύτην δύσκολον περίστασιν, καὶ σὲ τόσην ἀνάγκην, ἀμελῇς καὶ δὲν παραμένῃς εἰς τὴν προσευχήν, τί θὰ ἔκανες, ἂν δὲν εἶχες αὐτὰς τὰς ἀνάγκας; Ὥστε καὶ ὁ Θεὸς διὰ τὸ καλόν σου, διὰ νὰ σὲ κάνῃ νὰ μὴ ἐγκαταλείπῃς τὴν προσευχήν, κάνει τοῦτο.

Συνέχισε λοιπὸν νὰ προσεύχεσαι καὶ νὰ μὴ εἶσαι ἀμελὴς εἰς αὐτήν, διότι πολλὰ ἠμπορεῖ ἡ προσευχὴ νὰ κατορθώσῃ, ἀγαπητέ, καὶ νὰ μὴ ἔχῃς μικρὰν ἰδέαν περὶ αὐτῆς. Ὅτι δὲ ἡ προσευχὴ συντελεῖ εἰς τὸ νὰ συγχωρηθοῦν ἁμαρτίαι, ἀπὸ τὰ θεῖα Εὐαγγέλια, μάθε τοῦτο. Διότι τί λέγει; Ὁμοία εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μὲ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔκλεισε τὴν πόρταν τοῦ σπιτιοῦ του καὶ ἔπεσε μὲ τὰ παιδιά του νὰ κοιμηθῇ. Ἦλθε δὲ κάποιος τὸ βράδυ, θέλων νὰ πάρῃ ψωμὶ ἀπ' αὐτὸν καὶ κτυπᾷ λέγων· ἄνοιξέ μου, διότι ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ ψωμί. Αὐτὸς δὲ τοῦ ἀπαντᾷ· δὲν ἠμπορῶ τώρα νὰ σοῦ δώσω, διότι ἐπέσαμεν νὰ κοιμηθῶμεν ἡμεῖς καὶ τὰ παιδιά μας. Αὐτὸς δὲ ἐπέμενε νὰ κτυπᾷ τὴν πόρτα. Καὶ πάλιν λέγει πρὸς αὐτόν· 300 A δὲν ἠμπορῶ νὰ σοῦ δώσω, διότι ἐπέσαμεν νὰ κοιμηθῶμεν ἐμεῖς καὶ τὰ παιδιά. Ἐκεῖνος δὲ καὶ ταῦτα ἀφοῦ ἤκουσε, ἐπέμενε νὰ κτυπᾷ καὶ δὲν ἔφυγεν, ἕως εἶπεν ὁ οἰκοδεσπότης· σηκωθῆτε, δώσατέ του ὅ,τι ζητεῖ καὶ

ἀφήσατε αὐτὸν νὰ φύγῃ (Λουκ. 11, 5-9). Διδάσκει λοιπὸν σὲ διὰ τούτου νὰ προσεύχεσαι πάντοτε καὶ νὰ μὴ ἀποθαρρύνεσαι, ἀλλὰ καὶ ἐὰν δὲν λάβῃς, ὅ,τι ζητεῖς, νὰ παραμένῃς προσευχόμενος, ἕως ὅτου λάβῃς. Καὶ πολλοὺς ἄλλους δρόμους μετανοίας θὰ εὕρῃς εἰς τὴν Γραφήν. Αὐτὴ ἡ μετάνοια καὶ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἐκηρύσσετο διὰ τοῦ Ἱερεμίου λέγοντος· «Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει;» (Ἱερεμ. 8, 4). Καὶ πάλιν· «Μετὰ ταῦτα εἶπον αὐτῇ. Μετὰ τὸ πορνεῦσαι δεῦρο ἀνάστρεψον πρός με» (Ἱερεμ. 3, 7). Διὰ τοῦτο πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους μετανοίας μᾶς ἔδωκεν ὁ Θεὸς B διὰ νὰ μᾶς κόψῃ κάθε πρόφασιν ἀμελείας. Διότι ἐὰν ἕνα μόνον τρόπον εἴχομεν, δὲν θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς αὐτήν.

Ταύτην τὴν μάχαιραν, δηλ. τὴν μετάνοιαν, πάντοτε ἀποφεύγει ὁ διάβολος. Ἡμάρτησες; Εἴσελθε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐξάλειψε τὴν ἁμαρτίαν σου. Ὅσες φορὲς ἤθελες πέσει εἰς τὴν ἀγοράν, τόσες καὶ σηκώνεσαι· ἔτσι καὶ ὅσες φορὲς θὰ ἁμαρτήσῃς τόσες μετανόησον διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ μὴ ἀπελπίζεσαι. Καὶ διὰ δευτέραν φορὰν ἐὰν ἁμαρτήσῃς, πάλιν καὶ διὰ δευτέραν φορὰν μετανόησον, ἐκ φόβου μήπως ἕνεκα ἀμελείας τελείως χάσῃς τὴν ἐλπίδα εἰς τὰ ἀγαθὰ ποὺ προορίζονται δι' ἡμᾶς. Καὶ εἰς βαθὺ γῆρας ἐὰν εὑρίσκεσαι καὶ ἁμαρτήσῃς, εἴσελθε καὶ μετανόησον, διότι ἰατρεῖον εἶναι ἐδῶ, ὄχι δικαστήριον. C Δὲν ζητεῖ εὐθύνας διὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ συγχώρησιν ἁμαρτημάτων παρέχει. Εἰς τὸν Θεόν, μόνον λέγε τὴν ἁμαρτίαν σου· «Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα» (Ψαλμ. 50, 6) καὶ συγχωρεῖται ἡ ἁμαρτία σου.

Ἔχεις δὲ καὶ ἄλλον δρόμον μετανοίας, ὄχι δύσκολον, ἀλλὰ πάρα πολὺ εὔκολον. Ποῖος δὲ εἶναι οὗτος; Κλαῦσε διὰ τὰς ἁμαρτίας σου. Καὶ τοῦτον ἀπὸ τὰ θεῖα Εὐαγγέλια μάθε.

Ὁ Πέτρος ἐκεῖνος, ἡ κορυφὴ τῶν ἀποστόλων, ὁ πρῶτος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ φίλος τοῦ Χριστοῦ, ὁ μὴ δεχθεὶς τὴν ἀποκάλυψιν ἀπὸ ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ Πατρός, καθὼς εἰς αὐτὸν μαρτυρεῖ ὁ Δεσπότης λέγων· D «Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου, ὁ οὐράνιος» (Ματθ. 16, 17)· Οὗτος ὁ Πέτρος· Πέτρον δὲ ὅταν εἴπω τὴν πέτραν λέγω τὴν στερεάν, τὴν βάσιν τὴν ἀσάλευτον, τὸν ἀπόστολον τὸν μέγαν, τὸν πρῶτον ἐκ τῶν μαθητῶν, ποὺ πρῶτος ἐκλήθη εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα καὶ πρῶτος ὑπήκουσεν. Ἐκεῖνος δὲν ἔκαμε κάτι μικρὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ πάρα πολὺ μεγάλο, ὥστε αὐτὸν νὰ ἀρνηθῇ τὸν Δεσπότην· τοῦτο λέγω ὄχι διὰ νὰ κατηγορήσω τὸν δίκαιον, ἀλλὰ

διὰ νὰ δώσω εἰς σὲ ἀφορμὴν μετανοίας, αὐτὸν τὸν Δεσπότην τῆς Οἰκουμένης, τὸν κηδεμόνα, τὸν Σωτῆρα τῶν ὅλων ἠρνήθη. Ἂς εἴπωμεν δὲ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· E ὅτε ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς νὰ παραδοθῇ ὁ Σωτὴρ εἶδε μερικοὺς μαθητάς του νὰ τὸν ἐγκαταλείπουν (Ἰω. 6, 67) καὶ λέγει εἰς τὸν Πέτρον. Μήπως καὶ σὺ νὰ ἀναχωρήσῃς ἀπὸ ἐμὲ θέλῃς; Ὁ δὲ Πέτρος εἶπε· «Κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι» (Ματθ. 26, 35). Τί λέγεις, Πέτρε; Ὁ Θεὸς προλέγει τί θὰ συμβῇ καὶ σὺ διαφωνεῖς; Εἰς τοῦτο ὅμως καὶ ἡ προαίρεσις αὐτοῦ ἐφάνη καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ταῦτα ὅμως πότε ἐγίναντο; Κατὰ τὴν νύκτα ποὺ παρεδόθη ὁ Χριστός. Τότε λοιπόν, λέγει, ἵστατο ὁ Πέτρος πλησίον σὲ ἀναμμένα κάρβουνα καὶ ἐθερμαίνετο. κάποια δὲ νέα τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ λέγει· «Χθὲς καὶ σὺ μετὰ τούτου τοῦ ἀνθρώπου ἦς» (Ματθ. 26, 69). Αὐτὸς δὲ ἀπήντησε· «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον» (Ματθ. 26, 70). Μετὰ καὶ δευτέραν καὶ τρίτην φορὰν ἐπανέλαβε τὸ ἴδιον καὶ ἔτσι ἐπραγματοποιήθησαν οἱ λόγοι τοῦ Σωτῆρος. 301 A Ἔπειτα ὁ Χριστὸς ἔρριψεν ἕνα τέτοιο βλέμμα εἰς τὸν Πέτρον, ὡς νὰ τοῦ ὡμιλοῦσε δι' αὐτοῦ. Δὲν τοῦ ὡμίλησε διὰ τοῦ στόματος, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐλέγξῃ ἐνώπιον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐντροπιάσῃ τὸν μαθητήν του, διὰ τοῦτο τοῦ ὡμίλησε μὲ τὸ βλέμμα, δηλαδὴ τοῦ εἶπε· Πέτρε, αὐτὸ ποὺ ἔλεγον ἔγινε. Πράγματι λοιπὸν ὁ Πέτρος ᾐσθάνθη τὸ παράπτωμά του καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ καὶ ὄχι ἁπλῶς ἔκλαυσεν, ἀλλὰ πικρά, βαπτισθεὶς διὰ δευτέραν φορὰν διὰ τῶν δακρύων τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἐπειδὴ δὲ ἔκλαυσε τόσον πικρά, ἐξήλειψε τὴν ἁμαρτίαν, μετὰ δὲ ἐμπιστεύονται εἰς αὐτὸν τὰ κλειδιὰ τῶν οὐρανῶν. B Ἐὰν δὲ ὁ κλαυθμὸς τοῦ Πέτρου ἐξήλειψε τόσον μεγάλην ἁμαρτίαν, σὺ ἐὰν κλαύσῃς, πῶς δὲν θὰ ἐξαλείψῃς τὴν ἁμαρτίαν; Διότι δὲν ἦτο μικρὸν ἔγκλημα τὸ νὰ ἀρνηθῇ τὸν Δεσπότην του, ἀλλὰ μεγάλο καὶ ἰσχυρόν, καὶ ἐν τούτοις τὰ δάκρυα ἐξήλειψαν τὴν ἁμαρτίαν.

Κλαῦσε λοιπὸν καὶ σὺ διὰ τὴν ἁμαρτίαν σου, ἀλλὰ ὄχι ἁπλῶς, οὔτε διὰ τὸν τύπον, ἀλλὰ κλαῦσε ὅπως ὁ Πέτρος, πικρῶς. Ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς σου νὰ πηγάζουν τὰ δάκρυα, διὰ νὰ σὲ εὐσπλαγχνισθῇ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ Δεσπότης καὶ σοῦ συγχωρήσῃ τὸ ἁμάρτημα, ἕνεκα τῆς φιλανθρωπίας του, διότι ὁ Ἴδιος εἶπε· «Οὐ θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ μετανοῆσαι, καὶ ζῆν αὐτὸν» (Ἰεζ. 18, 23). Ἀπὸ σὲ μικρὸν κόπον θέλει καὶ αὐτὸς παρέχει τὰ μεγάλα. C Ἀφορμὴν ἐπιζητεῖ ἀπὸ σέ, διὰ νὰ σοῦ δώσῃ θησαυρὸν

σωτηρίας. Πρόβαλε δάκρυα[9] καὶ αὐτὸς σοῦ δίδει συγχώρησιν. Πρόβαλε μετάνοιαν, καὶ αὐτὸς σοῦ παρέχει ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Ἀφορμὴν μικρὰν σὺ πρόσφερε, διὰ νὰ ἔχῃς εὐπρόσωπον ἀπολογίαν. Διότι ἄλλα μὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν Θεόν, ἄλλα δὲ ἀπὸ ἡμᾶς. Ἐὰν ἡμεῖς εἰσφέρωμεν ἐκεῖνα, ποὺ ἀνήκουν σὲ ἡμᾶς, πάλιν καὶ αὐτὸς παρέχει ὅσα ἀνήκουν εἰς αὐτόν. Καὶ τὰ μὲν ἰδικά του, τὰ παρέσχε τώρα πλέον, δηλαδὴ τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, διαφόρους ὁμάδας ἀστέρων ἐθεμελίωσε, ἀέρα ἐξέχυσε, γῆν ἥπλωσε, θάλασσαν περιετείχισε, ἔδωκεν ὄρη, φάραγγας, λόφους, πηγάς, λίμνας, ποταμούς, τὰ διάφορα εἴδη τῶν φυτῶν, ὡραίους κήπους, τὰ ἄλλα ὅλα· **D** σὺ δὲ πάλιν πρόσφερε ὀλίγον, ὥστε νὰ σοῦ χαρίσῃ καὶ τὰ οὐράνια. Ἂς μὴ δείξωμεν λοιπὸν ἀμέλειαν διὰ τὸν ἑαυτόν μας, οὔτε ἀδιαφορίαν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἀφοῦ ἔχομεν τόσον πέλαγος φιλανθρωπίας τοῦ Δεσπότου τῶν ὅλων, ὁ ὁποῖος μεταμέλλεται, ὅταν μετανοῶμεν καὶ συγχωρεῖ τὰς ἁμαρτίας μας. Βασιλεία οὐρανῶν μᾶς περιμένει καὶ παράδεισος καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν» (Α΄ Κορ. 2, 9), καὶ δὲν ὀφείλομεν τὸ πᾶν νὰ κάμωμεν διὰ νὰ εἰσφέρωμεν κάτι, ὥστε νὰ μὴ χάσωμεν ταῦτα; Ἢ δὲν γνωρίζεις τί λέγει ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος πολὺ ἐκοπίασε καὶ ἀναρίθμητα τρόπαια κατὰ τοῦ διαβόλου ἔστησεν· ὁ ὁποῖος σωματικῶς καὶ πεζῇ τὴν οἰκουμένην περιῆλθεν· **E** ὁ ὁποῖος γῆν καὶ θάλασσαν καὶ ἀέρα περιέδραμε, καὶ σὰν πτερωτὸν ὂν τὴν οἰκουμένην περιῆλθεν· ὁ ὁποῖος ἐλιθοβολήθη, ἐφονεύθη, ἐκτυπήθη· ὁ ὁποῖος τὰ πάντα διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ὑπέστη· ὁ ὁποῖος μὲ οὐράνιον φωνὴν ἐκλήθη ἀπὸ τὰ ἄνω εἰς τὸ ἀξίωμα τὸ ἀποστολικόν; Βλέπε οὗτος τί λέγει, ποίαν φωνὴν ἀφῆκε. Ἐλάβομεν χάριν, λέγει, ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἐκοπίασα καὶ συνεισέφερα. «Ἐλάβομεν χάριν, λέγει, ἀπὸ Θεοῦ, ἀλλὰ κἀγὼ ἐκοπίασα καὶ συνεισήνεγκα. Καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ κενὴ οὐκ ἐγενήθη· ἀλλὰ καὶ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα» καὶ συνεισέφερα (Α΄ Κορ. 15, 10). **302 A** Γνωρίζομεν, λέγει, δι' αὐτῶν, γνωρίζομεν τῆς

9. Τοῦτο εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ ὑμνογράφος Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, ὅταν ἔγραφεν εἰς τὸν Μ. Κανόνα· «Τὰ δάκρυα, Σωτὴρ τῶν ὀμμάτων μου καὶ τοὺς ἐκ βάθους στεναγμούς, καθαρῶς προσφέρω, βοώσης τῆς καρδίας, ὁ Θεὸς ἡμάρτηκά σοι, ἱλάσθητί μοι». «Θερμαὶ δακρύων πηγαί, στεναγμοὶ κάτωθεν ἀπὸ καρδίας ἀνιόντες, κατάνυξις διηνεκής, εὐχαὶ ἐκτενεῖς, ἐλεημοσύναι, καὶ ἐλεημοσύναι δαψιλεῖς, τὸ καταγνῶναι τῶν γεγενημένων, τὸ μηκέτι τοῖς αὐτοῖς ἐπιχειρῆσαι πράγμασι· οὕτως ἁμαρτίας ἀποσμήχεται φύσις, οὕτως ἐκκαθαίρεται τῆς ψυχῆς ὁ ῥύπος» λέγει ἀλλαχοῦ (PG 61, 294).

χάριτος τὸ μέγεθος, ποὺ ἐλάβομεν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν μὲ εὗρε ἀργόν, διότι φανερὰ εἶναι ὅσα συνεισέφερα. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὰ χέρια πρὸς ἐλεημοσύνην ἂς συνηθίσωμεν, διὰ νὰ συνεισφέρωμεν κάτι, ἔστω καὶ μικρόν. Ἂς κλαύσωμεν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἂς θρηνήσωμεν διὰ τὴν ἀνομίαν, διὰ νὰ φανῶμεν ὅτι κάτι μικρὸν συνεισφέρομεν, ἐπειδὴ καὶ μεγάλα εἶναι ὅσα μέλλουν νὰ μᾶς δοθοῦν καὶ ἀνώτερα τῶν δυνάμεών μας. Διότι ὁ παράδεισος εἶναι αὐτὰ καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τῆς ὁποίας εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἂς εἶναι δόξα, δύναμις, τιμή, καὶ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. **B**

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

ΟΜΙΛΙΑ Δ´

1. Οἱ βοσκοί, ὅπου θὰ ἴδουν, ὅτι βαθύτερον τὸ χορτάρι εἶναι, ἐκεῖ φέρουν συνεχῶς τὰ πρόβατα καὶ δὲν τὰ ἀπομακρύνουν, προτοῦ ὅλον τὸ ἀποκόψουν καὶ τὸ καταφάγουν. Τούτους καὶ ἡμεῖς μιμούμενοι ἐπὶ τέσσαρας ἤδη ἡμέρας, C εἰς τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἐπιτελεῖται ἡ μετάνοια βόσκομεν τοῦτο τὸ ποίμνιον καὶ οὔτε καὶ σήμερον ἑτοιμαζόμεθα νὰ τὸ σηκώσωμεν ἐξ αὐτοῦ, διότι βλέπομεν ὅτι ἀκόμη ὑπάρχει ἄφθονον χορτάρι καὶ πολλὴ συγχρόνως τέρψις καὶ ὠφέλεια.

Διότι τὰ φυλλώματα τῶν δένδρων, ποὺ χρησιμεύουν ἀντὶ στέγης κατὰ τὸ μεσημέρι εἰς τὰ πρόβατα, δὲν τὰ ἀναπαύουν τόσον οὔτε τόσον ποθητὴν καὶ ὠφέλιμον παρέχουν τὴν σκιὰν καὶ μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν τὰ ἀποκοιμίζουν, ὅσον ἡ τῶν θείων Γραφῶν ἀνάγνωσις, τὰς πονεμένας ψυχὰς καὶ ἀπὸ τὴν λύπην πιεζόμενος, τὰς κάνει νὰ ἀποκτήσουν τὴν ψυχραιμίαν των καὶ τὰς δροσίζει· διότι τὴν σφοδρότητα καὶ τὴν καυστικότητα τοῦ πόνου ἀφαιρεῖ καὶ παρηγορίαν D ἀπὸ κάθε σκιὰν πιὸ εὐχάριστον καὶ τερπνὴν παρέχει. Ἐπειδή, ὄχι μόνον ὅταν πρόκειται περὶ χρηματικῆς ζημίας, οὔτε ὅταν συμβαίνῃ θάνατος τέκνων, οὔτε εἰς ἄλλα παρόμοια, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περιστάσεις ποὺ ἁμαρτάνομεν, πολλὴν αὕτη μᾶς παρέχει παρηγορίαν.

Διότι ὅταν ὁ ἄνθρωπος κυριευθεὶς καὶ καταβληθεὶς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας καταπέσῃ, ἔπειτα δὲ κατατρώγῃ αὐτὸν ἡ συνείδησις, καὶ ἡ συνεχὴς ἀνάμνησις τῆς ἁμαρτίας τὸν πνίγει μὲ τὴν ὑπερβολικὴν λύπην, καὶ καθημερινῶς φλέγεται καὶ ἄν, ἐνῷ πολλοὶ τὸν παρηγοροῦν, ἀπαρηγόρητος μένῃ, ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀκούσῃ ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους, ἐνῷ ἔπεσαν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐσηκώθησαν, E καὶ εἰς τὴν προηγουμένην ἐπανῆλθαν καλὴν αὐτῶν κατάστασιν, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ, παρηγορημένος ἀπέρχεται. Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν πολλάκις ἁμαρτήσωμεν, οὔτε νὰ φανερώσωμεν τὸ παράπτωμά μας ὑπομένομεν, διότι ἐντρεπόμεθα

καὶ κοκκινίζομεν, καὶ ἂν δὲ τὸ φανερώσωμεν, καμμίαν σπουδαίαν ὠφέλειαν δὲν θὰ ἔχωμεν· ὅταν ὅμως ὁ Θεὸς παρηγορῇ καὶ τὴν καρδίαν θίγῃ, γρήγορα κάθε σατανικὴ λύπη φεύγει.

Διὰ τοῦτο καὶ πτώσεις τῶν δικαίων ἔχουν ἀναγραφῆ δι' ἡμᾶς εἰς τὰς Γραφάς, ἵνα καὶ ἐκεῖνοι ποὺ κατορθώνουν νὰ ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴν καὶ ὅσοι ἁμαρτάνουν, μεγίστην ὠφέλειαν ἐκ τούτων λαμβάνωσι. Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποὺ ἡμάρτησε δὲν ἔρχεται εἰς ἀπελπισίαν καὶ ἀπόγνωσιν, 303 A ὅταν ἴδῃ ὅτι καὶ ἄλλος ἔπεσεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ πάλιν νὰ σηκωθῇ ἠμπόρεσε· ἐκεῖνος δὲ ποὺ τὴν ἀρετὴν ἀκολουθεῖ, προθυμότερος θὰ εἶναι καὶ ἀσφαλέστερος. Διότι, ὅταν ἴδῃ πολλούς, πολὺ καλυτέρους ἀπὸ αὐτόν, νὰ ἔχουν καταπέσει, σωφρονιζόμενος ἀπὸ τὸν φόβον τῆς πτώσεως ἐκείνων, θὰ εὑρίσκεται πάντοτε εἰς ἀγωνίαν καὶ πολὺ θὰ φροντίσῃ τὸν ἑαυτόν του νὰ ἀσφαλίσῃ. Καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ μὲν ἀκολουθῶν τὴν ἀρετὴν θὰ μείνῃ εἰς αὐτὴν μὲ σταθερότητα, ὁ δὲ ἁμαρτάνων, ἀφοῦ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀπόγνωσιν, θὰ ἐπανέλθῃ γρήγορα ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου ἐξέπεσε. Διότι, ὅταν, καθ' ὃν χρόνον εἴμεθα λυπημένοι, ἄνθρωπος μᾶς παρηγορεῖ, καὶ φανῶμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι παρηγορούμεθα, πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν λύπην καταπίπτομεν. B Ὅταν ὅμως ὁ Θεὸς μᾶς προτρέπῃ δι' ἄλλων ποὺ ἡμάρτησαν καὶ μετενόησαν καὶ ἐσώθησαν, φανερὰν κάμνει τὴν ἀγαθότητά Του, διὰ νὰ μὴ ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς σωτηρίας μας, καὶ ὡμολογουμένην καὶ ἀσφαλῆ δεχόμεθα τὴν παρηγορίαν. Καθὼς λοιπὸν εἰς τὰς περιστάσεις τῆς ἁμαρτίας, ἔτσι καὶ ἐν καιρῷ ἐπερχομένων κινδύνων, κατάλληλον φάρμακον διὰ τοὺς λυπουμένους, τῶν Γραφῶν αἱ παλαιαὶ ἱστορίαι παρέχουν, εἰς ὅλους ὅμως ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ προσέχουν. Καὶ εἴτε πραγμάτων δήμευσις μᾶς συμβῇ, εἴτε συκοφάνται μᾶς βλάψουν, εἴτε δεσμωτήρια, εἴτε μάστιγες, εἴτε ὁ,τιδήποτε ἄλλο κακὸν μᾶς καταλάβῃ, ὅταν ἀποβλέπωμεν εἰς τοὺς δικαίους, ποὺ τὰ ἴδια ἔπαθον καὶ ἔδειξαν ὑπομονήν, γρήγορα θὰ ἠμπορέσωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας νὰ ἔλθωμεν. Διότι, σχετικῶς μὲ τὰς ἀσθενείας τοῦ σώματος, τὸ νὰ ἀποβλέπῃ κάποιος εἰς τοὺς πάσχοντας, ἐπιτείνει τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀρρώστου, C πολλὲς φορὲς καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αὐτὴ τὴν δημιουργεῖ· ἐπὶ παραδείγματι, ἐπειδὴ μερικοὶ εἶδαν μάτια ἄρρωστα, μετεδόθη εἰς αὐτοὺς ἡ ἀσθένεια, ἀπὸ μόνην τὴν θέαν· εἰς τὰ ψυχικὰ δὲ νοσήματα δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον, καὶ τὸ συνεχῶς τὴν σκέψιν μας νὰ φέρωμεν εἰς ἐκείνους ποὺ ἔπαθον τοιαῦτα, μᾶς ἀνακουφίζει ἀπὸ τὴν λύπην τῶν ἰδικῶν μας κακῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦ-

λος, τοὺς θλιβομένους πιστοὺς διὰ τοῦ τρόπου τούτου παρηγορεῖ, φέρων εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ὄχι μόνον τοὺς ζῶντας ἁγίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀποθανόντας. Γράφων ἐπὶ παραδείγματι εἰς τοὺς Ἑβραίους, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ καταβληθῶσιν ὑπὸ τῶν θλίψεων καὶ καταπέσωσι, τοὺς ἁγίους ἄνδρας εἰς τὸ μέσον φέρει, τὸν Δανιήλ, τοὺς τρεῖς παῖδας, **D** τὸν Ἠλίαν, τὸν Ἐλισσαῖον, λέγων τὰ ἑξῆς: «Ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐλιθάσθησαν, ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς· περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος» (Ἑβρ. 11, 34-38). Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰ παθήματα τῶν ἄλλων, παρέχει παρηγορίαν εἰς τοὺς πονεμένους ἀπὸ τὰς θλίψεις. Καὶ ὅπως τὸ νὰ πάθη ἕνας, μόνος αὐτός, κάτι κακόν, ἡ λύπη του εἶναι ἀπαρηγόρητος, ἔτσι καὶ τὸ νὰ εὕρη καὶ ἄλλον ὁμοιοπαθῆ, ἐλαφρότερον τοῦ κάνει τὸν πόνον τῆς πληγῆς.

2. **E** Διὰ νὰ μὴ καταβαλλώμεθα λοιπὸν ἀπ' ὅσα φαίνονται ὅτι μᾶς ἐνοχλοῦν, μετὰ προσοχῆς ἂς ἐγκύπτωμεν εἰς τῶν Γραφῶν τὰς ἱστορίας. Ἀπ' αὐτὰς ἀφορμὴν πρὸς ὑπομονὴν θὰ λάβωμεν, διότι ὄχι μόνον θὰ παρηγορούμεθα ἐκ τοῦ ὅτι θὰ βλέπωμεν, ὅτι, τὰ αὐτὰ ὑποφέρουν καὶ ἅγιοι ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ διότι θὰ μάθωμεν τὸν τρόπον τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰ ἐπερχόμενα κακά, μετὰ δὲ τὴν ἄνεσιν ἐκ τῶν κακῶν νὰ μένωμεν πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν καὶ μήτε εἰς ἀμέλειαν νὰ πίπτωμεν, μήτε εἰς ὑπερηφάνειαν νὰ καταλήγωμεν. Διότι τὸ νὰ εἴμεθα, ὅταν δυστυχοῦμεν, συνεσταλμένοι καὶ ταπεινοὶ καὶ πολλὴν εὐλάβειαν νὰ ἐπιδεικνύωμεν, δὲν εἶναι καθόλου θαυμαστὸν πρᾶγμα, **304 A** ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ φύσις τῶν πειρασμῶν καταναγκάζει καὶ τοὺς ἔχοντας καρδίαν σκληρὰν ὡς ἡ πέτρα, νὰ εἶναι τοιοῦτοι· εἶναι ὅμως ἴδιον ψυχῆς εὐλαβοῦς, ἡ ὁποία ἔχει τὸν Θεὸν διαρκῶς ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια της, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καθόλου νὰ μὴ λησμονήση τὸν Θεόν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οἱ Ἰουδαῖοι συνεχῶς ἔπασχον. Διὰ τοῦτο καὶ ἐμπαίζων αὐτοὺς ὁ προφήτης ἔλεγεν· «Ὅταν ἀπέκτεινεν αὐτούς, τότε ἐζήτουν αὐτὸν καὶ ἐπέστρεφον καὶ ὤρθριζον πρὸς τὸν Θεόν» (Ψαλμ. 77, 34). Καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι καὶ αὐτοὶ τοῦτο ἔπασχον τοὺς συνεβούλευε λέγων· «φαγὼν καὶ πιὼν καὶ ἐμπλησθείς, πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἐπιλάθη Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου» (Δευτ. 6, 12-13).

Τοῦτο πράγματι καὶ ἔγινε· διότι «ἔφαγε, λέγει, **B** Ἰακὼβ καὶ ἐλιπάνθη καὶ ἐπαχύνθη καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἀγα

πημένος (Δευτ. 32, 15). Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θαυμάζωμεν τοὺς ἁγίους ἄνδρας ὄχι διότι, ὅταν ἡ θλῖψις αὐτῶν ἦτο εἰς τὴν ἀκμήν, ἦσαν τόσον εὐλαβεῖς καὶ φιλόσοφοι, ἀλλὰ καὶ διότι καὶ ὅταν παρῆλθεν ἡ τρικυμία τῶν θλίψεων καὶ ἔγινε γαλήνη, ἔμενον εἰς τὴν ἰδίαν πνευματικὴν κατάστασιν καὶ προθυμίαν. Καὶ ἐκεῖνον τὸν ἵππον κυρίως πρέπει νὰ θαυμάζωμεν, ὁ ὁποῖος, χωρὶς νὰ ἔχη χαλινόν, ἠμπορεῖ μὲ κανονικὸν ρυθμὸν νὰ βαδίζη· ἂν δὲ ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ χαλινοῦ βαδίζη ἥσυχα, δὲν εἶναι καθόλου θαυμαστόν, διότι ὄχι εἰς τὴν καλωσύνην τοῦ ζώου, ἀλλὰ εἰς τὴν πίεσιν τοῦ χαλινοῦ τὸ ἥσυχο βάδισμα πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν. Τοῦτο καὶ διὰ τὴν ψυχὴν ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν· **C** ὅτι τὸ νὰ εἶναι ἤρεμος ὅταν ὁ φόβος ὑπάρχη δὲν εἶναι καθόλου θαυμαστόν· ὅταν ὅμως παρέλθουν οἱ πειρασμοὶ καὶ τὸν χαλινὸν τοῦ φόβου ἀφαιρέση τις, τότε δεῖξέ μου φιλοσοφίαν ψυχῆς καὶ τὴν χρηστομάθειάν σου ὅλην.

Ἀλλὰ φοβοῦμαι μήπως, ἐνῷ θέλω νὰ κατηγορῶ τοὺς Ἰουδαίους, τὸν ἰδικόν μας βίον κατηγορήσω. Ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς, ὅταν ἐβασανιζόμεθα ἀπὸ πεῖναν καὶ ἀσθένειαν καὶ καταστροφὰς χαλάζης καὶ ἔλλειψιν βροχῆς καὶ πυρκαϊὰν καὶ ἐπανάστασιν ἐχθρῶν, καθημερινῶς δὲν ἐστενοχωρεῖτο ἡ Ἐκκλησία, διότι δὲν ἠμποροῦσε νὰ περιλάβη τὸ πλῆθος τῶν συναθροιζομένων εἰς αὐτήν; Καὶ πολλὴ ἦτο τότε ἡ φιλοσοφία εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ περιφρόνησις τῶν κοσμικῶν πραγμάτων καὶ οὔτε χρημάτων πόθος, **D** οὔτε δόξης ἐπιθυμία, οὔτε ὄρεξις καὶ ἔρωτας ἀσελγείας, οὔτε κανεὶς ἄλλος λογισμὸς πονηρὸς ἐνοχλοῦσε τότε, ἀλλὰ ὅλοι εἰς θεοσέβειαν εἴχατε ἐπιδοθῆ μὲ ἱκεσίαν καὶ δάκρυα. Καὶ ὁ μὲν πόρνος σώφρων ἦτο τότε, ὁ δὲ μνησίκακος εἰς τὴν συμφιλίωσιν ἐτρέπετο, ὁ πλεονέκτης ἐκάμπτετο καὶ ἐλεήμων ἐγίνετο, ὁ ὀργίλος καὶ θρασὺς εἰς ταπεινόφρονα καὶ πρᾶον μετεβάλλετο. Καὶ ὅταν ὁ Θεὸς τὴν ὀργὴν ἐκείνην διεσκόρπισε καὶ τὴν τρικυμίαν κατέπαυσε καὶ μετὰ ἀπὸ τόσα κύματα δοκιμασιῶν γαλήνην ἐδημιούργησεν, **E** εἰς τὰς προηγουμένας πάλιν ἐπανήλθομεν ἐφαμάρτους συνηθείας. Καίτοι βεβαίως δὲν ἔπαυα τότε εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν νὰ προλέγω ταῦτα καὶ νὰ διαμαρτύρωμαι, ἀλλ' ὅμως τίποτε δὲν κατωρθώσαμεν καὶ σὰν νὰ ἦτο ὄνειρον καὶ σκιά, ποὺ πέρασε, ἔτσι ὅλα ὅσα εἴπαμεν ἀπὸ τὴν διάνοιάν σας τὰ ἀπεβάλατε.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν φοβοῦμαι τώρα περισσότερον ἀπὸ τότε καὶ ἐκεῖνο ποὺ τότε ἔλεγα, τώρα ἄρχισα περισσότερον νὰ φοβοῦμαι, μήπως δηλαδὴ ἐπισύρωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας χειρότερα ἀπὸ τὰ προηγούμενα κακὰ καὶ δεχθῶμεν πληγὴν ἀ-

θεράπευτον ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι ὅταν ἕνας, ἐνῷ συνεχῶς ἁμαρτάνει, συγχωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς καθόλου δὲν ὠφελεῖται ἀπὸ τὴν ἀνεξικακίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, τότε πλέον παραχωρεῖ ὁ Θεός, 305 A ὥστε οὗτος νὰ φθάσῃ εἰς τὸν κολοφῶνα τῶν κακῶν, διὰ νὰ τὸν συντρίψῃ τελείως καὶ μὴ τοῦ δώσῃ πλέον προθεσμίαν μετανοίας, ὅπως συνέβη καὶ εἰς τὸν Φαραώ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μετὰ μίαν, δύο, τρεῖς καὶ τέσσαρας καὶ τὰς κατόπιν πληγάς, πολλῆς ἀπήλαυσε μακροθυμίας παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ὠφελήθη ἀπὸ τὴν μακροθυμίαν ταύτην, συνετρίβη κατόπιν καὶ ἐξηφανίσθη μαζὶ μὲ τοὺς ἰδικούς του τελείως.[10] Τὸ ἴδιον ἔπαθον καὶ οἱ Ἰουδαῖοι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστός, ὅταν ἐπρόκειτο αὐτοὺς νὰ ἐξαφανίσῃ καὶ ἐπιφέρῃ εἰς αὐτοὺς ἐρήμωσιν ὁριστικὴν καὶ ἀμετάκλητον, ἔλεγε τὰ ἑξῆς· «Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου καὶ οὐκ ἠθελήσατε; Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος» (Λουκ. 13, 34).

Φοβοῦμαι λοιπὸν μήπως καὶ ἡμεῖς τὰ ἴδια πάθωμεν, διότι οὔτε ἀπὸ τὰ ξένα, B οὔτε ἀπὸ τὰ ἰδικά μας κακὰ σωφρονιζόμεθα. Δὲν λέγω δὲ ταῦτα σὲ σᾶς μόνον ποὺ εἶσθε παρόντες, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ ἄφησαν τὸν ζῆλον, τὸν ὁποῖον καθημερινῶς εἶχον καὶ τὰς προηγουμένας θλίψεις ἐλησμόνησαν, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν ἔπαυσα πάντοτε νὰ ἐπαναλαμβάνω μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις μου καὶ νὰ λέγω, ὅτι ἂν καὶ ἐπέρασαν οἱ πειρασμοὶ νὰ μένῃ εἰς τὰς ψυχάς μας ζωηρὰ ἡ ἐνθύμησις τῶν πειρασμῶν, ἵνα καὶ τὴν εὐεργεσίαν τῆς ἀπαλλαγῆς ἐξ αὐτῶν ἐνθυμούμενοι, διαρκῶς εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος μᾶς παρέσχε ταύτην.

3. Ταῦτα καὶ τότε ἔλεγον καὶ τώρα λέγω σὲ σᾶς καὶ μὲ σᾶς εἰς ἐκείνους. Ἂς μιμηθῶμεν τοὺς ἁγίους, C οἱ ὁποῖοι οὔτε ὑπὸ τῶν θλίψεων κατεποντίσθησαν, οὔτε ὑπὸ τῆς ἀνέσεως νωθροὶ ἔγιναν, ὅπως συμβαίνει σήμερον σὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι εἶναι σὰν τὰ ἐλαφρὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα μόλις τὰ προσβάλουν τὰ κύματα περιβρέχονται καὶ καταβυθίζονται. Διότι πολλὲς φορές, ποὺ ἡ πτωχεία ἐπῆλθεν ἐναντίον μας, μᾶς κατεπόντισε καὶ εἰς τὸν βυθὸν μᾶς ἔφερε καὶ πλούτου ἀπόκτησις πάλιν ὑπερηφάνειαν μᾶς ἐγέν-

10. Ὁ Φαραὼ (Μενεφθᾶ) ἐδηγῶν ὁ ἴδιος (Ἔξοδ. ιδ´ 10) τὰ καταδιώκοντα τοὺς Ἰσραηλίτας στρατεύματα αὐτοῦ, κατεποντίσθη μετ᾽ αὐτῶν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Τὸ πτῶμα αὐτοῦ ἀποβρασθὲν ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἀνευρέθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐταριχεύθη. Κατὰ γενομένας ἀνασκαφὰς ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ G. E. Smith τοποθετημένη μὲ μιὰ κρούστα ἀπὸ κοινὸ ἁλάτι («Ἀκτῖνες», 1952, σελ. 487).

νησε καὶ εἰς ἐσχάτην ἀδιαφορίαν μᾶς ὡδήγησε. Δι᾽ αὐτό, σᾶς παρακαλῶ, νὰ παραλείψωμεν ὅλα τὰ ἄλλα καὶ τὰς ψυχάς μας ἂς ρυθμίσωμεν πρὸς σωτηρίαν ἕκαστος ἐξ ἡμῶν. Διότι, ὅταν αὐτὴ εἰς καλὴν κατάστασιν εὑρίσκεται, ὁ,τιδήποτε κακὸν καὶ ἂν συμβῇ, εἴτε πεῖνα, εἴτε ἀσθένεια, εἴτε συκοφαντία, εἴτε χρημάτων διαρπαγή, D εἴτε ὁ,τιδήποτε ἄλλο, ὑποφερτὸν εἶναι καὶ ἐλαφρὸν λόγῳ τῆς ἐντολῆς τοῦ Δεσπότου καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος. Καθὼς πάλιν, ὅταν ἡ ψυχή, ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι ἐν τάξει, λόγῳ ἁμαρτιῶν αὐτῆς, καὶ πλοῦτος ἂν τρέχῃ ἄφθονος, καὶ παιδιὰ ἂν εἶναι παρόντα, καὶ ἀναριθμήτων πραγμάτων ἀπόλαυσις ἂν ὑπάρχῃ, στενοχωρίας πολλὰς καὶ φροντίδας ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος θὰ ἐπισύρῃ μὲ ὅλα αὐτὰ εἰς τὸν ἑαυτόν του. Ἂς μὴ ἐπιζητῶμεν λοιπὸν νὰ ἀποκτήσωμεν πλοῦτον, οὔτε νὰ ἀποφύγωμεν πτωχείαν, ἀλλὰ πρὸ πάντων καθένας νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν ψυχήν μας καὶ εἰς θέσιν τοιαύτην νὰ τὴν φέρωμεν, ὥστε νὰ ἐπωφεληθῇ τοῦ παρόντος βίου καὶ τῆς ἀποδημίας ἐξ αὐτοῦ. E Διότι ὀλίγον ἀκόμη καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν θὰ δοκιμασθῇ διὰ νὰ φανῇ ποῖος εἶναι, ὅταν θὰ παρασταθῶμεν εἰς τὸ φοβερὸν βῆμα τοῦ Χριστοῦ, φοροῦντες ὡς ἄλλα ἐνδύματα τὰς πράξεις μας καὶ βλέποντες μὲ τὰ μάτια μας ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν τὰ δάκρυα τῶν ὀρφανῶν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὰς αἰσχρὰς ἀσελγείας, διὰ τῶν ὁποίων ἐμολύναμεν τὰς ψυχάς μας, ἐξ ἄλλου δὲ τοὺς στεναγμοὺς τῶν χηρῶν, τὰς κακοποιήσεις τῶν πενήτων, τὰς ἁρπαγὰς τῶν πτωχῶν. Καὶ ὄχι μόνον αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι ἄτοπον νοερῶς ἐπράξαμεν, διότι αὐτὸς εἶναι «ἐνθυμήσεων δικαστὴς καὶ ἐννοιῶν κριτής» (Ἑβρ. 4, 12) καὶ πάλιν· «Ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς» (Ψαλμ. 7, 10) καὶ 306 A «ἀποδιδοὺς ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ» (Ματθ. 6, 27).

Ὁ λόγος μου δὲ οὗτος δὲν ἀπευθύνεται μόνον εἰς ἐκείνους ποὺ ζοῦν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ ἔστησαν τὰς καλύβας των εἰς τὰ ὄρη χάριν τοῦ μοναχικοῦ βίου, διότι ὄχι μόνον τὰ σώματα αὐτῶν ὀφείλουν νὰ διαφυλάττουν ἁγνὰ ἀπὸ μολυσμὸν πορνείας, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχήν των καθαρὰν ἀπὸ πάσης σατανικῆς πλεονεξίας. Διότι δὲν ὁμιλεῖ διὰ τὰς γυναῖκας μόνον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ δι᾽ ὁλόκληρον τὴν Ἐκκλησίαν, ὅταν λέγῃ, ὅτι ἡ παρθένος πρέπει νὰ εἶναι ἁγία καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα (Α´ Κορ. 7, 34). Καὶ πάλιν· «Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν παρθένον ἁγνήν» (Β´ Κορ. 11, 2)· ἁγνὴν δὲ πῶς; «μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ρυτίδα» (Ἐφ. 5, 27). B Ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖναι αἱ παρθένοι, ποὺ εἶχον τὰς σβησμένας λαμπάδας, παρθένοι ἦσαν κατὰ τὸ σῶμα, ὄχι ὅμως καὶ ἁγναὶ κατὰ τὴν καρδίαν, ἀλλὰ ἂν καὶ ἄνδρας αὐτὰς δὲν διέφθει-

ρεν, ὁ ἔρωτας τῶν χρημάτων τὰς διέφθειρε. Τὸ σῶμα αὐτῶν ἦτο καθαρόν, ἀλλ' ἡ ψυχὴ αὐτῶν πολλῆς ἦτο γεμάτη μοιχείας, ἐπειδὴ εἰσεχώρησαν εἰς αὐτὰς πονηροὶ λογισμοὶ φιλοχρηματίας, ἀσπλαγχνίας, ὀργῆς, φθόνου, ἀργίας, ἀμελείας, καὶ ὑπερηφανείας, οἱ ὁποῖοι ὅλοι βλάπτουν τὴν σεμνότητα τῆς παρθενίας αὐτῶν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Ἵνα ἡ παρθένος ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι» (Α´ Κορ. 7, 34)· καὶ πάλιν· «Παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ» (Β´ Κορ. 11, 2).

C Διότι ὅπως τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν μοιχείαν διαφθείρεται καὶ χάνει τὴν ἁγνότητά του, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ λογισμοὺς σατανικοὺς καὶ ἰδέας διεφθαρμένας καὶ νοήματα ἄτοπα μολύνεται. Διότι ἐκεῖνος ποὺ λέγει παρθένος εἶμαι κατὰ τὸ σῶμα, διὰ δὲ τῆς ψυχῆς φθονεῖ τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς δὲν εἶναι παρθένος, διότι τὴν παρθενίαν αὐτοῦ κατέστρεψεν ἡ ἀνάμιξις μὲ τὸν φθόνον. Ἐπίσης ὁ κενόδοξος δὲν εἶναι παρθένος, διότι τὴν παρθενίαν αὐτοῦ κατέστρεψεν ὁ ἔρωτας τῆς δόξης, ἐπειδὴ τὸ πάθος τοῦτο εἰσελθὸν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ κατέλυσε τὴν παρθενίαν αὐτῆς. Καὶ ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, οὗτος μᾶλλον ἀνθρωποκτόνος εἶναι παρὰ παρθένος. Καὶ γενικῶς ἕκαστος διὰ τοῦ πονηροῦ πάθους εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι δοῦλος, διὰ τούτου τὴν παρθενίαν αὐτοῦ καταστρέφει. **D** Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ὅλας αὐτὰς τὰς πονηρὰς ἕξεις καὶ ἰδέας ἀπηγόρευσε νὰ ἔχωμεν καὶ μᾶς προτρέπει νὰ εἴμεθα παρθένοι εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε κανένα ἐφάμαρτον λογισμὸν θεληματικῶς [11] νὰ μὴ ἔχωμεν εἰς τὴν ψυχήν μας.

4. Τί λοιπὸν διὰ ταῦτα νὰ λέγωμεν; Πῶς θὰ ἐλεηθῶμεν; Πῶς θὰ σωθῶμεν; Ἐγὼ ὑποδεικνύω τὸν τρόπον· τὴν προσευχὴν εἰς τὴν καρδίαν ἂς ἀναλάβωμεν πάντοτε καὶ τοὺς καρποὺς αὐτῆς, δηλαδὴ τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν πραότητα. «Μάθετε, λέγει, ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν» (Ματθ. 11, 29). Καὶ ὁ Δαυῒδ πάλιν· «Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει» (Ψαλμ. 50, 19).

E Διότι τίποτε δὲν ἀποδέχεται τόσον ὁ Θεὸς καὶ ἀγαπᾷ, ὅσον ψυχὴν πρᾶον καὶ ταπεινόφρονα καὶ εὐγνώμονα. Πρόσεχε λοιπὸν καὶ σὺ ἀδελφέ, καὶ ὅταν σοῦ συμβῇ καὶ σὲ ἐνοχλήσῃ κάτι ἀπροσδόκητον, νὰ μὴ καταφύγῃς πρὸς ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἀσθενῆ ἀποβλέψῃς βοήθειαν, ἀλλὰ ἀφοῦ παρατρέξῃς πάντας νὰ ἀνατρέξῃς διὰ τῆς διανοίας σου πρὸς τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν. Διότι καρδίαν νὰ θεραπεύσῃ ἐκεῖνος μόνον δύναται, ὁ ὁποῖος καὶ μόνος ἔπλασε τὰς καρδίας μας καὶ γνωρίζει ὅλα τὰ ἔργα μας καὶ τὰ ἐλατήρια αὐτῶν (Ψαλμ. 32, 15). Αὐτὸς δύναται καὶ εἰς τὴν συνείδησίν μας νὰ εἰσέλθῃ καὶ τὴν διάνοιάν μας νὰ ἐγγίσῃ καὶ τὴν ψυχὴν νὰ παρηγορήσῃ. **307 A** Ἐὰν δὲ ἐκεῖνος δὲν παρηγορήσῃ τὰς καρδίας μας, τὰ ἀνθρώπινα μέσα παρηγορίας εἶναι περιττὰ καὶ ἀνωφελῆ, ὅπως πάλιν ὅταν ὁ Θεὸς παρηγορῇ καὶ καθησυχάζῃ καὶ ἀναρίθμητοι ἄνθρωποι ἂν παρενοχλοῦν, καθόλου δὲν θὰ ἠμπορέσουν νὰ μᾶς βλάψουν, διότι ὅταν ἐκεῖνος στερεώσῃ τὴν καρδίαν μας, κανεὶς δὲν δύναται νὰ τὴν κλονίσῃ.

Ταῦτα λοιπὸν γνωρίζοντες, ἀγαπητοί, πάντοτε πρὸς τὸν Θεὸν ἂς καταφεύγωμεν, ὁ ὁποῖος καὶ θέλει καὶ δύναται νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰς συμφοράς. Διότι ὅταν μὲν πρόκειται ἀνθρώπους νὰ παρακαλέσωμεν καὶ θυρωροὺς εἶναι ἀνάγκη πρῶτα νὰ συναντήσωμεν, καὶ παρασίτους καὶ κόλακας νὰ παρακαλέσωμεν, καὶ μακρυνὸν δρόμον νὰ διανύσωμεν. Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ Θεοῦ, δὲν ἀπαιτεῖται τίποτε ἀπ' αὐτά, **B** ἀλλὰ χωρὶς μεσίτην παρακαλεῖται, χωρὶς χρήματα, χωρὶς δαπάνην συγκατανεύει καὶ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν δέησίν μας· ἀρκεῖ μόνον νὰ φωνάξωμεν ἀπὸ τὴν καρδίαν μας καὶ δάκρυα νὰ προσφέρωμεν καὶ μόλις εἰσέλθωμεν, θὰ προσελκύσωμεν τὸ ἔλεός Του. Καὶ ἄνθρωπον μὲν ὅταν πρόκειται νὰ παρακαλέσωμεν, πολλὲς φορὲς φοβούμεθα μήπως κανεὶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν μας εἶναι παρὼν ἢ φίλος ἢ κάποιος ἐκ τῶν ἀντιδίκων μας ἀκούσῃ τὴν ὑπόθεσιν καὶ διαφορετικὰ παραστήσῃ εἰς αὐτὸν τὰ πράγματα καὶ καταστρέψῃ τὸ δίκαιόν μας· προκειμένου ὅμως περὶ Θεοῦ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ ὑποθέσῃς. Διότι, ὅταν θέλῃς, λέγει, νὰ μὲ παρακαλέσῃς, νὰ ἔλθῃς πρὸς ἐμὲ μόνος, χωρὶς κανεὶς ἄλλος νὰ εἶναι παρών, δηλαδὴ μὲ τὴν καρδίαν σου νὰ μὲ ἐπικαλεσθῇς ὄχι μὲ ἁπλὴν κίνησιν τῶν χειλέων. «Εἴσελθε, λέγει, εἰς τὸ ταμεῖόν σου· ἀπόκλεισον τὴν θύραν σου καὶ πρόσευξαι τῷ Πατρί σου, τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ» (Ματθ. 6, 6). **C** Βλέπεις πόσον ὑπερβολικὰ σὲ τιμῶ; Ὅταν μὲ παρακαλῇς, λέγει, κανεὶς νὰ μὴ σὲ βλέπῃ· ὅταν δὲ ἐγὼ σὲ τιμῶ, τὴν οἰκουμένην φέρω ὡς μάρτυρα τῆς εὐεργεσίας.

Ἂς ὑπακούσωμεν λοιπὸν καὶ ἂς μὴ προσευχώμεθα πρὸς ἐπίδειξιν, οὔτε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μας, καὶ ἂς μὴ ὑποδεικνύωμεν πρὸς τὸν Θεὸν τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ μᾶς βοηθήσῃ. Διότι ἐὰν εἰς ἀνθρώπους ποὺ συνηγοροῦν καὶ ρη-

11. Ἡ προβολὴ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ εἰς τὴν ψυχὴν ἐφαμάρτων σκέψεων, ἐφ' ὅσον ἀποκρούονται ὑπ' αὐτῆς, δὲν φέρουν ἐνοχήν.

τορεύουν ὑπὲρ ἡμῶν ἐνώπιον τῶν κοσμικῶν δικαστῶν, τὰς ὑποθέσεις μας λέγομεν μόνον, τὸν δὲ τρόπον τῆς ὑπερασπίσεως εἰς ἐκείνους ἀφίνωμεν, δεχόμενοι νὰ ἐνεργήσωσι κατὰ τὴν κρίσιν των εἰς τὰ ζητήματά μας, **D** πολὺ περισσότερον εἰς τὸν Θεὸν τοῦτο πρέπει νὰ κάμωμεν. Εἶπες εἰς αὐτὸν τὸ ζήτημά σου, εἶπες ἐκεῖνα ποὺ ἔπαθες; Μὴ λέγε πλέον καὶ τὸ πῶς νὰ σὲ βοηθήσῃ, διότι Αὐτὸς γνωρίζει ἀκριβῶς τί σὲ συμφέρει. Εἶναι δὲ πολλοί, οἱ ὁποῖοι πολυλογίαν ἔχουν κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς, λέγοντες· Κύριε, δός μου ὑγείαν σώματος, διπλασίασέ μου τὴν περιουσίαν, φύλαξέ με ἀπὸ τὸν ἐχθρόν μου, τὸ ὁποῖον εἶναι μεγάλη ἀνοησία.

Διὰ τοῦτο πρέπει ὅλα αὐτὰ νὰ ἀφήσωμεν καὶ νὰ ἱκετεύωμεν καὶ παρακαλῶμεν κατὰ τὸν τρόπον ποὺ παρακαλοῦσε ὁ τελώνης, ὁ ὁποῖος ἔλεγεν· «Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Λουκ. 18, 13) καὶ αὐτὸς γνωρίζει πλέον πῶς νὰ σὲ βοηθήσῃ· «Ζητεῖτε γάρ, λέγει, πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν» (Ματθ. 6, 33).

E Ἔτσι λοιπόν, ἀγαπητοί, ἂς φιλοσοφῶμεν καὶ ἂς προσευχώμεθα μὲ πόνον καὶ ταπείνωσιν, κτυπῶντες τὰ στήθη, ὅπως ἐκεῖνος, καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν ἐκεῖνο, ποὺ ἐπιζητοῦμεν. Ἐὰν δὲ προσευχώμεθα γεμᾶτοι ἀπὸ θυμὸν καὶ ὀργὴν κατὰ τῶν ἄλλων, εἴμεθα σιχαμεροὶ καὶ μισητοὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἂς ἔλθωμεν λοιπὸν εἰς ἐσωτερικὴν συντριβήν, ἂς ταπεινώσωμεν τὰς ψυχάς μας καὶ ἂς προσευχώμεθα διὰ τὸν ἑαυτόν μας καὶ δι' ἐκείνους ποὺ μᾶς ἐλύπησαν. Διότι ἐὰν θέλῃς τὸν δικαστὴν νὰ τραβήξῃς πρὸς βοήθειαν τῆς ψυχῆς σου καὶ μὲ τὸ μέρος σου, ποτὲ μὴ τὸν παρακαλῇς ἐναντίον ἐκείνου ποὺ σὲ ἐλύπησε. **306 A** Ἐπειδὴ τοιοῦτος εἶναι τοῦ δικαστοῦ ὁ χαρακτήρ· εἰς ἐκείνους κυρίως συγκατανεύει καὶ δίδει ὅ,τι τοῦ ζητοῦν, οἱ ὁποῖοι εὔχονται ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν των, οἱ ὁποῖοι δὲν μνησικακοῦν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐξεγείρονται κατὰ τῶν ἐχθρῶν των. Καὶ ὅσον αὐτοὶ κάνουν τοῦτο, τόσον ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν των ἐπέρχεται ὁ Θεός, ἐὰν βεβαίως οὗτοι δὲν μεταβληθῶσι καὶ δὲν μετανοήσωσι.

5. Προσέχετε λοιπόν, ἀδελφοί, ὅταν μᾶς προσβάλῃ κάποιος νὰ μὴ ἀγανακτήσωμεν καὶ λυπηθῶμεν, ἀλλὰ φιλοσοφοῦντες νὰ εὐχαριστῶμεν καὶ νὰ περιμένωμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Κυρίου. **B** Μήπως δὲν ἠμποροῦσεν ὁ Θεὸς προτοῦ τὰ ζητήσωμεν νὰ μᾶς δώσῃ τὰ ἀγαθά του; Μήπως δὲν ἠμποροῦσε νὰ μᾶς χαρίσῃ βίον ἀνώδυνον καὶ ἀπὸ πᾶσαν θλῖψιν ἀπηλλαγμένον; Ἠμποροῦσεν, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ἀπὸ ἀγάπην τὰ κάνει. Διατί δηλαδὴ ἐπιτρέπει νὰ θλιβώμεθα καὶ δὲν μᾶς ἀπαλλάσσει γρήγορα ἀπὸ τὴν θλῖψιν; Διατί; Διὰ νὰ μένωμεν

πάντοτε πλησίον Του, περιμένοντες τὴν βοήθειαν, καὶ εἰς Αὐτὸν νὰ προσφεύγωμεν καὶ συνεχῶς Αὐτὸν νὰ καλοῦμεν εἰς βοήθειάν μας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὑπάρχουν πόνοι σώματος, διὰ τοῦτο ἀφορίαι καρπῶν, διὰ τοῦτο πεῖνα, ἵνα λόγῳ τῶν θλίψεων τούτων πάντοτε ἀπὸ Αὐτὸν νὰ κρεμώμεθα καὶ ἔτσι διὰ τῶν προσωρινῶν θλίψεων τὴν αἰώνιον ζωὴν νὰ κληρονομήσωμεν. Ὥστε λοιπὸν καὶ δι' αὐτὰ ὀφείλομεν νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεόν, **C** ὁ ὁποῖος διὰ πολλῶν τρόπων θεραπεύει καὶ σώζει τὰς ψυχάς μας. Οἱ μὲν ἄνθρωποι, ἐὰν τυχὸν εὐεργετήσουν ἡμᾶς κάποτε καὶ κατόπιν, χωρὶς νὰ θέλωμεν, τοὺς προξενήσωμεν κάποιαν μικρὰν λύπην, ἀμέσως μᾶς ὑβρίζουν, προβάλλοντες τὴν εὐεργεσίαν των πρὸς ἡμᾶς· ὥστε πολλοὶ νὰ καταρῶνται τὸν ἑαυτόν των, διότι ἀπ' αὐτοὺς εὐεργετήθησαν. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν φέρεται ἔτσι, ἀλλά, ὅταν μετὰ τὰς εὐεργεσίας του περιφρονῆται καὶ ὑβρίζεται, ἀκόμη καὶ ἀπολογεῖται καὶ εὐθύνας δίδει εἰς τοὺς ὑβρίζοντας αὐτόν, λέγων τὰ ἑξῆς· «Λαός μου, τί ἐποίησά σοι;» (Μιχ. 6, 3). Αὐτοὶ Θεὸν δὲν ἤθελον νὰ τὸν ὀνομάζουν καὶ αὐτὸς δὲν ἔπαυε λαόν του νὰ τοὺς ὀνομάζῃ. Αὐτοὶ ἠρνοῦντο τὴν εἰς αὐτοὺς κυριαρχίαν του, **D** αὐτὸς ὅμως δὲν ἀπηρνεῖτο αὐτούς, ἀλλὰ ἰδικούς Του τοὺς ἐθεωροῦσε καὶ πρὸς τὸν ἑαυτόν Του τοὺς ἔσυρε, λέγων· «Λαός μου, τί ἐποίησά σοι;».

Μήπως λέγει, φορτικὸς σοῦ ἔγινα ἢ βαρετὸς ἢ σκληρός; Ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖς τέτοιο πρᾶγμα νὰ εἴπῃς. Καὶ τοῦτο δέ, ἐὰν ἤθελε συμβῇ, καὶ τότε ἀκόμη δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποσκιρτήσῃς ἀπὸ ἐμέ. «Τίς γάρ ἐστιν υἱός, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;» (Ἑβρ. 12, 7). Ἀλλ' ὅμως οὔτε τοῦτο ἠμπορεῖτε νὰ εἴπητε. Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο μέρος· «Τί εὑροσάν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν ἐμοὶ πλημμέλημα;» (Ἱερ. 2, 5). Μεγάλο καὶ θαυμαστὸν εἶναι αὐτὸ ποὺ εἶπε, διότι τὴν ἑξῆς σημασίαν ἔχει· Κατὰ τί ἡμάρτησα; Ὁ Θεὸς λέγει εἰς τοὺς ἀνθρώπους· κατὰ τί ἡμάρτησα;, τὸ ὁποῖον οὔτε οἱ δοῦλοι δὲν ἀνέχονται νὰ εἴπῃ ὁ δεσπότης των. **E** Καὶ δὲν λέγει, κατὰ τί ἡμάρτησα σὲ σᾶς, ἀλλὰ εἰς τοὺς πατέρας σας. Δηλαδὴ οὔτε τοῦτο ἔχετε νὰ προβάλετε, ὅτι διατηρεῖτε πατρικὴν ἔχθραν ἐναντίον μου, διότι οὔτε τοὺς προγόνους σας εἰς μικρὸν ἢ μεγάλον βαθμὸν παρημέλησα, ὥστε νὰ ἔχουν παράπονον κατὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς προνοίας μου. Καὶ δὲν εἶπεν ἁπλῶς, τί εἶχον οἱ πατέρες σας, ἀλλὰ τ ί   ε ὗ ρ ο ν; Δηλαδή, ἐνῷ πολὺ ἐπροσπάθησαν νὰ εὕρουν, πολλὰ μέρη ἐπέρασαν, τόσα ἔτη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου ἦσαν, κανένα παράπτωμα δὲν εὗρον εἰς ἐμέ. Δι' ὅλα λοιπὸν ταῦτα συνεχῶς πρὸς αὐτὸν ἂς καταφεύγωμεν **309 A** καὶ εἰς κάθε μας λύπην ἂς ζητῶμεν τὴν ἰδικήν του παρηγορίαν, εἰς

κάθε συμφορὰν τὴν ἰδικήν του λύτρωσιν, τὸ ἰδικόν του ἔλεος, σὲ κάθε πειρασμὸν τὴν ἰδικήν του βοήθειαν. Διότι οἱονδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ κακόν, ὅσον μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, ὅλα καὶ νὰ τὰ διαλύσῃ καὶ νὰ τὰ ἀπομακρύνῃ δύναται. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ κάθε ἀσφάλειαν, καὶ δύναμιν, καὶ φήμην ἀγαθήν, καὶ ὑγείαν τοῦ σώματος καὶ φιλοσοφικὴν διάθεσιν ψυχῆς, καὶ ἐλπίδας καλάς, καὶ τὸ νὰ μὴ περιπίπτωμεν γρήγορα εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ θὰ μᾶς δώσῃ.

Ἂς μὴ γογγύζωμεν λοιπὸν ὅπως οἱ ἀγνώμονες δοῦλοι, οὔτε τὸν Δεσπότην μας νὰ κατηγορήσωμεν, ἀλλ' εἰς ὅλα νὰ τὸν εὐχαριστῶμεν, καὶ ἕνα μόνον νὰ θεωρῶμεν ὅτι εἶναι κακόν, **B** τὸ εἰς αὐτὸν νὰ ἁμαρτάνωμεν. Ἐὰν τοιαύτην πρὸς τὸν Θεὸν συμπεριφορὰν ἔχωμεν, οὔτε ἀσθένεια, οὔτε πτωχεία, οὔτε ἀτιμία, οὔτε ἀφορία καρπῶν, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ θεωρούμενα ὅτι εἶναι λυπηρὰ θὰ μᾶς εὕρῃ, ἀλλὰ εὐχαρίστησιν καθαρὰν καὶ ἁγνὴν διαρκῶς θὰ ἀπολαμβάνωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ θὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἂς εἶναι ἡ δόξα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν

C ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

Καὶ εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶν, Δανιὴλ καὶ εἰς τοὺς τρεῖς παῖδας, λεχθεῖσα κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Ἁγίων Νηστειῶν.

ΟΜΙΛΙΑ Ε'

1. Φαιδρὰ μᾶς εἶναι σήμερον ἡ πανήγυρις καὶ λαμπροτέρα ἀπὸ τὴν συνήθη ἡ συνάθροισις. Ποία ἆρά γε εἶναι ἡ αἰτία; Τῆς νηστείας εἶναι τὸ κατόρθωμα τοῦτο, τὸ γνωρίζω καὶ ἐγώ, νηστείας, ἡ ὁποία δὲν ὑπάρχει τώρα, ἀλλὰ ἀναμένεται. **D** Αὐτὴ εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον μᾶς συνήθροισεν. Αὐτὴ καὶ ἐκείνους ποὺ προηγουμένως ἀμελέστεροι ἦσαν, σήμερον εἰς τὰς μητρικὰς ἐπανέφερεν ἀγκάλας. Ἐὰν δὲ καὶ μόνον ἡ ἀναμονή της τόσην μᾶς ἔδωκε προθυμίαν, ὅταν ἐμφανισθῇ καὶ ἔλθῃ, πόσην θὰ μᾶς φέρῃ εὐλάβειαν; Τοιουτοτρόπως καὶ πόλις, ὅταν πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ ἄρχων φοβερός, ἀποβάλλει κάθε ἀμέλειαν καὶ περισσοτέραν ἀναλαμβάνει προθυμίαν καὶ δραστηριότητα. Ἀλλὰ μὴ φοβηθῆτε, ἀκούσαντες ὅτι φοβερὸς ἄρχων εἶναι ἡ νηστεία, διότι δὲν εἶναι σὲ σᾶς φοβερά, ἀλλὰ εἰς τοὺς δαίμονας. Ἐὰν σεληνιαζόμενος εἶναι κάποιος, δεῖξε εἰς αὐτὸν νηστείας πρόσωπον καὶ ἀπὸ τοὺς λίθους αὐτοὺς ἀκινητότερος μένει, **E** παγώνων ἀπὸ τὸν φόβον, καὶ εἶναι σὰν νὰ εὑρίσκεται εἰς τὰ δεσμὰ καὶ μάλιστα ὅταν ἴδῃ μαζὶ μὲ τὴν νηστείαν νὰ εἶναι ἡ ἀδελφὴ τῆς νηστείας καὶ ἀχώριστος αὐτῆς σύνοδος, ἡ προσευχή. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς λέγει· «Τὸ γένος τοῦτο οὐκ ἐξέρχεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ» (Ματθ. 17, 21).

Ὅταν λοιπὸν τοὺς ἐχθροὺς τῆς σωτηρίας μας τόσον ἐκδιώκῃ καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς ζωῆς μας τόσον εἶναι φοβερά, νὰ ἀγαπῶμεν αὐτὴν καὶ ὑποδεχώμεθα καὶ ὄχι νὰ φοβούμεθα πρέπει. Ἐὰν δὲ πρέπει κάτι νὰ φοβούμεθα τὴν μέθην καὶ τὴν πολυφαγίαν πρέπει νὰ φοβούμεθα καὶ ὄχι τὴν νηστείαν. Διότι ἐκείνη μὲν (ἡ μέθη καὶ πολυφαγία) ἀφοῦ μᾶς δέσῃ ὀπίσω τὰ χέρια εἰς τὴν τυραννικὴν δύναμιν τῶν παθῶν,

σὰν σὲ κυρίαν κακήν, δούλους καὶ αἰχμαλώτους μᾶς παραδίδει. 310 A Ἡ δὲ νηστεία δούλους καὶ δεμένους, ὅταν μᾶς εὕρῃ, μᾶς λύει ἀπὸ τὰ δεσμά, μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν τυραννίαν καὶ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ποὺ προηγουμένως εἴχομεν, μᾶς ἐπαναφέρει. Ὅταν λοιπὸν καὶ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μας πολεμῇ, καὶ ἀπὸ δουλείαν μᾶς ἀπαλλάσσῃ, καὶ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν μᾶς ἐπαναφέρῃ, ποίαν ἄλλην μεγαλυτέραν ἀπαιτεῖ ἀπόδειξιν τῆς ἀγάπης αὐτῆς πρὸς τὸ γένος μας; Διότι μεγίστη ἀπόδειξις φιλίας ἑνὸς πρὸς ἡμᾶς θεωρεῖται ὅτι εἶναι, οὗτος νὰ ἀγαπᾷ καὶ μισῇ τὰ ἴδια πρόσωπα, ποὺ ἀγαπῶμεν καὶ μισοῦμεν καὶ ἡμεῖς.

2. Θέλεις νὰ μάθῃς πόσον στολίζει τοὺς ἀνθρώπους ἡ νηστεία, πόσον τοὺς προφυλάσσει καὶ τοὺς ἀσφαλίζει ἀπὸ τὸ κακόν; Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, τὸ μακάριον καὶ θαυμαστὸν γένος τῶν μοναχῶν. Οὗτοι δηλαδὴ τοὺς θορύβους τοῦ κόσμου ἐγκαταλείψαντες καὶ πρὸς τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν ἀνατρέξαντες B καὶ τὰς καλύβας των εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς ἐρήμου ὡς εἰς γαλήνιον λιμένα στήσαντες, τὴν νηστείαν σύντροφον καὶ συμμέτοχον καθ' ὅλον τὸν βίον των ἔλαβον. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἀγγέλους αὐτοὺς ἀπὸ ἀνθρώπους τοὺς ἔκαμε, ὄχι δὲ μόνον ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τῶν πόλεων, ὅσους ἤθελεν εὕρει νὰ ἀκολουθοῦν αὐτήν, πρὸς τὸ ἴδιον τῆς φιλοσοφίας ὕψος ἀνυψώνει.

Διότι καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἠλίας, οἱ πύργοι τῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἂν καὶ ἀπὸ ἄλλας αὐτῶν ἀρετὰς ἦσαν λαμπροὶ καὶ μεγάλοι καὶ παρρησίαν πολλὴν εἶχον, ὅτε ἤθελον τὸν Θεὸν νὰ πλησιάσουν καὶ νὰ συνομιλήσουν μετ' αὐτοῦ, ὅσον ἦτο τοῦτο δυνατὸν εἰς ἄνθρωπον, εἰς τὴν νηστείαν κατέφευγον καὶ διὰ τῶν χειρῶν ταύτης εἰς αὐτὸν προσεφέροντο.

C Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεός, ὅταν τὸ πρῶτον ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον, ἀμέσως τὸν ἔφερε καὶ τὸν παρέδωκε εἰς τὰ χέρια τῆς νηστείας, ἀναθέτων εἰς αὐτήν, σὰν σὲ φιλόστοργον μητέρα καὶ ἀρίστην διδασκάλισσαν, νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν σωτηρίαν ἐκείνου. Διότι τό· «Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ παραδείσου βρώσει φαγῇ ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε» (Γεν. 2, 16· 17), ἦτο ἕνα εἶδος νηστείας. Ἐὰν δὲ εἰς τὸν παράδεισον ἦτο ἀναγκαία ἡ νηστεία, πολὺ περισσότερον ἐκτὸς τοῦ παραδείσου. Ἐὰν πρὸ τῆς πληγῆς χρήσιμον τὸ φάρμακον ἦτο, πολὺ περισσότερον μετὰ τὴν πληγήν. Ἐὰν δὲ προτοῦ ἀνάψῃ ὁ πόλεμος τῶν ἐπιθυμιῶν, ἀπαραίτητον τὸ ὅπλον τοῦτο μᾶς ἦτο, πολὺ περισσότερον μετὰ τὴν τόσην μάχην ἐκ τῶν ἐπιθυμιῶν, ἐκ τῶν δαιμόνων, D ἀναγκαία μᾶς εἶναι ἡ ἐκ τῆς νηστείας βοήθεια. Ἐὰν ἤκουε ταύτην τὴν φωνὴν ὁ Ἀδάμ, δὲν θὰ ἤκουε τὴν δευτέραν ποὺ ἔλεγε· «Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ» (Γεν. 3, 19).

Ἀλλ' ἐπειδὴ παρήκουσε ταύτην, διὰ τοῦτο ἐπηκολούθησε θάνατος καὶ φροντίδες καὶ πόνοι καὶ λῦπαι καὶ ζωὴ βαρυτέρα ἀπὸ κάθε θάνατον, διὰ τοῦτο ἀγκάθια καὶ τριβόλια, ταλαιπωρίες καὶ πόνοι, καὶ ζωὴ κουραστική.

Εἶδες πῶς ὁ Θεὸς ἀγανακτεῖ, ὅταν ἡ νηστεία περιφρονῆται; Μάθε τώρα καὶ πῶς εὐφραίνεται, ὅταν αὐτὴ τιμᾶται. Καθώς, δηλαδή, ὅταν αὐτὴ ὑβρίσθη, εἰς τὸν ὑβρίσαντα ταύτην τὸν θάνατον ὡς ποινὴν ἐπέβαλε, ἔτσι πάλιν καὶ ὅταν αὕτη ἐτιμήθη, τὸν θάνατον ἀνεκάλεσε. Διότι θέλων νὰ σοῦ δείξῃ τὴν δύναμίν της, ἔδωκεν ἐξουσίαν εἰς αὐτήν, E μετὰ τὴν καταδικαστικὴν αὐτοῦ ἀπόφασιν, μετὰ τὴν ἀπαγωγὴν πρὸς θανατικὴν ἐκτέλεσιν, τοὺς ἀπαγομένους ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ δρόμου νὰ διαρπάσῃ καὶ εἰς τὴν ζωὴν νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ. Καὶ τοῦτο δὲν τὸ ἔκαμεν εἰς δύο ἢ τρεῖς ἢ εἴκοσι ἄτομα, ἀλλὰ καὶ εἰς λαὸν ὁλόκληρον, τὴν μεγάλην καὶ θαυμαστὴν πόλιν τῶν Νινευϊτῶν, ἡ ὁποία εἶχε γονατίσει διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ πλησίον εἰς αὐτὸ τὸ βάραθρον ἔκλινε τὸ κεφάλι καὶ ἐπρόκειτο νὰ δεχθῇ τὴν ἄνωθεν φερομένην πληγήν. Αὐτὴ σὰν κάποια δύναμις ἰσχυρὰ ἐπέταξεν ἀπὸ ἐπάνω της, τὴν ἅρπαξε ἀπὸ αὐτὰς τὰς πύλας τοῦ θανάτου καὶ εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἐπανέφερε.

311 A Ἀλλ' ἐὰν θέλετε, ἂς ἀκούσωμεν καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτήν. «Καὶ ἐγίνετο, λέγει, λόγος Κυρίου πρὸς Ἰωνᾶν λέγων· ἀνάστηθι καὶ πορεύθητι εἰς Νινευῒ τὴν πόλιν τὴν μεγάλην» (Ἰων. 1, 1). Ἀμέσως αὐτὸν ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως θέλει νὰ τὸν συγκινήσῃ, διότι ἐγνώριζε τὴν μελλοντικὴν φυγὴν τοῦ προφήτου. Ἀλλὰ ἂς ἀκούσωμεν καὶ τὸ κήρυγμα. «Ἔτι τρεῖς ἡμέραι καὶ Νινευῒ καταστραφήσεται» (Ἰων. 3, 4). Καὶ διὰ ποῖον λόγον τὰ κακά, ποὺ μέλλεις νὰ κάμῃς, προλέγεις; Διὰ νὰ μὴ κάμω ἐκεῖνα, ποὺ προλέγω. Διὰ τοῦτο καὶ μὲ γέενναν ἠπείλησε, διὰ νὰ μὴ ἀπαγάγῃ εἰς γέενναν. Ἂς σᾶς φοβίζουν, λέγει, τὰ λόγια, καὶ ἂς μὴ σᾶς λυποῦν τὰ πράγματα. Διὰ ποῖον δὲ λόγον καὶ τὴν προθεσμίαν εἰς τόσον στενὸν περιορίζει χρόνον; B Διὰ νὰ μάθῃς καὶ τῶν βαρβάρων τὴν ἀρετήν, βαρβάρους ὀνομάζω τοὺς Νινευΐτας, οἱ ὁποῖοι εἰς διάστημα τριῶν ἡμερῶν ἠμπόρεσαν τόσον μεγάλην ὀργὴν ἐξ ἁμαρτιῶν προερχομένην νὰ διαλύσουν καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν νὰ θαυμάσῃς, ὁ ὁποῖος ἠρκέσθη εἰς μετάνοιαν τριῶν ἡμερῶν διὰ τόσον πολλὰ ἁμαρτήματα, καὶ μὴ καταπέσῃς εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ἂν ἀκόμη ἀναρίθμητα ἁμαρ-

τήματα ἔχεις διαπράξει.

Διότι ὅπως ὁ νωθρὸς εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἀδιάφορος, καὶ ἂν λάβη πολὺν χρόνον ὡς προθεσμίαν διὰ νὰ μετανοήση, τίποτε τὸ σπουδαῖον δὲν κάνει, οὔτε μετὰ τοῦ Θεοῦ θὰ συμφιλιωθῆ, λόγῳ τῆς ραθυμίας του, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὁ δραστήριος καὶ θερμὸς κατὰ τὴν προθυμίαν καὶ μὲ πολὺν ζῆλον καὶ ὁρμὴν τὴν μετάνοιάν του φανερώνων καὶ σὲ μικρὰν χρονικὴν στιγμὴν πολλοῦ χρόνου ἁμαρτήματα νὰ ἀφανίση θὰ δυνηθῆ. C Τρεῖς φορὰς ὁ Πέτρος δὲν ἠρνήθη τὸν Χριστόν; Δὲν τὸν ἠρνήθη μὲ ὅρκον τὴν τρίτην φοράν; Δὲν ἔκαμε τοῦτο, διότι ἐφοβήθη τιποτένιας ὑπηρετριούλας λόγια (Ματθ. 26, 69- 70); Τί λοιπὸν συνέβη; Ἐχρειάσθη πολλὰ χρόνια διὰ νὰ μετανοήση; Καθόλου· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰδίαν νύκτα καὶ ἔπεσε καὶ ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν πτῶσιν, καὶ τὴν πληγὴν καὶ τὸ φάρμακον ἐδέχθη, καὶ ἀρρώστησε καὶ εἰς τὴν ὑγείαν ἐπανῆλθε. Πῶς καὶ κατὰ τίνα τρόπον; Μὲ κλάματα καὶ θρήνους, μᾶλλον δὲ ὄχι μὲ τυπικὰ κλάματα, διότι μὲ πολλὴν ὁρμὴν καὶ κατάνυξιν ἔκλαυσε. Διὰ τοῦτο ὁ Εὐαγγελιστὴς δὲν εἶπεν, ὅτι ἔκλαυσεν ἁπλῶς, ἀλλ' «ἔκλαυσε πικρῶς» (Αὐτόθι 26, 75). Καὶ πόση ἦτο τῶν δακρύων ἐκείνων ἡ δύναμις κανεὶς λόγος νὰ παραστήση δὲν θὰ δυνηθῆ, ἀλλὰ τὴν φανερώνει σαφῶς τῶν πραγμάτων τὸ ἀποτέλεσμα. D Διότι μετὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην πτῶσιν, τὴν λέγω φοβεράν, ἐπειδὴ κανένα κακὸν δὲν εἶναι ἴσον μὲ τὴν ἄρνησιν τοῦ Χριστοῦ, μετὰ ἀπὸ τόσον μεγάλο κακόν, πάλιν αὐτὸν εἰς τὴν προηγουμένην ἐπανέφερε τιμήν, καὶ τὴν ἐπιστασίαν τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἐνεχείρισε. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀπ' ὅλα εἶναι, ὅτι μᾶς τὸν ἔδειξεν ὅτι περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀποστόλους πρὸς τὸν Δεσπότην ἀγάπην ἔχει. Διότι· «Πέτρε, λέγει, φιλεῖς με πλεῖον τούτων;» (Ἰω. 21, 15). Μὲ αὐτὸ δὲ τίποτε δὲν εἶναι ἴσον ἀπὸ ἀπόψεως ἀρετῆς. E Διὰ νὰ μὴ λέγης δέ, ὅτι τοὺς Νινευΐτας δικαίως συνεχώρησε, διότι ἦσαν ἄνθρωποι βάρβαροι καὶ ἀνόητοι, ἐπειδή, ὅπως λέγει, «Ὁ γὰρ δοῦλος, ὁ μὴ εἰδὼς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ποιήσας, δαρήσεται ὀλίγας» (Λουκ. 12, 48), διὰ τοῦτο εἰς τὸ μέσον σοῦ ἔφερα καὶ τὸν Πέτρον, δοῦλον, ποὺ πολὺ καλὰ τὸ θέλημα τοῦ κυρίου του ἐγνώριζε. Ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτος ἂν καὶ ἡμάρτησε καὶ μάλιστα τὴν ἐσχάτην ἁμαρτίαν, βλέπε εἰς πόσον ὕψος παρρησίας ἀνῆλθε.

Μὴ λοιπὸν καὶ σὺ ἕνεκα τῶν ἁμαρτημάτων σου χάσης τὸ θάρρος σου καὶ ἀπογοητευθῆς. Διότι τὸ χειρότερον σημεῖον τῆς ἁμαρτίας εἶναι τὸ νὰ μένη κάποιος εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸ φοβερώτερον τῆς πτώσεως τὸ νὰ κεῖται ἕνας εἰς

τὴν πτῶσιν. 312 A Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος θρηνεῖ καὶ κλαίει. Τοῦτο θεωρεῖ ἄξιον πένθους. «Μήπως γάρ, λέγει, ἐλθόντος μου πρὸς ὑμᾶς, ταπεινώση με ὁ Θεὸς καὶ πενθήσω πολλούς, οὐχὶ τῶν ἡμαρτηκότων ἁπλῶς, ἀλλὰ τῶν μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀσελγείᾳ καὶ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ ᾗ ἔπραξαν» (Β' Κορ. 12, 21). Διὰ μετάνοιαν δὲ ποῖος καιρὸς καταλληλότερος δύναται νὰ γίνη ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς νηστείας;

3. Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἀφοῦ δὲν ἤκουσε τούτους τοὺς λόγους ὁ προφήτης, «κατέβη εἰς Ἰόππην, τοῦ φυγεῖν εἰς Θαρσεῖς ἐκ προσώπου Κυρίου» (Ἰων. 1, 3). Ποῦ φεύγεις, ἄνθρωπε; Δὲν ἤκουσες τὸν προφήτην ποὺ λέγει· «Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου ποῦ φύγω;» (Ψαλμ. 138, 7). Εἰς τὴν γῆν; B Ἀλλά, «Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς» (Ψαλμ. 23, 1). Ἀλλ' εἰς τὸν Ἅδην; «Κἂν καταβῶ εἰς τὸν Ἅδην, λέγει, πάρει». Εἰς τὸν οὐρανόν; «Ἀλλ' ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ». Ἀλλ' εἰς τὴν θάλασσαν; «Καὶ ἐκεῖ, λέγει, καθέξει με ἡ δεξιά σου» (Ψαλμ. 138, 8 - 11). Αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ συνέβη καὶ εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ τέτοια εἶναι ἡ ἁμαρτία· εἰς πολλὴν ἀνοησίαν ἐμβάλλει τὴν ψυχήν μας. Καθὼς δηλαδὴ ὅσοι ζαλισμένοι εἶναι λόγῳ μέθης, ἄσκοπα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ περιφέρονται· καὶ ἂν βάραθρον, καὶ ἂν κρημνός, καὶ ἂν ὁ,τιδήποτε ἄλλο εἶναι κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους, πίπτουν μέσα, διότι δὲν προφυλάσσονται, ἔτσι καὶ ὅσοι ἐγλίστρησαν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, σὰν μεθυσμένοι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐφαμάρτου πράξεως εἶναι, C καὶ δὲν ξέρουν τί κάνουν, οὔτε διὰ τὰ παρόντα, οὔτε διὰ τὰ μέλλοντα προνοοῦν καὶ ἐνδιαφέρονται.

Μακρὰν ἀπὸ τὸν Δεσπότην θέλεις νὰ φύγης; Λέγε μου. Λοιπὸν περίμενε λίγο καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα θὰ μάθης, ὅτι οὔτε ἀπὸ τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ θαλάσσης τὰ χέρια δὲν θὰ ἠμπορέσης νὰ διαφύγης. Διότι μόλις οὗτος ἐπεβιβάσθη εἰς τὸ πλοῖον, ἐκείνη ἀμέσως τὰ κύματα ἀνύψωσε καὶ μάλιστα σὲ πολὺ μεγάλο ὕψος. Καὶ ὅπως μία ὑπηρέτρια εὐγνώμων, ὅταν εὕρη συνάδελφόν της, ποὺ ἐδραπέτευσε, διότι ἔκλεψε κάτι ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κυρίου της, δὲν ἀπομακρύνεται, D ἀλλὰ πάρα πολλὰς ἐνοχλήσεις παρέχει εἰς αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐδέχθησαν, ἕως ὅτου τῆς τὸν δώσουν καὶ ἀπέλθη εἰς τὸν κύριόν της, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ἡ θάλασσα, ἀφοῦ εὗρε τὸν σύνδουλόν της καὶ τὸν ἐγνώρισε, ἀναρίθμητα ἐμπόδια παρέχει εἰς τοὺς ναύτας, ταράττουσα, φωνάζουσα μὴ σύρουσα εἰς δικαστήρια, ἀλλ' ἀπειλοῦσα αὐτανδρον νὰ βυθίση τὸ πλοῖον, ἂν τὸν συνάδελφόν της δὲν θὰ τῆς ἀπέδιδον.

Τί λοιπὸν οἱ ναῦται ἔκαμον, ἐνῷ ταῦτα ἐγίνοντο; «Ἐ-

ποιήσαντο, λέγει, ἐκβολὴν τῶν σκευῶν τῶν ἐν τῷ πλοίῳ» (Ἰων. 1, 5), διότι ὅλον τὸ βάρος μέσα ἀκόμη ἔμενε, δηλαδὴ τοῦ προφήτου τὸ σῶμα, τὸ βαρὺ φορτίον, ὄχι λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ σώματος, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ βάρους τῆς ἁμαρτίας, ἐπειδὴ τίποτε δὲν εἶναι τόσον βαρὺ καὶ δυσβάστακτον, ὅσον εἶναι ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ παρακοή. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης Ζαχαρίας **E** τὴν παρέστησε μὲ τὸν μόλυβδον (Ζαχαρ. 5, 7). Ὁ Δαυῒδ δὲ τὴν φύσιν αὐτῆς περιγράφων ἔλεγε· «Αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλήν μου, ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμὲ» (Ψαλμ. 37, 5). Ὁ δὲ Χριστὸς πρὸς ἐκείνους ποὺ ἔζησαν μὲ πολλὰς ἁμαρτίας ἔλεγε· «Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς» (Ματθ. 11, 28). Αὐτὴ λοιπὸν καὶ τὸ πλοῖον ἐβάρυνε τότε καὶ νὰ τὸ βυθίσῃ ἔμελλε, ὁ δὲ Ἰωνᾶς ἐκοιμᾶτο καὶ ἐρροχάλιζε. Βαρὺς ὁ ὕπνος του ἦτο ὄχι ἀπὸ εὐχαρίστησιν, ἀλλ' ἀπὸ λύπην, ὄχι ἐξ ἀμελείας, ἀλλ' ἐκ στενοχωρίας. Διότι οἱ εὐγνώμονες ὑπηρέται γρήγορα τὰ ἁμαρτήματά των αἰσθάνονται, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκεῖνος ἔπαθε.

313 **A** Ἀφοῦ δηλαδὴ διέπραξε τὴν ἁμαρτίαν, κατάλαβε τότε τῆς ἁμαρτίας τὸ καταστρεπτικὸν ἀποτέλεσμα, διότι τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἁμαρτία. Ὅταν γίνῃ ἡ γέννησίς της, δηλαδὴ διαπραχθῇ ἡ ἁμαρτία, τότε δημιουργεῖ τοὺς φοβεροὺς πόνους εἰς τὴν ψυχήν, ἡ ὁποία τὴν ἐγέννησε, ἀντιθέτως μὲ τὸν φυσικὸν νόμον τῆς ἰδικῆς μας γεννήσεως. Διότι ἡμεῖς μόλις γεννηθῶμεν παύομεν τοὺς μητρικοὺς πόνους, ἐνῷ ἡ ἁμαρτία κατασχίζει μὲ τοὺς πόνους τοὺς λογισμούς, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐγέννησαν. Τί λοιπὸν ἔκαμε ὁ ἐκτελῶν τὰς διαταγὰς τοῦ κυβερνήτου τοῦ πλοίου; Τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ λέγει· «ἀνάστα καὶ ἐπικαλοῦ Κύριον τὸν Θεόν σου» (Ἰων. 1, 6). Κατάλαβε πλέον ἐκ τῆς πείρας, ὅτι δὲν ἦτο τυχαία ἡ τρικυμία, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐστάλη ἡ πληγὴ αὐτή, ὅτι ἡ θαλασσοταραχὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπερνικηθῇ δι' ἀνθρωπίνης δεξιοτεχνίας, καὶ ὅτι ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ κυβερνήτου καμμία ὠφέλεια δὲν προήρχετο. **B** Διότι ἄλλου μεγαλυτέρου κυβερνήτου εἶχον ἀνάγκην τὰ γινόμενα, ἐκείνου, ποὺ κυβερνᾷ τὸν κόσμον ὅλον καὶ τῆς ἄνωθεν βοηθείας εἶχον ἀνάγκην. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι κουπιά, πανιά, σχοινιὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀφήσαντες καὶ ἀπὸ τὴν κωπηλασίαν τὰ χέρια ἀπομακρύναντες, πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰ ἀνύψωσαν καὶ τὸν Θεὸν παρακαλοῦσαν.

Ἐπειδὴ δὲ οὔτε διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ κατάστασις ἐκαλυτέρευε, ἔρριψαν κλήρους καὶ παρέδωκε πλέον ὁ κλῆρος διὰ τῆς ψήφου τὸν ὑπεύθυνον τῆς τρικυμίας. Οἱ δὲ ναῦται

οὔτε τότε δὲν τὸν ἐπῆραν νὰ τὸν καταποντίσουν, ἀλλὰ ἐνῷ τόσος θόρυβος καὶ ταραχὴ ἐγίνετο, σὰν νὰ εὑρίσκοντο εἰς πολλὴν ἡσυχίαν, δικαστήριον εἰς τὸ πλοῖον συνεκρότησαν καὶ νὰ ὁμιλήσῃ καὶ ἀπολογηθῇ τοῦ ἐπέτρεψαν καὶ ὅλα μὲ προσοχὴν ἐξήταζον, **C** σὰν νὰ ἦσαν ὑπεύθυνοι εἰς κάποιον διὰ τὰς ἀποφάσεις ποὺ θὰ ἐλάμβανον. Ἄκουσε λοιπὸν αὐτοὺς ποὺ ὅλα τὰ ἐξετάζουν, ὅπως γίνεται εἰς τὸ δικαστήριον. Ποία εἶναι ἡ ἐργασία σου; Καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι; Καὶ ποῦ πηγαίνεις; καὶ ἀπὸ ποίαν χώραν καὶ ἐκ ποίου λαοῦ εἶσαι σύ; Καίτοι δὲ ἡ μὲν θάλασσα τὸν κατηγόρησε διὰ τῆς ἰσχυρᾶς βοῆς της, τὸν ὑπέδειξε δὲ ὁ κλῆρος ὡς αἴτιον καὶ ἐμαρτύρησεν ἐναντίον του, ἐν τούτοις οὔτε μετὰ τὴν κατακραυγὴν τῆς θαλάσσης καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ μαρτυρίαν τοῦ κλήρου σπεύδουν νὰ ἐκδώσουν τὴν ἀπόφασιν. Ἀλλ' ὅπως εἰς τὰ δικαστήρια, ἐνῷ κατήγοροι εἶναι παρόντες καὶ μάρτυρες παρίστανται καὶ ἔλεγχοι γίνονται, οἱ δικασταὶ δὲν ἀρκοῦνται εἰς αὐτούς, οὔτε ἐκδίδουν τὴν ἀπόφασιν, **D** προτοῦ αὐτὸς οὗτος ὁ κατηγορούμενος ὁμολογήσῃ τὴν ἐνοχήν του, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ἐδῶ οἱ ναῦται, ἄνθρωποι βάρβαροι καὶ ἀνόητοι, τὴν τάξιν τῶν δικαστηρίων ἐμιμοῦντο καὶ μάλιστα ἐνῷ τόσος φόβος, τόση τρικυμία, τόση ταραχὴ ἦτο γύρω τους, ἡ δὲ θάλασσα οὔτε νὰ ἀναπνεύσουν δὲν τοὺς ἄφινε, διότι ἐθορυβοῦσε καὶ μὲ ὁρμὴν καὶ μανίαν καὶ βοὴν ἔτρεχε καὶ τὰ κύματα συνεχῶς ἐξήγειρε.

Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν προήρχετο, ἀγαπητοί, ἡ τόση πρόνοια διὰ τὸν προφήτην; Ἀπὸ τὴν θείαν οἰκονομίαν. Διότι ὁ Θεὸς ἔφερνεν ἔτσι τὰ πράγματα, διδάσκων διὰ τούτων τὸν προφήτην νὰ εἶναι φιλάνθρωπος καὶ ἐπιεικὴς καὶ λέγων πρὸς αὐτὸν σχεδὸν τὰ ἑξῆς· Μιμήσου τοὺς ναύτας, ἀνθρώπους ἀνοήτους. **E** Αὐτοὶ μὲν δὲν περιφρονοῦν οὔτε μίαν ψυχήν, οὔτε δι' ἕνα σῶμα, τὸ ἰδικόν σου, δὲν ἀδιαφοροῦν, ἐνῷ σὺ ὁλόκληρον πόλιν μὲ τόσας μυριάδας κατοίκους, ἀφησες, ὅσον ἐξηρτᾶτο ἀπὸ σέ, νὰ καταστραφῇ. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἦτο αἴτιος τῶν κακῶν ποὺ τοὺς συνέβησαν, ἀφοῦ τὸν ἀνεκάλυψαν, οὔτε τότε ὁρμοῦν νὰ τὸν καταδικάσουν, σὺ δὲ χωρὶς κανένα παράπονον νὰ ἔχῃς κατὰ τῶν Νινευϊτῶν, τοὺς ἔπνιξες καὶ κατέστρεψες. Καὶ σὺ μέν, ἐνῷ ἐγὼ σὲ διέταξα νὰ ὑπάγῃς εἰς αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦ κηρύγματος νὰ τοὺς καλέσῃς πρὸς σωτηρίαν, δὲν ὑπήκουσες, 314 **A** ἐνῷ οὗτοι, χωρὶς νὰ ἀκούσουν τίποτε ἀπὸ κανένα, πᾶν μέσον μετέρχονται, ὥστε σέ, ποὺ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇς, νὰ σὲ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. Διότι καὶ μετὰ τὴν ἐκ μέρους τῆς θαλάσσης κατηγορίαν, μετὰ τὴν φανέρωσιν ποὺ ἔκαμεν ὁ κλῆρος,

ὅτε ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτόν του κατηγόρησε καὶ τὴν φυγὴν ὡμολόγησεν, οὔτε τότε ἔσπευσαν νὰ καταστρέψουν τὸν προφήτην, ἀλλὰ ἀνοχὴν ἔδειχνον καὶ συνεκρατοῦντο καὶ ὅλα ἔκανον, ὥστε αὐτὸν οὔτε μετὰ τὴν τόσην ἀπόδειξιν τῆς ἐνοχῆς του, νὰ τὸν παραδώσουν εἰς τὴν ὁρμὴν τῆς θαλάσσης. Ἀλλὰ δὲν ἐπέτρεπεν οὔτε τοῦτο ἡ θάλασσα, μᾶλλον δὲ ὁ Θεὸς δὲν ἄφινε, διότι ὅπως διὰ τῶν ναυτῶν, ἔτσι καὶ διὰ τοῦ κήτους, νὰ τὸν σωφρονίσῃ ἤθελε. **B** Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἤκουσαν: «ἄρατέ με καὶ ἐμβάλετε εἰς τὴν θάλατταν καὶ κοπάσει ἡ θάλαττα ἀφ' ὑμῶν» (Ἰων. 1, 12), προσπαθοῦσαν μὲ βίαν εἰς τὴν ξηρὰν νὰ ἀπέλθουν, ἀλλὰ τὰ κύματα δὲν τοὺς ἐπέτρεπον.

4. Σὺ δὲ ὅπως εἶδες τὸν προφήτην νὰ φεύγῃ, ἄκουσε αὐτὸν καὶ νὰ ἐξομολογῆται ἀπὸ τὸ βάθος τῆς κοιλίας τοῦ θαλασσινοῦ θηρίου. Διότι ἐκεῖνο μέν, τὸ νὰ φύγῃ, ὡς ἄνθρωπος ἔχων ἀδυναμίας ἔπαθε, τοῦτο δέ, τὸ νὰ ἐξομολογηθῇ, ὡς προφήτης ἐπέδειξε. Ἀφοῦ λοιπόν, ἔλαβεν αὐτὸν ἡ θάλασσα, εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους, σὰν σὲ φυλακὴν τὸν ἀπέθεσε, σῷον διὰ τὸν Δεσπότην διαφυλάττουσα τὸν φυγάδα. Καὶ οὔτε κύματα ἄγρια τὸν ἔλαβον καὶ τὸν ἀπέπνιξαν, οὔτε τὸ κῆτος ποὺ ἦτο ἀγριώτερον ἀπὸ τὰ κύματα καὶ τὸν ἐδέχθη εἰς τὴν κοιλίαν του, τὸν κατέστρεψε, **C** ἀλλὰ τὸν διέσωσε καὶ εἰς τὴν πόλιν τὸν ἐπανέφερε καὶ θάλασσα καὶ κῆτος παρὰ τὴν φύσιν των ὑπήκουσαν, ὥστε δι' ὅλων ὁ προφήτης νὰ διδάσκεται. Ἀφοῦ λοιπὸν ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἀνέγνωσε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ ὡς ἐπιστολὴν βασιλέως, τιμωρίαν ἀναγγέλλουσαν καὶ ἐφώναζε λέγων· «Ἔτι τρεῖς ἡμέραι καὶ Νινευΐ καταστραφήσεται» (Ἰων. 3, 4).

Ἤκουσαν τοῦτο ἐκεῖνοι, δὲν ἔδειξαν δυσπιστίαν, οὔτε τὸ ἐπῆραν ἀψήφιστα, ἀλλὰ γρήγορα ὅλοι μαζὶ εἰς τὴν νηστείαν ἔτρεξαν, ἄνδρες, γυναῖκες, δοῦλοι, κύριοι, ἄρχοντες, ἀρχόμενοι, παιδιά, γέροι. Οὔτε τὰ ἄλογα ζῷα ἔμειναν ἔξω ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔργον (Ἰων. 3, 8). Παντοῦ σάκκος, παντοῦ στάκτη, παντοῦ θρῆνος καὶ ὀδυρμός. **D** Διότι καὶ αὐτὸς ποὺ τὸ στέμμα ἐφοροῦσε, κατέβη ἀπὸ τὸν θρόνον τὸν βασιλικόν, ἐπάνω εἰς σάκκον ἔμενε, εἰς τὸ κεφάλι στάκτη ἔρριψε καὶ ἔτσι τὴν πόλιν ἀπὸ τοὺς κινδύνους ἐξήρπασε. Καὶ ἔβλεπε κανεὶς παράδοξον πρᾶγμα, ὁ σάκκος νὰ τιμᾶται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ περισσότερον ἀπὸ τὴν βασιλικὴν πορφύραν. Διότι αὐτὸ ποὺ δὲν ἠμπόρεσε νὰ κάμῃ ἡ ἁλουργίδα, τὸ ἔκαμεν ὁ σάκκος. Ἐκεῖνο ποὺ δὲν κατώρθωσε τὸ στέμμα, τὸ κατώρθωσεν ἡ στάκτη.

Βλέπεις, ὅτι ὄχι χωρὶς λόγον εἶπον προηγουμένως, ὅτι ὄχι τὴν νηστείαν, ἀλλὰ τὴν μέθην καὶ τὴν πολυφαγίαν πρέπει νὰ φοβούμεθα; Διότι ἡ μὲν μέθη καὶ πολυφαγία τὴν πόλιν, ἐνῷ ἦτο ἀκίνητος, τὴν ἐκλόνισε καὶ ἐπρόκειτο νὰ τὴν ῥίψῃ κάτω. Ἡ νηστεία ὅμως ἐνῷ αὐτὴ ἐκλονίζετο καὶ ἔμελλε νὰ καταπέσῃ, τὴν συνεκράτησεν εἰς τὴν θέσιν της.

E Διὰ τῆς νηστείας καὶ ὁ Δανιήλ, εἰσελθὼν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, ἐξήρχετο ἐξ αὐτοῦ ἀβλαβής, ὡς ἐὰν εἶχεν ἐπικοινωνήσει μὲ πρόβατα. Διότι ἂν καὶ τὰ θηρία ἔβραζον ἀπὸ τὸν θυμόν των, καὶ τὰ μάτια τους ἐμαρτυροῦσαν τὰς φονικὰς των διαθέσεις, δὲν ἤγγιζαν τὸ τραπέζι, ὅπου ἦτο γύρω των, δηλ. τὸν Δανιήλ, ἀλλά, ἂν καὶ ἡ φύσις των τὰ παρακινοῦσε (ἀφοῦ τίποτε δὲν εἶναι ἀγριώτερον ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ θηρία) καὶ ἡ πεῖνα (διότι ἦσαν νηστικὰ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας) σὰν κάποιος δήμιος νὰ ἐκάθητο μέσα καὶ νὰ τὰ ἐφώναζε νὰ μὴ ἐγγίσουν τὰς σάρκας τοῦ προφήτου, δὲν ἐπλησίασαν ἀπὸ σεβασμὸν αὐτὴν τὴν τροφὴν (Δαν. κεφ. 6).

Μὲ αὐτὴν καὶ οἱ τρεῖς παῖδες εἰσελθόντες εἰς βαβυλωνιακὴν κάμινον καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον παραμείναντες εἰς τὸ πῦρ τῆς καμίνου, 315 **A** ἀπὸ τοῦτο τὸ πῦρ λαμπρότερα ἔχοντες τὰ σώματα ἀπὸ τῆς καμίνου τότε ἐξῆλθον[12] καίτοι βεβαίως ἐὰν τὸ πῦρ ἐκεῖνο ἦτο πράγματι πῦρ, πῶς δὲν ἔκανε τὰ ἔργα τοῦ πυρός; Ἐὰν σώματα ἦσαν ἐκεῖνα τὰ σώματα, πῶς δὲν ἐπάθαινον ὅ,τι παθαίνουν τὰ σώματα; Πῶς; Ἐρώτησε τὴν νηστείαν καὶ θὰ σοῦ ἀποκριθῇ καὶ αὐτὴ θὰ σοῦ λύσῃ τὸ αἴνιγμα. Διότι καὶ πράγματι αἴνιγμα ἦτο, ἐπειδὴ σώματα ἐμάχοντο πρὸς τὴν φωτιὰν καὶ ἐνικοῦσαν τὰ σώματα. Εἶδες παράδοξον μάχην; Εἶδες παραδοξοτέραν τὴν νίκην; Θαύμασε τὴν νηστείαν καὶ ὑποδέξου την μὲ ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας. Διότι ὅταν καὶ μέσα εἰς τὴν κάμινον βοηθῇ, καὶ μέσα εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων διαφυλάττῃ, καὶ δαίμονας ἀπομακρύνῃ, καὶ ἀπόφασιν Θεοῦ ἀκυρώνῃ, **B** καὶ παθῶν μανίαν καταστέλλῃ, καὶ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν μᾶς ἐπαναφέρῃ καὶ πολλὴν γαλήνην εἰς τοὺς λογισμούς μας ἐπιφέρῃ, δὲν εἶναι ἐσχάτη τρέλλα νὰ τὴν ἀποφεύγωμεν καὶ φοβούμεθα, ἐνῷ τόσα ἀγαθὰ εἰς τὰ χέρια της ἔχει; Τὴν φοβούμεθα, λέγει, κάποιος, διότι φθείρει τὸ σῶμα καὶ ἀσθενικὸν τὸ κάνει. Ἀλλὰ ὅσον ὁ ἐξωτερικὸς ἄνθρωπος, δηλαδὴ τὸ σῶμα, φθείρεται, τόσον ὁ ἐσωτερικός, δηλαδὴ ἡ ψυχή, γίνεται νεωτέρα ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα (Β' Κορ. 4, 16)· μᾶλλον δέ, ἐὰν θελήσῃς καλὰ νὰ ἐξετάσῃς τὸ πρᾶγμα, καὶ μητέρα τῆς σωματικῆς ὑγείας θὰ τὴν εὕρῃς νὰ εἶναι.

12. Ἐντεῦθεν προφανῶς ἔχει ἐμπνευσθῆ καὶ ὁ ὑμνογράφος τοῦ δοξαστικοῦ τῆς Α' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν.

Καὶ ἐὰν δὲν πιστεύῃς εἰς τὰ λόγια μου, ἐρώτησε δι' αὐτὰ τοὺς ἰατροὺς καὶ αὐτοὶ καλύτερα θὰ σοῦ τὰ εἴπουν, C οἱ ὁποῖοι τὴν μὲν πτωχείαν μητέρα τῆς ὑγείας ὀνομάζουν, τοὺς δὲ πόνους τῶν ποδιῶν καὶ τοὺς πονεκεφάλους καὶ τὰς ἀποπληξίας καὶ τὴν φυματίωσιν καὶ τὴν ὑδρωπικίαν καὶ τὰς φλεγμονὰς καὶ τὰ ἀποστήματα καὶ ἀναριθμήτων ἄλλων νοσημάτων πληθώραν ἀπὸ τὴν πολυτελῆ δίαιταν καὶ τὴν πολυφαγίαν προέρχονται, λέγουν,[13] σὰν μικρὰ αὐλάκια μολυσμένου νεροῦ, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ πάρα πολὺ μολυσμένην πηγήν, καὶ τοῦ σώματος τὴν ὑγείαν, καὶ τῆς ψυχῆς τὴν σωφροσύνην καταστρέφουν.

5. Ἂς μὴ φοβούμεθα λοιπὸν τὴν νηστείαν, ἡ ὁποία ἀπὸ τόσα κακὰ μᾶς ἀπαλλάσσει. Δὲν σᾶς δίδω αὐτὴν τὴν συμβουλὴν ἁπλῶς καὶ ἄνευ λόγου, D ἀλλ' ἐπειδὴ βλέπω πολλοὺς ἀνθρώπους, σὰν νὰ πρόκειται νὰ παραδοθοῦν εἰς ἀγρίαν γυναῖκα, ἔτσι διστάζουν καὶ δυσκολεύονται καὶ διὰ μέθης καὶ πολυφαγίας σήμερον καταστρέφουν τὸν ἑαυτόν τους. Διὰ τοῦτο σᾶς συμβουλεύω, ὥστε τὴν ὠφέλειαν, ποὺ θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς νηστείας νὰ μὴ καταστρέψητε, ἐπιδιδόμενοι πρὸ τῆς νηστείας εἰς λαιμαργίαν καὶ μέθην. Διότι καὶ οἱ στομαχικοὶ ἄνθρωποι, ὅταν πρόκειται πικρὰ φάρμακα νὰ πίουν, ἂν γεμίσουν πρῶτον τὸ στομάχι των ἀπὸ τροφὴν καὶ κατόπιν τὰ φάρμακα λάβουν, τὴν μὲν πικρίαν τῶν φαρμάκων ὑπέμειναν, τὴν δὲ ὠφέλειαν αὐτῶν ἔχασαν, διότι μὲ τὴν πολυφαγίαν κάνουν δυσκολωτέραν τὴν πάλην τοῦ φαρμάκου πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς κακῆς τῶν ἐπιβλαβῶν χυμῶν τοῦ στομάχου ἐπιδράσεως. Διὰ τοῦτο οἱ ἰατροὶ διατάσσουν αὐτοὺς νὰ κοιμῶνται χωρὶς νὰ φάγουν, E διὰ νὰ προσβάλῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅλη ἡ δύναμις τῶν φαρμάκων τοὺς χυμοὺς τῶν νοσογόνων περιττωμάτων. Τὸ ἴδιον καὶ ἐπὶ τῆς νηστείας γίνεται. Ἐὰν μὲν ἀπὸ πολλὴν μέθην γεμίσῃς τὸν ἑαυτόν σου σήμερον, καὶ αὔριον λάβῃς τὸ ἀπὸ ἐκείνης προσφερόμενον φάρμακον ἄχρηστον αὐτὸ καὶ ἀνωφελὲς τὸ κάνεις. Καὶ τὸν μὲν κόπον ὑπομένεις, τὸ δὲ κέρδος τοῦ φαρμάκου δὲν ἀπολαμβάνεις, διότι εἰς τὸ πρόσφατον κακόν, ποὺ ἔφερεν ἡ μέθη, δαπανᾷ ὅλην αὐτοῦ τὴν δύναμιν. Ἐὰν δὲ ἐλαφρὸν εἰς αὐτὴν τὸ σῶμα παρασκευάσῃς καὶ μὲ διαυγῆ διάνοιαν δεχθῇς τὸ φάρμακον, πολλὰ ἀπὸ τὰ παλαιὰ ἁμαρτήματα θὰ ἠμπορέσῃς τελείως νὰ ἐξαλείψῃς.

316 A Ἂς μὴ ἐρχώμεθα λοιπὸν διὰ τῆς μέθης εἰς τὴν νηστείαν, οὔτε πάλιν ἀπὸ τῆς νηστείας εἰς τὴν μέθην νὰ καταλήγωμεν, διὰ νὰ μὴ συμβῇ, ὅ,τι γίνεται εἰς ἕνα ἄρρωστον σῶμα, ποὺ μέλλει νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ κρεββάτι καὶ τὸ ὁποῖον πίπτει χειρότερα, ἐὰν ἕνας τὸ κτυπήσῃ μὲ κλωτσιά. Τοῦτο καὶ εἰς τὴν ψυχήν μας γίνεται, ὅταν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, δηλαδὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τὸ τέλος τῆς νηστείας, τὴν νηφαλιότητα, ποὺ δίδει ἡ νηστεία, τὴν ἐπισκιάσωμεν μὲ τὸν σκοτισμόν, ποὺ φέρει ἡ μέθη. B Διότι καθὼς ἐκεῖνοι, ποὺ μέλλουν μὲ τὰ θηρία νὰ ἀγωνισθοῦν, ἀφοῦ πρῶτον ἀσφαλίσουν διὰ πολλῶν μέσων τὰ οὐσιώδη μέλη τοῦ σώματός των, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ πληγαὶ εἶναι θανατηφόροι, τότε πρὸς ἐκεῖνα ἀρχίζουν τὴν μάχην, ἔτσι καὶ τώρα πολλοὶ ἄνθρωποι ὑπάρχουν, οἱ ὁποῖοι μέλλοντες νὰ ἀγωνισθοῦν πρὸς τὴν νηστείαν σὰν μὲ θηρίον, κατὰ τὸν ἴδιον μὲ ἐκείνους τρόπον, ὁπλίζονται καλὰ μὲ τὴν πολυφαγίαν, καὶ ἀφοῦ σκάσουν ἀπὸ τὸ πολὺ φαγητὸν καὶ σκοτισθῇ ἡ διάνοιά τους ἀπὸ πολλὴν παραφροσύνην, ὑποδέχονται τὸ γαλήνιον καὶ ἥσυχον τῆς νηστείας ὄμμα. Καὶ ἂν μὲν σὲ ἐρωτήσω· διὰ ποῖον λόγον εἰς τὸ λουτρὸν τρέχεις σήμερον; Διὰ νὰ ὑποδεχθῶ τὴν νηστείαν μὲ καθαρὸν τὸ σῶμα, μοῦ ἀπαντᾷς. Ἐὰν δὲ ἐρωτήσω: διὰ ποῖον λόγον μεθᾷς; C Ἐπειδὴ εἰς τὴν νηστείαν πρόκειται νὰ εἰσέλθω, πάλιν θὰ μοῦ εἴπῃς. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄτοπον, μὲ σῶμα μὲν καθαρόν, μὲ ψυχὴν δὲ ἀκάθαρτον ἐκ τῆς μέθης τὴν καλλίστην ταύτην ἑορτὴν νὰ ὑποδέχεσαι;

Ἦτο δυνατὸν καὶ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ νὰ εἴπωμεν, ἀλλὰ εἰς τοὺς φρονίμους καὶ ταῦτα ἀρκετὰ εἶναι διὰ νὰ διορθωθοῦν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούσω τὴν φωνὴν τοῦ πατρός, εἶναι ἀνάγκη νὰ τελειώσω τὸν λόγον.

Διότι καὶ ἡμεῖς μὲν σὰν τὰ τσοπανόπουλα κάτω ἀπὸ τὴν σκιὰν τῆς βελανιδιᾶς ἢ λεύκης, παίζομεν φλογέραν καλαμίνην, κάτω ἀπὸ τὴν σκιὰν τῶν ἱερῶν τούτων καθιδρυμάτων καθήμενοι, ἐνῷ οὗτος, ὅπως ὁ ἄριστος ἐκεῖνος μουσικός, ποὺ παίζει κιθάραν χρυσῆν καὶ μὲ τὴν συμφωνίαν τῶν κρουσμάτων αὐτῆς ἀνυψώνει εἰς ἀνωτέρας σφαίρας ὁλόκληρον θέατρον, D ὄχι διὰ τῆς συμφωνίας τόνων κιθάρας, ἀλλὰ διὰ τῆς συμφωνίας τῶν λόγων του πρὸς τὰς πράξεις του, πολλὴν εἰς ἡμᾶς ὠφέλειαν προξενεῖ. Τέτοιους καὶ ὁ Χριστὸς ζητεῖ διδασκάλους· «Ὁ γὰρ ποιήσας, λέγει, καὶ διδάξας, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 5, 19). Τέτοιος εἶναι καὶ οὗτος καὶ διὰ τοῦτο μέγας εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἶναι.[14] Εἴθε δὲ καὶ ἡμεῖς δι' εὐχῶν αὐτοῦ καὶ

13. Τοῦτο καὶ ἡ σύγχρονος ἰατρικὴ ἐπιβεβαιοῖ.

14. Πρόκειται περὶ τοῦ πνευματικοῦ του πατρός, τοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας Φλαβιανοῦ, ὅστις πολλάκις παρίστατο εἰς τὰς ὁμιλίας τοῦ Χρυ-

τῶν προσεπτώπων ὅλων, νὰ ἀξιωθῶμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἂς εἶναι ἡ δόξα, ὁμοῦ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

σοστόμου. Εἰς τοιαύτην περίστασιν ὁ Χρυσόστομος εἶπε· «Τί τούτου φιλοστοργότερον γένοιτ' ἄν; τί δὲ ταπεινότερον; ὃς οὕτω θερμὴν ἐπιδείξασθαι τὴν ἀγάπην κατηξίωσε καὶ τοσοῦτον καταβῆναι ἠνέσχετο;» (PG 49, 257 ἰδὲ καὶ 51, 87).

ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

Ἐκφωνηθεῖσα τὴν ἕκτην ἑβδομάδα τῆς Ἁγίας Τεσσαρακοστῆς.

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤ'

1. Πόσον εὐχάριστα μᾶς εἶναι τῆς πνευματικῆς ταύτης θαλάσσης τὰ κύματα. Εἶναι πιὸ εὐχάριστα καὶ ἀπὸ τὰ κύματα τῆς πραγματικῆς θαλάσσης. Διότι ἐκεῖνα μὲν ἀνέμων ἀταξία, ταῦτα δὲ ἀκροάσεως ἐπιθυμία δημιουργεῖ. 317 A Καὶ ἐκεῖνα μέν, ὅταν ὑψώνονται πολλὴν ἀγωνίαν εἰς τὸν κυβερνήτην τοῦ πλοίου δημιουργοῦν, ταῦτα δὲ ὅταν ἐμφανίζωνται, πολλὴν εἰς τὸν λέγοντα παρρησίαν ἐπιβάλλουν. Διότι αὐτὰ μὲν εἶναι τρικυμιώδους θαλάσσης ἀπόδειξις, ταῦτα δὲ ψυχῆς εὐφραινομένης σημεῖα. Καὶ ἐκεῖνα μὲν εἰς τοὺς βράχους ὅταν κτυπήσουν, ἀσαφῆ ἦχον ἀφήνουν, ταῦτα δὲ εἰς τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας προσκρούοντα γλυκεῖαν φωνὴν ἀφήνουν. Ἔτσι καὶ αἱ πνοαὶ τοῦ ζεφύρου, ὅταν πέσουν μέσα εἰς τὰ σπαρτά, καὶ κάμουν τὰ στάχυα νὰ κλίνουν πρὸς τὰ κάτω καὶ πάλιν νὰ σηκώνωνται, μιμοῦνται τὰ κύματα τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ξηράν. B Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ κύματα τῶν σπαρτῶν αὐτὰ εἶναι πιὸ εὐχάριστα, διότι ὄχι τὸ φύσημα τοῦ ζεφύρου, ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος ἡ χάρις τὰς ἰδικάς σας ἀνύψωσε ψυχὰς καὶ ἐθέρμανε καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον πρὸ πολλοῦ χρόνου ἔλεγεν, ὅτι «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη» (Λουκ. 12, 49). Τοῦτο τὸ πῦρ βλέπω ὅτι ἔχει τεθῆ καὶ καίει μέσα εἰς τὰς ψυχάς σας. Ἐπειδὴ λοιπὸν τόσας πολλὰς λαμπάδας εἰς ἡμᾶς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἄναψε, ἂς στάξωμεν εἰς αὐτὰς ἀπ' ἐδῶ τὸ λάδι τῆς διδασκαλίας, διὰ νὰ διατηρηθῇ περισσότερον χρόνον εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς.

Ὁ καιρὸς τῆς νηστείας εἰς τὸ τέλος πλέον σπεύδει, ἐπειδή, ἀφοῦ εἰς τὸ μέσον τοῦ σταδίου εἴμεθα, εἰς τὸ τέλος πλέον ἐφθάσαμεν. C Διότι, καθὼς ἐκεῖνος ποὺ ἤρχισεν ἕνα ἔργον, ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸ μέσον, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἦλθεν εἰς τὸ μέσον, ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος. Ὁ μὲν λοιπὸν καιρὸς πρὸς τὸ τέλος σπεύδει καὶ πρὸς τὸν λιμένα πλέον τὸ σκάφος βλέπει. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι πρὸς τὸν λιμένα ἁπλῶς νὰ ἔλθῃ, ἀλλὰ νὰ μὴ ἔλθῃ

εἰς τὸν λιμένα ἄδεια ἀπὸ ἐμπορεύματα. Διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ ὅλους καὶ σᾶς ἱκετεύω, εἰς τὴν συνείδησίν του καθένας ἂς συλλογισθῇ τὸ ἀπὸ τῆς νηστείας ἐμπόριον· καὶ ἐὰν μὲν εὕρῃ ὅτι κέρδος πολὺ ἔχει συγκεντρώσει, ἂς προσθέσῃ καὶ ἄλλο· ἂν δὲ ἴδῃ ὅτι τίποτα δὲν ἐμάζευσεν, ἂς χρησιμοποιήσῃ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον διὰ τὸ ἐμπόριον τοῦτο. Ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ πανήγυρις, ἂς ἐπωφεληθῶμεν αὐτῆς, διὰ νὰ κερδίσωμεν πολλὰ καὶ μὲ κέρδη D νὰ φύγωμεν καὶ ὄχι μὲ τὰ χέρια ἄδεια, διὰ νὰ μὴ χάσωμεν τὸν μισθὸν τῆς νηστείας, ἐνῷ ὑπεμείναμεν τὸν κόπον τῆς νηστείας.

Διότι εἶναι δυνατὸν καὶ κόπον νηστείας νὰ ὑπομείνωμεν, καὶ μισθὸν νηστείας νὰ μὴ λάβωμεν. Πῶς; Ὅταν ἀπὸ μὲν τὰ φαγητὰ ἀπέχωμεν, ἀπὸ δὲ τὰ ἁμαρτήματα δὲν ἀπέχωμεν· ὅταν κρέατα μὲν δὲν τρώγωμεν, κατατρώγωμεν ὅμως τὰ σπίτια τῶν πτωχῶν· ὅταν μὲ κρασὶ μὲν δὲν μεθῶμεν, μεθῶμεν ὅμως μὲ πονηρὰν ἐπιθυμίαν· ὅταν ὅλην τὴν ἡμέραν μένωμεν νηστικοὶ τελείως, ἀλλὰ τὴν περνᾶμε βλέποντες ἀκόλαστα θεάματα. Ἰδοὺ καὶ κόπος νηστείας καὶ μισθὸς νηστείας οὐδαμοῦ, ὅταν εἰς τὰ θέατρα τῆς παρανομίας μεταβαίνωμεν. Δὲν τὰ λέγω αὐτὰ διὰ σᾶς, διότι γνωρίζω ὅτι σεῖς καθαροὶ εἶσθε ἀπὸ αὐτὴν τὴν κατηγορίαν, E ἀλλὰ συνήθεια εἶναι εἰς ἐκείνους ποὺ ὑποφέρουν, ὅταν τοὺς αἰτίους δὲν συλλάβουν, εἰς τοὺς παρόντας νὰ ἐκδηλώνουν τὴν ὀργήν των.

Τί κερδίζετε, ὅταν νηστεύετε, συγχρόνως δὲ εἰς τὰ θέατρα τῆς παρανομίας πηγαίνετε, εἰς τὸ κοινὸν τῆς ἀσελγείας διδασκαλεῖον εἰσέρχεσθε καὶ εἰς τὸ δημόσιον τῆς ἀκολασίας γυμναστήριον, εἰς τὴν καθέδραν τῶν λυμεώνων κάθεσθε; Διότι καὶ καθέδραν ὀλέθρου, καὶ ἀκολασίας γυμναστήριον, καὶ διδασκαλεῖον ἀσελγείας καὶ μὲ ὅλα τὰ αἴσχιστα ὀνόματα τὸ θέατρον, ἂν ὀνομάσῃ κανεὶς δὲν θὰ ἁμαρτήσῃ, τὸν καταστρεπτικώτατον ἐκεῖνον τόπον, τὸν γεμᾶτον ἀπὸ διάφορα ψυχικὰ νοσήματα, τὴν κάμινον τῆς Βαβυλῶνος. 310 A Διότι ὁ διάβολος, ἀφοῦ ἔβαλε μέσα εἰς τὸ θέατρον τὴν πόλιν, σὰν σὲ καμίνι, τὴν καίει ἀπὸ κάτω, ρίπτων μέσα εἰς αὐτήν, ὄχι κληματσίδας, ὅπως ὁ βάρβαρος τότε ἐκεῖνος, οὔτε νέφτι, οὔτε στουπί, οὔτε πίσσαν (Δαν. 3, 22), ἀλλὰ τὰ πολὺ καταστρεπτικώτερα, ὡς περισσότερον εὔφλεκτα, πορνικὰς ὄψεις, αἰσχρὰ λόγια, μελῶν προκλητικὰ τσακίσματα, ἀπὸ κακίαν γεμᾶτα ᾄσματα. Ἐκείνην μὲν τὴν κάμινον βαρβάρων χέρια ἄναψαν, ἐνῷ αὐτὴν ἀνοητότεροι ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ἀνάπτουν λογισμοί. Καταστρεπτικωτέρα εἶναι αὐτὴ ἀπὸ ἐκείνην, ἐπειδὴ καὶ ἡ φωτιὰ αὐτῆς εἶναι περισσότερον καταστρεπτική, διότι δὲν καίει σώματα, ἀλλὰ ὑγείαν

ψυχῆς καταστρέφει. Καὶ τὸ χειρότερον, χωρὶς νὰ τὸ αἰσθάνωνται αὐτοὶ ποὺ βλάπτονται. Διότι, ἐὰν τὸ ᾐσθάνοντο, δὲν θὰ ἐξεκαρδίζοντο ἀπὸ τὰ γέλια, δι᾿ ὅσα βλέπουν ἐκεῖ νὰ γίνωνται. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι τὸ χειρότερον, B ὅταν δηλαδὴ ἕνας ἐνῷ εἶναι ἄρρωστος, οὔτε ὅτι ἀσθενεῖ γνωρίζει καὶ ἐνῷ καίεται ἄσχημα καὶ βασανιστικὰ δὲν αἰσθάνεται τὰ καύματα.

Ποία ἡ ὠφέλεια τῆς νηστείας, ὅταν τὸ μὲν σῶμα τὸ ἐμποδίσῃς ἀπὸ τὸ νὰ λάβῃ τὴν νόμιμον τροφήν, εἰς δὲ τὴν ψυχὴν προσφέρῃς τὴν παράνομον τροφήν; Ὅταν περνᾷς τὴν ἡμέραν ἐκεῖ καθήμενος, βλέπων τοὺς συνανθρώπους σου νὰ ἀσχημονοῦν καὶ κακὸν παράδειγμα νὰ γίνωνται, γυναῖκας νὰ πορνεύωνται, μοιχείας νὰ ὑποκρίνωνται ἐκεῖ ἐκεῖνοι ποὺ μαζεύουν τὰ κακὰ κάθε σπιτιοῦ; Διότι καὶ μοιχείας καὶ πορνείας εἶναι δυνατὸν ἐκεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς καὶ βλασφημίας νὰ ἀκούσῃ· ἔτσι δὲ εἰσέρχεται ἡ ἀσθένεια εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἀπὸ τὰ μάτια καὶ ἀπὸ τὰ αὐτιά. Μιμοῦνται τὰς ξένας συμφορὰς καὶ δι᾿ αὐτὸ ἔχουν καὶ τὸ αἰσχρὸν ὄνομα τοῦ ὑποκριτοῦ. Ποῖον λοιπὸν τὸ κέρδος τῆς νηστείας, ὅταν μὲ τέτοιαν τροφὴν τρέφεται ἡ ψυχή; C Μὲ ποῖα μάτια θὰ ἴδῃς τὴν γυναῖκα σου, ὅταν φύγῃς ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ θεάματα; Μὲ ποῖα ὄμματα θὰ ἴδῃς τὸν υἱόν σου, μὲ ποῖα τὸν ὑπερέτην σου, μὲ ποῖα τὸν φίλον σου; Διότι κατ᾿ ἀνάγκην ἕνα ἐκ τῶν δύο θὰ γίνῃ· ἢ θὰ λέγῃς τὰ ὅσα ἐκεῖ ἔγιναν καὶ θὰ ἀσχημονῇς, ἢ θὰ σιωπᾷς καὶ θὰ κρύπτεσαι κοκκινίζων ἐξ ἐντροπῆς. Ἀπ᾿ ἐδῶ ὅμως δὲν ἀναχωρεῖς ἔτσι, ἀλλὰ θὰ ἠμπορῇς μὲ παρρησίαν νὰ διηγῆσαι εἰς τὸ σπίτι σου ὅλα τὰ γενόμενα, τὰς προφητικὰς φωνάς, τὰ ἀποστολικὰ δόγματα, τοὺς νόμους τοὺς δεσποτικούς, ὅλην τῆς ἀρετῆς τὴν τράπεζαν νὰ παραθέσῃς. Καὶ τὴν γυναῖκα σωφρονεστέραν κάνεις μὲ τὰ διηγήματα, ποὺ ἀπ᾿ ἐδῶ ἐπῆρες, καὶ τὸν υἱόν σου συνετώτερον καθιστᾷς, καὶ τὸν ὑπηρέτην σου περισσότερον ἀφωσιωμένον πρὸς σέ, καὶ τὸν φίλον σου νὰ σὲ ἀγαπᾷ περισσότερον τὸν κάνεις, καὶ αὐτὸν τὸν ἐχθρόν σου πείθεις νὰ ἀφήσῃ τὴν κατὰ σοῦ ἔχθραν. D

2. Βλέπεις πῶς αὐτὰ μὲν τὰ δόγματα παντοῦ μεταδιδόμενα σωτήρια εἶναι, ἐκεῖνα δὲ ποὺ εἰς τὰ θέατρα ἀκούονται παντοῦ ἄχρηστα εἶναι; Τί ὠφέλεια λοιπὸν προέρχεται ἀπὸ τὴν νηστείαν, λέγε μου, ὅταν διὰ μὲν τοῦ σώματος νηστεύῃς, διὰ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν μοιχεύεις; Διότι μοιχεία εἶναι ὄχι μόνον συμπλοκὴ σωμάτων, οὔτε σαρκικὴ ἐπαφή, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ βλέπῃς μὲ ἀκόλαστον διάθεσιν. Ποία ἡ ὠφέλεια ὅταν καὶ ἐδῶ ἔρχεσαι καὶ ἐκεῖ μεταβαίνῃς; Ἐγὼ μορφώνω, ἐκεῖνος δὲ διαφθείρει. Ἐγὼ φάρμακα δίδω εἰς τὴν

ἀσθένειαν, ἐκεῖνος προσθέτει ἀφορμὰς ἐπιτάσεως τῆς ἀσθενείας. Ἐγὼ σβήνω τὴν φλόγα τῆς φύσεως, ἐκεῖνος ἀνάπτει τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας. Τί τὸ ὄφελος, λέγε μου; «Εἷς οἰκοδομῶν καὶ εἷς καθαιρῶν· τί ὠφέλησαν πλέον ἢ κόπους»; (Σοφ. Σειρ. 34, 28). **E**

Ὄχι λοιπὸν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ μόνον ἐδῶ, νὰ περνῶμεν τὸν καιρόν, διὰ νὰ τὸν περνῶμεν ἐπωφελῶς, διότι ἐδῶ ὄχι ματαίως, οὔτε ἀσκόπως, οὔτε διὰ νὰ κατακριθῶμεν, δυνάμεθα νὰ τὸν περάσωμεν. «Εἷς οἰκοδομῶν καὶ εἷς καθαιρῶν· 319 **A** τί ὠφέλησαν πλέον ἢ κόπους»; Καὶ πολλοὶ βεβαίως ἐὰν θὰ ἦσαν οἱ οἰκοδομοῦντες, ἕνας δὲ ὁ κρημνίζων, νικᾷ τὰ πολλὰ χέρια τῶν οἰκοδομούντων ἡ εὐκολία τῆς καταστροφῆς.

Μεγάλη πράγματι ἐντροπὴ καὶ νέοι καὶ γέροντες νὰ τρέχουν εἰς τοιαῦτα πράγματα. Ἀλλὰ μακάρι μέχρι τῆς ἐντροπῆς νὰ ἔφθανε τὸ κακόν, ἂν καὶ βεβαίως οὔτε αὐτὴ εἶναι ὑποφερτὴ εἰς ἐλεύθερον ἄνδρα, ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἐσχάτη ζημία εἰς τὸν φρόνιμον καὶ καταδίκη καὶ ἐντροπή. Δὲν περιορίζεται ὅμως μέχρι τῆς ἐντροπῆς ἡ ποινή, ἀλλὰ καὶ κόλασις ἐπακολουθεῖ μεγάλη καὶ τιμωρία.

Διότι κατ' ἀνάγκην, ὅσοι κάθηνται ἐκεῖ, ὅλοι εἰς τὴν ἁμαρτίαν τῆς μοιχείας ὑποπίπτουν, **B** ὄχι ἐπειδὴ συμπλέκονται μὲ τὰς ἐκεῖ γυναῖκας, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰς βλέπουν μὲ ἀκολάστους ὀφθαλμούς. Ὅτι δηλαδὴ καὶ οὗτοι κατ' ἀνάγκην εἰς μοιχείαν θὰ ὑποπέσουν, δὲν θὰ σᾶς εἴπω ἰδικόν μου συλλογισμόν, διὰ νὰ μὴ τὸν περιφρονήσητε, ἀλλὰ θεῖον θὰ σᾶς ἀναγνώσω νόμον, τὸν ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταφρονήσητε. Τί λοιπὸν ὁ θεῖος νόμος λέγει; «Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις (Ἔξοδ. 20, 14). Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ» (Ματθ. 5, 27 - 28). Εἶδες τέλειον μοιχόν; Εἶδες πλήρη τὴν ἁμαρτίαν; Καὶ τὸ χειρότερον **C** ὅτι ὁ μοιχὸς δὲν δικάζεται εἰς ἀνθρώπινον δικαστήριον, ἀλλ' εἰς θεῖον, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει αἰωνίως τιμωρίας. «Πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ». Δὲν ἀφαιρεῖ τὸ νόσημα, ἀλλὰ τὴν ῥίζαν τοῦ νοσήματος, διότι ῥίζα τῆς μοιχείας ἡ ἀκόλαστος ἐπιθυμία εἶναι. Διὰ τοῦτο δὲν τιμωρεῖ μόνον τὴν μοιχείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν μητέρα τῆς μοιχείας. Ἔτσι κάνουν καὶ οἱ ἰατροί. Δὲν προσέχουν μόνον εἰς τὸ νόσημα, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς αἰτίας τοῦ νοσήματος. Ὅταν δὲ ἴδουν ὀφθαλμοὺς νὰ πάσχουν, τὸ παθογόνον ῥεῦμα ἐπάνω ἀπὸ τοὺς κροτάφους προσπαθοῦν νὰ περιστείλουν. **D** Αὐτὸ κάνει καὶ ὁ Χριστός. Φοβερὸς πονόματος εἶναι ἡ μοιχεία. Πονόματος ὅμως ὄχι τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ προηγουμένως τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτο ἀπ' ἐκεῖ ἀνέστειλε τὸ ῥεῦμα τῆς ἀκολασίας διὰ τοῦ φόβου τοῦ νόμου. Διὰ τοῦτο ὄχι μόνον τὴν μοιχείαν ἐκόλασεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐτιμώρησε. «Ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ».

Ὅταν δὲ ἡ καρδία διαφθαρῇ, τί ὠφελεῖ πλέον τὸ ὑπόλοιπον σῶμα; Διότι καθὼς εἰς τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα, ὅταν ἴδωμεν ὅτι ἡ καρδία ἔχει φαγωθῇ, δὲν δίδομεν προσοχὴν εἰς τὸ ὑπόλοιπον μέρος, ἔτσι καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὅταν ἐκείνη καταστραφῇ, ἀνωφελὴς εἶναι πλέον τοῦ σώματος ἡ ὑγεία. **E** Ὁ ἡνίοχος ἐχάθη, ἄφαντος ἔγινε, κάτω ἔπεσε, ἀσκόπως τρέχουν πλέον οἱ ἵπποι. Ἐπίπονος ὁ νόμος οὗτος εἶναι καὶ πολὺ πιεστικός, ἀλλὰ καὶ μεγάλον στέφανον παρέχει ἡ τήρησίς αὐτοῦ. Διότι τοιαῦται εἶναι αἱ ἐντολαί, ποὺ ἀπαιτοῦν κόπους πρὸς ἐφαρμογήν, μεγάλας ἀμοιβὰς ἔχουν.

Σὺ ὅμως μὴ βλέπῃς μόνον τὸν κόπον, ἀλλὰ σκέψου καὶ τὴν ἀμοιβήν, ὅπως γίνεται καὶ εἰς τὰς κοσμικὰς ὑποθέσεις. Ἂν δηλαδὴ εἰς τὸν κόπον μόνον, μὲ τὸν ὁποῖον κατορθοῦται ἡ ἀρετὴ στρέψῃς τὴν προσοχήν σου, βαρεῖα καὶ φορτικὴ σοῦ φαίνεται· ἂν δὲ εἰς τὴν ἀμοιβὴν ἀποβλέψῃς, ἐλαφρὰ καὶ εὔκολος. Καὶ ὁ κυβερνήτης, ἂν τὰ κύματα μόνον βλέπῃ, οὐδέποτε θὰ σύρῃ ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι τὸ πλοῖον· 320 **A** ἀλλὰ ἐπειδὴ βλέπει περισσότερον τὸ κέρδος τοῦ ἐμπορίου, παρὰ τὰ κύματα, παίρνει θάρρος καὶ τολμᾷ χωρὶς φόβον νὰ διαπλέῃ τὸ ἄπειρον πέλαγος. Τὸ ἴδιον καὶ ὁ στρατιώτης· ἂν τὰ τραύματα βλέπῃ καὶ τὰς σφαγάς, οὐδέποτε θὰ φορέσῃ τὸν θώρακα, ἂν ὅμως, περισσότερον ἀπὸ τὰ τραύματα, τὰ τρόπαια κυττάξῃ καὶ τὰς νίκας, θὰ τρέξῃ εἰς τὴν παράταξιν μὲ τὴν προθυμίαν ποὺ τρέχει σὲ λειβάδι. Καὶ τοῦτο, διότι καὶ τὰ ἐκ φύσεως βαρειά, πολὺ ἐλαφρὰ γίνονται, ὅταν ὄχι μόνον τοὺς κόπους συλλογιζώμεθα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀμοιβὰς αὐτῶν παρατηρῶμεν. Θέλεις νὰ μάθῃς πῶς τὰ ἐκ φύσεως βαρειὰ ἐλαφρὰ γίνονται; Ἄκουσε τὸν Παῦλον ποὺ λέγει: **B** «Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης ἡμῖν κατεργάζεται» (Β' Κορ. 4, 17). Αἴνιγμα αὐτὸ ποὺ εἶπεν εἶναι. Ἐπειδὴ ἐὰν εἶναι ἐλαφρά, πῶς τότε εἶναι θλῖψις· ἐὰν δὲν εἶναι θλῖψις, πῶς εἶναι ἐλαφρά; Διότι ταῦτα εἶναι ἀντίθετα. Ἀλλὰ ἔλυσε τὸ αἴνιγμα δείξας μὲ ὅσα ἐν συνεχείᾳ εἶπεν ὅτι εἶναι ἐλαφρόν. Πῶς; «Μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα» (Αὐτόθι 18). Ἔθεσεν τὸν στέφανον καὶ ἐλαφρὸν

ἔκαμε τὸν ἀγῶνα. Ἔδειξε τὸ βραβεῖον καὶ ἀνεκούφισε τοὺς ἱδρῶτας.

Καὶ σὺ λοιπόν, ὅταν ἴδῃς γυναῖκα μὲ λαμπρὰν ὄψιν, μὲ ὡραίαν ἐνδυμασίαν, ὅταν ἀντιληφθῇς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ σὲ γαργαλίζῃ, ὅταν ἴδῃς τὴν ψυχήν σου νὰ ἐπιθυμῇ νὰ τὴν βλέπῃ, στρέψε τὸ βλέμμα σου εἰς τὸν στέφανον, ποὺ εἶναι ἕτοιμος διὰ σὲ ἄνω, διὰ νὰ ἀποφύγῃς τὴν τοιαύτην ὄψιν. Εἶδες γυναῖκα σύνδουλόν σου; Σκέψου τὸν Δεσπότην C καὶ ὡρισμένως θὰ καταπαύσῃς τὸ νόσημα. Διότι ἐὰν τὰ παιδιά, ποὺ ἀκολουθοῦν τὸν παιδαγωγόν των, δὲν γυρίζουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, δὲν περνοῦν ἀσκόπως τὸν καιρόν τους, δὲν ταράσσονται, πολὺ περισσότερον σὺ τὸν Χριστὸν ἂν ἴδῃς μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς νὰ εἶναι παρών, τίποτε ἀπ᾽ αὐτὰ δὲν θὰ πάθῃς. «Ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ» (Ματθ. 5, 27-28). Μὲ εὐχαρίστησιν καὶ πολὺ συχνὰ μελετῶ ὅσα γράφει ὁ νόμος. Εἴθε δὲ καὶ καθ᾽ ὅλην τὴν ἡμέραν νὰ ἦτο δυνατὸν τοῦτο νὰ λέγω πρὸς σᾶς, μᾶλλον δὲ ὄχι πρὸς σᾶς, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους ποὺ εἶναι ἔνοχοι εἰς αὐτὰ τὰ ἁμαρτήματα· καὶ σὲ σᾶς ἀκόμη, διότι καὶ σεῖς ἀσφαλέστεροι θὰ εἶσθε καὶ ὅσοι εἰς τὴν ἀσθένειαν ταύτην εὑρίσκονται γρήγορα εἰς τὴν ὑγείαν θὰ ἐπανέλθουν. «Ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ». D

3. Ἀρκοῦν ὅλης τῆς ἁμαρτίας τὴν σαπίλα νὰ καθαρίσουν τὰ ἁπλᾶ αὐτὰ λόγια, ὅταν ἀναγνωσθοῦν. Ἀλλὰ συγχωρῆστε με· τραύματα καθαρίζω καὶ εἶναι ἀνάγκη αὐτὸς ποὺ καθαρίζει τραύματα νὰ θέτῃ ἐπάνω εἰς αὐτὰ καὶ πικρὰ φάρμακα. Ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον ὑποφέρετε τὰ λόγια ταῦτα, τόσον περισσότερον καθαρίζεται τὸ δηλητήριον τῆς πληγῆς. Διότι καθὼς ἡ φωτιὰ ὅσον περισσότερον χρόνον μείνῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν χρυσόν, τόσον περισσότερον κατατρώγει τὴν σκωριὰν αὐτοῦ, ἔτσι καὶ ὁ φόβος, τὸν ὁποῖον προκαλοῦν οἱ λόγοι οὗτοι, ὅσον περισσότερον ἐντυπωθῇ εἰς τὴν διάνοιάν σας, τόσον περισσότερον θὰ καθαρίσῃ ὅλην τῆς ἀκολασίας τὴν ἁμαρτίαν. E Ἂς πυρπολήσωμεν αὐτὴν ἐδῶ διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας, διὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῶμεν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν νὰ τὴν πυρπολήσωμεν μὲ τὴν φωτιὰ τῆς γεέννης. Διότι ἐκείνην τὴν διάνοιαν, ποὺ θὰ ἀπέλθῃ ἀπ᾽ ἐδῶ καθαρά, καθόλου δὲν θὰ τὴν βλάψῃ ἐκείνη ἡ φωτιά, ἐνῶ ἐκείνην ποὺ θὰ ἀπέλθῃ μὲ ἁμαρτήματα ἀπ᾽ ἐδῶ, θὰ τὴν δεχθῇ καὶ καταφλέξῃ ἐκεῖνο τὸ πῦρ. «Ἑκάστου γὰρ λέγει, τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει» (Α´ Κορ. 3, 13). Ἂς δοκιμάσωμεν τώρα τοὺς ἑαυτούς μας χωρὶς πόνους, διὰ

νὰ μὴ δοκιμασθῶμεν τότε μὲ πόνους. 321 A Ὅσα καὶ ἂν εἴπῃς, λέγει, ἀπαιτεῖ κόπον ἡ τήρησις τοῦ νόμου.

Τί λοιπόν; Ἀδύνατα πράγματα μᾶς διατάσσει ὁ Θεὸς νὰ κάμωμεν; Ὄχι λέγω. Κλεῖσε τὸ στόμα σου καὶ μὴ κατηγορῇς τὸν Δεσπότην, διότι τοῦτο δὲν εἶναι τρόπος ἀπολογίας, ἀλλὰ προσθήκη νέας ἁμαρτίας βαρυτέρας ἀπὸ τὴν προηγουμένην. Ὅτι δὲ εἰς τοὺς πολλούς, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἁμαρτάνουν, ὑπάρχει συνήθεια εἰς τὸν Δεσπότην νὰ ρίπτουν τὴν εὐθύνην διὰ τὰ ἁμαρτήματά των, ἄκουσον τὸ ἑξῆς: Προσῆλθεν εἰς τὸν κύριόν του ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὰ πέντε τάλαντα καὶ προσέφερεν ἄλλα πέντε. Προσῆλθεν ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὰ δύο καὶ προσέφερεν ἄλλα δύο. Προσῆλθε καὶ ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὸ ἕνα τάλαντον καὶ ἐπειδὴ ἄλλο τάλαντον νὰ προσφέρῃ δὲν εἶχε, ἀντὶ ταλάντου κατηγορίαν προσέφερε. B Πῶς λέγει; «Ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ» (Ματθ. 25, 24). Ὢ ἀγνωμοσύνη ὑπηρέτου. Δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἁμαρτίαν ποὺ ἔκαμε, ἀλλὰ καὶ κατηγορίαν ἐπιφέρει κατὰ τοῦ Δεσπότου, «Θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας» (Λουκ. 19, 21). Ἔτσι καὶ εἰς τὸν παρόντα βίον ὅσοι κανένα καλὸν δὲν κάνουν, αὐξάνουν τὰς ἁμαρτίας των μὲ τὸ νὰ κατηγοροῦν τὸν Δεσπότην.

Μὴ λοιπὸν κατηγορῇς τὸν Δεσπότην. Δὲν διέταξεν ἀδύνατα πράγματα. Θέλεις νὰ μάθῃς ὅτι δὲν διέταξεν ἀδύνατα; Πολλοὶ κάνουν μὲ τὴν θέλησίν τους περισσότερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἐπιβάλλει ὁ Θεός, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἐγίνετο, ἐὰν αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ τηρηθοῦν. Τὸν παρθενικὸν βίον δὲν τὸν ἐπέβαλεν ἀναγκαστικῶς καὶ ὑποχρεωτικῶς, καὶ ὅμως τὸν κατορθώνουν πολλοί. Τὴν ἀκτημοσύνην δὲν τὴν ἐπέβαλε, C καὶ ὅμως πολλοὶ ἀποβάλλουν τὰ ὑπάρχοντά των, μαρτυροῦντες διὰ τῶν ἔργων, ὅτι πολὺ εὔκολοι εἶναι οἱ ἐπιβαλλόμενοι νόμοι. Διότι δὲν θὰ ὑπερέβαινον αὐτούς, ἂν τὰ διαταχθέντα δὲν ἦσαν εὔκολα. Δὲν διέταξε διὰ τοῦ νόμου παρθενίαν, διότι ἐκεῖνος ποὺ ἐπιβάλλει διὰ τοῦ νόμου παρθενίαν, ἀναγκάζει νὰ τηρήσῃ αὐτὴν καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἐπιθυμεῖ ταύτην, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ ἁπλῶς προτρέπει, ἀφίνει κύριον τὸν ἀκροατὴν νὰ ἐκλέξῃ ὅ,τι θέλει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω γνώμην δὲ δίδωμι» (Α´ Κορ. 7, 25). Βλέπεις ὄχι διαταγήν, ἀλλὰ συμβουλήν; Βλέπεις ὄχι πρόσταγμα, ἀλλὰ προτροπήν; Πολλὴ δὲ διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο τούτων. Διότι τὸ μὲν πρόσταγμα ἐπιβάλλεται ἀναγκαστικῶς, ἡ δὲ προτροπὴ ἀναφέρεται εἰς τὴν προ-

αίρεσιν καὶ δὲν εἶναι ὑποχρεωτική. Δὲν διατάσσω, λέγει, διὰ νὰ μὴ σᾶς ἐπιβαρύνω, D προτρέπω ὅμως καὶ συμβουλεύω, διὰ νὰ σᾶς ὁδηγήσω προαιρετικῶς εἰς αὐτήν. Τὸ αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔκαμε. Δὲν εἶπε: Ὅλοι νὰ ζῆτε παρθενικὸν βίον. Διότι τότε θὰ ἔκανε νόμον τὸ πρόσταγμα καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ τὸ ἐτηροῦσε δὲν θὰ ἐτιμᾶτο τόσον, ὅσον τιμᾶται τώρα· ἐκεῖνος δὲ ποὺ θὰ παρέβαινεν αὐτό, τὴν ἐσχάτην θὰ ὑφίστατο τιμωρίαν.

Εἶδες ὅτι συγκαταβατικὸς εἶναι ὁ νομοθέτης μας; Ὅτι φροντίζει διὰ τὴν σωτηρίαν μας; Μήπως δὲν ἠμποροῦσε καὶ τοῦτο νὰ τὸ κάμῃ διάταγμα νόμου καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι: Ὅσοι ζοῦν παρθενικὸν βίον νὰ τιμῶνται καὶ ὅσοι δὲν ζοῦν νὰ τιμωρῶνται; Ἀλλὰ μὲ τοῦτο θὰ ἐπεβάρυνε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐνῷ τώρα ποὺ τὸ ἀφῆκεν εἰς τὴν προαίρεσιν, δεικνύει φειδὼ καὶ συγκατάβασιν εἰς αὐτήν. E Ἀφῆκεν ἔξω ἀπὸ τὸ στάδιον τῶν ὑποχρεωτικῶν ἀγώνων τὴν παρθενίαν, ὥστε καὶ ὅσοι θὰ τὴν κατορθώσουν τὴν μεγαλοψυχίαν των νὰ ἐπιδείξουν καὶ ὅσοι δὲν τὴν κατορθώσουν, τὴν συγγνώμην νὰ ἀπολαύσουν τοῦ Δεσπότου. Τὸ ἴδιον ἔκαμε καὶ διὰ τὴν ἀκτημοσύνην· δὲν τὴν ἔκαμε διάταξιν τοῦ νόμου ὑποχρεωτικήν. Διότι δὲν εἶπεν ἁπλῶς πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σου, ἀλλά, «Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα» (Ματθ. 19, 21). Δηλαδὴ εἰς τὴν θέλησίν σου νὰ εἶναι· κύριος εἶσαι τῆς ἀποφάσεώς σου· δὲν σὲ ἀναγκάζω, οὔτε σὲ ἐπιβαρύνω, ἀλλὰ ἂν μὲν κατορθώσῃς τοῦτο, σὲ ἀμείβω, 322 A ἂν δὲν τὸ κατορθώσῃς, δὲν σὲ τιμωρῶ. Διότι ὅσα μὲν γίνονται ἐκ νομικῆς ὑποχρεώσεως καὶ ὀφειλῆς, δὲν φέρουν τόσον πολὺν μισθόν, ἐνῷ ὅσα γίνονται ἄνευ ἐπιβολῆς τοῦ νόμου καὶ ἀπὸ τὴν θέλησιν καὶ τὴν φιλοτιμίαν μας, λαμπροὺς στεφάνους ἀμοιβῆς φέρουν. Καὶ μάρτυρα τούτων ποὺ λέγω φέρω τὸν Παῦλον· «Ἐὰν εὐαγγελίζωμαι, λέγει, οὐκ ἔστι μοι καύχημα». Διατί; «Ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται. Οὐαὶ δὲ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι» (Α´ Κορ 9, 16). Βλέπεις ὅτι, ὅταν πρόκειται περὶ διατάξεων τοῦ νόμου, ἐκεῖνος ποὺ τὰς τηρεῖ, δὲν ἔχει πολὺν μισθόν, διότι ἡ ἀνάγκη ἐπιβάλλει τὴν τήρησιν, ὁ δὲ παραβάτης αὐτῶν εἶναι ἀνεύθυνος κολάσεως καὶ τιμωρίας; B «Οὐαὶ γάρ μοι, λέγει, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι». Διὰ δὲ τὰς ἄλλας, ποὺ δὲν εἶναι νομικαὶ διατάξεις, ἀλλ᾽ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν προαίρεσιν, δὲν ἐκφράζεται ἔτσι, ἀλλὰ πῶς; «Τίς οὖν μοι ἐστὶν ὁ μισθός; Ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου» (Α´ Κορ. 9, 18). Ἐκεῖ ἦτο νόμος, διὰ τοῦτο δὲν εἶχε μεγάλην ἀμοιβὴν ἡ τήρησις, αὐτὸ ὅμως

ἐπαφίετο εἰς τὴν προαίρεσιν, διὰ τοῦτο ἐπέφερε μεγάλην ἀμοιβήν.

4. Ὅλα αὐτά, ποὺ ἀνέφερα ἀνωτέρω, δὲν τὰ εἶπα χωρὶς λόγον, ἀλλὰ τὰ εἶπα διὰ τὸν θεῖον νόμον, διὰ νὰ δείξω, ὅτι δὲν εἶναι βαρύς, οὔτε φορτικός, οὔτε κοπιαστικός, οὔτε ὅτι ἀδύνατα πράγματα ἐπιβάλλει. Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ ἀπ᾽ αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ τοῦτο ἂς ἀποδείξωμεν. «Ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ» (Ματθ. 5, 18). Ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἐγνώριζε τοῦτο, C ὅτι δηλ. πολλοὶ τὸν νόμον τοῦτον θὰ κατηγοροῦν ὅτι εἶναι δύσκολος, δὲν εἰσήγαγεν αὐτὸν γυμνόν, οὔτε ἁπλοῦν, οὔτε μεμονωμένον, ἀλλὰ καὶ τὸν παλαιὸν νόμον ὑπενθυμίζει, διὰ τῆς συγκρίσεως ποὺ κάνει, καὶ τὴν εὐκολίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἰδικήν του φιλανθρωπίαν δεικνύει. Πῶς δὲ κάνει τοῦτο, προσέχετε νὰ μάθετε. Δὲν εἶπεν ἁπλῶς· «Ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ» (εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ προσέχετε πάρα πολύ), ἀλλὰ πρῶτο ἀνέφερε τὸν παλαιὸν νόμον, εἰπών· «Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις (Ἔξοδ. 20, 14)· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ» (Ματθ. 5, 27-28). D Εἶδες τοὺς δύο νόμους, τὸν παλαιὸν καὶ τὸν νέον, ἐκεῖνον ποὺ ὁ Μωϋσῆς ἔθεσε καὶ ἐκεῖνον ποὺ αὐτὸς εἰσήγαγε; Μᾶλλον δὲ καὶ τὸν παλαιὸν αὐτὸς ἔθεσε, διότι διὰ τοῦ Μωϋσέως αὐτὸς ὡμίλησε. Καὶ ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ ἐκεῖνον αὐτὸς τὸν ἔθεσε; Δὲν θὰ λάβω τὰς ἀποδείξεις οὔτε ἀπὸ τὸν Ἰωάννην, οὔτε ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, διότι ὁ ἀγών μου τώρα στρέφεται ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς προφήτας, εἰς τοὺς ὁποίους φαίνεται ὅτι πιστεύουν. Ἀπ᾽ αὐτοὺς θὰ ἀποδείξω, ὅτι καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ἡ Καινὴ ἕνα ἔχει νομοθέτην.

Τί λοιπὸν ὁ Ἱερεμίας λέγει; «Διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην καινήν» (Ἱερ. 31, 31). Εἶδες καὶ τῆς Καινῆς τὸ ὄνομα εἰς τὴν Παλαιάν; Εἶδες καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς πρὸ τόσων χρόνων νὰ διαλάμπῃ; E «Διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην καινήν». Ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ φαίνεται ὅτι καὶ τὴν Παλαιὰν αὐτὸς ἔδωκεν; Ἀφοῦ εἶπεν, «Διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην καινήν», προσέθεσεν· «Οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν» (Αὐτόθι 32). Ναί· ἀλλὰ ἀκόμη δὲν ἀπεδείξαμεν τὸ πρᾶγμα. Διότι πρέπει ὅλας τὰς ἀντιρρήσεις νὰ ἀναφέρωμεν καὶ παρουσιάσωμεν ἐμπρός σας, ὥστε ἀπὸ παντοῦ ὁ λόγος μας νὰ διασαφηνίζεται καὶ ἐνισχύεται καὶ καμμία εἰς τοὺς ἀναισχύντους νὰ μὴ μείνῃ πρόφασις δικαιολογίας. «Διαθήσομαι ὑμῖν

διαθήκην καινὴν οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν». Ἔκαμε διαθήκην πρὸς τὸν Νῶε, 323 A ὅταν ὁ κατακλυσμὸς ἔγινε, θέλων νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν φόβον, ποὺ θὰ μᾶς κατεῖχεν, ὅταν, βλέποντες πλημμύρας καὶ ὁρμητικὰς βροχάς, θὰ ἐνομίζαμεν ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡ πανωλεθρία ἐκείνη. Διὰ τοῦτο λέγει· «Διαθήσομαι διαθήκην μετὰ σοῦ καὶ μετὰ πάσης σαρκὸς» (Γεν. 9, 9). Διαθήκην πάλιν ἔκαμε πρὸς τὸν Ἀβραάμ, τὴν διαθήκην τῆς περιτομῆς καὶ ἄλλην διὰ τοῦ Μωϋσέως, τὴν ὁποίαν ὅλοι γνωρίζομεν. Εἶπεν ὁ Ἱερεμίας· «Διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην καινήν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν». Εἶπε πρὸς ποίους πατέρας; Διότι καὶ ὁ Νῶε πατὴρ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἐπίσης. Ποίους λοιπὸν πατέρας ἐννοεῖ; Διότι ὁ μὴ καθορισμὸς τοῦ προσώπου φέρει σύγχυσιν. Τὸ σημεῖον αὐτὸ προσέξατε, παρακαλῶ· «Οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν». B Διὰ νὰ μὴ λέγῃς, ὅτι τὴν πρὸς τὸν Νῶε ἢ τὴν πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ἐννοεῖ, ἐξήγησε τὸ πρᾶγμα μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ τὸν χρόνον τῶν δύο διαθηκῶν εἰς τὴν συνέχειαν. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπεν ὅτι· «Διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν», προσέθεσε καὶ τὸν χρόνον· «Ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου». Εἶδες πόσον διεσαφήνισε τὸ ζήτημα ὁ καθορισμὸς τοῦ χρόνου; Δὲν φέρει πλέον ἀντιρρήσεις οὔτε ὁ Ἰουδαῖος. Ἐνθυμήσου τὸν χρόνον καὶ λάβε τὴν νομοθεσίαν· «Ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν». Διατί δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐξόδου αὐτῶν ἀναφέρει; C «Ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου». Διὰ νὰ δείξῃ πατρικὴν φιλανθρωπίαν. Δὲν τοὺς ἐξήγαγεν ὡς δούλους, ἀλλὰ ἀφοῦ τοὺς ἐπῆρεν, ὅπως ὁ πατέρας πιάνει τὸ παιδί του, ἔτσι τοὺς ἐλευθέρωσε. Δὲν διέταξε νὰ βαδίζουν πίσω του ὡς ὑπηρέτες, ἀλλὰ τοὺς ἐλευθέρωσεν ὡς υἱοὺς εὐγενεῖς καὶ ἐλευθέρους, ἀφοῦ τοὺς ἔπιασε ἀπὸ τὸ δεξιὸν χέρι. Εἶδες ὅτι ἕνας εἶναι ὁ νομοθέτης καὶ τῶν δύο διαθηκῶν; Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐτελείωσεν ὁ ἀγώνας μὲ τοὺς Ἰουδαίους, θὰ σοῦ ἀποδείξω τοῦτο καὶ διὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι συμφωνοῦν καὶ αἱ δύο διαθῆκαι.

Εἶδες τὴν προφητείαν διὰ τῶν λόγων; Μάθε τώρα καὶ τὴν προφητείαν διὰ τῶν τύπων, ἂν καὶ τοῦτο πάλιν ἀσαφὲς εἶναι, δηλαδὴ τί ἆρά γε εἶναι διὰ τύπου προφητεία, D καὶ τί διὰ λόγου προφητεία. Λοιπὸν καὶ τοῦτο δι' ὀλίγων θὰ σᾶς τὸ κάμω σαφές. Ἡ προφητεία ποὺ ἐκφέρεται διὰ τοῦ τύπου, εἶναι ἡ προφητεία διὰ τῶν πραγμάτων, ἡ δὲ ἄλλη προφητεία, εἶναι ἡ προφητεία ποὺ ἐκφέρεται διὰ τῶν λόγων· δηλαδὴ

τοὺς μὲν συνετωτέρους διὰ τῶν λόγων τοὺς ἔπεισε, τοὺς δὲ ἀναισθητοτέρους διὰ τῆς ὄψεως τῶν πραγμάτων τοὺς ἐπληροφόρει. Ἐπειδὴ δηλαδὴ γεγονὸς μεγάλο ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ καὶ ὁ Θεὸς σάρκα ἀνθρωπίνην νὰ πάρῃ· ἐπειδὴ ἡ γῆ οὐρανὸς ἔμελλε νὰ γίνῃ καὶ ἡ φύσις μας πρὸς τὴν εὐγένειαν τῶν ἀγγέλων νὰ ἀνυψωθῇ· ἐπειδὴ τὰ μέλλοντα νὰ γίνουν εἰς ἡμᾶς ἀγαθὰ ἦσαν ἀπροσδόκητα καὶ ἀνέλπιστα καὶ ἀνέκφραστα διὰ λόγου, διὰ νὰ μὴ προξενήσῃ θόρυβον καὶ σύγχυσιν ἡ μὲ μιᾶς καὶ ἀποτόμως ὁλοκληρωτικὴ ἐμφάνισις τοῦ νέου καὶ παραδόξου γεγονότος, E εἰς ἐκείνους ποὺ θὰ ἔβλεπον καὶ ἤκουον τοῦτο, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸ προετύπωσε καὶ ἐφανέρωσε διὰ πραγμάτων καὶ διὰ λόγων, συνηθίζων διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὴν ἀκοήν καὶ τὴν ὄψιν μας καὶ ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἐγίνετο προπαρασκευάζων. Τοῦτο ἦτο ἐκεῖνο, ποὺ ἐλέγομεν ἀνωτέρω, τί εἶναι ἡ διὰ τύπου καὶ τί ἡ διὰ λόγου προφητεία, ἐκείνη μὲν διὰ τῶν πραγμάτων, αὐτὴ δὲ διὰ τῶν λόγων. Νὰ σοῦ εἴπω μίαν προφητείαν διὰ πράγματος καὶ μίαν διὰ λόγου, ἀναφερομένην εἰς αὐτόν; «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη 324 A καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν» (Ἡσ. 53, 7). Τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ λόγου. Ὅτε δὲ τὸν Ἰσαὰκ προσέφερεν εἰς θυσίαν ὁ Ἀβραὰμ καὶ ἰδὼν πρόβατον νὰ κρέμαται ἀπὸ τὰ κέρατα, τὸ ἐπῆρε καὶ τὸ ἐθυσίασεν ἀντὶ ἐκείνου, ὡσὰν νὰ μᾶς προανήγγειλε διὰ τύπου τὸ σωτήριον πάθος.

5. Ὅπως λοιπὸν ἔλεγον, θέλεις νὰ σοῦ δείξω τὰς δύο ταύτας διαθήκας διὰ τῶν ἔργων; Ὅπως εἶδες τὸ πρόβατον εἰς τὸν λόγον, μάθε αὐτὸ καὶ εἰς τὸ πρᾶγμα. «Λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι» (Γαλ. 4, 21). Καλῶς εἶπε, «θέλοντες εἶναι», ἐπειδὴ δὲν ἦσαν. Διότι ἐὰν ἦσαν ὑπὸ τὸν νόμον, δὲν θὰ ἦσαν ὑπὸ τὸν νόμον. Ἴσως αἴνιγμα εἶναι τὸ λεγόμενον. B Διότι ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως εἰς τὸν Χριστὸν ὡδηγοῦσε ἐκείνους ποὺ εἰς αὐτὸν ἐπρόσεχον. Ὁ μὴ τιμῶν τὸν διδάσκαλον, δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν καὶ ἀγνοεῖ καὶ τὸν παιδαγωγόν.[15] Διὰ τοῦτο λέγει· «Λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας, ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα» (Αὐτόθι 21-23). Εἶδες προφητείαν διὰ τοῦ πράγματος; Διότι τὸ ὅτι εἶχε γυναῖκας δὲν εἶναι λόγια, ἀλλὰ πρᾶγμα. Καὶ διὰ τῶν λόγων σοῦ ἔδειξε δούλην καὶ ἐλευθέ-

15. Ἡ ἔννοια εἶναι ἡ ἑξῆς· ἐὰν οἱ Γαλάται συνεμορφοῦντο μὲ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, ποὺ τοὺς ἐδίδασκον οἱ Ἰουδαΐζοντες ψευδοδιδάσκαλοι, δὲν θὰ παρέμενον εἰς αὐτόν, διότι οὗτος, παιδαγωγὸς ὢν εἰς Χριστόν, (Γαλ. 3, 24) παραπέμπει καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὸν εὐαγγελικὸν νόμον.

ραν, διότι καὶ τῶν δύο διαθηκῶν ἕνας εἶναι ὁ νομοθέτης. Μάθε τώρα καὶ διὰ τῶν τύπων τὸ ἴδιο. Ὁ Ἀβραὰμ δύο γυναῖκας ἔλαβε. C Αὗται εἶναι δύο διαθῆκαι καὶ ἕνας νομοθέτης. Καθὼς ἐκεῖ (εἰς τὴν προφητείαν τοῦ Ἡσαΐου καὶ εἰς τὴν θυσίαν τοῦ Ἰσαὰκ) εἶναι πρόβατον καὶ πρόβατον, τὸ μὲν ἕνα διὰ λόγου, τὸ δὲ ἄλλο διὰ πράγματος, ὑπάρχει δὲ πολλὴ συμφωνία μεταξὺ τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων, ἔτσι καὶ ἐδῶ διαθῆκαι δύο εἶναι καὶ ταύτας ὁ μὲν Ἱερεμίας τὰς προεῖπεν διὰ λόγων, ὁ δὲ Ἀβραὰμ διὰ τῶν ἔργων τὰς προετύπωσε, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ δύο γυναῖκας. Καθὼς δηλαδὴ ἐδῶ εἶναι ἕνας ἄνδρας (ὁ Ἀβραὰμ) καὶ δύο γυναῖκες, ἔτσι εἶναι ἕνας νομοθέτης καὶ δύο διαθῆκαι. Ἀλλὰ ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς ἐκεῖνο ποὺ ἐλέγομεν καὶ διὰ τὸ ὁποῖον ὅλα αὐτὰ ἀνεκινήσαμεν, διότι δὲν πρέπει νὰ μείνωμεν ἔξω τοῦ θέματος. «Ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ» (Ματθ. 5, 28). D Ναί, ἀλλὰ σχετικῶς μὲ αὐτό, διὰ τὸ ὁποῖον ὅλα αὐτὰ ἀνεκινήσαμεν, διὰ ποίαν αἰτίαν εἰς αὐτοὺς τὸν παλαιὸν ἀναγινώσκει νόμον; Διότι τοὺς λέγει· «Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις οὐ μοιχεύσεις».

Κάνει τοῦτο, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι δύσκολος εἶναι ἡ ἐντολὴ αὐτή, ὄχι λόγῳ τῆς φύσεώς της, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀμελείας τῶν ἀκροατῶν. Διότι πολλὰ ἂν καὶ ἐκ φύσεως εἶναι εὔκολα· δυσκολοκατόρθωτα γίνονται, καθὼς πάλιν καὶ πράγματα δύσκολα, ἐλαφρὰ καὶ εὔκολα γίνονται, ὅταν ἡμεῖς δεικνύωμεν προθυμίαν καὶ δραστηριότητα. Ἡ δυσκολία δηλαδὴ δὲν ἔγκειται εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ εἰς τὴν θέλησιν ἐκείνων ποὺ τὰ ἐπιχειροῦν. Ὅτι δὲ τοῦτο εἶναι ἀληθές, φαίνεται ἐκ τοῦ ἑξῆς: Τὸ μέλι ἔχει φύσιν γλυκεῖαν καὶ εὐχάριστον, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πικρὸν εἶναι καὶ ἀηδίαν προκαλεῖ· E ὄχι διότι ἡ φύσις του εἶναι τοιαύτη, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀσθενείας ἐκείνων. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸν νόμον. Ἂν μᾶς φαίνεται ὅτι εἶναι φορτικός, τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν φύσιν αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδικήν μας ἀμέλειαν. Δὲν μοῦ κάνει πολὺν κόπον, διὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι εἶναι εὔκολον νὰ τὸν τηρήσῃ τις, διότι ἐκεῖνο ποὺ θὰ τὸν ἔκανε δύσκολον, θὰ ἦτο νὰ ἔλεγε τὸ ἀντίθετον. Τώρα δηλαδὴ λέγει· ἀπόφευγε τὴν ὄψιν τῆς γυναικός, μακρυὰ ἀπὸ τὴν ἀσέλγειαν. Τὸ δύσκολον θὰ ἦτο νὰ ἔλεγε τὸ ἀντίθετον, ἤτοι προσήλωσε τὰ μάτια σου εἰς τὰς γυναῖκας, νὰ περιεργάζεσαι τὰ ξένα κάλλη καὶ πάλιν νὰ εἶσαι κύριος τῆς ἐφαμάρτου ἐπιθυμίας καὶ νὰ μὴ ὑποδουλώνεσαι εἰς αὐτήν. Τοῦτο βεβαίως ἦτο δύσκολον. Τὸ ὅτι δὲ εἶπε, φύγε ἀπὸ τὴν κάμινον, μακρυὰ ἀπὸ τὴν φωτιά, μὴ πλησιάσῃς εἰς τὴν φλόγα, διὰ νὰ μείνῃς ἀβλα-

βής, εἶναι πολὺ εὔκολον νὰ τηρηθῇ, διότι ἡ ἐντολὴ αὐτὴ δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν.

325 A «Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις οὐ μοιχεύσεις». Διατί λοιπὸν μᾶς ὑπενθυμίζει τὸν παλαιὸν νόμον, ἐνῷ μέλλει ἄλλον νὰ εἰσαγάγῃ; Διὰ νὰ μάθῃς ἀπὸ τὴν σύγκρισιν ποὺ κάμει, ὅτι δὲν ἀντιτίθεται οὗτος πρὸς ἐκεῖνον. Διότι ὅταν γίνεται σύγκρισις, τότε γίνεται φανερωτέρα ἡ κρίσις. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγνώριζεν ὅτι ἐπρόκειτο μερικοὶ νὰ τὸν κατηγοροῦν ὅτι νομοθετεῖ ἀντίθετα πρὸς τὸν παλαιὸν νόμον, λέγει, τρόπον τινά, δι' αὐτῶν τὰ ἑξῆς: Ἰδοὺ θέτω τὸν ἕνα νόμον παραλλήλως πρὸς τὸν ἄλλον, δοκίμασε καὶ μάθε τὴν συμφωνίαν αὐτῶν. Καὶ ὄχι μόνον διὰ νὰ φανῇ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ εὔκολος εἶναι ὁ νέος νόμος καὶ ἐπικαίρως εἰσάγεται. Διὰ τοῦτο λοιπὸν λέγει· «Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μὴ μοιχεύσεις». Δηλαδὴ ἐπὶ τόσον χρόνον ἐμελετήσατε τὸν παλαιὸν νόμον. B Καθὼς ὁ διδάσκαλος ποὺ ἐπιθυμεῖ τὸ ὀκνηρὸ παιδί, τὸ ὁποῖον ἀρέσκεται νὰ μένῃ ἀκόμη εἰς τὰ παλαιὰ μαθήματα, νὰ τὸ ὁδηγήσῃ εἰς ἀνώτερα, τοῦ λέγει, σκέψου πόσον χρόνον καταγίνεσαι μὲ τὸ μάθημα τοῦτο, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ὑπενθυμίζων ὅτι πολὺν καιρὸν ἐμελέτησαν καὶ κατέχουν τὸν παλαιὸν νόμον καὶ ὅτι εἶναι καιρὸς πλέον πρὸς ὑψηλότερον νὰ ἀνέλθουν, τὴν νομοθεσίαν, ποὺ παλαιὰ ἔλαβον οἱ πατέρες των, τοὺς ἀνέφερε, λέγων· «Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις». Ἐκεῖνο εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐλέχθη, «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν». Διότι ἐὰν μὲν εἰς τοὺς ἀρχαίους ἔλεγε ταῦτα, δικαίως θὰ ἐδυσανασχέτεις καὶ ἐστενοχωρεῖσο, διότι ἀτελεστέρα ἦτο ἡ φύσις μας. Ὅτε ὅμως προήχθη πνευματικῶς αὐτὴ καὶ τελειοτέρα ἔγινε, εἶναι πλέον καιρὸς νὰ λάβῃ καὶ τελειότερα διδάγματα καὶ ἐντολάς. C Διὰ τοῦτο, ὅταν ἤρχισε νὰ νομοθετῇ, θέλων νὰ κάμῃ τοὺς ἀκροατάς του νὰ μὴ διστάσουν καὶ ὀπισθοχωρήσουν, ἀκούοντες τὴν ἀνωτέραν ἀπὸ τὴν παλαιὰν φιλοσοφίαν, ποὺ ἀπεκήρυττε, λέγει· «Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 5, 28).

Διατί περισσοτέρους κόπους ἀπαιτεῖς ἀπὸ ἐμέ; Δὲν ἔχω τὴν αὐτὴν μὲ ἐκείνους φύσιν, δὲν εἶμαι ἄνθρωπος, ὅπως ἐκεῖνοι; Διὰ νὰ μὴ λέγουν· διατί ἐμεγάλωσεν εἰς ἡμᾶς τοὺς κόπους; διατί εἰς δυσκολωτέρους ἐκάλεσεν ἀγῶνας; ἀφήρεσεν ἐκ τῶν προτέρων τὰς ἀντιρρήσεις ταύτας προβαλὼν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Μεγαλύτερα, λέγει, βραβεῖα σᾶς δίδω. Ἀφοῦ ἀνέφερε τοὺς κόπους, τοὺς ἀγῶνας, τὴν τελειοτέραν νομοθεσίαν, ἀνέφερε καὶ τὰ βραβεῖα. D Δὲν σᾶς δίδω

τὴν Παλαιστίνην, λέγει, οὔτε τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τρέχει γάλα καὶ μέλι, ὡς ἀμοιβήν, ἀλλ' αὐτὸν τοῦτον τὸν οὐρανόν.

Ὑπερέχομεν δὲ ἐκείνων ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἀμοιβὴν τῶν κατορθωμάτων, ἀλλὰ καὶ ὅταν παραβαίνωμεν τὰς ἐντολὰς θὰ ὑποστῶμεν μεγαλυτέραν τιμωρίαν διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας. Διότι καθὼς οἱ πρὸ τοῦ γραπτοῦ νόμου ἁμαρτήσαντες τιμωροῦνται ἐλαφρότεραν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἡμάρτησαν κατὰ τὸν καιρὸν ποὺ εἶχε δοθῆ ὁ νόμος· «Ὅσοι γάρ, λέγει, ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται» (Ρωμ. 2, 12), δηλαδὴ δὲν θὰ ἔχουν τὸν νόμον κατήγορον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν φύσιν των αὐτὴν θὰ φέρωσι τὴν καταδικαστικὴν ψῆφον, διότι οἱ ἐσωτερικοὶ αὐτῶν λογισμοὶ θὰ τοὺς κατηγοροῦν ἢ θὰ ἀπολογοῦνται (Αὐτόθι 15), ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ κατὰ τὸν χρόνον τῆς χάριτος ἡμάρτησαν θὰ τιμωρηθοῦν αὐστηρότερα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἡμάρτησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου. E Καὶ τὴν διαφορετικὴν ταύτην τιμωρίαν ἔδειξεν ὁ Παῦλος εἰπὼν τὰ ἑξῆς· «Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας;» (Ἑβρ. 10, 28 - 29). 326 A Βλέπεις ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τῆς χάριτος μεγαλυτέρα εἶναι ἡ τιμωρία, ὅπως πάλιν καὶ τὰ βραβεῖα μεγαλύτερα εἶναι;

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ μυστήρια σᾶς ὑπενθύμισα τὰ φρικωδέστερα καὶ πνευματικά, σᾶς παρακαλῶ καὶ δέομαι καὶ ἱκετεύω καὶ ἀπὸ πολὺ ἐνδιαφέρον ἔχω τὴν ἀξίωσιν ἀπὸ σᾶς, ἀφοῦ πρῶτον ἀποβάλετε κάθε ἁμαρτίαν, τότε νὰ πλησιάσετε εἰς τὴν φρικτὴν ταύτην τράπεζαν. «Εἰρήνην γάρ, λέγει, διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμὸν οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον» (Ἑβρ. 12, 14). Ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἄξιος νὰ ἴδη τὸν Κύριον, οὔτε τῆς κοινωνίας τοῦ σώματος τοῦ δεσποτικοῦ εἶναι ἄξιος. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος· «Ἕκαστος δὲ δοκιμαζέτω ἑαυτὸν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω» (Α΄ Κορ. 11, 28). B Δὲν ἀπεκάλυψε τὴν πληγήν, δὲν ἔφερε τὴν κατηγορίαν εἰς τὴν δημοσιότητα, δὲν παρουσίασε μάρτυρας τῶν παραπτωμάτων. Μέσα εἰς τὴν συνείδησίν σου, ποὺ κανεὶς δὲν εἶναι παρών, ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὅλα τὰ βλέπει, κάμε τὴν κρίσιν καὶ τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἐξέτασιν καὶ ἀναθεωρῶν νοερῶς ὁλόκληρον τὸν βίον σου, φέρε εἰς τὸ δικαστήριον τὰ ἁμαρτήματά σου. Διόρθωνε τὰ ἁμαρτήματά σου καὶ τότε ἔχων καθαρὰν τὴν συνείδησιν νὰ ἐγγίζης τὴν ἱερὰν τράπεζαν καὶ νὰ συμμετέχης τῆς ἁγίας θυσίας. Ταῦτα ἔχοντες εἰς τὸν νοῦν, καὶ

ὅσα περὶ ἀκολασίας εἴπομεν ἐνθυμούμενοι, καὶ μὴ λησμονοῦντες πόσον τιμωροῦνται ὅσοι ἐπιμόνως καὶ ἀκολάστως βλέπουν τῶν γυναικῶν τὰ πρόσωπα, καὶ περισσότερον ἀπὸ τὴν τιμωρίαν εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός, C τοῦ Θεοῦ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀγάπην ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τὸν ἑαυτόν μας ἀφοῦ καθαρίσωμεν, τότε νὰ προσερχώμεθα εἰς τὰ ἱερὰ μυστήρια, διὰ νὰ μᾶς ἀποβαίνη ἡ σωτήριος τούτων χάρις ὄχι εἰς κρίσιν καὶ καταδίκην, ἀλλὰ εἰς σωτηρίαν καὶ ὑγείαν ψυχῆς καὶ παρρησίαν διαρκῆ, διὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΥΞΕΩΣ

Καὶ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ταχὺς εἰς σωτηρίαν καὶ βραδὺς εἰς τιμωρίαν· καὶ περὶ τῆς Ραὰβ παράδοξος ἱστορία.

ΟΜΙΛΙΑ Ζ′

D 1. Πάντοτε μὲν ὁ θεῖος Ἀπόστολος θείαν καὶ οὐράνιον μεταχειρίζεται γλῶσσαν καὶ μὲ πολλὴν ἐπιστημονικὴν δεξιότητα ὑφαίνει τὸν εὐαγγελικὸν λόγον. Διότι δὲν ὁμιλεῖ ἁπλῶς ἐξ ἰδικῆς του γνώμης, ἀλλὰ ἐκ τῆς βασιλικῆς αὐθεντίας του προσφέρει τὰ δόγματα. Κυρίως δὲ αὐτὴν τὴν δεξιότητα μεταχειρίζεται, ὅταν περὶ μετανοίας πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας ὁμιλεῖ. Αὐτὸ τὸ θέμα εἰς ὅλους σας θὰ ὑπενθυμίσω. Ἠκούσατε λοιπόν, διὰ νὰ ἐπανέλθω δι᾽ ὀλίγων εἰς ὅσα εἶπον, ὅτι, ὅπως προηγουμένως σᾶς εἶπον, ὁμιλῶν πρὸς τοὺς Κορινθίους ἔλεγεν ὁ γενναῖος καὶ θαυμαστὸς ἐκεῖνος ἄνδρας· **E** «Μήπως ἐλθὼν πολλοὺς πενθήσω τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων» (Β′ Κορ. 12, 21). Ἄνθρωπος μὲν ἦτο κατὰ τὴν φύσιν ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος, Θεοῦ ὅμως ὑπηρέτης κατὰ τὴν πρόθεσιν. Διὰ τοῦτο ὅπως οὐράνιον μεταχειρίζεται γλῶσσαν καὶ ὅπως ἀπ᾽ αὐτοὺς τοὺς οὐρανοὺς ὁμιλεῖ ἔτσι καὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀπειλεῖ καὶ εἰς τοὺς μετανοοῦντας ἐξιλέωσιν ὑπόσχεται. 327 **A** Ὅταν δὲ ταῦτα λέγω, δὲν ἀποδίδω τὴν αὐθεντίαν εἰς τοῦ Παύλου τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ τὸ πᾶν εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἀναφέρω, περὶ τοῦ ὁποίου τώρα αὐτὸς ἔλεγεν· «Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ» (Β′ Κορ. 13, 3).

Προσφέρει λοιπὸν εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας φάρμακον εὐεργετικὸν καὶ μετάνοιαν πρὸς σωτηρίαν. Συνέπεσε δὲ σήμερον μὲ τὸ ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα καὶ ἡ εὐαγγελικὴ περικοπή, ποὺ φανερώνει τοῦ Σωτῆρος τὴν αὐθεντίαν, ἡ ὁποία μὲ ἀφθονίαν χαρίζει ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Διότι τὸν παραλυτικὸν ὁ Σωτὴρ θεραπεύων ἔλεγεν, ὅπως πρὸ ὀλίγου ἠκούσατε· «Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου αἱ πολλαί» (Μάρκ. 2, 5). Ἄφεσις δὲ ἁμαρτιῶν πηγὴ σωτηρίας καὶ βραβεῖον μετανοίας

εἶναι, **B** διότι ἡ μετάνοια εἶναι ἰατρεῖον καταστρεπτικὸν τῆς ἁμαρτίας, δῶρον οὐράνιον, δύναμις θαυμαστή, νικῶσα διὰ τῆς θείας χάριτος τὰ ἀποτελέσματα τῆς παραβάσεως τῶν νόμων. Διὰ τοῦτο οὔτε πόρνον ἀπωθεῖ, οὔτε μοιχὸν φυγαδεύει, οὔτε μέθυσον ἀποστρέφεται, οὔτε εἰδωλολάτρην συχαίνεται, οὔτε ὑβριστὴν ἀπομακρύνει, οὔτε βλάσφημον ἀποδιώκει, οὔτε ἀλαζόνα, ἀλλὰ ὅλους μεταβάλλει, διότι χωνευτήριον τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ μετάνοια. Εἶναι δὲ ἀνάγκη πρῶτον νὰ γνωρίσωμεν τὸν σκοπὸν τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ ὄχι μὲ ἰδικούς μας αὐθαιρέτους συλλογισμούς, ἀλλὰ ἀπ᾽ αὐτὰς τὰς θείας Γραφὰς μαρτυρημένην ἀποδεικνύοντες τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας, διπλοῦς εἶναι καὶ εἰς δύο σωτήρια πράγματα ἀποβλέπει· εἰς αὐτοὺς μὲν διὰ τῆς μακροθυμίας δίδει καιρὸν νὰ μετανοήσωσι καὶ σωθῶσι, **C** εἰς δὲ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν, ποὺ πρόκειται νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ἀρετήν, ἀποταμιεύει τὴν εὐεργεσίαν. Καὶ διὰ νὰ ἐπαναλάβω πάλιν τὸ ἴδιον, ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ, ἵνα καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς μετανοήσῃ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του νὰ μὴ ἀποκλείσῃ τὴν σωτηρίαν. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη, αὐτὸς ποὺ ἁμαρτάνει, δὲν ἔχῃ διάθεσιν νὰ μετανοήσῃ, λυπᾶται καὶ δὲν τιμωρεῖ πολλὲς φορὲς τὴν ρίζαν, διὰ νὰ φυλάξῃ τοὺς καρπούς, πολλὲς δὲ φορὲς καὶ αὐτὴν τὴν ρίζαν, ὅπως εἶπα προηγουμένως, μεταβάλλει. Καὶ ὅταν ἀκόμη τελείως ἀχρηστος ἐκείνη γίνῃ, ὁ Θεὸς ἀναβάλλει ἐπωφελῶς τὴν τιμωρίαν, περιμένων τῶν μετανοούντων τὴν σωτηρίαν. Καὶ ἄκουσε πῶς· **D** Θάρρα, ὁ πατέρας τοῦ Ἀβραάμ, προσκυνητὴς τῶν εἰδώλων ἦτο, ἀλλ᾽ ὅμως δὲν ἐτιμωρήθη ἐδῶ διὰ τὴν ἀσέβειάν του αὐτήν, καὶ δικαίως.

Διότι ἐὰν ἐπρολάμβανεν ὁ Θεὸς καὶ ἀπέκοπτε τὴν ρίζαν, ἀπὸ ποῦ ὁ τόσον μεγάλος καρπὸς τῆς πίστεως[16] θὰ ἐφύτρωνε; Τί ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ μοχθηρότερον ὑπῆρξε; Κύτταξε, παρακαλῶ, νὰ ἴδῃς καὶ ἄλλην φιλάνθρωπον τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαν. Τί ἀπὸ τὴν κακίαν ἐκείνου ὑπῆρξεν ἀναιδέστερον; Δὲν ἦτο πόρνος καὶ βέβηλος, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος (Ἑβρ. 12, 16); Δὲν ἦτο μητραλοίας καὶ πατραλοίας; Δὲν ἦτο φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ του κατὰ πρόθεσιν; Δὲν ἦτο μισούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ; Ἡ Γραφὴ μαρτυρεῖ τοῦτο λέγουσα· «Τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα» (Ρωμ. 9, 13). **E** Ἀφοῦ λοιπὸν πόρνος καὶ ἀδελφοκτόνος καὶ βέβηλος καὶ μισητὸς ἦτο, διατί δὲν ἀφανίζεται; Διατί δὲν ἐκκόπτεται; Διατί ἀμέσως ἡ πρέπουσα τιμωρία δὲν τοῦ ἐπιβάλλεται; Διατί; Πρέ-

16. Ἐννοεῖ τὸν Ἀβραάμ.

πον είναι καὶ τὴν αἰτίαν νὰ εἴπωμεν. Ἐὰν ἤθελεν ἐκκοπῆ, μέγιστον καρπὸν δικαιοσύνης ὁ κόσμος θὰ ἔχανε. Καὶ τί λογῆς καρπὸν ἄκουσε· «Ἠσαῦ ἐγέννησε τὸν Ραγουήλ, Ραγουὴλ τὸν Ζαρά, Ζαρὰ τὸν Ἰώβ» (Γεν. 36). Βλέπεις τί ἄνθος ὑπομονῆς θὰ ἐχάνετο, ἂν ἐπρολάμβανεν ὁ Θεὸς καὶ πρὸς τιμωρίαν ἔκοπτε τὴν ρίζαν, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθε;

2. Εἰς ὅλα λοιπὸν τὰ πράγματα αὐτὴν τὴν ἐξήγησιν τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ νὰ ἔχης ὡς βάσιν. 328 A Μακροθυμεῖ πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, ποὺ εἶναι ἀνυπόφορα βλάσφημοι, χάριν τῶν Ἐκκλησιῶν, ποὺ τώρα ἐκεῖ ἀνθοῦν καὶ ἀκμάζουν, τῶν μοναστηρίων καὶ ἐκείνων ποὺ ἀγγελικὸν διάγουν βίον. Διότι, καθὼς λέγουν οἱ ἔμπειροι τῶν κοινῶν νόμων καὶ καθὼς οἱ ρωμαϊκοὶ νόμοι διατάσσουν, ἡ ἔγκυος γυναίκα, ἐὰν ἤθελε περιπέση εἰς παράπτωμα, ποὺ τιμωρεῖται διὰ θανάτου, δὲν θανατώνεται, προτοῦ γεννήση τὸ εἰς τὴν κοιλίαν της ἔμβρυον. Καὶ πολὺ δικαίως, διότι δὲν ἐθεώρησαν δίκαιον οἱ καλοὶ νομοθέται νὰ καταστραφῆ μαζὶ μὲ ἐκείνην ποὺ ἡμάρτησε, τὸ ἀναμάρτητον ἔμβρυον. Ἐὰν δὲ οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι φείδωνται ἐκείνων ποὺ καθόλου δὲν ἡμάρτησαν, πολὺ περισσότερον ὁ Θεὸς δὲν θὰ διαφυλάξη τὴν ρίζαν καὶ δὲν θὰ ἀποδώση εἰς τοὺς καρποὺς τὴν ἐκ τῆς μετανοίας εὐεργεσίαν. B

Λάβε τώρα, παρακαλῶ, ὑπ' ὄψιν τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῆς μετανοίας καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἁμαρτάνοντας, διότι καὶ ἐπ' αὐτῶν ὁ ἴδιος λόγος τῆς φιλανθρωπίας ἔχει ἐφαρμογήν. Ἐὰν ἐπρολάμβανε ἡ τιμωρία τὴν διόρθωσιν, ὁ κόσμος τελείως θὰ ἐχάνετο καὶ θὰ κατεστρέφετο. Ἐὰν ἀμέσως μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐτιμωροῦσεν ὁ Θεός, δὲν θὰ ἀπέκτοῦσεν ἡ Ἐκκλησία τὸν Παῦλον, τὸν μέγαν καὶ πολὺν τοῦτον ἄνδρα. Διὰ τοῦτο ἀνέβαλε τὴν τιμωρίαν, ὅταν οὗτος ἐβλασφημοῦσε, διὰ νὰ τὸν δείξη ἀργότερον εἰς τοὺς ἀνθρώπους μετανοοῦντα. Τοῦ Θεοῦ ἡ μακροθυμία ἔκαμε τὸν διώκτην κήρυκα· τοῦ Θεοῦ ἡ μακροθυμία τὸν λύκον μετέβαλεν εἰς ποιμένα τῶν προβάτων· τοῦ Θεοῦ ἡ φιλανθρωπία τὸν τελώνην ἔκαμεν Εὐαγγελιστὴν (Ματθ. 10, 3)· C τοῦ Θεοῦ ἡ μακροθυμία ὅλους ἡμᾶς ἠλέησεν, ὅλους μετέβαλεν, ὅλους μετέστρεψεν. Ἐὰν ἴδης τὸν κάποτε μέθυσον, τώρα νὰ μὴ πίνη καθόλου, ἐὰν ἴδης τὸν κάποτε βλάσφημον, τώρα νὰ θεολογῆ, ἐὰν ἴδης ἐκεῖνον ποὺ κάποτε ἐμόλυνε τὸ στόμα του μὲ αἰσχρὰ τραγούδια, τώρα μὲ θείους ὕμνους τὴν ψυχήν του νὰ καθαρίζη, θαύμαζε τοῦ Θεοῦ τὴν μακροθυμίαν, ἐγκωμίαζε τὴν μετάνοιαν καὶ ἐξ ἀφορμῆς τῆς μεταβολῆς ταύτης λέγε· «Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου» (Ψαλμ. 76, 11). Ὁ Θεὸς πρὸς πάντας μὲν εἶναι ἀγαθός, ἰδιαιτέρως δὲ τὴν μακροθυμίαν Του δεικνύει πρὸς ἐκείνους ποὺ ἁμαρτάνουν.

D Καὶ ἂν θέλης σκεπτικῶς μὲ αὐτὸ παράδοξον νὰ ἀκούσης λόγον, παράδοξον μὲν διότι δὲν εἶναι συνήθης, ἀληθινὸν ὅμως διὰ τὸ εὐσεβὲς περιεχόμενόν του, ἄκουσε.

Ὁ Θεὸς βαρὺς καὶ αὐστηρὸς πάντοτε φαίνεται πρὸς τοὺς δικαίους, μαλακὸς δὲ καὶ ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ γρήγορος εἰς φιλανθρωπίαν. Ἐκεῖνον ποὺ ἡμάρτησε καὶ ἔπεσεν ἠθικῶς, τὸν σηκώνει καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· «Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει;» (Ἱερεμ. 8, 4). Καί· «Ἵνα τί ἀπέστρεψεν ἀποστροφὴν ἀναιδῆ ἡ ἀσύνετος θυγάτηρ Ἰούδα;» (Αὐτόθι 5). Καὶ πάλιν· «Ἐπιστράφητε πρός με καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς» (Ζαχ. 1, 3). Καὶ εἰς ἄλλο μέρος μὲ ὅρκον βεβαιώνει, ὅτι θὰ σωθοῦν οἱ μετανοοῦντες, λόγῳ τῆς μεγάλης αὐτοῦ φιλανθρωπίας. «Ζῶ γὰρ ἐγώ, λέγει, Κύριος· οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν» (Ἰεζεκ. 33, 11). Διὰ δὲ τὸν δίκαιον λέγει· «Ἐὰν ποιήση ἄνθρωπος πᾶσαν δικαιοσύνην καὶ πᾶσαν ἀλήθειαν καὶ στραφεὶς ἁμάρτη, E οὐ μὴ μνησθῶ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται» (Ἰεζ. 18, 24). Ὢ, πόση αὐστηρότης πρὸς τὸν δίκαιον! Ὢ, πόση ἀφθονία συγγνώμης πρὸς τὸν ἁμαρτωλόν! Κατὰ πολλοὺς δὲ καὶ διαφόρους τρόπους ἐνεργεῖ, ὄχι διότι αὐτὸς μεταβάλλεται, ἀλλὰ διότι ἐπιμελῶς διαμοιράζει τὰς οἰκονομίας τῆς ἀγαθότητός του. Ἄκουσε τώρα μὲ ποῖον τρόπον. Τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἐμμένοντα, ἐὰν φοβήση, εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ἀπελπισίαν τὸν φέρει, 329 A τὸν δὲ δίκαιον, ἐὰν τοῦ φερθῆ μὲ ἐπιείκειαν καὶ τὸν καλοτυχίση, τοῦ χαλαρώνει τὸν τόνον τῆς ἀρετῆς, ἐπειδὴ οὗτος θὰ θεωρῆ τὸν ἑαυτόν του εὐτυχῆ καὶ θὰ χάση τὴν προθυμίαν του πρὸς τὴν ἀρετήν. Διὰ τοῦτο τὸν μὲν ἁμαρτωλὸν ἐλεεῖ, τὸν δὲ δίκαιον φοβίζει. «Φοβερὸς γὰρ ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλῳ αὐτοῦ» (Ψαλμ. 88, 8) καὶ «Χρηστὸς Κύριος τοῖς σύμπασι. Φοβερὸς λέγει, ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλῳ αὐτοῦ» (Ψαλμ. 144, 8). Καὶ ποῖοι θὰ εἶναι αὐτοὶ παρὰ οἱ ἅγιοι; «Ὁ Θεὸς γάρ, λέγει ὁ Δαυΐδ, ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ ἁγίων, μέγας καὶ φοβερός ἐστιν ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλῳ αὐτοῦ» (Ψαλμ. 88, 8). Ἐὰν ἴδη κάποιον, ὅτι ἔπεσεν, ἐκτείνει χεῖρα φιλανθρωπίας. Ἐὰν ἴδη κάποιον νὰ ἵσταται ὄρθιος, τοῦ προξενεῖ φόβον· τοῦτο δὲ εἶναι ἔργον τῆς δικαιοσύνης καὶ δικαιοκρισίας Του.

Διότι τὸν μὲν δίκαιον διὰ τοῦ φόβου τὸν στηρίζει εἰς τὴν ἀρετὴν περισσότερον, τὸν δὲ ἁμαρτωλὸν διὰ τῆς φιλανθρωπίας τὸν σηκώνει ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν ὁδηγεῖ εἰς μετά-

νοιον. **B** Θέλεις δὲ νὰ γνωρίσῃς ὅτι εἰς κατάλληλον καιρὸν φανερώνει τόσον τὴν ἀγαθότητά του ὅσον καὶ τὴν ὠφέλιμον καὶ ἁρμόζουσαν εἰς ἡμᾶς ἀποτομίαν του; Πρόσεξε καλά, διὰ νὰ μὴ σοῦ διαφύγῃ τὸ μέγεθος τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος. Ἡ ἁμαρτωλὴ ἐκείνη γυναῖκα, ἡ δημοσίως γνωστὴ διὰ πᾶσαν ἁμαρτίαν καὶ ἀνομίαν, ἡ ὁποία τόσας ἁμαρτίας ἔκαμε, καὶ σὲ τόσα ἐφάμαρτα ἔργα ἔνοχος ἦτο, ἐπιθυμήσασα, ὅπως ὁ διψασμένος τὸ νερό, τὴν σωτηρίαν ποὺ δίδει ἡ μετάνοια, εἰσῆλθε κρυφὰ εἰς τὸ συμπόσιον τῶν ἁγίων· τὸ ὀνομάζω δὲ συμπόσιον ἁγίων, διότι ἦτο παρὼν ὁ Ἅγιος τῶν ἁγίων. Ὅταν δηλαδὴ ὁ Σωτὴρ ἐκάθητο ἐξαπλωμένος, ὅπως συνήθιζον τότε, εἰς τὸ τραπέζι τοῦ φαγητοῦ, εἰς τὸ σπίτι τοῦ Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου, εἰσῆλθε χωρὶς νὰ τὴν ἀντιληφθῇ κανεὶς ἡ ἁμαρτωλὴ ἐκείνη γυναῖκα, **C** καὶ τὰ πόδια τοῦ Σωτῆρος ἐπίασε, καὶ μὲ τὰ δάκρυά της τὰ ἔπλενε, καὶ μὲ τὰ μαλλιά της τὰ ἐσπόγγιζε. Καὶ αὐτὴν τὴν γυναῖκα, ποὺ ἦτο βυθισμένη σὲ τόσα ἁμαρτήματα, τὴν σηκώνει ἐπάνω ὁ φιλάνθρωπος Σωτήρ, λέγων· «Ἀφέωνται αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι» (Λουκ. 7, 47). Δὲν ἀναφέρω ὅλην τὴν ἱστορίαν, διότι δὲν ἔχω τοῦτο ὡς σκοπόν, ἀλλὰ μόνον τὸ νὰ φέρω ἀπόδειξιν τῆς τοῦ Σωτῆρος φιλανθρωπίας. Βλέπε λοιπὸν τὴν ἀφθονίαν ταύτης· «Οὗ χάριν λέγω σοι ἀφέωνται αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι αἱ πολλαί, ὅτι πολὺ ἠγάπησε» (Αὐτόθι). Τόσων πολλῶν λοιπὸν ἁμαρτημάτων ἀμνηστείαν ἀπεκόμισεν ἡ ἁμαρτωλὴ γυναῖκα. Ἡ Μαρία ὅμως ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μωϋσέως, δι᾽ ἕνα μικρὸν γογγυσμὸν τιμωρεῖται μὲ λέπραν (Ἀριθ. 12, 10). Εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας λέγει· **D** «Ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς κόκκινον, ὡς χιόνα λευκανῶ» (Ἠσ. 1, 18) καὶ μεταβάλλει τὸ σκότος εἰς φῶς, διὰ τῆς μεταβολῆς, ποὺ ἐπιφέρει ἡ μετάνοια, καὶ τόσην ἀφθονίαν κακῶν διαλύει διὰ τῆς φωνῆς τῆς ἀγαθότητός Του. Εἰς ἐκεῖνον δὲ ποὺ βαδίζει εἰς τὸν δρόμον τῆς δικαιοσύνης λέγει· «Ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, μωρέ, ἔνοχός ἐστι τῇ γεέννῃ τοῦ πυρός» (Ματθ. 5, 22). Δι᾽ ἕνα μόνον λόγον τόσον αὐστηρὰν τιμωρίαν ἐπιβάλλει εἰς τὸν δίκαιον καὶ διὰ τόσα πολλὰ ἁμαρτήματα, τόσον ἄφθονον πλοῦτον συγγνώμης παρέχει.

3. Καὶ ἕνα ἄλλο θαυμαστὸν πρᾶγμα, παρακαλῶ, παρατηρήσατε προσεκτικά. Ἐπειδὴ τὰ ἁμαρτήματα ἀναγράφονται ὡς χρέη, εἰς μὲν τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τὸ κεφάλαιον χαρίζει, ὅταν μετανοοῦν, ἀπὸ δὲ τοὺς δικαίους καὶ τόκους ζητεῖ. Προσῆλθεν εἰς αὐτὸν χρεωφειλέτης πολλῶν ταλάντων **E** καὶ μὲ τὴν μετάνοιαν καὶ τὰς πολλὰς παρακλήσεις καὶ μὲ τοὺς λόγους· «Κύριε, μακροθύμησον ἐπ᾽ ἐμοὶ καὶ πάντα ἀποδώσω» (Ματθ. 18, 26), ἠθέλησε νὰ ἀποφύγῃ τὴν δίκην. Δὲν ἐπερίμενε τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους ὁ φιλάνθρωπος, ἀλλὰ τὴν ἐξομολόγησιν ἐξόφλησιν ἔκαμε τοῦ χρέους. Εἰς τὸν ὀφειλέτην τῶν δέκα χιλιάδων ταλάντων ὅλα τοῦ τὰ συνεχώρησε, καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ κεφάλαιον, ἀπὸ δὲ τοὺς δικαίους διακηρύττει ὅτι ζητεῖ καὶ τόκους, διότι λέγει· «Διατί γὰρ οὐκ ἐδώκατε τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις κἀγὼ ἐλθὼν σὺν τόκοις ἀπῄτησα;» (Ματθ. 25, 27· Λουκ. 19, 23).

Ταῦτα λέγω, ὄχι διότι ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς δικαίους δυσμενῶς διάκειται, **330 A** διότι εἰς τὸν Θεὸν τίποτε δὲν εἶναι περισσότερον ἀγαπητὸν ἀπὸ τὸν δίκαιον, ἀλλά, ὅπως εἶπον προηγουμένως, παρηγορεῖ μὲ αὐτὰ τὸν ἁμαρτωλόν, διὰ νὰ τὸν φέρῃ εἰς μετάνοιαν, φοβίζει δὲ τὸν δίκαιον διὰ νὰ τὸν στηρίζῃ ἀσφαλέστερον εἰς τὴν ἀρετήν. Καὶ εἰς ἐκείνους μὲν συγχωρεῖ τὰ πολλὰ ἁμαρτήματα, ἐπειδὴ ἐχθροί του εἶναι καὶ ῥαντισμένοι, εἰς τούτους δὲ καὶ εἰς τὰ πολὺ μικρὰ αὐστηρὸς φαίνεται, ἐπειδὴ θέλει ἡ ἠθική των τελειότης νὰ μὴ ἔχῃ καμμίαν ἔλλειψιν. Διότι ὅ,τι εἶναι διὰ τὸν κόσμον τοῦτον ὁ πλούσιος, τοῦτο εἶναι διὰ τὸν Θεὸν ὁ δίκαιος· καὶ ὅ,τι εἶναι διὰ τὸν κόσμον ὁ πτωχός, τοῦτο εἶναι διὰ τὸν Θεὸν ὁ ἁμαρτωλός. Τίποτε δὲν εἶναι πτωχότερον ἀπὸ τὸν ἁμαρτάνοντα καὶ τίποτε πλουσιώτερον ἀπὸ τὸν ἐνάρετον.

Διὰ τοῦτο περὶ ἐκείνων ποὺ ζοῦν μὲ εὐσέβειαν καὶ ἔχουν πλοῦτον ἀρετῆς λέγει ὁ Παῦλος· **B** «Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει» (Α´ Κορ. 1, 4-5). Περὶ ἐκείνων δὲ ποὺ ζοῦν μὲ ἀσέβειαν ὁ μακάριος Ἱερεμίας λέγει· «Ἴσως πτωχοί εἰσι διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο ἀκούειν λόγον Κυρίου» (Ἱερ. 5, 4). Βλέπεις ὅτι πτωχοὺς ὀνομάζει ἐκείνους ποὺ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν εὐσέβειαν; Ἐπειδὴ λοιπὸν πτωχοὶ εἶναι οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἐλεεῖ, καὶ ἐπειδὴ πλούσιοι εἶναι οἱ δίκαιοι, ἔχει ἀπαιτήσεις ἀπὸ αὐτούς. Εἰς ἐκείνους μὲν χαρίζει, λόγῳ τῆς πτωχείας των, ἀπὸ τούτους δέ, διὰ τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς των, εἰσπράττει μὲ πολλὴν αὐστηρότητα καὶ ἐλέγχει. Ὅπως δὲ φέρεται πρὸς τοὺς δικαίους καὶ ἁμαρτωλούς, φέρεται καὶ πρὸς τοὺς πλουσίους καὶ πτωχούς. Καὶ ὅπως ἐκεῖ τὸν μὲν ἁμαρτάνοντα σηκώνει ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς φιλανθρωπίας, ποὺ δεικνύει εἰς αὐτόν, **C** τὸν δὲ δίκαιον φοβίζει διὰ τῆς ἀποτομίας καὶ αὐστηρότητος, ἔτσι καὶ εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα ἐνεργεῖ ἡ οἰκονομία του. Ἐὰν ἴδῃ ἐξουσιαστὰς μὲ ὑπέρλαμπρα ἀξιώματα, βασιλεῖς, ἄρχοντας, ὅλους αὐτοὺς ποὺ διακρίνονται διὰ τοῦ πλούτου, τοὺς ὁμιλεῖ διὰ λόγων, ποὺ προξενοῦν φόβον, καὶ θέτει ἐπάνω εἰς τὸ ἀξίωμα τούτων πρὸς ὠφέλειάν των τὸν φόβον. «Καὶ νῦν, βασιλεῖς σύνετε, παιδεύ-

θητε πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν· δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ, ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ» (Ψαλμ. 2, 10), διότι· «Βασιλεύς ἐστι τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων» (Α´ Τιμ. 6, 15). Ὅπου ἐξουσία δυναστείας εἶναι, ἐπιβάλλει τὸν φόβον τῆς βασιλείας του, **D** ὅπου ταπείνωσις ἀσημότητος, προσφέρει τὸ φάρμακον τῆς φιλανθρωπίας του. Διότι ὁ Θεὸς οὗτος, μέγας βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων εἶναι. Αὐτὸς οὗτος πάλιν, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, ὑποβιβάζων τὴν ἀξίαν του, εὑρίσκεται κατὰ τὴν Γραφὴν πατὴρ ὀρφανῶν, κριτὴς συμπαθὴς τῶν χηρῶν, βασιλέων βασιλεύς, ἀρχόντων ἄρχων, κυριευόντων Κύριος. Βλέπεις πολλὴν ἀφθονίαν φιλανθρωπίας; Βλέπεις τὴν χρησιμότητα τοῦ φόβου εἰς τοὺς εὐσεβεῖς καὶ τοὺς ἔχοντας ἐξουσίαν; Ὅπου δηλαδὴ εἶδεν, ὅτι ἀρκεῖ ἡ ἐξουσία πρὸς παρηγορίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἔθεσεν ἐπ' αὐτῆς, πρὸς ὠφέλειάν της, τὸν φόβον· ὅπου δὲ εἶδε νὰ εἶναι παραλελυμένα τὰ ὀρφανά, λόγῳ τῆς μειονεξίας ποὺ δημιουργεῖ ἡ ὀρφανία, τὰς δὲ χήρας λόγῳ τῆς ἀδυναμίας ποὺ φέρει ἡ πτωχεία, προσέφερε τὴν φιλανθρωπίαν του πρὸς παρηγορίαν των. **E**

«Ἐγὼ πατὴρ τῶν ὀρφανῶν» (Ψαλμ. 67, 6). Διὰ τούτου δύο πράγματα κάνει, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν του δεικνύει καὶ τῆς δυναστείας τὴν ἐξουσίαν περιορίζει. Ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του πατέρα τῶν ὀρφανῶν, ἵνα καὶ τοὺς εἰς συμφορὰν εὑρισκομένους παρηγορήσῃ, καὶ τοὺς ἔχοντας ἐξουσίαν τρομάξῃ, ὥστε νὰ μὴ βλάπτουν καὶ ἀδικοῦν ὀρφανὰ καὶ χήρας. Ἐπειδὴ ὁ θάνατος ἀφήρεσεν ἀπὸ τοῦτον μὲν τὸν πατέρα, ἀπὸ ἐκείνην δὲ τὸν ἄνδρα, ὅσους ἔβλαψε καὶ ἐζημίωσεν ὁ νόμος τῆς φύσεως, δηλ. ὁ θάνατος, ἀνεπλήρωσε τὴν ζημίαν ὁ ὅρος τῆς φιλανθρωπίας. Καὶ ἡ αὐτὴ χάρις εἰς αὐτὴν μὲν ἔδωκε κριτήν, εἰς δὲ τὸ ὀρφανὸν πατέρα, τὸν βασιλέα τῶν ἁγίων.
331 **A** Ὥστε, λέγει διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ὦ ἄδικε, ἐὰν χήρας βλάπτῃς, τὸν προνοητὴν τῶν χηρῶν παροργίζεις· ἐὰν ὀρφανοὺς ἀδικῇς, παιδιὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικεῖς. Ἐγὼ εἶμαι ὁ πατέρας τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν. Ποῖος δὲ εἶναι τόσον πολὺ ἀσεβής, ὥστε νὰ τολμᾷ νὰ ἀδικῇ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ χήρας, ποὺ εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, νὰ βλάπτῃ; Βλέπεις πόσον ὠφέλιμα τὰ κατασκευάζει τὰ φάρμακα τῆς εὐσεβείας; Ἄλλους μὲν φοβίζει, ἄλλους δὲ ἐλεεῖ, ὄχι διότι αὐτὸς μερίζεται, ἀλλὰ διότι ἐνεργεῖ ἀναλόγως μὲ τὰς ψυχικὰς διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων. Ἂς προσφέρωμεν λοιπὸν εἰς ἡμᾶς, ἀδελφοί, τὴν μετάνοιαν ὡς φάρμακον πρὸς σωτηρίαν, μᾶλλον δὲ ἂς δεχθῶμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν μετάνοιαν, ποὺ μᾶς ἰατρεύει **B** Διότι δὲν προσφέρομεν ἡμεῖς

ταύτην εἰς αὐτόν, ἀλλ' αὐτὸς εἰς ἡμᾶς τὴν ἐχορήγησε.

Βλέπεις αὐτοῦ τὴν αὐστηρότητα εἰς τὸν μωσαϊκὸν νόμον; Βλέπεις αὐτοῦ τὴν φιλανθρωπίαν εἰς τὸν εὐαγγελικὸν νόμον τῆς χάριτος; Ὅταν εἴπω τὴν αὐστηρότητα αὐτοῦ εἰς τὸν μωσαϊκὸν νόμον, δὲν κατηγορῶ τὸν νόμον, ἀλλὰ τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος κηρύττω τὴν φιλανθρωπίαν, διότι ὁ μὲν νόμος μὲ αὐστηρότητα ἐτιμωροῦσε τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἡ δὲ εὐαγγελικὴ χάρις μὲ πολλὴν μακροθυμίαν ἀναβάλλει τὴν τιμωρίαν, ἵνα ἐπιφέρῃ τὴν διόρθωσιν.

Ἂς δεχθῶμεν λοιπὸν τὴν μετάνοιαν ἀδελφοὶ ὡς φάρμακον πρὸς σωτηρίαν. Ἂς τὴν δεχθῶμεν ὡς φάρμακον, ποὺ ἐξαλείφει τὰ πταίσματά μας. Μετάνοια δὲ εἶναι ὄχι ἡ διὰ τοῦ λόγου κηρυττομένη, ἀλλὰ ἡ ὑπὸ τῶν πραγμάτων βεβαιουμένη ἐκείνη ἡ μετάνοια, **C** ἡ ὁποία ἐξαλείφει ἀπ' αὐτὴν τὴν καρδίαν τὸν ῥύπον τῆς ἁμαρτίας· «Λούσασθε γάρ, λέγει, καθαροὶ γίνεσθε· ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου» (Ἠσ. 1, 16). Τί θέλουν ἐδῶ αἱ περιτταὶ λέξεις; Διότι τὸ «Ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν» δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ πᾶν; Διατί λοιπὸν καὶ τὸ «Ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου;». Ἐπειδὴ κατ' ἄλλον τρόπον βλέπουν τὰ ἀνθρώπινα μάτια καὶ κατ' ἄλλον τὸ μάτι τοῦ Θεοῦ. Διότι· «Ἄνθρωπος γὰρ εἰς πρόσωπον, Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν» (Α´ Βασ. 16, 7). Μὴ νοθεύσητε, λέγει, τὴν μετάνοιαν μὲ ἐξωτερικὰ προσποιητὰ σχήματα, ἀλλὰ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μου, ποὺ ἐρευνοῦν τὰ κρυπτά, δείξατε τοὺς καρποὺς τῆς μετανοίας.

4. Πρέπει ἡμεῖς, **D** ὅταν καθαρισθῶμεν διὰ τῆς μετανοίας ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μας νὰ ἔχωμεν τὰ ἁμαρτήματά μας. Καὶ ἂν ὁ Θεὸς λόγῳ τῆς φιλανθρωπίας του, σοῦ συγχωρήσῃ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ σὺ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ψυχῆς σου ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια σου ἔχε τὴν ἁμαρτίαν. Διότι ἡ διαρκὴς ἐνθύμησις τῶν ἁμαρτημάτων τοῦ παρελθόντος, ἐμπόδιον γίνεται διὰ τὰ ἁμαρτήματα τοῦ μέλλοντος· καὶ ἐκεῖνος ποὺ διὰ τὰ πρῶτα στενοχωρεῖται, ἀπὸ τὰ δεύτερα μὲ πολλὴν σταθερότητα προφυλάσσεται. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαυΐδ λέγει· «Καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός» (Ψαλμ. 50, 5), ὥστε ἔχων ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια του τὰ προηγούμενα νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰ μέλλοντα. Ὅτι δὲ ὁ Θεὸς θέλει νὰ εὑρισκώμεθα εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ἄκουσε πῶς ὁ ἴδιος τὸ λέγει· **E** «Ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἁμαρτίας σου καὶ οὐ μὴ μνησθήσομαι· σὺ δὲ μνήσθητι, καὶ κριθῶμεν, λέγει Κύριος· λέγε σὺ πρῶτον τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῇς» (Ἠσ. 43, 25 - 26).

Δὲν περιμένει ὁ Θεὸς νὰ περάσῃ χρόνος μετὰ τὴν μετάνοιαν. Εἶπες τὴν ἁμαρτίαν σου, ἐδικαιώθης. Μετενόησες, ἠλεήθης. Δὲν λαμβάνεται ὑπ᾿ ὄψιν ὁ χρόνος ἀλλ᾿ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ μετανοοῦντος σβήνει τὴν ἁμαρτίαν. Εἶναι δυνατὸν καὶ χρόνον πολὺν νὰ περιμένῃ κανεὶς καὶ νὰ μὴ λάβῃ τὴν σωτηρίαν, καὶ σὲ μιὰ στιγμή, ἐὰν εἰλικρινῶς ἐξομολογηθῇ, νὰ ἀποβάλῃ τὴν ἁμαρτίαν. 332 A Πολὺν χρόνον ἐξώδευσεν ὁ μακάριος Σαμουὴλ παρακαλῶν τὸν Θεὸν διὰ τὸν Σαοὺλ καὶ πολλὰς νύκτας ἐπέρασεν ἄγρυπνος διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἁμαρτήσαντος. Ὁ Θεὸς ὅμως μὴ λαμβάνων ὑπ᾿ ὄψιν τὸν χρόνον (διότι δὲν συνέτρεξε μὲ τὴν παράκλησιν τοῦ προφήτου ἡ μετάνοια τοῦ ἁμαρτήσαντος), λέγει πρὸς τὸν προφήτην του· «Ἕως πότε σὺ πενθεῖς περὶ Σαούλ, κἀγὼ ἀπῶσμαι αὐτόν;» (Α΄ Βασιλ. 16, 1). Τὸ «ἕως πότε», τὸν χρόνον φανερώνει καὶ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ ἱκετεύοντος. Καὶ δὲν ἔλαβεν ὑπ᾿ ὄψιν ὁ Θεὸς τὸν πολὺν χρόνον τῆς παρακλήσεως τοῦ προφήτου, διότι δὲν ἐβάδισε μαζὶ μὲ τὴν μεσιτείαν τοῦ δικαίου ἡ μετάνοια τοῦ βασιλέως. Εἰς δὲ τὸν μακάριον Δαυΐδ, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τὸν ἔλεγχον ποὺ τοῦ ἔκαμε διὰ τὴν ἁμαρτίαν του ὁ προφήτης Νάθαν B καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν προφητικὴν ἀπειλὴν ἐπέδειξε τὴν εἰλικρινῆ μετάνοιαν καὶ εἶπεν· «Ἥμαρτον τῷ κυρίῳ» (Β΄ Βασ. 12, 13), ἀμέσως μία λέξις, τὴν ὁποίαν μὲ εἰλικρινῆ διάθεσιν ἐπρόφερεν, ὁλόκληρον τὴν σωτηρίαν ἔφερεν εἰς τὸν μετανοήσαντα. Ἀμέσως δηλαδὴ ἡ διόρθωσις ἐπρόλαβε τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν. Λέγει λοιπὸν πρὸς αὐτὸν ὁ Νάθαν· «Καὶ ὁ Κύριος ἀφῆκε τὴν ἁμαρτίαν σου» (Αὐτόθι). Βλέπε δέ, σὲ παρακαλῶ, ὅτι ὁ Θεὸς ἀργὰ ἐνεργεῖ, ὅταν πρόκειται νὰ τιμωρήσῃ, καὶ γρήγορα, ὅταν πρόκειται νὰ σώσῃ. Καὶ πρῶτον πρόσεξε τὰ ἑξῆς, ὅτι ἤλεγξε τὸν Δαυῒδ ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς πολὺ ἀργά. Ἡμάρτησεν ὁ Δαυΐδ, ἔγινεν ἔγκυος ἡ γυναῖκα καὶ κανεὶς ἔλεγχος δὲν ἔγινε διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Ἀλλ᾿ ἀφοῦ ἐγεννήθη τὸ βρέφος, C ποὺ προῆλθεν ἐκ τῆς ἁμαρτίας, τότε ἀποστέλλεται ὁ ἰατρὸς τῆς ἁμαρτίας. Διατί δὲ ἀμέσως μετὰ τὴν ἁμαρτίαν δὲν τὸν διώρθωσε; Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι, ὅταν τὰ ἁμαρτήματα εὑρίσκωνται εἰς τὴν ἀκμήν των, εἶναι τυφλὴ ἡ ψυχὴ ἐκείνων ποὺ ἁμαρτάνουν, διότι εἶναι τελείως κωφὰ τὰ αὐτιὰ τῶν εὑρισκομένων εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἁμαρτίας. Ἀναβάλλει λοιπὸν νὰ προσφέρῃ τὴν βοήθειαν, ἐπειδὴ τὸ πάθος εὑρίσκεται εἰς φλόγωσιν. Μετὰ δὲ ἀπὸ πολὺν καιρὸν ὁ ἔλεγχος προσέρχεται καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ μαζὶ ἡ μετάνοια καὶ ἡ συγχώρησις. «Καὶ ὁ Κύριος ἀφῆκε τὴν ἁμαρτίαν σου». Ὢ τῆς οἰκονομίας τοῦ ἀπειλήσαντος! Βλέπεις ὅτι γρήγορος εἶναι, ὅταν πρόκειται νὰ σώσῃ; D Τοῦτο

καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις κάμνει, ἀργὰ κρημνίζων καὶ γρήγορα βοηθῶν.

Ἰδοὺ τί ἐννοῶ μὲ τοῦτο. Ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ὅταν πρόκειται νὰ κτίσωμεν οἰκοδομήματα καὶ σπίτια, ἔχομεν ἀνάγκην πολλοῦ χρόνου. Διὰ νὰ κτίσωμεν, χρειαζόμεθα πολὺν χρόνον, διὰ νὰ κρημνίσωμεν, ὀλίγον. Εἰς τὸν Θεὸν ὅμως τὸ ἀντίθετον συμβαίνει. Ὅταν κτίζῃ, γρήγορα κτίζει· ὅταν καταστρέφῃ, ἀργὰ καταστρέφει. Ταχὺς εἶναι ὁ Θεὸς ὅταν κτίζῃ καὶ βραδὺς ὅταν καταστρέφῃ. Καὶ τὰ δύο δὲ αὐτὰ ἁρμόζουν εἰς τὸν Θεόν, διότι τὸ μὲν πρῶτον φανερώνει τὴν δύναμίν του, τὸ δὲ δεύτερον τὴν ἀγαθότητά του. Ἀπόδειξις δὲ τῶν ὅσων λέγω, εἶναι ἡ πεῖρα τῶν πραγμάτων. Εἰς ἓξ ἡμέρας ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὸν ὄγκον τῶν βουνῶν, τὰς πεδιάδας, τὰς φάραγγας, τὰς κοιλάδας, E τὰ δάση, τὰ φυτά, τὰς πηγάς, τοὺς ποταμούς, τὸν παράδεισον, ὅλην τὴν ποικιλίαν ποὺ βλέπομεν, τὴν μεγάλην ταύτην καὶ εὐρύχωρον θάλασσαν, τὰς νήσους, τοὺς παραλίους τόπους καὶ μεσογείους. Ὅλον τὸν ὁρατὸν καὶ ὄμορφον τοῦτον κόσμον, τὰ λογικὰ ζῶα καὶ τὰ ἄλογα, ποὺ ὑπάρχουν εἰς αὐτόν, ὅλην τὴν διακόσμησιν αὐτοῦ, ποὺ βλέπομεν, μέσα εἰς ἓξ ἡμέρας, δημιουργεῖ. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ εἶναι τόσον ταχὺς εἰς τὸ νὰ κτίζῃ, ὅταν ἀπεφάσισε μίαν πόλιν νὰ κατακρημνίσῃ καὶ καταστρέψῃ, εὑρέθη βραδὺς λόγῳ τῆς ἀγαθότητός του. 333 A Θέλει νὰ ἀφανίσῃ τὴν Ἱεριχὼ καὶ λέγει εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας· «Κυκλώσατε αὐτὴν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας· καὶ τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ πεσεῖται τὸ τεῖχος» (Ἰησ. Ναυ. 6, 3, 5). Τὸν κόσμον ὅλον σὲ ἓξ ἡμέρας κατασκευάζεις καὶ μίαν μόνον πόλιν σὲ ἑπτὰ ἡμέρας καταστρέφεις; Διατί διὰ μιᾶς δὲν τὴν ἀφανίζεις; Δὲν φωνάζει ὁ προφήτης περὶ σοῦ λέγων· «Ἐὰν ἀνοίξῃς τὸν οὐρανὸν τρόμος λήψεται ἀπὸ σοῦ ὄρη, καὶ τακήσονται ὡς κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός» (Ἠσ. 64, 1-2). Τὰ ἔργα τῆς δυνάμεώς σου διηγούμενος δὲν λέγει ὁ Δαυΐδ· «Οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ ταράσσεσθαι τὴν γῆν, καὶ μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν» (Ψαλμ. 45, 3); Βουνὰ ὁλόκληρα ἠμπορεῖς νὰ μετακινῇς καὶ μέσα εἰς τὴν θάλασσαν νὰ τὰ βάλῃς B καὶ μίαν πόλιν, ἡ ὁποία εἶναι ἀντίθετος πρὸς σέ, δὲν ἠμπορεῖς νὰ τὴν καταστρέψῃς ἀμέσως, ἀλλὰ δίδεις παράτασιν χρόνου εἰς αὐτὴν μέχρι τῆς καταστροφῆς ἑπτὰ ἡμέρας; Διὰ ποῖον λόγον; Ὄχι διότι ἡ δύναμις εἶναι ἄτονος, ἀπαντῶ, ἀλλὰ διότι ἡ φιλανθρωπία μακροθυμεῖ. Τῆς δίδω προθεσμίαν ἑπτὰ ἡμερῶν, ὅπως ἔδωσα εἰς τὴν Νινευῒ τρεῖς, μήπως συμμορφωθῇ μὲ τὸ κήρυγμα τῆς μετανοίας καὶ σωθῇ.

Καὶ ποῖος κηρύττει τὴν μετάνοιαν εἰς αὐτήν; Ἐχθροὶ

τὴν πόλιν ἐπολιόρκησαν, ὁ στρατηγὸς περιεκύκλωνε τὰ τείχη αὐτῆς, πολὺς ἦτο ὁ φόβος, πολὺς ὁ θόρυβος, ποῖον λοιπὸν δρόμον μετανοίας εἰς αὐτοὺς ἤνοιξες; Μήπως προφήτην ἀπέστειλες; Μήπως Εὐαγγελιστὴν ἔπεμψες; Μήπως ὑπῆρχε κανεὶς εἰς αὐτοὺς ποὺ νὰ τοὺς ὑπεδείκνυε τὸ συμφέρον τους; Μάλιστα, ἀπαντᾶ, διότι εἶχον μέσα εἰς τὴν πόλιν διδάσκαλον τῆς μετανοίας, τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην Ραάβ, τὴν ὁποίαν ἔσωσα διὰ τῆς μετανοίας. C Ἀπὸ τὸ ἴδιο φύραμα ἦτο, ποὺ ἦσαν καὶ ἐκεῖνοι, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε τὰ φρονήματα ἐκείνων, δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἁμαρτίαν των, διότι ἔμεινεν ἀμέτοχος εἰς τὴν ἀπιστίαν των.

5. Καὶ πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, νὰ ἴδῃς τὸ παράξενον καὶ πρωτάκουστον κήρυγμα τῆς φιλανθρωπίας. Ἐκεῖνος ποὺ λέγει εἰς τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως· «Οὐ μοιχεύσεις» (Ἐξ. 20, 14), μὴ πορνεύσῃς, ἀλλάσσει τὴν λέξιν, λόγῳ τῆς φιλανθρωπίας του, καὶ φωνάζει διὰ τοῦ μακαρίου Ἰησοῦ, «Ραὰβ ἡ πόρνη ζήτω» (Ἰησ. Ναυ. 6, 17)! Ἰησοῦς ἐκεῖνος ὁ υἱὸς τοῦ Ναυῆ, ποὺ ἔλεγεν· «Ἡ πόρνη ζήτω», εἰκόνα ἦτο τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος λέγει· «Πόρναι καὶ τελῶναι προάξουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 21, 31). D Ἐὰν πρέπει νὰ ζῇ, πῶς τότε εἶναι πόρνη; Ἐὰν πόρνη εἶναι, διατί τότε νὰ ζῇ; Ἀναφέρω, ἀπαντᾶ τὴν προηγουμένην αὐτῆς κατάστασιν, διὰ νὰ θαυμάσῃς τὴν κατόπιν μεταβολὴν αὐτῆς. Καὶ τί ἔκαμε, θὰ εἴπῃ κανείς, ἡ Ραάβ, ποὺ τῆς ἔφερε τὴν σωτηρίαν; Μήπως τὸ ὅτι ἐδέχθη τοὺς κατασκόπους μὲ καλὸν τρόπον; Τοῦτο κάθε ξενοδόχος κάνει. Δὲν ἀπολαμβάνει τὴν σωτηρίαν ἀπὸ τὰ πρὸς τοὺς κατασκόπους καλά της λόγια μόνον, ἀλλὰ πρῶτον ἀπὸ τὴν πίστιν της καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβῆ της διάθεσιν. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς τὴν πολὺ μεγάλην της πίστιν, ἄκουε αὐτὴν τὴν Γραφήν, ποὺ διηγεῖται τὰ μαρτυρημένα κατορθώματά της. Ἦτο εἰς πορνεῖον, σὰν μαργαριτάρι μὲ βόρβορον ἀνακατωμένον, χρυσὸς στὴ λάσπη πεσμένος, E ἄνθος εὐσεβείας μέσα εἰς τὰ ἀγκάθια χωμένον, εὐσεβὴς ψυχὴ μέσα σὲ ἀσεβῆ χῶρον κλεισμένη. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς τοῦτο, πρόσεξε πολύ, παρακαλῶ, τὰ ἑξῆς· Ἐδέχθη τοὺς κατασκόπους, καὶ ἐκεῖνον ποὺ ἀπηρνήθη ὁ Ἰσραὴλ εἰς τὴν ἔρημον, τοῦτον ἐκήρυξεν ἡ Ραὰβ εἰς τὸ πορνεῖον. Τί δὲ ἔκαμεν ὁ Ἰσραὴλ εἰς τὴν ἔρημον; Ὅτε τὸ ὄρος εἶχε σκεπασθῆ τελείως ἀπὸ σύννεφα καὶ σκότος, καὶ φωνὴ σάλπιγγος ἠκούετο, καὶ ἀστραπὴ καὶ ἄλλα φαινόμενα, ποὺ προκαλοῦν φόβον, ἤκουσε φωνὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔλεγε· «Ἄκουε Ἰσραήλ· Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστι» (Δευτ. 6, 4). «Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι» (Ἐξ. 20,

4). 334 A «Ἐγὼ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ πλὴν ἐμοῦ Θεὸς οὐκ ἔστι» (Δευτ. 4, 39). Ταῦτα ἐνῷ ἤκουεν ὁ Ἰσραήλ, μοσχάρι χωνευτὸν ἔκαμε καὶ τὸν Θεὸν ἀπεδοκίμασε. Ἐλησμόνησε τὸν Δεσπότην· ἀπηρνήθη τὸν εὐεργέτην καὶ λέγει εἰς τὸν Ἀαρών· «Ποίησον ἡμῖν θεούς» (Ἐξ. 32, 1). Ἐὰν θέλετε θεούς, διατί λέγετε, «Ποίησον»; Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι θεοὶ τὰ κατασκευαζόμενα ὑπὸ ἀνθρώπων; Τόσον ἡ ἁμαρτία τυφλώνει τὸν ἁμαρτάνοντα, ὥστε οὗτος μὲ τὸν ἑαυτόν του πολεμᾷ καὶ τὸν ἑαυτόν του καταστρέφει. Κατεσκευάσθη ἕνα μοσχάρι καὶ φωνάζει ὁ ἀχάριστος Ἰσραηλιτικὸς λαός· «Οὗτοι οἱ θεοί σου Ἰσραήλ, οἱ ἐξαγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Οὗτοι οἱ θεοί» (Ἐξ. 32, 4). Διατί λέγει, «Οὗτοι οἱ θεοί», ἐνῷ ἕνα βλέπει μοσχάρι καὶ ἕνα ἦτο τὸ κατασκευασμένον εἴδωλον; Διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν προσκυνεῖ μόνον ὅ,τι βλέπει, ἀλλὰ ὅτι πολυθεΐαν φαντάζεται. B Ἑρμηνεύει μὲ τοῦτο τὴν γνώμην του, δὲν κρίνει αὐτὸ ποὺ βλέπει. Διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν δὲ πάλιν εἰς αὐτὸ ποὺ εἴπομεν, ἐκεῖνα ποὺ ἤκουσεν ὁ Ἰσραήλ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τόσα θαύματα περιεβάλλετο, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τοιούτου νόμου ἐπαιδαγωγεῖτο καὶ τὰ ἠρνήθη, αὐτὰ ἡ Ραὰβ ἡ κλεισμένη εἰς τὸ πορνεῖον τὰ κηρύττει. Διότι λέγει εἰς τοὺς κατασκόπους· «Ἔγνωμεν ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς ὑμῶν τοῖς Αἰγυπτίοις» (Ἰησ. Ναυῆ 2, 9). Ὁ Ἰουδαῖος λέγει· «Οὗτοι οἱ θεοί σου, οἱ ἐξαγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου», ἡ δὲ πόρνη ὄχι εἰς θεούς, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεὸν ἀποδίδει τὴν σωτηρίαν. «Ἔγνωμεν ὅσα ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐποίησε τοῖς Αἰγυπτίοις ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἠκούσαμεν, καὶ ἐτάκη ἡμῶν ἡ καρδία, καὶ ἰσχὺς ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν. Ἔγνωμεν ὅσα ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐποίησε» (Αὐτόθι 10). Βλέπεις πῶς μὲ τὴν βοήθειαν C τῆς πίστεως ἐπαναλαμβάνει τοὺς λόγους τοῦ νομοθέτου; «Καὶ οἶδα, λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ πλὴν αὐτοῦ Θεὸς οὐκ ἔστι» (Ἰησ. Ναυ. 2, 11).

Ἡ Ραὰβ εἶναι εἰκὼν τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἦτο κάποτε ἀνακατωμένη μὲ τὴν πορνείαν τῶν εἰδώλων, καὶ ποὺ δέχεται τώρα τοῦ Χριστοῦ τοὺς κατασκόπους, ὄχι ἐκείνους ποὺ ἔστειλεν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ἀλλὰ τοὺς Ἀποστόλους, τοὺς ἀπεσταλμένους παρὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Σωτῆρος. «Ἔγνων, λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ πλὴν αὐτοῦ Θεὸς οὐκ ἔστι». Ταῦτα παρέλαβον οἱ Ἰουδαῖοι καὶ δὲν τὰ ἐφύλαξαν· ταῦτα ἤκουσεν ἡ Ἐκκλησία καὶ τὰ διετήρησε. Ἀξία λοιπὸν παντὸς ἐπαίνου εἶναι ἡ Ραάβ, D ἡ εἰκὼν τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἔνδοξος Παῦλος, ἐννοήσας καλὰ τὴν ἀξίαν τῆς πίστεώς της, δὲν τὴν

ἀποδοκιμάζει, λόγῳ τῆς προηγουμένης καταστάσεώς της, ἀλλὰ τὴν ἐπιδοκιμάζει διὰ τὴν θεάρεστον μεταβολήν της, καὶ τὴν συναριθμεῖ μὲ ὅλους τοὺς ἁγίους. Διὰ τοῦτο ἀφοῦ εἶπε· Διὰ τῆς πίστεως, ποὺ εἶχεν ὁ Ἄβελ, θυσίαν προσέφερε· διὰ τῆς πίστεως, ποὺ εἶχεν ὁ Ἀβραὰμ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο ἔκαμε (Ἑβρ. 11, 4)· διὰ τῆς πίστεως ὁ Νῶε κιβωτὸν κατεσκεύασε· διὰ τῆς πίστεως ὁ Μωϋσῆς ταῦτα καὶ ἐκεῖνα ἔκαμε τὰ κατορθώματα· καὶ ἀφοῦ ἐν συνεχείᾳ πολλοὺς ἁγίους ἀνέφερε, εἰς τὸ τέλος κατέληξε· Διὰ τῆς πίστεώς της Ραὰβ ἡ πόρνη, δὲν ἐθανατώθη μαζὶ μὲ τοὺς συμπατριώτας της, ποὺ ἀπείθησαν, διότι ἐδέχθη τοὺς κατασκόπους καὶ διὰ νὰ μὴ συλληφθοῦν δι' ἄλλης ὁδοῦ τοὺς ἐφυγάδευσε (Ἑβρ. 11, 31). Καὶ πρόσεξε νὰ ἴδῃς πῶς μὲ πολλὴν σύνεσιν ἐξεδήλωσε τὴν ἀγαθήν της διάθεσιν E Ὅτε δηλαδὴ οἱ ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως πρὸς ἀναζήτησιν τῶν κατασκόπων τὴν ἠρώτησαν· Εἰ εἰσῆλθον πρός σε ἄνδρες;» (Ἰησ. Ναυῆ 2, 2-3). Ναί, ἀπήντησεν, εἰσῆλθον. Πρῶτον λέγει τὴν ἀλήθειαν καὶ κατόπιν προσθέτει τὸ ψεῦδος. Διότι οὐδέποτε αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ ψεῦδος γίνεται πιστευτόν, ἐὰν προηγουμένως δὲν δείξῃ τὴν ἀλήθειαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὅσοι λέγουν ψέμματα, ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν πιστευτά, πρῶτον λέγουν ἐκεῖνα ποὺ ἀληθῆ εἶναι καὶ ὅλοι τὰ ὁμολογοῦν, καὶ τότε ἐπιφέρουν τὰ ψευδῆ καὶ ἀμφιβαλλόμενα. Εἰσῆλθον πρὸς σὲ κατάσκοποι; τὴν ἐρωτοῦν. Ναὶ ἀπαντᾷ. Διότι, ἐὰν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔλεγεν ὄχι, θὰ ἠνάγκαζε τοὺς ἀπεσταλμένους νὰ προβοῦν εἰς ἔρευναν. 135 A Εἰσῆλθον, λέγει, ἀλλὰ ἐξῆλθον καὶ αὐτὸν τὸν δρόμον ἠκολούθησαν. Καταδιώξατέ τους καὶ θὰ τοὺς προλάβετε. Ὢ καλὸν ψεῦδος! Ὢ καλὸς δόλος, ὁ ὁποῖος δὲν προδίδει τὰ θεῖα, ἀλλὰ φυλάττει τὴν εὐσέβειαν![17]

Ἐὰν λοιπὸν τὴν Ραὰβ ἐκείνην ἡ μετάνοια τὴν ἔκαμεν ἀξίαν τόσης σωτηρίας καὶ διὰ στόματος ἁγίων κηρύσσεται, διότι ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ φωνάζει εἰς τὴν ἔρημον, «Ζήτω Ραὰβ ἡ πόρνη», ὁ δὲ Παῦλος λέγει· «Πίστει Ραὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι», πόσον περισσότερον ἡμεῖς, ἐὰν προσφέρωμεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν μετάνοιαν, θὰ δεχθῶμεν τὴν σωτηρίαν;

Μετανοίας καιρὸς εἶναι τῆς παρούσης ζωῆς ὁ καιρός. B Διότι πολὺ φοβερὰ θὰ τιμωρηθῶμεν διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας, ἂν δὲν προλάβῃ ἡ μετάνοια τὴν τιμωρίαν. «Προφθάσωμεν τὸ

17. «Ὁ Ὠριγένης, ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ἱλάριος καὶ ὁ Κασσιανὸς ὑπολαμβάνουσι τὰ πρὸς σωτηρίαν ἢ πρὸς ἀποφυγὴν μειζόνων κακῶν ψεύδη ἐπιτετραμμένα» (Χ. Ἀνδρούτσου, Σύστημα Ἠθικῆς, σελ. 260). Ἰδὲ καὶ περὶ Ἱερεσύνης, λόγον 1, 8 καὶ 9.

πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει» (Ψαλμ. 94, 2). Ἂς σβέσωμεν τὴν πυρκαϊὰν ποὺ ἄναψαν τὰ ἁμαρτήματά μας ὄχι μὲ πολλὰ νερά, ἀλλὰ μὲ ὀλίγα δάκρυα. Πολλὴ εἶναι ἡ φωτιὰ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ μὲ ὀλίγον δάκρυ σβήνεται. Διότι τὸ δάκρυ σβήνει πυρκαϊὰν ἁμαρτημάτων καὶ τελείως πλύνει καὶ ἐξαλείφει δυσωδίαν ἁμαρτημάτων. Μαρτυρεῖ τοῦτο καὶ Δαυῒδ ὁ μακάριος καὶ ἀποδεικνύει πόσην μεγάλην δύναμιν ἔχουν τὰ δάκρυα λέγων· «Λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω» (Ψαλμ. 6, 7). Καὶ ὅμως ἂν ἤθελε νὰ δείξῃ τὰ ἄφθονα δάκρυα, ἦτο ἀρκετὸν νὰ εἴπῃ· C «Ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω». Διατί λοιπὸν προέταξε τὸ «Λούσω»; Διὰ νὰ δείξῃ ὅτι λουτρὸν καὶ καθαρτικὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα εἶναι τὰ δάκρυα.

8. Ὅλα τὰ κακὰ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα προέρχονται. Ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα προέρχονται λύπες, ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα ταραχαί, ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα πόλεμοι, ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα ἀσθένειαι καὶ ὅλα ὅσα δυσκολοθεράπευτα πάθη μᾶς προσβάλλουν. Καθὼς λοιπὸν οἱ ἄριστοι ἐκ τῶν ἰατρῶν δὲν ἐξετάζουν ἐπιμερικῶς τὰς ἀσθενείας, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν αὐτῶν ζητοῦν νὰ εὕρουν, ἔτσι καὶ ὁ Σωτὴρ θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ αἰτία ὅλων τῶν κακῶν, ποὺ ὑπάρχουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι ἡ ἁμαρτία, λέγει εἰς τὸν παράλυτον κατὰ τὸ σῶμα, D ἐπειδὴ εἶδεν ὡς ἰατρὸς τῶν ψυχῶν, ὅτι πρὸ τῆς παραλύσεως τοῦ σώματος εἶχε γίνει παράλυτος ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς ἁμαρτίας· «Ἴδε, ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε· ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται» (Ἰω. 5, 14). Ἐξ αὐτοῦ λοιπὸν φαίνεται ὅτι καὶ τῆς ἀσθενείας ἐκ τῆς ὁποίας προηγουμένως ἔπασχεν αἰτία ἦτο ἡ ἁμαρτία. Αὐτὴ εἶναι αἰτία ζημίας, αὐτὴ αἰτία λύπης, αὐτὴ γίνεται ἀφορμὴ κάθε συμφορᾶς. Ἕνα πρᾶγμα ὅμως θαυμάζω, τὸ ἑξῆς· πῶς ἐνῷ ἀπ' ἀρχῆς τὴν λύπην εἰς τὸν ἄνθρωπον ἔδωκεν ὁ Θεὸς λόγῳ τῆς ἁμαρτίας του, διὰ τῆς ἀποφάσεως καταλύει τὴν ἀπόφασιν καὶ διὰ τῆς καταδίκης τὴν καταδίκην καταργεῖ καὶ ἰδοὺ πῶς.

Ἐδόθη ἡ λύπη ὡς ποινὴ διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ διὰ τῆς λύπης λύεται ἡ ἁμαρτία. Πρόσεχε καλὰ τοῦτο· τὴν γυναῖκα ἀπειλῶν ὁ Θεὸς καὶ διὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς ἐπιβάλλων τὴν τιμωρίαν, E λέγει εἰς αὐτήν· «Ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα» (Γεν. 3, 16), δείξας μὲ τοῦτο ὅτι καρπὸς τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ λύπη· ἀλλ' ὢ τῆς μεγαλοδωρίας του! ἐκεῖνο ποὺ ἔδωκε πρὸς τιμωρίαν, τὸ μετέβαλεν εἰς σωτηρίαν. Ἡ ἁμαρτία τὴν λύπην ἐγέννησε καὶ ἡ λύπη τὴν ἁμαρτίαν ἐξηφάνισε. Καὶ ὅπως τὸ σκουλήκι ἀπὸ τὸ ξύλον γεννᾶται καὶ τὸ ξύλον

καταρρύγει, ἔτσι καὶ ἡ λύπη ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ καταστρέφει τὴν ἁμαρτίαν, ὅταν προέρχεται ἐκ μετανοίας. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος· «Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον ἐργάζεται» (Β´ Κορ. 7, 10). 336 A Καλὴ εἶναι ἡ λύπη εἰς τοὺς εἰλικρινῶς μετανοοῦντας. Ἁρμόζει εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας τὸ ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας πένθος· Ἐπειδὴ «Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται» (Ματθ. 5, 5).

Πένθησε διὰ τὴν ἁμαρτίαν, διὰ νὰ μὴ θρηνήσῃς διὰ τὴν τιμωρίαν, ποὺ θὰ σοῦ ἐπιβληθῇ. Ἀπολογήσου εἰς τὸν κριτὴν προτοῦ εἰς τὸ δικαστήριον νὰ ἔλθῃς. Δὲν ξέρεις ὅτι ὅλοι ὅσοι θέλουν νὰ διαθέσουν εὐνοϊκῶς ὑπὲρ αὐτῶν τὸν δικαστήν, δὲν τὸν περιποιοῦνται καὶ παρακαλοῦν, κατ᾽ αὐτὴν τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης, ἀλλὰ προτοῦ εἰσέλθουν εἰς τὸ δικαστήριον, διὰ φίλων ἢ προστατῶν ἢ μὲ κάποιον ἄλλον τρόπον τὸν παρακαλοῦν; Τὸ ἴδιον λοιπὸν συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὸν Θεόν. B Εἰς τὸν καιρὸν ποὺ θὰ εἶναι εἰς τὸ βῆμα ὡς δικαστὴς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν πείσωμεν. Προτοῦ δὲ ἔλθῃ ἡ κρίσις, εἶναι δυνατὸν νὰ δυσωπήσωμεν τὸν κριτήν. Δι᾽ αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Δαυῒδ ἔλεγε· «Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει» (Ψαλμ. 94, 2). Ἐκεῖ τὸν μέγαν Κριτὴν δὲν ἐξαπατᾷ τέχνη ρητόρων, δὲν δυσωπεῖ ἐξουσία· δὲν κάμπτεται ἀπὸ ἀξίωμα, πρόσωπον δὲν ἐντρέπεται, μὲ χρήματα δὲν διαφθείρεται, ἀλλὰ φοβερὰ καὶ ἀδυσώπητος εἶναι ἡ δικαιοκρισία του. Ἐδῶ λοιπὸν τὸν κριτὴν ἂς δυσωπήσωμεν καὶ παρακαλέσωμεν. Ἐδῶ μὲ πᾶσαν δύναμιν θερμῶς ἂς τὸν ἱκετεύσωμεν, ἀλλὰ ὄχι μὲ χρήματα· μᾶλλον, δέ, διὰ νὰ λέγωμεν τὴν ἀλήθειαν, πείθεται καὶ διὰ τῶν χρημάτων ὁ φιλάνθρωπος, δεχόμενος αὐτὰ ὄχι ὁ ἴδιος, ἀλλὰ ἐμμέσως διὰ τῶν πτωχῶν. C Δῶσε εἰς τὸν πτωχὸν χρήματα καὶ τὸν κριτὴν εὐνοϊκὸν πρὸς σὲ ἔκαμες.

Ταῦτα δὲ λέγω ἀπὸ ἐνδιαφέρον καὶ οἰκειότητα πρὸς σᾶς, ἐπειδὴ μετάνοια χωρὶς ἐλεημοσύνην νεκρὰ εἶναι καὶ χωρὶς πτερά. Δὲν δύναται ἡ μετάνοια νὰ πετάξῃ, ἂν δὲν ἔχῃ ὡς πτερὰ τὴν ἐλεημοσύνην. Διὰ τοῦτο εἰς τὸν εἰλικρινῶς μετανοήσαντα Κορνήλιον πτερὸν ἔγινε τῆς εὐσεβείας ἡ ἐλεημοσύνη. Διότι· «Αἱ ἐλεημοσύναι σου καὶ αἱ προσευχαί σου εἰς οὐρανὸν ἀνέβησαν», λέγει (Πράξ. 10, 4). Ἐπειδὴ ἂν δὲν εἶχεν ὡς πτερὸν τὴν ἐλεημοσύνην ἡ μετάνοια, δὲν θὰ ἀνέβαινεν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἔχει ἀνοιχθῆ λοιπὸν σήμερον ἐμπορικὸν κατάστημα τῆς ἐλεημοσύνης. Διότι βλέπομεν τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς πτωχούς· βλέπομεν τοὺς εἰς τὴν ἀγορὰν περιφερομένους· βλέπομεν τοὺς φωνάζοντας· βλέπομεν τοὺς

δακρύζοντας· D βλέπομεν τοὺς ἀναστενάζοντας. Πανήγυρις θαυμαστὴ εἶναι ἐμπρός μας. Σκοπὸς δὲ τῆς πανηγύρεως δὲν εἶναι ἄλλος καὶ ὁ ἔμπορος ἄλλο δὲν σκέπτεται, παρὰ τὰ ἐμπορεύματα μὲ μικρὰν τιμὴν νὰ τὰ ἀγοράσῃ καὶ μὲ μεγάλην νὰ τὰ πωλήσῃ. Αὐτὸ δὲν ἐπιδιώκει καὶ ὁ καθένας ἐκ τῶν ἐμπόρων; Διὰ ποῖον ἄλλον λόγον ἐπιδίδεται ἕνας εἰς τὸ ἐμπόριον, παρὰ διὰ νὰ μεταπωλήσῃ ὅσα μὲ μικρὰν τιμὴν ἠγόρασε, μὲ μεγάλην, καὶ νὰ κερδίσῃ πολλὰ ἀπὸ τὴν ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν;

Τοιαύτην πανήγυριν ἔθεσεν ἐμπρός μας ὁ Θεός. Μὲ μικρὰν τιμὴν ἠγόρασε τὴν δικαιοσύνην, ἵνα ἀκριβὰ τὴν μεταπωλήσῃς εἰς τὸ μέλλον, ἐὰν πρέπει νὰ ὀνομάσωμεν μεταπώλησιν τὴν ἀνταπόδοσιν. Εἰς τὸν βίον τοῦτον μὲ ὀλίγα ἀγοράζεται ἡ δικαιοσύνη, E μὲ ἀσήμαντον τεμάχιον ἄρτου, μὲ μικρᾶς ἀξίας φόρεμα, μὲ ἕνα ποτήρι κρύο νερό. «Ὃς ποτίσει ποτήριον ψυχροῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, λέγει ὁ τοῦ πνευματικοῦ ἐμπορίου διδάσκαλος, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ» (Ματθ. 10, 42). Ἕνα ποτήρι κρύο νερὸ φέρει μισθόν· τὰ ροῦχα, τὰ χρήματα, ποὺ δίδονται πρὸς εὐεργεσίαν, εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ φέρουν μισθόν; Ἀντιθέτως μάλιστα καὶ πολὺν μισθὸν φέρουν. Διατί λοιπὸν ἀνέφερεν ἕνα ποτήρι κρύο νερό; Ἀνέξοδον ἐλεημοσύνην ἀνέφερε. Διότι διὰ τὸ κρύο νερὸ οὔτε ξύλα χρειάζεσαι, οὔτε τίποτε ἄλλο. Ἐὰν δὲ ἐκεῖ ποὺ χωρὶς ἔξοδα γίνεται ἡ προσφορά, τόσην εὐεργεσίαν φέρει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ ποὺ δίδεται ἀφθονία ρούχων, 337 A ποὺ χορηγοῦνται χρήματα καὶ πλῆθος πολὺ ἄλλων ἀγαθῶν, πόσον μισθὸν πρέπει νὰ περιμένῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν δίκαιον κριτήν; Ἐφ᾽ ὅσον λοιπὸν ἐμπρός μας φθηνὰ πωλοῦνται αἱ ἀρεταί, ἂς τὰς πάρωμεν ἀπὸ τὸν μεγαλόδωρον, ἂς τὰς ἁρπάξωμεν, ἂς τὰς ἀγοράσωμεν. «Οἱ διψῶντες, λέγει, πορεύεσθε ἐφ᾽ ὕδωρ καὶ ὅσοι μὴ ἔχετε ἀργύριον, βαδίσαντες ἀγοράσετε» (Ἠσ. 55, 1). Ἐν ὅσῳ ὑπάρχει ἐμπρός μας ἡ πανήγυρις, ἂς ἀγοράσωμεν ἐλεημοσύνας, μᾶλλον δὲ διὰ τῆς ἐλεημοσύνης ἂς ἀγοράσωμεν τὴν σωτηρίαν. Τὸν Χριστὸν ἐνδύεις, ὅταν τὸν πτωχὸν ἐνδύῃς. Ταῦτα, λέγει, γνωρίζω πολὺ καλά. Ταῦτα ἔχω μάθει πρὸ πολλοῦ, δὲν μοῦ τὰ ἐδίδαξες σὺ πρῶτος, δὲν τὰ ἤκουσα ἀπὸ σὲ διὰ πρώτην φοράν. B Δὲν κηρύττεις ἄγνωστα πράγματα, ἀλλ᾽ ὅσα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παρόντας πολλάκις μᾶς ἐδίδαξαν. Γνωρίζω καὶ ἐγώ, γνωρίζω, ὅτι ταῦτα καὶ τὰ ὅμοια μὲ αὐτὰ πολλάκις ἔχετε μάθει, ἀλλ᾽ εἴθε, ἀφοῦ πολλάκις ἠκούσαμεν, ἔστω καὶ ὀλίγον νὰ κάνωμεν τὸ καλόν.

Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει τὸν Θεόν. Ἂς δανείσωμεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἐλεημοσύνην, διὰ νὰ λάβωμεν ὡς ἀνταπό-

δοσιν παρ' αὐτοῦ φιλανθρωπίαν. 'Αλλ' ὢ τοῦ σοφωτάτου λόγου! «Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ» (Παρ. 19, 17). Διατί λοιπὸν δὲν εἶπε, ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δίδει εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ «Δανείζει;». Διότι γνωρίζει ἡ Γραφὴ τὴν πλεονεξίαν μας. Ἐπρόσεξεν ὅτι ἡ ἀπληστία μας, εἰς πλεονεξίαν ἀποβλέπουσα, ζητεῖ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν ἁπλῶς· C ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δίδει εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἁπλῆ θὰ εἶναι ἡ ἀνταπόδοσις, ἀλλ' «Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ». Ἐὰν δανείζεται ὁ Θεὸς ἀπὸ ἡμᾶς, ἄρα εἶναι χρεώστης μας. Τί λοιπόν, θέλεις νὰ ἔχῃς αὐτὸν κριτὴν ἢ χρεώστην; Ὁ χρεώστης ἐντρέπεται τὸν δανειστήν, ἐνῷ ὁ κριτὴς δὲν φοβεῖται τὸν δανειζόμενον.

7. Εἶναι δὲ ἀνάγκη καὶ ἄλλον λόγον νὰ μάθωμεν, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς εἶπεν, ὅτι ἐμὲ δανείζει ἐκεῖνος ποὺ δίδει εἰς τὸν πτωχόν. D Ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι ἡ πλεονεξία μας ρέπει εἰς τὸ νὰ κερδίσωμεν πολλά, ὡς προηγουμένως εἴπαμεν, καὶ κανεὶς δὲν δέχεται νὰ δανείσῃ ἄνευ ἐξασφαλίσεως τῶν χρημάτων του. Διὰ τοῦτο κάθε δανειστής, διὰ νὰ δανείσῃ κάποιον, ζητεῖ ἢ ὑποθήκην, ἢ ἐνέχυρα, ἢ ἐγγυητὴν καὶ διὰ τῆς προσαγωγῆς τούτων δανείζει. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι χωρὶς αὐτὰ κανεὶς δὲν δανείζει, οὔτε εἰς φιλανθρωπίαν ἀποβλέπει, παρὰ μόνον εἰς τὸ κέρδος· καὶ ὅτι ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν δανειστῶν ἔρημος εἶναι ὁ πτωχός, διότι οὔτε ὑποθήκην ἔχει, ἀφοῦ τίποτε δὲν ἔχει, οὔτε ἐνέχυρα προσφέρει, ἀφοῦ γυμνὸς εἶναι, E οὔτε ἐγγυητὰς παρέχει, ἀφοῦ λόγῳ τῆς πτωχείας του κανεὶς δὲν τὸν ἐμπιστεύεται· καὶ ὅτι ὁ πτωχὸς κινδυνεύει ἀπὸ τὴν πτωχείαν καὶ τὴν στέρησιν, ὁ δὲ ἔχων τὰ χρήματα κινδυνεύει ἀπὸ τὴν ἀπανθρωπίαν, ἔβαλε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸ μέσον ὡς ἐχέγγυον μὲν εἰς τὸν πτωχόν, ἐνέχυρον δὲ εἰς τὸν δανειστήν. Δὲν ἔχεις, λέγει, ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτὸν διὰ τὴν πτωχείαν του, ἔχε ἐμπιστοσύνην εἰς ἐμὲ διὰ τὴν ἀφθονίαν μου. Εἶδε τὸν πτωχὸν καὶ τὸν ἠλέησεν. Εἶδε τὸν πτωχὸν καὶ δὲν τὸν παρέβλεψεν, ἀλλὰ τὸν ἑαυτόν του ἔδωκεν ὡς ἐνέχυρον, εἰς ἐκεῖνον ποὺ τίποτε δὲν εἶχε καὶ πλησίον εἰς τὸν ἄπορον ἐστάθη ὡς βοηθὸς ἀπὸ τὴν πολλήν του φιλανθρωπίαν. Ἔτσι ἐπαλήθευσεν ὁ μακάριος Δαυΐδ, 338 A ὁ ὁποῖος διὰ τὴν φιλανθρωπίαν ταύτην τοῦ Θεοῦ λέγει· «Ὅτι παρέστη ἐκ δεξιῶν πένητος» (Ψαλμ. 108, 31).

«Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ» (Παρ. 19, 17). Ἔχε θάρρος, λέγει, εἰς ἐμὲ δανείζεις. Καὶ πόσον κερδίζω δανείζων εἰς σέ; Βεβαίως εἶναι παρανομώτατον παρὰ τοῦ Θεοῦ νὰ ζητῶμεν λόγον· ὅμως διὰ νὰ συγκαταβῶ εἰς τὴν παρανομίαν

σου καὶ παύσω τὴν ἀποτομίαν σου, ἂς ἐξετάσωμεν καὶ τὰ δύο αὐτὰ κατ' ἀντιπαραβολήν. Ὅταν δανείζεις εἰς τοὺς ἄλλους, τί κερδίζεις; Πόσον τοῖς ἑκατὸν ὡς κέρδος ζητεῖς; Δὲν ζητεῖς ἕνα τοῖς ἑκατόν, ἐὰν θέλῃς νὰ ζητήσῃς τὸ νόμιμον κέρδος; Ἐὰν δὲ λόγῳ ἀπληστίας ζητήσῃς περισσότερα, διπλῆ καὶ τριπλῆ θὰ εἶναι ἡ τιμωρία ποὺ θὰ ὑποστῇς διὰ τὴν ἀδικίαν σου ταύτην. Ἐγὼ ὅμως σοῦ ἱκανοποιῶ πλήρως τὴν πλεονεξίαν, σοῦ παραχορταίνω τὴν ὄρεξιν τῆς ἀπληστίας, ἀνταποκρίνομαι μὲ τὴν πλουσίαν παροχήν μου εἰς τὰ ὑπερβολικὰ αἰσθήματά σου. B Σὺ ζητεῖς ἕνα τοῖς ἑκατόν, ἐγὼ ὅμως σοῦ δίδω ἑκατὸν τοῖς ἑκατόν. Ἔπειτα, ἴσως εἴπῃ ὁ ἐλεῶν, ὁμολογῶ, ὅτι δανείζεσαι, Κύριε, καὶ δανείζεσαι ἀπὸ ἐμὲ διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, ποὺ δίδω εἰς τὸν πτωχόν, ἀλλὰ πότε θὰ μοῦ ἐπιστρέψῃς τὸ δάνειον; Πρέπει καὶ εἰς τοῦτο νὰ συμφωνήσωμεν, διὰ νὰ ἔχῃ κῦρος ἡ συναλλαγή μας. Λέγε μου, πότε θὰ εἶναι ὁ καιρὸς τῆς ἀνταποδόσεως, καθόρισέ μου τὴν προθεσμίαν ποὺ θὰ μοῦ ἐπιστραφῇ τὸ δάνειον. Πάρα πολὺ περιττὰὶ εἶναι αἱ ἀπαιτήσεις σου αὐταί· «Πιστὸς γὰρ ὁ Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ» (Ψαλμ. 144, 13). Ἐπειδὴ δὲ σύνηθες καὶ σκόπιμον εἶναι ὁ μὲ καλὴν πίστιν δανειζόμενος, χρόνους νὰ μετρᾷ καὶ ἡμέρας τῆς ἐπιστροφῆς νὰ ὁρίζῃ, ἄκουε πότε καὶ ποῦ θὰ σοῦ ἀποδώσῃ τὰ ὀφειλόμενα, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ πτωχοῦ ἐδανείσθη ἀπὸ σέ.

«Ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ C καὶ στήσῃ τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων, καὶ ἐρεῖ τοῖς ἐκ δεξιῶν». Πρόσεξε τώρα νὰ ἴδῃς πῶς ἐμφανίζεται εὐγνώμων ὁ χρεώστης πρὸς τὸν δανείσαντα, πῶς αὐτὸς ποὺ ἐδανείσθη ἐπιστρέφει μὲ εὐγνωμοσύνην τὰ ὀφειλόμενα· «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου». Διὰ ποῖον λόγον; Διότι· «Ἐπείνασα καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με· γυμνὸς ἤμην, καὶ ἐνεδύσατέ με· ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθετε πρός με· ἀσθενὴς ἤμην καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με» (Ματθ. 25, 31). Ἔπειτα αὐτοὶ ποὺ διηκόνησαν τὸν Κύριον καλῶς εἰς τὸν πρέποντα καιρόν, σκεπτόμενοι τὴν ἰδικήν των ἀδυναμίαν καὶ τὴν ἀξίαν ἐκείνου ποὺ ἐδανείσθη λέγουν· D «Κύριε, πότε σὲ εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα, καὶ ἐποτίσαμεν;». Σὲ εἰς τὸν ὁποῖον ὅλοι μὲ ἐλπίδα στρέφουν τὰ μάτια τους καὶ σὺ τοὺς δίδεις τὴν τροφὴν μὲ ἀφθονίαν; (Ψαλμ. 144, 15). Ὢ τῆς πολλῆς ἀγαθότητος! κρύπτει τὴν ἀξίαν ἀπὸ φιλανθρωπίαν. «Ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν». Ὢ τῆς πολλῆς ἀγαθότητος! Ὢ τῆς ἀμετρήτης

καλωσύνης! Αὐτὸς ποὺ δίδει τροφὴν σὲ κάθε ζῶσαν ὕπαρξιν καὶ ἀνοίγει τὰ χέρια του καὶ χορταίνει κάθε ἀνάγκην καὶ ἐπιθυμίαν αὐτῆς μὲ ἀφθονίαν (Ψαλμ. 144, 16). «Ἐπείνων», λέγει «Καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν», ὄχι διότι ἐλαττώνεται ἡ ἀξία του, ἀλλὰ διότι ἡ φιλανθρωπία του ἐγγυᾶται διὰ τοὺς πτωχούς. «Ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με». Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ λέγει ταῦτα; Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ποτίζει τὴν φύσιν μὲ τὰς λίμνας, μὲ τοὺς ποταμοὺς E καὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος λέγει διὰ τοῦ Εὐαγγελίου· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος» (Ἰω. 7, 38). Ἐκεῖνος ποὺ εἶπε· «Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω» (Αὐτόθι 37) αὐτὸς παρὰ ταῦτα λέγει· «Γυμνὸς ἤμην καὶ ἐνεδύσατέ με». Ἐνεδύσαμεν ἐκεῖνον ποὺ ἐνδύει τὸν οὐρανὸν μὲ τὰ σύννεφα, ἐκεῖνον ποὺ ἐνδύει τὴν Ἐκκλησίαν ὅλην καὶ τὴν οἰκουμένην. «Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε Χριστὸν ἐνεδύσασθε» (Γαλ. 3, 27). 339 A «Ἐν φυλακῇ ἤμην». Εἰς τὴν φυλακὴν σύ, ὁ ὁποῖος βγάζεις ἀπὸ τὴν φυλακὴν τοὺς φυλακισμένους; Ἐξήγησε αὐτὰ ποὺ λέγεις, διότι ἡ ἀξία σου ἀρνεῖται τὰ λεγόμενά σου. Πότε σὲ εἴδομεν σὲ τόσην πτωχείαν; Πότε ταῦτα ἐκάμαμεν; «Ἐφ᾽ ὅσον, λέγει, ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων πεποιήκατε ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ. 25, 40). Μήπως δὲν εἶναι ἀληθὴς ὁ λόγος, ὅτι ὁ «Ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ» (Παρ. 19, 17); Καὶ πρόσεξε τὸ θαυμαστόν· κανένα ἄλλο ἔργον ἀρετῆς δὲν ἀνέφερε, παρὰ τοῦτο· καίτοι ἠμποροῦσε νὰ εἴπῃ· Ἐλᾶτε αἱ εὐλογημέναι, διότι ἐζήσατε μὲ σωφροσύνην, διότι ἐμείνατε παρθένοι, διότι τὸν ἀγγελικὸν βίον ἠκολουθήσατε· ἀλλὰ παρασιωπᾷ ταῦτα, ὄχι ἐπειδὴ δὲν ἀξίζουν νὰ τὰ ἀναφέρῃ, ἀλλὰ διότι εἶναι κατώτερα ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν. Καθὼς δὲ εἰς τούτους, ποὺ ἦσαν εἰς τὰ δεξιά, ἔδειξεν ὅτι λόγῳ τῆς φιλανθρωπίας των τοὺς ἐδωρήθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἔτσι καὶ τοὺς ἐξ ἀριστερῶν εὑρισκομένους, B διὰ τὴν ἔλλειψιν φιλανθρωπίας, τοὺς ἠπείλησεν ὅτι θὰ τοὺς τιμωρήσῃ. «Πορεύεσθε οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ» (Ματθ. 25, 41). Διατί; Διὰ ποῖον λόγον; Διότι· «Ἐπείνων καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν».

Δὲν εἶπε, διότι ἐπορνεύσατε, διότι ἐμοιχεύσατε, διότι ἐκλέψατε, διότι ἐψευδομαρτυρήσατε, διότι ἐπιωρκήσατε· κακὰ μὲν ὁμολογουμένως εἶναι ταῦτα, ἀλλὰ πολὺ κατώτερα ἀπὸ τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἐλεημοσύνης. Διατί δέ, ὦ Κύριε, δὲν ἀναφέρεις ἄλλους δρόμους; Διότι, δὲν κρίνω, λέγει, τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ τὴν ἀπανθρωπίαν. Δὲν κρίνω

τοὺς ἁμαρτήσαντας, C ἀλλὰ τοὺς μὴ μετανοήσαντας. Διὰ τὴν ἀπανθρωπίαν ποὺ ἐδείξατε σᾶς καταδικάζω, διότι ἂν καὶ εἴχατε τόσον καὶ τέτοιο φάρμακον σωτηρίας, δηλαδὴ τὴν ἐλεημοσύνην, διὰ τῆς ὁποίας ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξαλειφθῶσι τὰ ἁμαρτήματα, παρημελήσατε τόσον εὐεργετικὸν μέσον. Κατακρίνω λοιπὸν τὴν ἀπανθρωπίαν διότι εἶναι ρίζα κακίας καὶ κάθε ἀσεβείας. Ἐπαινῶ τὴν φιλανθρωπίαν, διότι εἶναι ρίζα ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀπειλῶ αὐτοὺς μὲν μὲ πῦρ αἰώνιον, εἰς ἐκείνους δὲ ὑπόσχομαι βασιλείαν οὐράνιον. Καλαὶ εἶναι, ὦ Δέσποτα, καὶ αἱ ὑποσχέσεις σου, καλὴ καὶ ἡ ἀναμενομένη βασιλεία, καλὴ καὶ ἡ γέεννα ὡς ἀπειλή, ἡ μὲν προτρέπουσα, ἡ δὲ ἐκφοβίζουσα. Διότι προτρέπει καλῶς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἡ βασιλεία, προξενεῖ δὲ ὠφέλιμον φόβον ἡ γέεννα.

D Ἀπειλεῖ δηλαδὴ μὲ γέενναν ὁ Θεός, ὄχι διὰ νὰ μᾶς ἐμβάλῃ εἰς γέενναν, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ αὐτήν. Διότι ἐὰν εἶχεν ὡς σκοπὸν νὰ κολάσῃ, δὲν θὰ ἀπειλοῦσε προηγουμένως, ὥστε μὲ τὴν ἀπειλὴν νὰ λάβωμεν τὰ μέτρα μας καὶ ἀποφύγωμεν ὅσα μᾶς ἀπειλεῖ. Ἀπειλεῖ μὲ τιμωρίαν, διὰ νὰ μὴ λάβωμεν πεῖραν τῆς τιμωρίας. Μᾶς φοβίζει μὲ λόγια, διὰ νὰ μὴ μᾶς κολάσῃ μὲ ἔργα.

Ἂς δανείσωμεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν φιλανθρωπίαν, ἂς τὸν δανείσωμεν, διὰ νὰ τὸν εὕρωμεν, ὅπως εἶπον ἀνωτέρω, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως χρεώστην καὶ ὄχι δικαστήν. Διότι σέβεται ὁ χρεώστης τὸν δανειστήν· τὸν σέβεται καὶ τὸν παρακαλεῖ. E Ἐὰν μεταβῇ δανειστὴς εἰς τὴν πόρταν τοῦ χρεώστου, ἐὰν μὲν οὗτος (ὁ χρεώστης) εἶναι πτωχός, φεύγει, ἐὰν δὲ εἶναι εὔπορος μὲ παρρησίαν δέχεται αὐτόν.

Πρόσεξε δέ, σὲ παρακαλῶ, νὰ ἴδῃς καὶ ἄλλην ἀξιοθαύμαστον ἐνέργειαν τοῦ δικαίου κριτοῦ, μὲ παράδειγμα παρμένον ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ συμβαίνουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐὰν δανείσῃς ἕναν εὑρισκόμενον εἰς πτωχείαν καὶ ἀργότερον ὁ δανεισθεὶς ἀποκτήσῃ ἄφθονα πλούτη, καὶ εἶναι τώρα εἰς θέσιν νὰ σοῦ ἐπιστρέψῃ τὸ χρέος, χωρὶς νὰ τὸ μάθῃ ὁ κόσμος σοῦ ἐπιστρέφει τὰ ὀφειλόμενα, διὰ νὰ μὴ ἐντροπιασθῇ διὰ τὴν προηγουμένην οἰκονομικήν του κατάστασιν. Οὗτος σὲ εὐχαριστεῖ μὲν διὰ τὸ δάνειον, ἀλλὰ κρύπτει τὴν εὐεργεσίαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐντρεπόμενος τὴν προηγουμένην πτωχείαν του. 340 A Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν φέρεται ἔτσι, ἀλλὰ κρυφὰ δανείζεται καὶ φανερὰ ἐπιστρέφει τὸ χρέος. Ὅταν δηλαδὴ λαμβάνῃ, διὰ κρυφίας ἐλεημοσύνης λαμβάνει, ὅταν δὲ ἀποδίδῃ, ἐνώπιον ὅλης τῆς δημιουργίας ἀποδίδει.

Ἀλλ᾽ ἴσως ἐρωτήσῃ κάποιος· διατί, ὅπως εἰς ἐμὲ τὸν πλούσιον ὁ Θεὸς ἔδωκε τὸν πλοῦτον, δὲν τὸν ἔδωκε ἐξ ἴσου καὶ

εἰς τὸν πτωχόν; Ἠμποροῦσε μὲν καὶ εἰς σὲ νὰ τὸν δώσῃ καὶ εἰς τὸν πτωχὸν ἐξ ἴσου, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκαμε, διότι δὲν ἠθέλησεν οὔτε ὁ ἰδικός σου πλοῦτος νὰ εἶναι ἄκαρπος, οὔτε ἐκείνου ἡ πτωχεία ἄμισθος. Εἰς σὲ τὸν πλούσιον ἔδωκε πλοῦτον, διὰ νὰ γίνῃς πλούσιος εἰς ἐλεημοσύνην καὶ σκορπίζεις μὲ δικαιοσύνην. **Β** Διότι, «Ἐσκόρπισε γάρ· ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα» (Ψαλμ. 111, 9). Βλέπεις, ὅτι ὁ πλούσιος ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην θησαυρίζει δικαιοσύνην αἰώνιον; Βλέπε πάλιν καὶ τὸν πτωχόν. Ἐπειδὴ δὲν ἔχει πλοῦτον, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ἐργασθῇ δικαιοσύνην, ἔχει πτωχείαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει ὑπομονὴν αἰώνιον. Διότι· «Ἡ ὑπομονὴ τῶν πενήτων, οὐκ ἀπολεῖται εἰς τὸν αἰῶνα» (Ψαλμ. 9, 19), διὰ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ